Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
20 C
12

Ad usum Thomę Auria
et amicorum suorum
Anno Dni 1631

Ad usum

Ad usum Thomę
Auria

METAPHYSICA DISPVTATIO, DE ENTE, ET EIVS PROPRIETATIBVS, QVAE COMmuni nomine inſcribitur de Tranſcendētibus, in quinque libros diſtributa.

Auctore R. P. F. DIDACO MASIO, Valentino Vilarealenſi, ordinis Prædicatorum.

Ad Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimũ D. D. Ioannē Teres, Archiepiſcopum Tarraconenſem.

Ex libris Thome Auria

Cum priuilegio ad decennium.
Valentię apud viduam Petri Huete. Anno. 1587.

Expenſis Balthaſaris Simonis bibliopolæ, apud quem extant exemplaria.

Lo Rey e per sa Magestad.

DON Francisco de Mócada Comte de Aytona, y de Osona, Vizcomte de Cabrera y de Bas, gran Senescal de Arago, lloch tinent y capita general, en lo present regne de Valencia. Per quant frare Diego Mas del orde de Predicadors nos ha humilment supplicat fossem seruit donar, è concedirli licencia e facultat pera que per lo temps a nos ben vist, puga fer imprimir vn llibre que ell ha compost, intitulat Metaphysica disputatio de ente & eius proprietatibus, in quinque libros distributa. De manera que ninguns Impressors, llibres, mercaders, ni persones algunes de qualseuol genero, y estament puguen imprimir, ni fer imprimir dit llibre, ni portarlo impres de regnes estranys pera vendrel en la present Ciutat y regne sens llicencia sua E nos attes que la dita obra es vtil, y profitosa, y que pera dit effecte te llicencia del ordinari ho hauem tengut per be en la manera infrascrita. Perço per tenor de les presents, expressament y de certa sciencia, deliberadament y consulta, per la Real auctoritat de que vsam, donam, concedim, y otorgam llicencia, permis, y facultad al dit frare Diego Mas, para q̃ aquell, y la persona, ò persones que son poder tindran y no altra alguna, per temps de deu anys del dia de la data de la present nostra y real licẽcia en auant cõtadors puixa imprimir o, fer imprimir lo dit llibre y vendre aquell publicament en la present Ciutat y regne de Valencia per tot lo temps de dits deu anys, sense encorrimẽt de pena alguna. Sots pena que si algu dins lo dit termini intentara de fer lo contrari encorrega en pena de perdicio dels tals llibres, y de cent florins de or de Arago als reals cofrens applicadors, y dels bens de cada hu dels contrafaents irremissiblement exhegidors. E no res menys prouehim, y vedam à qualseuol llibrers y

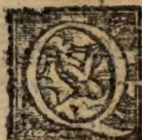

Vinque libros de ente, & eius proprietatibus, a R. P. F. Didaco Masio ord. Prædi. editos, iussu Illustrissimi D.D. Ioannis de Ribera, Patriarchæ antiocheni, & Archiepiscopi valentini, ego Gaspar Aldana sacræ Theologiæ doctor, & eiusdem in Academia Valentina publicus professor, vidi, & acuratè per legi, in quibus præter quā quod nihil continetur quod sanæ doctrinæ, aut bonis moribus aduersetur, inueni eruditionem non vulgarem, variam veterum, & recentiorum philosophorum, cum verborum pespicuitate, coniunctam prælectionē. Ob quas rationes, arbitror illos futuros esse maximo vsui, omnibus qui veram, & sinceram Theologiam, & Philosophiam, conse qui cupiunt In quorum fidem his manu propria subscripsi. Valentiæ nona die Iunij 1587.

Gaspar Aldana.

OS frater Sixtus Fabri Lucensis sacræ Theologiæ professor, ac totius ordinis Prædicatorum humilis Generalis magister, & seruus. Cõmuni omnium utilitati, simulque nostri Ordinis decori (prout nostri est muneris) piè consulentes: harum serie, & nostri authoritate officij, tibi Reuerendo patri fratri Didaco Mas lectori nostræ Prouinciæ Aragoniæ, licentiam concedimus quinimo in meritum sanctæ obediẽtiæ mandamus, ut quinque libros de ente, & eius proprietatibus, & alia opera tam super Logicam, quam super Philosophiam à te composita quam citius impræsioni tradere, & prælo committere poßis, & debeas. Dummodo per Reuerendos patres magistros fratrem Lupertium Guete, & fratrem Ludouicum Ystella, seu fratrem Laurentinm Ferrer, & fratrem Andream Balaguer, prius examinentur, & approbentur, ac omnia denique seruẽtur, quæ sacrum concilium Tridentinnm seßione quarta de editione, & usu sacrorum librorum seruari iubet. In nomine patris, & filij & spiritussancti Amen. Non obstantibus in contrarium quibuscunque. In quorum fidem his nostro sigillo munitis, manu propria subscripsimus. Dat. in nostro Collegio Oriolæ die sexta Aprillis 1587.

Frater Sixtus Fabri Lucensis.
qui supra manu propria.

Assumptionis nostræ
anno iiij.

Frater Io. Baptista Lancius magister Prouincialis terræ sanctæ.

X commißione Reuerendißimi patris nostri Generalis, Ego frater Lupertius Guete ordinis Prædicatorum, legi et examinaui hos quinq; libros de Ente, & eius proprietatibus à R. P. F. Didaco Masio uniuersitatis Valentinæ Dialecticæ, & Philosophiæ publico professore, & magistro æditos, nihil que in eis reperi quod maximè uero consentaneum non sit, quin potius omnia meis doctrinæ peripateticæ quam fideles in sectātur & quod magnum est doctrinæ S. Tho. valde consona sunt, imo uero in omnibus mira quadam eruditione, & perspicuitate, mentem tum Aristotelis, tum etiā S. Tho. quantum attinet ad propositum argumētum in his libris explicatam reperies. Nec nō præter uariam eruditionē, ac ueterum, tum etiam & recentiorum Phylosophorum lectionē maximam uerborum ac sententiarū (qua res dificilime explicantur) quisq; poterit contemplari. Quare æquum esse, ac uniuersis Metaphisicorum ac theologorum scholis utilißimū arbitror, hos prædictos libros typis mandare, ac eosdem in lucem pro communi utilitate proferre. Qua propter hac mea sentētia propria manu scripta de huiusmodi opere hanc censurā ferre operæ pretium existimaui. In conuentu Prædicatorū Valentiæ 24. Maij. 1537.

Frater Lupertius Guete
Magister.

GO frater Ludouicus Ystella ordinis Prædicatorũ sacræ Theologiæ D. & in vniuersitate Valentina, eiusdem facultatis publicus professor, quinque libros de Ente & eius proprietatibus à R.P.F Di daco Mas eiusdem ordinis editos, ex commißione nostri reuerendißimi Generalis magistri vidi, in quibus nil fidei nostræ dissonũ reperi, Ingenÿ subtilitatem, eruditionem non mediocrem, stillum facilem, quæstionum delectum, & in illis discutiendis maturum iuditium, laudo, quare in communẽ Philosophorum vtilitatem typis mandari dignum iudico, & ad illorum lectionem studiosam iuuentutem hortor, non enim quam barbari homines sophisticam cognitionem appellant, sed reconditam & abstrusam veritatem inuenient, nec eorum ratio est habenda, qui tamquam in munda animalia, quæcunque ignorant, vt dicebat Iudas Apostolus blasphemant. Dat in conuentu Predicatorum Valentiæ, nona Iunÿ. 1587.

Frater Ludouicus Ystella.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D.D. IOANNI Teres, Archiepiscopo Tarraconensi,

Frater Didacus Masius ordinis Prædicatorum. S.P.O.

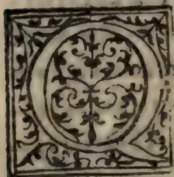

VINQVE libros quos de ente, & eius proprietatibus conscripseram, cùm paratos haberem, vt in publicũ euulgarem, atq; mecum ipse cogitarem, cui ex principibus (vt fieri solet) illos nuncuparem, tu mihi vnus ocuristi Illustrissime Pontifex, quẽ eligerem, vt illos tui nominis amplitudini, in perpetuũ obseruantiæ monumentum, consecrarem. Et meritò quidem, si enim D. Pauli testimonio, æquum est laborantem agricolam, primùm de fructibus agri percipere, cui quæso alteri quam tibi, hi primi ingenij mei fructus, qui hunc agrum, quamuis ex se sterilem satis, & infœcundum, primus eruditionis tuæ vberrimis, & limpidissimis fon-

fontibus irrigasti, debebantur? Tu enim mihi docto, & fælicissima quadã mea sorte, dum in hac florentissima Valentinorum Academia, cum maxima nominis celebritate, discipulorumqué incredibili quadã voluptate, & vtilitate, publici professoris munus obires, ingenuarum artium, totiusque Philosophiæ, longè charissimus, & colẽdissimus institutor, extitisti. Quę ergo tũc ex tuo ore te docente accepi, quamuis inferiora multò nunc prodeant, quam a te fuerint accepta, ecce nunc reddo tibi, vt ita ad locum vnde exierunt flumina, iure gratitudinis, eadem reuertantur. Accessit etiam singularis quidam amor, quo omnes literarum studiosos prosequeris, nihil enim tibi magis est in votis, quã literatos homines, honoribus prosequi, & cumulare beneficijs. Hos in delitijs habes, illorum colloquijs, & consuetudine, iocundissimè delectaris, vnde illi in tuo patrocinio tamquã in tutissimo portu, securissimè conquiescunt. Prætereo humanitatem singularem, qua omnes ad tui amorem facile conuertis, feruens augendæ Christianæ pietatis, & inflãmatum desiderium, miraculo proximam

mam in gubernandis tuæ curæ commißis ouibus, diligentiam, & solicitudinem, ita vt te pastore, pristinus ille antiquæ religionis splendor, refloruisse videatur, & innumeras alias animi tui dotes, ob quas deus Op. Max. te inter ecclesiæ suæ principes, ad fastigium vsqué ecclesiasticæ dignitatis euexit. Post duos enim episcopatus, Elnensem, & Dertusensem, in Tarraconensem Archiepiscopum singulari quodam beneficio, ingentiquæ ecclesiæ suæ vtilitate, te creauit, superioribusqué, honoribus, hunc alterum (& vt speramus maiores) adiungere placitum sibi fuit. Tot igitur, tantisque titulis inuitatus, tot tuarum virtutũ exemplis commotus, vni tibi hos primos ingenij mei fœtus consecrare decreui. Patere igitur Illustrißime præsul, illos tui nominis fulgentißimis radijs splendere; si enim illud assecutus fuero, maiora quę nunc molior in publicum emittere nõ verebor. Deus Op. Max. tibi Nestoreos annos ad ecclesiæ suæ splendorem, & vtilitatem cõcedat, quemadmodum hi quos eruditionis tuæ lacte aluisti, optamus, & sedulò præcamur. Vale Illustrißime Antistes. Ex cęnobio Prędicatorũ Valentino. 13. Iunij 1587.

FRA-

FRATRIS DIDACI MASII IN SVOS de ente, & eius proprietatibus libros

PRÆFATIO.

Ariæ ſunt cauſſæ, & diuerſæ rationes, quæ commouere ſolent viros eruditos, vt ſuorum operũ monumenta in lucem emittant. Quoſdam enim proprij nominis celebritas, quam poſteritati maximè commendare nituntur. Alios verò quæſtus, & inflammatum pecuniarum deſiderium, dum ex illis ſperant ſe maximos pecuniarum theſauros comparaturos, ſæpiſſimè incitant, ad ſuorum operum editionem. Me vero his duabus rationibus reiectis (quarum primam tanquam inanem, in opinione ſcilicet hominum, et in aura populari exiſtentẽ, qua nihil eſt fragilius, omnes probri contemnere debent: alteram verò, ex religionis ſtatu, quo me in paupertatem perpetuam Deo deuoui, iam diu neglexi) duæ aliæ impulerunt, vt opus hoc noſtrum de Ente, & eius

pro-

propriet atibus.in publicum euulgarem ,sunt autem, vtilitas, & obscuritas. Imprimis vtilitas, quæ quanta sit, nullus est qui vel leuiter dialecticam, & Philosophiam attigerit, vel qui in subtilioribus sacræ Theologiæ studijs, parum etiam versatus fuerit, qui non probè illam cognitam, perspectamquè habeat. Quis enim non probè nouit, sine cognitione entis, & suarum proprietatum, nos misere in omnibus disciplinis passim labi, & tanquã luce destitutos, in varios, eosque absurdissimos errores, sæpissimè incidere? Hæc disputatio est quæ sternit nobis viam, & præbet aditum, ad omnes scientias cum dignitate consequendas. Huic tanquam firmissimo præsidio, omnes aliæ innituntur. Vnde fit vt in quotidianis prælectionibus, & in scolasticis congressibus, & certaminibus, quæ in alijs disciplinis passim instituuntur, nihil crebrius audiatur, nullæ voces frequentius repetantur, quã sint hæ, quas in hoc opere explicandas suscepimus. Statim enim in entitatem, essentiam, existentiam, vnitatem, veritatem, & bonitatem incidimus: quod si argumentum, vel disputatio, paulisper à proposito instituto digrediatur, nescio quo genio, iterum in hæc eadem attributa relabitur, nec mirum, sunt enim illa cõmunissima, quæ suo latissimo ambitu, omnia complectuntur, & ad quæ omnia

tandem

tandem debent reuocari. At quamuis tanta sit hu-
ius disputationis vtilitas, est tamen illa tam subti-
lis, obscura, & in tam profunda caligine delites-
cens, vt multi ipsius difficultate perterriti, ab eius
pulcherrima, & iucundissima cognitione mentem
reuocarint, quod æquo animo ferre nunquam po-
tui. Vt igitur his tenebris, lucem aliquam, & sub-
tilitati, facilitatem afferrem, ingenuosque adole-
scentes (procul omnino disiecta caligine) ad ipsius
studium inflammarem, nullis vigiliis, & laboribus
parcens, ad illius molitionem animum appuli, spe-
rans, haud dubie superis benefauentibus, me (pro vo
tis) illi splendorem aliquem allaturum. Quem au-
tem in illius compositione sequerer, quemquè mi-
hi immitandũ proponerem, ex his qui hoc argumẽ
tum explicandum susceperunt, præter Chrysosto-
mum Iauellum in sua tractatione de transcenden-
tibus, & Picum Mirandulanum in libello de En-
te & Vno, habui neminem. Quorum vterque illã
potius digito indicasse, quàm explicasse mihi vi-
sus est, ita breuiter, & succinctè fuerunt ambo ipsã
prosequuti. Vnde ex assidua Theologorum, &
Metaphysicorum prælectione, vt D. Thomæ, D.
Alberti, Alexandri Alensis, Durandi, Sco-
ti, Capreoli, Caietani, Aegidij, Argentinæ, Fer-
rarien. Sonci. Flandr. Anto. Andreæ, Anto. Trõ-
betæ,

beta. A[illegible]*rij, Suesani Zimaræ, Ianduni, & multorum aliorum tam veterum, quam recentiorum hanc nostram collegimus disputationem, multis additis quæ nostris laboribus, & proprio marte nobis iam diu comparaueramus. Vnde quæ apud illos de hac re dispersa cõtinentur, in hoc vno volumine (ni fallimur) vberius multo, & faciliori methodo conscripta, sumus complexi. In omnibus autem secuti sumus vestigia, & eruditionem D. Tho. clarissimi veritatis alumni, summi Theologi, Philosophi eruditissimi, & peripateticorum omnium absque vlla controuersia principis, cuius doctrinam omnes terrarum orbis academiæ sucipiunt, colunt, admirantur, & quam omnes eruditi, hi præsertim, qui veram, & solidam Theologiam & philosophiam, consequi cupiunt, sedulò immitantur. Hic enim vnus est ex cuius prope modum infinitis operibus, in omnem partem Philosophiæ diuinæ, & humanæ editis, instar vberrimi fluminis, omnes Philosophorum familiæ, & Theologorum Gymnasia, irrigantur. Illius doctrinam qui semel complexus fuerit, ab omni erroris suspicione liber semper existet, illam enim quidã ex summis pontificibus, vt Ioan. 22. diuinitus infussam, Vrba. Quintus veridicã, & catholicam, & Pius Quintus certissiam christianæ doctrinæ regulam*

esse

esse docent. Ex ipsis igitur litterarum monumentis, veluti ex agris omni genere florum ornatissimis, vt apes in saltibus, suauissimos, & odoriferos flores depascentes, nostrum hunc fauum meliis composuimus. Quam obrem verius multo quam olim Lucretius, libro 3. Epicurum suum, his carminibus affari possumus D.Tho.

Tu pater es rerum inuentor, tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuis ex inclyte chartis
Floriferis, vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea perpetua semper dignissima vita.

Diuisimus totam opus in quinque libros, in quorũ primo de ente, diuisionibus illius, analogia, & cõceptu, in secundo, de essentia & existẽtia, & proprietatibus entis in communi, in tertio de vno, in quarto de vero, & in quinto de bono, luculenter satis disseruimus. Decreueram sanè illud alio tẽpore in lucẽ emittere. Arbitrabar enim (vt verbis Quintiliani vtar) nõ dum satis maturuisse. Neque enim integrum mihi fuit, duabus quotidianis Philosophicis prælectionibus, in hac florentissima Academia Valentiæ impedito, semel atque iterum in ipsum coniicere oculos, illud limare, & lamendo, magis efformare, & perpolire. Assidua tamen discipulorum meorum longe charissimorum,

& multorum amicorum præces, me coegerunt vt quale nunc prodit in publicũ emitterem. Animaduertent tamẽ benigni lectores, nos quibusdã vocibus interdũ vsos fuisse, quibus huius nostræ Academiæ Philosophi, apud quos politiores litteræ semper floruerunt, utuntur, vt sunt homonymia, synonymia & quæ ab his deriuãtur homonyma, & synonima, categoriæ, propositio, & assumptio, ne tamẽ ex illis vlla poßit perturbatio suboriri, homonymiæ nomine æquiuocationẽ intelligimus synonymiæ, vniuocationẽ, homonymorũ, nomine, æquiuoca, synonimorũ, vniuoca, intelligimus, nomine verò categoriarum prædicamenta, propositionis, maiorem, & assumptionis, minorem. Sat scio non defuturos aliquos calũniatores, qui illud reprehendant, quosdã liuore animi, & cæca quadam reprehendendi libidine ductos, alios verò, quod quæstiones, & controuersias in illo pertractemus. Verum horũ hominũ iudiciũ, & censurã, nec pili quidem facio. Priorum quidem, quod hi in luce tenebras, & in sole densißimam caliginem (si ipsis libuerit) inuenient. Eo in ipsis reprehendi libido est progressa. Aliorum verò, quod dum quæstiones criminantur, se ipsos imperitißimos, totius quæ Philosophiæ ignaros apertißimè profitentur, sic quæ fit vt dum imperitis periti videri vo-

ri volunt, à peritis imperiti iudicantur. At non sunt imperatissimi hi homines iudicandi, qui hanc præstantissimam methodum, quæ res difficiles per quæstiones facilimè, & perspicuè explicat, ab omnibus Philosophorū familijs, vt ab Stoycis, Academicis, & Peripateticis maximè laudatam, imo cum ipsa Philosophia ortam, contemnant, & aspernentur? Quod si rem aliter quam profitemur se habere dicant, conuertant quæso animū ad superiores sectas philosophorum, paululumque antiquitatis refricata memoria, illorum monumenta mente percurrant, quod rogo aliud docendi genus quam per quæstiones, & disputationes, vel cū superioribus, vel cum eiusdem ætatis philosophis institutas, inuenient? Seneca stoycus res naturales nō alia methodo quam per quæstiones explicauit; septem enim libros edidit quæstionum naturalium, eandē rationē complexus antea fuerat Cicero academicus, in libris academicarum, & tusculanarū quæstionū, ex peripateticis Alexāder Aphrodi. 4. lib. edidit quæstionum naturalium; Philopo. & Simplicius longissimas disputationes, & digressiones sæpissime instituunt, vt innumeros latinos prætermittamus, qui hoc genus disputandi maxime coluerūt. Cum enim omnis quæstio in tres potissimas partes sit distributa, in recitatione, & confutatione fal-

ne falsarum opinionum, in explicatione veritatis, & in solutione argumentorum, & earum quæ se se offerunt dubitationum, in illis omnibus hæc tria accuratissimè, & ad vnguem obseruata cõspicient apertissimè. Et vt innumeros prætermittamus, vnus sufficiat nobis Arist. quem & ipsi, & nos in rebus philosophicis, iurè tanquam ducẽ sequimur, & immitamur; à quo hæc philosophandi ratio tanquã à fonte dimanauit, quid enim quæso aliud in suis operibus præstat, quã quæ nunc proxime diximus? Explicaturus, si quidem partem aliquã philosophiæ, varias veterum proponit de re illa sententias, ipsas confutat, veritatem explicat, & difficultates quæ se possunt offerre dissoluit subtilissime. Si ergo Peripateticorum nomine gloriamini, cur methodum à peripateticorum principe maxime obseruatã, tam acriter reprehenditis? Si Arist. vestigia sequi vobis maxime Lubet, cur tam capitali odio prosequimini quæstiones, quarum ipse fuit tam diligens cultor, & religiosissimus obseruator? Si ipsius dicta, & sententias, tamquam oracula recipitis, recipite etiam illius sententiam pro quæstionibus in capite de Relatis, vbi concludens caput inquit, maxime vtilitatis esse de relatis, & alijs rebus quæstiones instituere, & alteram illustriorem 3. Metaph. cap. 1. vbi in toto ferè capi-

te ni-

; e nihil aliud docet, quam quæstiones esse omnino necessarias ad facultatu, & veritatis consecutionẽ, & illos qui quæstiones ignorant, similes esse ijs qui viã ignorant, ad terminũ essequendũ. Vereor, tamen ne philosophorum principem, vt & alios qui quæstiones pertractant, sophistam nuncupetis. Quod si ipsius auctoritas non satis vos commouet, commoveat saltim Theologia scholastica, à Deo Op. Max. ecclesiæ suæ reuellata; qua fides saluberrima (vt D. August. lib. 14. de Trini. cap. 1. verbis vtar) gignitur, nutritur roboratur, quæ nulla alia ratione quam per quæstiones, res diuinas, & supernaturales pertractat, hauddubiè non ob aliã caussam, nisi quia hac methodo, maxime e tenebris eruitur veritas, & ab aduersarijs ipsa deffẽditur. Si igitur quæstiones sunt tãto vsui, ad veritates supernaturales explicandas, quis erit deinde itã audax, impudens, & imperitus, qui in Dialectica, & Philosophia, tamquam inutiles, sophisticas, & minime acommodatas adveritatem explicandã, illas audeat condemnare? Resipiscite igitur criminatores qæustionum, imo potius veritatis acerrimi hostes, dum superest locus penitentiæ, vosq. ad saniorem mentem, & meliorem frugem cõuertite, sinite iam eruditißimos Philosophos, quorum ingenij aciem admirari, & eruditionem colere

debe-

debebatis, importunos sophistas nuncupare, illosque probris, & contumelijs propter quæstiones Lacessere, si honori vestro, decori philosophiæ, & ingenuorũ adolescentum vtilitati, cõsulere cupitis. Verum aduersus vos hæc breuiter dixi, quæ fortassis commodius, & vberius alio loco iterum proponentur. Tu vero benigne lector in huius nostri laboris mercedem, me Deo Op. Max. & omnibus cælitibus, in tuis precationibus commendatum habeto.

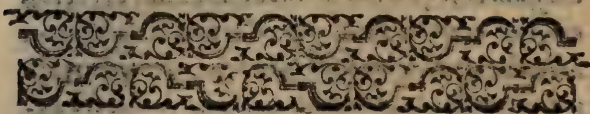

S.T.

IHS

DE ENTE, & eius proprietatibus, liber primus.

Auctore Fr. Didaco Masio Valentino, Ordinis Prædicatorum, in florentissima Valentinorum Academia Philosophiæ professore.

Cap. I. Quid sint, & in quas partes distribuantur transcendentia.

QVANTA sit vis, & facultas diuisionis, nõ solum pręceptis à se editis, sed etiam diligenti, & accurata obseruatione, perpetuis literarum monumentis consignatum nobis reliquit Arist. Is enim, inuestigaturus alicuius rei diffinitionem, latentesque, & obscuras essentias expli-

caturus, vbique diuisione vtitur, tãquam instrumẽto maxime accommodato ad rerum naturas inueniendas, & colligendas diffinitiones. Hoc autem ita se habere, colligere licebit ex 2. de anima cap. 1. in quo loco, vt accuratam nobis animæ diffinitionem proponeret, à diuisione quadam rerum, in animatas, & inanimatas auspicatur, & 2. lib. Phy. naturæ diffinitionẽ traditurus, à generali diuisione rerũ, in eas quę ab arte, & in eas quę à natura oriuntur, exorditur. Inhærentes igitur & vestigijs, & præceptis Arist. quẽ in rebus Philosophicis, tanquã ducem, & antesignanum sequi, & imitari debemus, disputaturi de trãscendẽtibus, non aliunde exordiemur, quàm à communi quadam eorum quæ sunt diuisione, vt ita facilius multò quid sint transcendentia, & quæ eorum natura, inuestigare possimus. Eorũ ergo quæ sunt, quædam sub certis, & diffinitis categoriarum limitibus continentur, alia verò sunt, quæ omnium generum limites egrediuntur, seseque per res omnes diffundunt, & per omnes categorias diuagantur. Prioris generis sunt, cãdor, atror, linea, magnitudo, paternitas, & similitudo; ex quibus, candor, & atror, sub patibili qualitate, linea, & magnitudo, sub categoria quantitatis, paternitas verò, & similitudo, sub categoria relationis continentur. Posterioris verò sunt, Ens, Vnum, Verum, Bonum;

Arist. vtitur diuisione ad colligẽdã diffinitionem animæ, & naturæ.

Diuisio generalis eorum quæ sunt.

Bonum; hæ enim naturæ, nullius categoriæ imitibus circunſcribuntur, ſed per omnes il. as ſe diffundunt: nulla ſiquidem eſt catego ia, in qua hęc attributa nō reperiantur. Intercedit verò inter hæc duo genera rerum atum diſcrimen, quia quæ ſunt prioris generis, non dicuntur de rebus omnibus, quemdmodum candor, non dicitur de coruo, vel beno; poſterioris verò generis, de omnibus fferuntur, nihil enim eſt quod horum attri utorum communium naturam ſubterfuge e vlla ratione queat. Vnde quemadmodū x cauſsis, quædam ſunt generales, vt Deus, & orbes cœleſtes, quarū vis, ad omnes effectus producendos ſeſe diffundit; aliæ verò unt particulares, quæ tantùm certos quoſlam effectus poſſunt procreare, vt ignis, & omo, quia ignis tantùm generat ignem, & omo hominem: ita quoq; ex attributis, quæ le rebus enuntiantur, quædam ſunt genera ia, quæ de omnibus efferuntur; vt ſunt Ens, & ipſius proprietates; alia verò ſunt particularia, quæ de vna, vel altera tantùm natura prædicantur; vt magnitudo, & candor. Ex is ergo attributis, illa, quę de certis naturis rædicantur, priuatis categoriarum nominibus exprimuntur; illa verò, quæ de rebus mnibus efferuntur, proprio, & accommoato nomine, tranſcendentia nuncupantur; o quòd, vincant, ſuperent, & tranſcendant

Diſcrimen inter hæc attributa.

Diſcrimen inter attributa vniuerſa, & particularia.

limites omnium categoriarum. Poterunt itaque transcendentia, ex allato discrimine, ita diffiniri; attributa vniuersa, quæ de rebus omnibus prædicãtur. In qua diffinitione prima pars obtinet locum generis, cùm sit communior, & efferatur de omnibus trãscendentibus; omnia enim illa, sunt quædã attributa, altera verò obtinet locum differẽtiæ; separat enim transcendentia ab alijs priuatis attributis, quæ de vna tantùm, vel altera natura dicuntur. Libuit tamen Antonio Trombetæ, 1. Metaphysico. q. 1. ad quartũ argumentum, & in suo opere formalitatum, posteriorẽ partem diffinitionis reijcere: existimat enim ille, non esse de ratione transcendentium, dici de rebus omnibus, sed non contineri per se in aliqua certa categoria; quod, ne temerè constitutum esse videatur, ita confirmat. Necessarium, & infinitum, sunt transcendentia, atqui illa non dicuntur de rebus omnibus, sed de solo Deo Opt. Maxi. Prætereà, idẽ, & diuersum, simile, & dissimile, sunt quoque transcendentia, quæ tamen non dicuntur de rebus omnibus; quia non omnis res est similis, vel eadem alteri, ergo non erit de ratione transcendentium, de rebus omnibus prædicari. Cæterùm quàm falsa sit huius Philosophi sententia, quamque rectè à nobis fuerit illa particula in diffinitione proposita, ex ipso transcendentium nomi-

Diffinitio transcendentium.

Anto. Trõbeta.

1. Argum. Tromb.

2. Argum.

Reijcitur Tromb.

nomine, luce clarius poterimus intelligere. Sunt enim transcendentia, ex eo sic nuncupata, quia transcendunt, & superant omnium rerum naturas, non quasi ab eis separata, sed cum eisdem coniuncta, & secundum naturã vnita; hoc autem quid aliud est, quàm transcendentia de rebus omnibus prædicari posse? Adhæc, ex transcendentibus, Ens est cõmune subiectum, reliqua verò sunt illius ꝓprietates: de Ente perspicuum est, illud de rebus omnibus, etiam de vltimis differentijs dici, vt auctor est Arist. 3. lib. Metaphysico cap. 3. nihil enim nisi non Ens, potest subterfugere naturam Entis. De proprietatibus verò, quæ sunt Vnum, Verum, Bonum, illas dici de rebus omnibus, ad hunc modũ suadeo. De eisdem, de quibus prædicatur subiectum, prædicari quoque debent proprietates ipsius; quia proprietates reciprocantur cum suo proprio subiecto, vt docet Arist. 1. Topico. cap. 4. sed Ens, quod est ipsarum subiectum, de omnibus enuntiatur, ergo & proprietates quoq; de omnibus prædicabuntur. Argumẽta verò proposita à Trõbeta, ita dissoluimus. Ad primum respondemus, necessarium, & infinitum, non esse transcendentia, si per se, & seorsum sumantur, sed necessarium, vel contingens, finitum, vel infinitum, cum disiunctione, esse trãscendentia: qua ratione non de solo Deo, sed

1. Argum. **2. Argum.** **Dissoluitur primũ argumentum Trõbetæ.**

de rebus omnibus prædicantur; omnis enim res vel est finita, vel infinita, necessaria, vel contingens. Hac eadem ratione satisfacimus secundo argumento, scilicet, idem, vel simile, per se, & seorsum, non esse transcendētia, sed cum disiunctione, idem, vel diuersum, simile vel dissimile, qua ratione illa de rebus omnibus prædicātur; quia omnis res, vel est eadem, vel diuersa, similis, vel dissimilis alteri. Præterea diuiduntur transcendentia, in simplicia, & coniuncta; simplicia sunt, quæ vnico nomine exprimuntur, vt Ens, Vnum, Verum, & Bonum; Coniuncta verò, quæ pluribus nominibus declarantur, vt caussa, vel effectus, principium, vel quod ortum habet ab illo, idem vel diuersum, simile, vel dissimile, perfectū, vel imperfectum; ex his, simplicia, per se, & seorsum, de rebus omnibus prædicantur: omnes enim sunt entia, bonæ, & sic de alijs; ex coniunctis verò, nulla pars per se, & seorsum, diciturde rebus omnibus, sed vel vna, vel altera, cum disiunctione; non n. omne Ens est caussa, neq; omne effectus, sed omne cum disiūctione, vel est caussa, vel effectus. De transcendentibus cum disiunctione agit Arist. 5. lib. Metaphy. de simplicibus verò lib 4. Nos autem in hac disputatione alijs prætermissis, tantùm de simplicibus disputabimus.

Dissol. secundum.

Diuisio trāscendētiū.

Cap.

CAP. II. De numero transcendentium.

SVB quo tamen numero sint transcendentia comprehensa, non satis constat apud Philosophos, sunt enim inter eos de hac re diuersæ, multumq; inter se discrepantes opiniones. Laurentius Valla lib. 1. suæ Dialecticæ, vnum solum Transcendens, rem, scilicet, agnouit. Verùm hæc sententia quàm sit falsa, ex eo constare poterit, quia transcendētia sunt quædam attributa vniuersa, quæ de rebus omnibus prędicantur: at non solùm res, verùm etiam Vnum, Verum, Bonum, dicuntur de rebus omnibus, quare pręter rē, plura alia erunt constituenda. Alij è quorum numero est Petrus Gregorius, lib. 10. Syntaxis artis mirabilis, cap. 15. tomo 2. opinātur nouem esse transcendentia, quæ sunt Bonitas, Magnitudo, Duratio, Potestas, Cognitio, Voluntas, Virtus, Veritas, Gloria. Cui opinioni adhęrere videtur Philip. Mocenicus, in sua vniuersali institutione, contemplatione tertia, parte 1. cap. 2. vbi constituit esse decem Transcendentia, scilicet; Ens, quod est subiectum commune, de quo omnes proprietates demonstrantur, ea nimirum ratione, qua deno-

1. Opinio. Ita de Valla tradit Monlorius in disputatione de Vniuersis. cap. 7.

2. opinio. petrus Gregorius.

Philip. Mocenicus.

tat essentiam; Virtutem, Veritatem, & Bonitatem, quæ sunt tres primæ proprietates Entis, Existentiam, Durationem, Vnitatem, Perfectionem, Pulchritudinem, & Vim. Hi tamen authores maximè errãt, eo quod constituunt illa esse transcendentia, quæ sub certis categorijs sunt comprehensa. Voluntas enim, Virtus, Potestas, & Cognitio, sub qualitatis speciebus continẽtur; Virtus sub prima specie, si significet habitum operandi, si verò significet facultatem naturalem, continetur sub secunda. Reliqua etiam sub secunda, quia sunt facultates quædam naturales; cognitio verò, est terminus facultatis cognoscendi; & ita continebitur reductiuè tanquã terminus in eadem secunda specie, sub qua continetur intellectus; pulchritudo quoque habitus quidam est iudicio Arist. 7. Physi. cap. 3. vt prætermittam magnitudinem, si propriè loquendum sit, in categoria quantitatis esse comprehensam, & durationem ad quantitatem quoque esse reuocandam, sub qua omnes eius mensuræ continentur.

Confutatur 2. opinio.

Tertia opinio est multorum Latinorum, qui secuti Auicennam in sua Metaphysica, sex tantũ constituunt Transcendentia, quæ sunt Ens, Vnum, Verum, Bonum, Res & aliquid.

3. Opinio multorum Latinorũ.

Horum tamen Philosophorum opinio, etiã nobis displicet, ex eo quod asserunt, rem, & aliquid, esse Transcendentia ab ente distin-

Confutatur superior opinio.

ta, cùm reuera ab eo nullo modo differant;
ed ſint nomina ſynonyma, cum eo eandem
aturam explicantia; quemadmodum ſunt
ladius,& enſis, veſtis, & indumentum. Im- Res non differt ab Ente.
rimis rem, nulla ratione diſtingui ab en-
e, ita oſtendimus, Ens apud Ariſtot. & D.
Tho. non tantum ſignificat exiſtentiam, ſed
tiam eſſentiam, vt oſtendemus in capit. ſe-
uenti, non ergo conſtituendum eſt aliquod
Tranſcendens ab ente diſtinctum, quod ſi-
nificet eſſentiã, vt illi conſtituunt rẽ. Dein- Aliquid nõ diſtinguitur ab Ente.
e neque aliquid, eſſe Tranſcendens ab Ente
iſtinctum, ad hunc modum demonſtro. Pri
nò, quia aliquid, nihil aliud eſt quam ali- 1. Argumẽtum.
uod Ens; at aliquod Ens non poteſt eſſe af-
ectio Entis, quemadmodum neque aliquis
omo poteſt eſſe affectio hominis. Secundo 2. Argumẽtum.
uia aliquid, ſignificat alietatem, vel diuer-
tatem, vnius Entis ab alio, idem autem, &
liuerſum, ſunt proprietates Entis cum diſ-
unctione, quare aliquid nulla ratione recen
eri poterit inter proprietates ſimplices En-
is. Eſt quarta opinio aliorũ, qui conſtituunt 4 Opinio.
antùm eſſe quatuor Tranſcendentia, ſcili-
et, Ens, Vnum, Verum, Bonum, ab eorũq;
umero reiiciunt, rem, & aliquid: volunt e-
im hæc duo ſub Ente contineri. Hanc opi-
ionem ſecutus fuit Picus Mirandulanus, vir Picus Mirandulanus.
cerrimi ingenij, de omni parte Philoſo-
hiæ benemeritus, & noſtræ familiæ Prædi

catoriæ insigne ornamentum (etenim ipsum ante obitum sacram Prædicatorum familiam professum fuisse, testatur in eius vita Franciscus Mirandulanus, illius ex fratre nepos) in opusculo aureo, de Ente & Vno, cap. 8. eandemque amplexus est Petrus Fonseca 4. Metaphy. cap. 2. q. 5. & Ioannes Baptista Monlorius, in disputatione de rebus vniuersis cap. 7. Opinor tamen hanc sententiam, ab alijs Philosophis vetustioribus prius excogitatam fuisse: Nam Alexander Alensis Theologus præstantissimus, & author antiquus, prima parte q. 13. membro secundo, illam explicat, duobusque argumẽtis, quæ deinde proponemus, cõfirmat, & Thomas Argentina etiam vetus author, & inter præstãtes Theologos merito recensendus, in primo Sententiarum dis. 2. q. 2. in tertia parte illius argumento 1. verba faciens de Transcendentibus, tantùm hæc quatuor, alijs duobus prætermissis re, scilicet, & aliquo, proponit. quæ sententia, iudicio nostro, est multò verior, quàm sint aliæ, quas proposuimus; confirmareque illam possumus his duobus argumentis, ex quibus hoc sit primum, petitum ex quadam analogia, quæ inter animã, & eius facultates, & inter Ens & ipsius proprietates, intercedit. Eadem ratione se habet Ens ad suas proprietates, qua anima rationis cõpos ad suas facultates; sed tres sunt facul-

Petrus Fõseca.

Ioannes Mólorius.

Alexander Alensis.

Thomas Argentina.

Laudatur 4. opinio. confirmaturq. 2. argument.

1. Argum.

facultates animæ rationis compotis, ea ratione, qua est intelligens, scilicet intellectus, memoria, & voluntas, quæ cum anima quæ est earum proprium subiectum, constituunt numerum quaternarium, ergo tres quoque erunt proprietates Entis, scilicet, Vnum, Verum, Bonum, Vnum, quod respondeat memoriæ; in qua res retinent vnitatem; verum intellectui per cuius conformitatem res dicuntur veræ; & bonum voluntati, quæ refertur ad ipsum, tanquam ad appetibile; quæ tres proprietates cum Ente, earum proprio, & adęquato subiecto, constituent numerum quaternarium. Secundum argumentum est haustum ex Pico Mirandulano. Vnaquęq; res duobus modis sumi potest, vel vt est in se, vel ea ratione qua refertur ad Deum Op. Max. si hoc posteriori modo vsurpetur, vel refertur ad Deum tanquam ad caussam efficientem, vel tanquam ad exemplar, vel tanquam ad finem; si referatur tanquā ad caussam efficientem dicitur Ens, quia quod confertur à Deo, vt est caussa efficiens, per creationem, vel per quamuis aliam productionē, est ipsum esse; si tanquam ad exemplar, dicitur vera, quia veritas nihil aliud est, quam cōformitas cum exemplaribus diuinis: si tanquam ad finem, dicitur bona, eo quod bonitas rei, quæ destinatur in finem, debet ab eo postulari; tandem si res sumatur, vt est in se,

2. Argu. ex Pico.

dicitur

dicitur vna, quia vnum nihil eſt aliud, quàm illud quod in ſe eſt indiuiſum. Hanc eandem rationem ferè eiſdem verbis, ante Picũ, propoſuerat Alexander Alenſis in loco allato; quamuis in eo differat à Pico, quòd rationẽ vnius, colligat ex ratione vnius cauſſæ efficientis primæ; quemadmodum enim veritas creaturarum exprimit rationem exemplarium diuinæ mentis, & bonitas bonitatem illius ſupremi finis, ita etiam & vnitas indicabit vnitatem naturæ diuinæ, quæ rerum omnium eſt prima, & ſuprema cauſſa. Quod ſi quis obiiciat nobis authoritatem D. Tho. aſſerẽtis in opuſculo 42. cap. 2 eſſe ſex Trãſcendentia, inter quæ recenſet rẽ & aliquid. Reſpõde. opus illud quamuis eruditum non eſſe D. Tho. quemadmodum neq; multa alia quæ eius nomine circũferuntur, & ita in operibus Romæ excuſsis, hoc opus, & alia de quibus ſuboriri poterat dubitatio, num eſſent D. Tho. fuerunt minoribus characteribus edita. At verò D. Thomam hanc quoq; noſtram ſententiam amplexum fuiſſe ex his duobus locis conſtare poterit. Primus petitur ex 1. lib. Sent. diſt. 19. q. 5. art. 1. ad 3. vbi ita loquitur, *Et ideo hæc quatuor conuertuntur, ens, bonum, unũ & uerum*. Quod ſi D. Tho. exiſtimaſſet rem, & aliquid, eſſe tranſcendentia, & conuerti cum Ente, cur quæſo recenſens ea quæ conuertuntur cum Ente, hæc duo

Hoc argu. eſt etiã Alexandri Alenſis.

Obiect. ex D. Tho.

Solutio.

duo etiam non recensuit? Secundus locus est ex eodem libro 1. dist. 3. q. 2. art. 2. in corpore, in quo loco tantum has tres proprietates Entis constituit; vnum, verum, bonum, alijs duabus, re scilicet, & aliquo prætermissis. Præterea Capreolus Thomistarum eruditissimus, in quo semper D. Tho. loquẽtem intueor, tantum has tres proprietates in Ente agnoscit: verba eius sunt in 1. dist. 2. q. 1. ad 12. contra 5. concl. Ad 12. dicendum quod concludit, quod Ens habet aliam rationem à suis passionibus, quæ sunt, Verum, Vnum, Bonum, ex quibus omnibus recte colligere possumus D. Thom. opinioni nostræ fauere. Capreolus

Cap. III. De Ente, & eius significationibus.

QVid sint, & quo numero comprehendantur transcendentia, constitutum est in capitibus superioribus, superest iã, vt de singulis, seorsum, & sigillatim disputationem instituamus; in qua hunc ordinem obseruabimus, vt prius de ente, deinde de vno, mox de vero, & tandem de bono disputemus. Vt igitur à nomine entis initium ducamus. Ens,

quemadmodum & essentia, nomina sunt Latina, nec sunt tanquam barbara contemnenda, si credimus Quintiliano 8. lib. institutionum oratoriarum cap. 3. quamuis enim illa non ita crebrò fuerint à veteribus Latinæ linguæ antesignanis vsurpata, ex vsu tamen posteriorũ, qui his nominibus, vt Latinis vtuntur, erunt illa omnino retinẽda. Est enim facultas apud vsum, & Philosophorũ consuetudinem, ex nominibus barbaris Latina, & ex Latinis, barbara eadẽ iterum reddere, & sæpissimè apud maiores multa nomina non significant idipsum, quod apud posteriores significare videntur, vt acutè conscriptum reliquit Rodolphus Agricola 1. lib. de inuentione, cap. 23. quod idem his carminibus eleganter cecinit Horatius, in arte Poetica;

Quintilia.

Rodol. Agricola.

Horatius.

Mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos, & gratia uiuax
Multa renascentur, quæ nunc cecidêre, cadentq;
Quæ nunc sunt in honore uocabula, si uolet usus,
Quẽ penes arbitriũ est, & uis, & norma loquẽdi.

Iusta aduers' quosdam fastidiosos reprehensio.

Quare ęquo animo ferre non possum quorundam hominum fastidiosorum arrogantiam, qui cum vix labijs prima elemẽta Philosophiæ attigerint, & in scholis Grammaticorum tanquam senes edentuli diu consenuerint, veluti censores seueri (quamuis iniqui) audacter has voces, causalitas, idẽtitas, realitas, hæccæitas, vniuersale, scibile, &

alias

lias multas, á præstantisśimis Philosophis
surpatas, contemnunt, & aspernātur. Ve-
ūm hi tanquam Philosophiæ osſores, & præ
tantisśimarum artium imperiti, potius sunt
ibilis à cœtu Philosophorum explodendi,
quàm sit eorum leue iudiciū, in aliquo præ-
io habendū. De his tamen hęc fuerint satis;
d nostramq; disputationē de Ente intermis
am regrediamur. Quam vt probe perspectā
eneamus, erūt breuiter nonnulla de concre
is & abstractis nominibus altius repetenda.
Nominum itaque, quædam sunt quæ signi-
icāt naturas concretas, & alia sunt, quæ ex-
rimunt naturas abstractas. Concreta nomi
a sunt, quæ significant formas alicui subie-
to accommodatas, vt candidum, lucens, ho-
no; abstracta verò sunt quæ significant for-
nas ab omni subiecto, (vt his nominibus si-
gnificantur) auulsas, vt candor, lux, humani-
as. Inter quæ hęc tria potisśimè intercedūt
liscrimina. Primum, abstracta sunt talia per
eipsa, concreta verò sunt talia per abstra-
ta: quemadmodū albedo seipsa est albedo,
lbum verò albedine dicitur albū. Secundū
bstracta sunt partes concretorum, at verò
oncreta, sunt tota quædam respectu abstra
torum; vt humanitas pars est hominis, ho-
no vero, est totum respectu humanitatis.
Tertium abstracta, nullam continent per-
nixtionem alterius naturæ, sed purā, & im-
per-

Lege Picū Mirandu-lanum in epistola ad Hermolaū Barbarū.

Quædam sunt nomina concreta, & alia abstracta.

Tria discrimina inter concreta, & abstracta.

1. discrimē

2. discrimē

3. discrimē

permixtam naturam significant, vt albedo, solam albedinem impermixtã denotat, concreta vero, impuram naturam, variisque accidentibus vnitam significant; quemadmodum album significat albedinem cum innumeris accidentibus, vt cum calore, frigore, dulcedine, & aliis confusam. Cùm ergo ens sit nomen concretum, & esse sit illius abstractum, hæc eadem discrimina, quæ interueniunt inter concreta, & abstracta, interuenient quoque inter Ens, & ipsum esse; quæ accuratè proponuntur à Seuerino Boëtio, in libello de hebdomadibus, adhibitis eruditissimis commentariis D. Tho. in eundem libellum. In primis esse, quod est abstractũ, est tale per seipsum, non enim aliunde esse habet esse, sed à seipso, Ens vero participatione ipsius esse, est, & consistit in se. Deinde, esse est quædam pars Entis, Ens vero totum quoddam est respectu ipsius, componitur enim ex essendi forma, & subiecto quod est. Prætcrea esse, cum nulla natura permiscetur ab eo diuersa, Ens vero, quamplurima obtinet à sua natura omnino distincta; vt esse, vel essentia hominis, solam & impermixtam eius naturam comprehendit, verùm homo, qui est id quod est, multa continet accidentia, à sua natura prorsus diuersa. His igitur de Ente & esse eius abstracto explicatis, superest declaremus, quid significet ipsum

Boëtius in libello de Hebdo. D. Tho.

1. discrimẽ inter esse, & id quod est.

2. discrimẽ

3. discrimẽ

esse

esse, à quo ens est id quod est. Sunt enim multi viri eruditi, qui censent, esse quod nomine Entis exprimitur, solam existentiam denotare, & nullo modo essentiam, quam opinionem amplectuntur omnes illi, qui constituũt rem, esse transcendens, distinctum ab Ente; docent siquidem, esse significare existẽtiam, rem verò essentiam, quæ sentẽtia etiam placuit magistro Soto cap. 4. ante categoriarũ q. 1. in solutione tertiæ rationis. Alij tamen, vt Durandus, primo lib. Sentent. dist. 8. q. 2. ad 6. argum. Archiepiscopus Hispalensis in eodem loco q. 1. & Philippus Mocenicus in sua institutione, contemplatione 3. parte 1. cap. 2. existimant ens solam essentiam significare. Vt tamen in hac re veram sententiam explicemus; annotandum est primo, in nominibus aliud esse illud à quo nomen imponitur, & aliud illud ad quod significandum est nomen impositum, quemadmodum passim obseruat D. Thom. Vt in nomine lapidis exemplo satis protrito, licet intueri, in quo illud à quo nomen est impositum, est lęsio pedis, illud verò ad quod significandum est impositum, non est lęsio, sed substantia quædã corporea inanimatá. Præterea animaduertimus, nomẽ entis sumi posse duobus modis, vel vt est participium verbi substãtiui sum, denotatq; idem quod existens; vel vt est nomen substantiuum eiusdem verbi, qua ratione si-

Quidam existimant esse significare existẽtiam.

Magister Soto.

Duran.

Deça.

Mocenic.

Annot. 1.

D. Thom. 1. p. q. 13 arti. 2. ad. 2.

Annot. 2. ens sumitur vel vt est nomẽ, vel vt est participiũ

ne significat idem quod habens naturam, & essentiam: quemadmodum hæc vox Viuẽs, his eisdem modis sumi potest, vel vt est participium verbi viuo, qua ratione significat actum viuendi, & non essentiam viuentis, opponiturque mortuo, vel vt est nomen substãtiuum eiusdẽ verbi, quomodo significat essentiam viuentis, continetúrque in categoria substantiæ, tanq̃ attributũ essentiale, immediatè sub corpore cõprehensum: & hæc est illa tam decantata diuisio entis, in ens nominaliter, & participialiter sumptum, quam apud Caietanũ, Ferrariẽsem, & apud alios grauissimos Philosophos frequenter legimus. Cùm igitur his duobus modis ens sumi possit, si iuxta nominis impositionẽ, vel iuxta illud à quo nomen est impositum vsurpetur, solum actum existendi significat, ab eo enim fuit hæc vox, Esse, imposita rebus quemadmodum etiam actus eisdem rebus existentibus, vt & motus, fuerunt imposita, vt auctor est Arist. 9. Metaphy. cap. 3. At verò iuxta illud ad quod significandum est nomen impositum, esse non tantum existentiam, sed etiam essentiam significabit. Vnde tam essentia, quàm existẽtia nomine entis significabuntur. Quod confirmare possumus testimonijs Arist. & D. Thomæ, qui multis in locis docent ens aliquando significare essentiam, & aliquando existentiam. Quamuis in eo

Caiet. c. 4. de ente, & essentia.

Esse ab actu existẽdi est impositũ rebus.

Ens significat essentiam, & existentiam. apud Aristo. & D. Thom.

in eo differant apud Arist. quod ens significatum in casu accusandi, significat existentiam; significatum tamen in casu dandi significat essentiam, vt cõstare poterit ex his duobus locis, quorum primus est petitus ex 3. de anima cap.4. vbi ita habet: Aliud est magnitudinē esse, & aliud magnitudini esse, i. Alia est existētia, & alia essentia magnitudinis; alter verò est collectus ex 7. lib. Met. c.7. in quo ita loquitur, Aliud est bono esse, & liud bonum esse, id est, Alia est essentia, & alia existentia boni. Deinde, vt ad D. Thomam accedamus, ens significare existentiam est apud ipsum certissimum, vt ex innumeris eius locis constare poterit. Significare verò essentiam, quod est magis dubium apud eum, suadere possumus ex quodlibeto. 2.q. 2.art.1.quæst.1. de malo, art.1. ad penultimum argumentum.q. 21. de veritate art.1. ad primum, & art.4. ad quartum, in quibus locis, apertè satis profitetur, ens significare essentiam, & naturam rerum omnium, essentiali diffinitione significatam. Præterea Ens non tantùm significare existentiam, sed etiam essentiam, ita confirmamus. Omnes scientiæ agunt vel de Ente in communi, vt prima Philosophia, vel de aliqua parte Entis, vt aliæ scientiæ priuatæ, auctore Arist. 4. Metap. cap.1. at scientiæ non agunt de rerum existentijs, parum enim illę curant, sint

Alio Arg. confirmatur ens significare essentiam.

ne, vel non ſint; earum obiecta à parte rei, quia ſcientiæ tantum verſantur in obiectis perpetuis, exiſtentiæ verò rerũ non ſunt perpetuæ, cùm aliquando res exiſtant, & aliquã do non exiſtant, ergo Ens non tantum exiſtẽ tiam, ſed etiam eſſentiam ſignificabit. Cæterùm cùm Ens ſumi poſsit, vel vt eſt participium, vel vt eſt nomen, hæc duo hac lege ſignificabit, Ens quod eſt participium, ſignificat exiſtentiam; illud autem quod eſt nomẽ ſubſtantiuum, ſignificat eſſentiam; & ita eſſe quod eſt abſtractum Entis, ſi ſumatur vt eſt abſtractum Entis ſumpti ea ratione qua eſt participium, idem erit quod exiſtentia; ſi verò ſumatur vt eſt abſtractũ Entis ea ratione qua eſt nomen, idem erit quod eſſentia.

Ens vt eſt nomen ſignificat eſſentiã, vt tamen eſt participiũ ſignificat exiſtentiã.

Obiectio. Quòd ſi quis opponat nobis auctoritatem Ariſt. ex 2. de demonſt. cap. 7. Ens non eſſe attributum eſſentiale, neq; ſignificare eſſentiam, ſed exiſtentiam: reſpondẽdum erit, Ariſt. locutum fuiſſe de Ente participialiter, quòd ſolam exiſtentiam denotat; loquebatur enim in eo loco de Ente, ꝙ cõcluditur de ſubiecto per demonſtrationem, quod non eſt aliud quàm exiſtentia proprietatis in ſubiecto, concludimus enim per demonſtrationẽ, actualem vnionem proprietatis in ſubiecto, quæ vnio, & in proprietatibus, & in alijs accidentibus eſt eorum naturalis exiſtentia, vt in alio loco docuimus. Annotat etiam Picus

Solutio.

cus Mirandulanus,in libello de Ente,& vno, cap.4.duas esse Entis significationes, vnam late patentem, in qua Ens significat quicquid non est nihil, & alteram angustiorem, in qua tantùm significat id quod est. Si ens sumatur in prima significatione, nullum est medium inter ipsum & nihil; qua ratione verum est illud pronuntiatum Metaphy. De qualibet re, vera est affirmatio, vel negatio, de nulla verò, ambæ simul, vel impossibile est idẽ simul esse & non esse. Quod si in altera significatione vsurpetur, datur mediũ inter Ens, & nihil, scilicet ipsum esse abstractum, quod neque est nihil, vt est apertũ, neq; Ens, quia esse non est id quod est, sed est id quo medio aliquid est, vt acutè explicat D. Seuerinus Boëtius in libello de Hebdomadibus, his verbis, ita dicens, Diuersum est esse, & id quod est, ipsum enim esse, non dum est, at vero id quod est, accepta essendi forma est, atque consistit in se. Quemadmodum enim albedo, non est alba, sed est illud quo medio nix est alba, & quemadmodum iustitia non est iusta, sed est illud quo medio homo est iustus; ita quoque esse, non est id quod est, sed est illud quo medio aliquid est: quare sumpto Ente in hac significatione, nõ erit verum illud pronuntiatum. Verum aduersus hæc dicet aliquis. Quidquid non est Ens est non Ens, si ergo esse abstractum non

Annot. ex Pico Mirã. eaq. acuta.

Seuerinus Boëtius.

Obiectio.

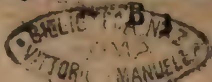

est Ens, erit non Ens, sed quod est non Ens
Solutio. est nihil, ergo esse abstractum erit nihil. Vt tamen huic dubitationi satisfaciamus, obseruandum erit, nonnulla attributa posse duobus modis ab aliquibus subiectis denegari; primò quia rationes attributorum non possunt vllo modo illis subiectis conuenire, qua ratione negamus à candore atrorem, & à calore frigus, quia neque ratio candoris atrori, neque ratio caloris potest frigori conuenire. Secundo, quia rationes attributorũ nobiliori modo reperiuntur in subiecto quàm exprimãtur per nomen attributi, qua ratione à cãdore negamus esse candidũ, non quod cãdor sit atror, sed ex eo quod ratio cãdidi præstãtiori modo reperitur in candore abstracto, quàm in cãdido concreto reperiatur: hac igitur ratione, ab esse negamus Ens; non quod esse sit non Ens, sed ex eo quòd ratio Entis longè nobiliori modo in esse abstracto reperitur, quã in Ente concreto posſit reperiri.

Caput IIII. de diuisionibus Entis.

PRoximum est vt post explicatam naturam Entis, illius diuisiones breuiter, pro instituti scilicet ratione, proponamus; ex quibus sit hæc earum prima, Ens aliud rei, & aliud rationis, quæ diui

ſio propoſita fuit ab Ariſt.5.Metaphy. cap. 2. ſub his verbis,Entium aliud eſt in anima, & aliud extra animam, Ens in anima vocat Ens rationis;extra animã verò Ens rei.Diffinitur autem Ens rei, illud quod habet eſſe à parte rei extra operationem intellectus, vt ſunt cælum, elementa, & mixta, quæ ex eis conflantur. Ens verò rationis diffinitur, illud quod tãtúm habet eſſe beneficio intellectus. vel quod habet eſſe tantũ in anima. Verùm cùm tribus modis poſsint aliqua eſſe in intellectu, vel tanquam in cauſſa, vt ſunt actiones intelligendi, & verbum mentis per intellectionem productum; vel tanquam in ſubiecto cui inhærent, vt ſunt ſpecies intellectiles, artes, & ſcientiæ, vel tanquam obiecta cognita ab eo, vt homo, vel equus; controuerſum eſt apud Philoſophos ex his tribus propoſitis quodnam illorum vocari debeat Ens rationis. Quidam enim exiſtimant illud dici Ens rationis, quod producitur ab intellectu tanquam à cauſſa efficiente, vt ſunt verbum mentis, & actiones intelligendi. Hujus rei auctor eſt Herueus, quodlib. 3. q. 1. art. 1. hæc tamen opinio eſt omnino falſa, vt conſtare poterit ex his duabus rationibus, quarũ prima eſt. Quidquid per ſe & directè fit à cauſſa rei eſt Ens rei; ſed actiones intelligendi, & verbum mentis, fiunt ab intellectu per ſe, & directè, qui eſt cauſſa rei, ergo erunt Entia

1. Diuiſio Entis. Ariſt.

Quid ſit Ens rei.

Quid ſit Ens rationis.

1. Opinio.

Herueus.

Confutatur opinio duobus argumentis. 1. ſit.

rei. Secunda, Quæ continentur in categoria qualitatis sunt Entia rei, quia in categorijs sola Entia rei collocantur; sed actiones intelligendi, & verbum mentis continentur in categoria qualitatis, sub secunda specie, tanquã termini intrinseci intellectus; qui est facultas naturalis; ergo actiones intelligendi, & verbum mentis, non erunt entia rationis, sed rei. Alij verò opinantur Ens rationis illud esse quod est in intellectu, tanquam in subiecto, vnde artes, scientias, & alios habitus intellectus, qui intellectui inhærent vocãt entia rationis; ita de quibusdã veteribus Philosophis referunt Durandus 1. sen. dis. 19. q. 5. Et Herueus in loco superiori. Hanc tamẽ opinionem alijs duabus rationibus euertere possumus, prima est. Inhærere subiecto, ex communi consensu Philosophorum, est proprietas accidentis rei, ergo illa quæ erũt in intellectu tanquam in subiecto, non erunt entia rationis. Præterea, Quæ inhærent intellectui continentur in categoria qualitatis, sunt enim habitus, vel species intellectiles, sed quæ continentur in categoria qualitatis, sunt entia rei, ergo quæ erunt in intellectu sunt entia rei, & non rationis. Neque ferendi sunt illi, qui non verentur profiteri ens rationis esse nihil; vt tradunt Petrus Niger 1. p. Clypei Thomistarum, q. 4. & Suessanus 6. lib. Meta. q. vltima; quia in explicando nihilo,

2. Opinio.

Durãdus. Herueus.

Confutat. hæc opinio duob' argu. 1. est.

2. Argu.

Reijciunt qui dicũt ens rationis esse nihil.

Pet. Niger. Suessanus 2. argumẽ.

hilo, nulla ſcientia verſari poteſt; at in explicanda natura entis rationis, verſatur Dialectica, non ergo Ens rationis erit nihil. Deinde, Nihil nullum habet fundamẽtum in rebus; at verò Ens rationis in rebus ipſis fundatur, quemadmodum cæcitas, fundatur in his quæ nata ſunt habere viſum; genus, & ſpecies; ſubiectum, vel attributum, in natura hominis, vel animalis: quare hæc duo inter ſe maximè different. His igitur opinionibus exploſis, Ens rationis iuxta aliorum opinionem, illud debet nuncupari, quod conſequitur rem, ea ratione qua habet eſſe obiectiuè in intellectu; vt ſunt, ſubiectum, & attributum; genus, & ſpecies; antecedens, & conſequens, & alia huius generis. In hac ſententia extiterunt grauiſsimi viri, Durandus, Herueus, Sueſſanus, & Petrus Niger, in allatis locis, Soncinas 6. Meta. q. 18. Iauellus in diſputatione de tranſcendẽtibus, diuiſione prima, magiſter Sotus q. 3. de Vniuerſis, & vt multos alios prætermittam, D. Tho. ſemper extitit in ea. Verùm vt illam explicemus, annotandum erit, eſſe duo genera attributorum, quæ de rebus dicũtur, illis quędam enim conueniunt præter omnem operationem intellectus, vt homini conueniunt eſſe candidum, vel atrum, capacem diſciplinæ, & animal particeps rationis. Alia verò ſunt, quæ tantum conueniunt rebus, benefi-

2. argumẽ.

Vera opinio.

Duran. Herueus. Sueſſan. Pet. Niger. Soncinas. Iauellus. Sotus. D. Tho. opus 48 tra. 2. cap. 1. & 58.

Anno.

cio, & ope intellectus; vt vniuersum, genus, & species, subiectum, & attributum; quia à parte rei hæc non conueniunt rebus, quemadmodum homini nō competit esse speciē, vel subiectum, sed hæc illi conueniunt beneficio intellectus abstrahētis naturam humanam à phantasmatibus, & à proprietatibus singularibus. Cùm igitur dētur hæc duo genera attributorum; Ens rationis recēseri debet inter attributa secundi generis, quæ scilicet conueniūt rebus beneficio intellectus, tam agentis, quàm patibilis; & huius, tam in prima, quàm in secunda, quàm in tertia eius functione. Hoc autem ita sese habere, ex superioribus ad hunc modum possumus confirmare. Ens rationis illud dicitur, quod habet esse in intellectu, vel ratione; vel ergo habebit esse in ea, tanquam in caussa, vel tanquam in subiecto, vel tanquam obiectum cognitum; sed confirmatū est in superioribus, Ens rationis non esse illud quod habet esse in intellectu, vel tanquam in caussa, vel tanquam in subiecto, erit ergo illud quod habebit esse in eo tanquam obiectum cognitum.

Ens rationis recēseri debet inter attributa quæ rebus conueniunt beneficio intellectus.

Hoc autem non est ita intelligendum, vt Ens rationis secundùm se, & actu, apprehēdi debeat ab intellectu, sed vt illud sit, sat est, ꝙ cognoscatur illius fundamentū, ex cuius cognitione, illico, per naturalem quandam resultantiam, illud consequatur; vt eruditè an-

Quæ requirantur ad esse Entis rationis.

notauit

notauit Soncinas, 6. Metaph. q. 18. in hac enim enunciatione, Homo est animal, quam efficit intellectus, reperitur actu subiectum, & attributum, cùm tamen nihil contemplemur de notione subiecti, vel attributi; sed cognita natura hominis, illico ex hac cognitione passiua, sequitur in eo notio subiecti, tanquam extrinseca quædam denominatio, quę denominat hominem subiectum, & idem iudicium est de notione attributi, respectu naturæ animalis. Diuiditur autem Ens rationis à D. Tho. q. 21. de veritate, art. 1. in corpore, & in solutione secũdi, in negationem, & relationem; negatio est vt non homo, relatio verò vt subiectum, vel attributum. Verùm quia priuatio est secundùm essentiam negatio, à Thomistis deinde illud est diuisum in negationes, priuationes, & relationes. De Ente tamen rationis hæc sint breuiter explicata, quæ à nobis luculenter satis alio loco tradita fuerunt.

Soncinas.

Diuisio entis rationis.

D. Thom.

Secunda diuisio est, Ens, aliud est per se, & aliud per accidens. Præterea, Ens per se, aliud est secundùm essentiam, & aliud secũdùm caussam. Secundùm essentiam illud dicitur, vel quod est omnino simplex, à nullo dependens, nullamque in se admittens compositionem, vt est Deus Opt. Max. vel si fuerit compositum, est illud cuius partes in eadem categoria continentur, ita tamẽ vt vna

Secũda diuisio entis in ens per se, & per accidens.

obti-

obtineat rationem potentiæ, & altera rationem actus; quia ex his duobus constitui debet Ens, & vnũ per se; vt docet Arist. 8. Metaphy. cap. 6. & 2. de anima cap. 1. Huius generis sunt homo, cœlum, & elementa; quia omnia hæc conflantur ex potestate, & actu, eiusdẽ categoriæ; ex materia scilicet, & forma. Ens per se secundùm caussam, est omnis caussa per se; dicitur autem caussa per se, illa quæ iuxta propriam rationem producit effectum, vt architectus, est caussa per se domus; quia iuxta propriam rationem, & ea ratione qua est architectus, erigit eam; & statuarius est caussa per se statuæ; quia ea ratione qua est statuarius, conficit statuam. Pari ratione Ens per accidens duplex quoque erit, vnum secundùm essentiam, & alterum secundùm caussam, secundùm essentiam triplex est, vt tradit Arist. 5. Metap. c. 7. subiectum cum accidente, vt homo albus; accidẽs cum subiecto, vt albus homo; & accidens cũ accidente, vt albũ Musicũ: secundùm caussam verò est duplex, vnum ex parte caussæ, & alterum ex parte effectus; ex parte caussę dicitur illud, quod iuxta propriam rationem non producit effectum, neque influit aliquid in eum, sed accidit caussæ per se, vt Musicus est caussa per accidẽs statuæ, quia ea ratione qua Musicus est non conficit statuam; sed quia accidit statuario esse Musicum; ob hãc

Ens per accidens est duplex, secũdùm essentiam, & secundùm caussam.

caussam

caussam Musicum dicimus esse caussam statuæ. Annotandum tamen est ex Arist.5.Metaph.cap.2.& 2. Physi.cap.3. ex his causis accidentarijs,quasdã esse magis,& alias minus accidentarias; quia illæ quæ magis accedunt caussæ per se,erũt minus accidentarię, illæ verò quæ magis ab ea recedent, erunt magis accidentariæ; vt in constitutione domus,animal & homo erunt minus caussæ acc idẽtariæ,quam Musicum,vel albũ;quia magis accedunt homo,& animal ad architectũ, qui est caussa per se,quàm Musicum,& albũ: at verò ex parte effectus illa nuncupatur caussa per accidens, cui accidit productio illius effectus, vt architectus est caussa per accidens optimæ valetudinis, quia accidit, vt domus quæ per se erigitur ab architecto sit salubris, & fodiens terram est caussa per accidens inuentionis thesauri, quia ita euenit,vt ex fosione terræ,quæ est effect⁹ fodiẽtis per se, subsequatur inuentio thesauri. Tertia diuisio est, Ens rei, & per se, aliud est relatum,& aliud absolutum,illud dicitur absolutum quod est ad se, & non ad aliud, quod intelligi debet tãquam ad terminum, non autem tanquam ad subiectum, vel obiectum, quia quæ hoc modo referuntur ad aliud,absoluta sunt,& non relata, vt facultates naturales quæ referuntur ad obiecta, & accidentia quæ referuntur ad subiecta. Re-

Obseruatio Arist.

3. Diuisio in relatũ, & absolutum.

latum

latum verò dicitur, cuius tota vis, & natura est, vt ad aliud referatur, vt pater, & filius, dominus, & seruus, sunt relata, quia tota vis patris est habere filium, & domini possidere seruum. Verùm de relatis superuacaneũ est, velle plura hoc loco proponere, quæ in categoria relationis fuerunt à nobis abundè satis explicata. Quartò diuiditur Ens in vnum, & multitudinem. Annotandum tamẽ erit, duplicem esse vnitatem, vnam transcendentem, & alteram categoriæ quantitatis, illa prior cõsequitur intima, & essentialia rei attributa, hæc verò posterior consequitur in diuisionem quantitatis coniunctæ. Eadem quoque ratione duplex erit multitudo, vna transcendens, & altera categoriæ quantitatis, transcendens est quæ componitur ex vnitatibus transcendentibus, vt est multitudo decem essentiarum, vel decem Angelorum: quantitatis verò est, quę conflatur ex vnitatibus quantitatis coniunctæ, vt est multitudo quinque lapidum, vel equorũ. In hac ergo diuisione, nomine vnius, & multitudinis, tantùm intelligere debemus vnitatẽ & multitudinem transcendentem, quia hæc duo sunt quæ de omnibus efferuntur, & non vnitatẽ & multitudinem quantitatis, quæ solũ dicuntur de his quæ sunt affecta quantitate coniuncta. Quinta diuisio est, qua diuiditur Ens in tria transcendentia, s. in vnũ, verum, & bo-

Quarta diuisio in vnũ, & multitudinẽ.

Quinta diuisio in tria transcen.

& bonũ: hanc tamen diuisionem infra vberius explicabimus. Sexta diuisio est, Entium quoddam est finitum, & aliud infinitum. Verùm vt hanc diuisionem explicemus obseruandum erit, finitum illud esse quod limitibus, vel finibus est circunscriptum; infinitum verò esse, quod caret huiusmodi finibus. Est autem duplex finitum, & duplex itidem infinitum, vnum secundùm essentiam, & alterum secundùm quantitatem. Illud dicitur finitum secundùm essentiam, quod est compositum ex genere, & differentia, & est circunscriptũ alicuius categoriæ limitibus, vt homo, Angelus, magnitudo, & candor. Illud verò dicitur infinitum secundùm essentiã, quod neque constat genere, & differentia, neque vllis categoriarũ finibus comprehenditur, vt Deus Opt. Max. qui in nulla categoria continetur, sed omnes illas post se longo relinquit interuallo. Finitum secundùm quontitatem est illud, quod circunscribitur terminis categoriæ quãtitatis, vt linea, quæ circunscribitur punctis; extremitas, lineis, & corpus extremitatibus. Infinitum autem secundùm quantitatẽ nuncupatur, quod caret huiusmodi terminis, quemadmodum si esset aliqua linea nullis punctis terminata, diceretur illa infinita secundùm quantitatẽ. In proposita ergo diuisione nomine finiti, & infiniti, non intelligimus finitum, & infinitũ secun-

Sexta diuisio in finitum, & infinitum.

secundùm quantitatem, sed secundùm essentiam, quia duo illa priora, in solis substantijs affectis quantitate reperiuntur, vt docet Aristoteles 1. Physi. cap. 2. duo verò posteriora, de omnibus Entibus prædicantur, omne siquidem Ens, vel est finitum, vel infinitum, secundùm essentiam. Septima diuisio, Entiũ aliud est actu, & aliud potestate. Ens potestate, vel possibile illud est, quod nondum est, potest tamen esse; vel vt inquit Arist. 9. Metaphy. cap. 3. quo posito in actu nihil impossibile sequitur, vt si quis sedere potest, & ei sessio conueniat, nihil impossibile sequetur. At verò Ens actu, vt Arist. in eodem libro profitetur cap. 6. est, illud non ita esse, vt erat quãdo sola vi, & potestate erat, quemadmodum antequã fieret in ligno statua Mercurij, erat in illo potestate, deinde verò postquam iam est effecta, est in ipso actu, eo quòd alio modo sit, quàm quando erat potestate. vel, vt alijs verbis rem hanc explicemus, Ens actu illud vocari debet, quod est à parte rei productum extra facultatẽ suarum caussarum, & hoc est esse alio modo quàm quando erat potestate, tunc temporis enim poterat à suis causis produci, at verò quando est actu, iam non potest produci, cùm sit productum. Vltima diuisio est, qua diuiditur Ens per se finitum, quod est actu, vel potestate, in decẽ categorias, vel vt dicunt prædicamenta, vt in sub-

Septima diuisio est in ens actu, & potestate.

Vltima diuisio in decem categorias.

in substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, passionem, vbi, quando, situm esse, & habere, quæ diuisio omnibus est satis perspicua, tamen quænam illa sit, inferius quando agemus de analogia Entis examinabimus.

Cap. V. Quænam sit prima diuisio Entis.

ANceps tamen, multumque dubia inter viros eruditos extitit controuersia, de ordine harum diuisionum Entis, quænam scilicet ex illis sit prior, & quæ sit alijs posterior. Est enim sententia D. Tho. in commentarijs in cap. 7. lib. 5. Metaphy. existimātis primam diuisionem esse illam in qua diuiditur Ens in decem categorias, cuius sententiam amplectuntur D. Albertus Mag. 7. Meta. in principio, Simplicius 2. de Anima cap. 1. & Algazel 1. lib. suæ Meta. si Suessano credimus 1. Meta. disp. 2. Auerroes in hac quæstione explicanda est nimiũ lubricus, & inconstans, aliquando enim diuidit 1. Ens, in Ens per se, & per accidens, vt 6. Meta. commen. 1. aliquando in decem categorias, vt 5. Meta. commen. 14. aliquando in finitum, & in infinitum, vt 1. Phy. commen.

D. Tho.
D. Albert.
Simplici⁹.
Algazel.
Suessanus
Opinio Auer.

6. & aliquando in actum, & poteftatem, vt in 3. Phy. cōmen 3. Scotus verò 1. lib. Sen. dist. 8. q. 3. & quodlib. 5. & illius alumni Antonius Trombeta 1. Meta. q. 1. & in tractatu formalitatum, Antonius Sirecti, in eodē formalitatum opere, & alij, arbitrantur Ens esse primo diuidendum in quantum, & non quantum, nomine quanti intelligentes quantitatem virtutis, vel perfectionem naturæ, nomine verò non quanti, imperfectionem illius. Deinde quantum diuidunt in finitum, & in infinitum, finitum est illud quod sub limitibus alicuius categoriæ continetur, vt homo, & arbor, infinitum verò, quod sub nulla categoria comprehenditur, vt Deus Opt. Max. Præterea profitentur, diuisionem Entis in vnum, & multitudinem, esse posteriorem diuisione Entis in finitum, & in infinitum. Tandem alij vt Paulus Soncinas 10. Meta. q. 1. & Chrysostomus Iauellus in tractatu transcendentium, opinantur primam diuisionem Entis rei, esse illam, in qua Ens est diuisum in vnum, & multitudinē, hancq; constitutuunt esse priorem diuisione illius in finitum, & in infinitum. Ita viri eruditissimi de hac quęstione opinantur. Ceterum vt inter has opiniones nostram etiam sententiam proponamus, annotamus inprimis, duplicem esse diuisionem, vnam nominis, & alterā rei, nominis est illa, in qua multas eiusdem vocis signifi-

Scotus. Trombeta Sirecti.

Viguerius cap. 2. suarum institutionum paragrapho 2. verbo 2. diuidit ens primo in finitum, & infinitum.

Soncinas. Iauellus.

Duplex est diuisio nominis &

significationes recensemus, vt quando in hac voce canis, enumeramus tres significationes, in quibus significat canem cælestem, domesticum, & marinum, hæc tamen non tam dicenda est diuisio, quàm enumeratio, vt animaduertunt Seuerinus Boetius in commen. ante categoriarum, explicans diuisionem Entis in decem categorias, & Rodolphus Agricola 1. lib. de inuentione Dialectica cap. 7. in ea enim nihil diuidimus, sed tantùm recẽsemus diuersas significationes eiusdem nominis. Diuisio rei est communioris in minus communia distributio, quę triplex est, totius vniuersi, vt animalis, in hominem, & equum; totius integri, vt hominis in caput, brachia, & pedes; & accidentaria, vt animalis in candidum, & atrum, & medio colore affectum. Prætermissa diuisione totius integri, diuisio totius vniuersi est duplex, vna generis in species, vt animalis in hominem, & leonem; vel analogi in analogata, vt est diuisio pedis, in pedem montis, & scamni: & altera generis in differentias, vt animalis in particeps, & expers rationis; vel analogi in suas quoque differentias, vel modos internos, vt est diuisio Entis, in esse per se, & in alio. Accidentaria verò triplex est, subiecti in accidentia, vel propria, vel communia; accidentis in subiecta; & accidentis in accidentia. Hæc omnia collecta sunt ex D. Seuerino Boetio, in libel

Boëtius.

Rodol.

Triplex est diuisio rei.

Boëtius.

Louaniē. est hoc opus in eorum Logica in fine Categoriarum.

lo de diuisionibus, & ex concilio Louaniensi, in tractatio. de diffinitione, & diuisione. Animaduertendum est etiam, duobus modis posse esse vnam diuisionem alteram priorem, vno modo secundùm dignitatem, & altero secundùm naturam, illa est prior secundùm dignitatem, cuius membra diuidentia sunt alijs longè nobiliora; illa verò est prior secundùm naturam, cuius membra diuidentia immediatiùs, & prius continentur sub re diuisa, quàm alia contineantur. His constitutis sit prima assertio. Diuisio Entis in Ens rei, & rationis, est omnium prima. Hanc assertionem omnes Philosophi profitentur, confirmarique potest in hunc modum. Illa diuisio constitui debet omnium prima, quæ traditur per membra magis distantia; sed Ens rei, & rationis, magis distant quàm quælibet alia Entia rei, per quæ traduntur aliæ diuisiones, ergo proposita diuisio erit omnium prima. Assumptio est satis perspicua, confir. propositio. Lex est optimæ diuisionis, vt tradatur per membra cõtraria; sed quæ magis distant sunt magis contraria, ergo diuisio tradita per membra magis distantia, erit omnium prima. Verùm cùm dictum sit, duob⁹ modis posse vnam diuisionẽ esse alteram priorem, vel secundùm nobilitatem, vel secundùm naturam, intelligi debet assertio de diuisione priori secundùm naturam; quia hæc

1. Assertio.

Confir.

Obseruat.

duo

duo membra priùs & immediatiùs quàm quælibet alia continentur ſub Ente; non autem de priori ſecundùm nobilitatem; eo ꝙ vnum ipſius membrum, ſcilicet Ens rationis, eſt omnium Entium infimum, & ignobilius. Sit ne autem illa enumeratio vocis homonymæ in ſua ſignificata, vt plerique conſtituunt, vel vera diuiſio analogi in analogata, vt ego cùm alijs exiſtimo, deinde inquiremus. Secunda aſſertio, Diuiſione generis in ſpecies (nomine generis quamuis naturam vniuerſam intelligendo, ſiue ſynonymam, ſiue analogam) ens rei debet primò diuidi in decem Categorias; ita vt nihil neque prius natura, neque immediatius, poſsit ſub Ente contineri. Hanc aſſertionem expreſsis verbis profitetur Ariſt. 8. Metaphy. cap. 5. docens Ens, & vnum, immediatè efferri de decem Categorijs, & 7. Meta. cap. 1. tradit, Ens primo dici de ſubſtantia, & deinde de accidentibus: iã ergo Ens erit primò diuiſum in ſubſtantiam, & accidentia. Præterea in illa mẽbra eſt Ens primò diuiſum, quibus primò cõpetit ratio ſignificata nomine Entis, ſed hæc ratio, quæ eſt eſſe, primò competit ſubſtantiæ, & accidentibus; imò eſſe nulli rei poteſt conuenire, quæ non ſit ſubſtantia, vel accidens, ergo hæc erit prima diuiſio. Tertia aſſertio, Diuiſione generis in differentias (nomine differentiarum tam veras differẽtiás,

2. Aſſertio. Ariſtot. 1. Argum. 3 Aſſertio.

quam modos internos complectendo) Ens rei est primò diuisum in Ens per se, & per accidens; hæ enim sunt primæ differentiæ, vel modi interni, Ens primò, & immediatius diuidentes. Vt tamen hanc assertionem facilius intelligamus, explicandum erit quid significent hę duæ differentiæ. Obseruandũ est igitur ex D. Tho. 5. Metap. cap. 7. ex Didaco Deça, primo Sent. dist. 8. q. 1. & ex Zimara, in tabula, dictione Ens, dum Entis diuisiones proponit, hanc diuisionem non esse eandem cũ ea, in qua Ens est diuisum in substantiam, & accidentia; ita vt nomine Entis per se, intelligamus substantiam, nomine verò Entis per acciden^, ipsa accidentia; quia tam substantia, quã accidentia, continentur sub Ente per se, vt auctor est Arist. 5. Metap. cap. 7. sed nomine Entis per se, intelligimus differentiam, vel quendam modum internũ Entis, quo contrahitur Ens ad illud esse, vel quod est omnino simplex; vel quod est compositum ex partibus, quæ continentur intra limites eiusdẽ Categoriæ: nomine verò Entis per accidens, intelligimus modum alium internum, contrahentem Ens, ad illa Entia, quæ cõponuntur ex partibus in diuersis Categorijs comprehensis. Hac itaque ratione exposita assertione, illam his duobus argumentis confirmamus. Primum est, Illa diuisio debet esse omnium prima, quæ traditur per

D. Thom.
Deça.
Zimara.
1. Argum.

per differentias communiores; quia diuisio tradi debet per ea quæ sunt communiora; sed duæ hæ differentiæ, per se, & per accidens, sunt omnibus alijs communiores; ergo Ens erit primò diuisum in has duas differẽtias. Confirmatur Assumptio; illæ differentiæ sunt communiores, sub quibus aliæ continentur, sed sub his duabus differentijs esse per se, & per accidens, omnes aliæ continentur; vt sunt finitum, & infinitum, actus, & potestas, per se, & in alio; quæ omnes continentur sub Ente per se; iam ergo hæ differentię erunt omnibus vniuersaliores. Alterum est, omne Ens proximè, & immediatè, vel est simplex, vel coniunctum; præterea si fuerit coniunctum, vel partes componentes sunt eiusdẽ, vel diuersæ Categorię; si fuerit simplex; vel coniunctum, ita tamen, vt partes componentes sint in eadem Categoria, erit Ens per se: si verò fuerint illæ diuersarum Categoriarum, erit Ens per accidens; igitur omne Ens, proximè, & immediatè, vel erit per se, vel per accidens. 2. Argum.

Quarta assertio. Diuisione subiecti in accidentia propria, diuisio Entis in vnum, verum, & bonum, est omnium prima. Hanc assertionem non est cur argumentis multis cõfirmemus; cùm sit illa ab omnibus Philosophis vno ore comprobata; omnes siquidem profitentur, has tres esse primas Entis pro- Assert. 4.

prietates. Diximus autem, diuiſione ſubie-ĉti in accidentia propria; eo quod Ens non poteſt diuidi diuiſione ſubieĉti in accidentia communia, cùm illi nulla accidẽtia communia poſsint euenire.

Ex his omnibus quæ hactenus expoſita fuerunt colligimus imprimis, has omnes diuiſiones propoſitas eſſe omnium primas, vnã-quamque tamen in ſuo genere, & ordine, nã quædam eſt prior ſimpliciter, & abſolutè; alia diuiſione generis in ſpecies; alia diuiſione generis in differentias; & tandem alia diuiſione ſubieĉti in accidentia propria. Quòd ſi quiſpiam percontetur; quænam ex his tribus poſterioribꝰ diuiſionibꝰ ſit altera prior, reſpondendum erit, nullam ex illis eſſe alteram priorem, vel poſteriorem; quia comparatio quælibet intercedere debet inter ea quę ſunt eiuſdem generis; & ita cùm hæ diuiſiones ſint diuerſorum generum, & rationum; alterius enim rationis eſt diuiſio generis in differentias; & alterius generis in ſpecies, & alterius ſubieĉti in accidentia; ob hanc cauſſam hæ diuiſiones conferri inter ſe nulla ratione poſſunt ſecũdùm rationem prioris, & poſterioris. Colligimus ſecundò inanem eſſe, & ſuperuacaneum, diſputationem illam, quam quidam anxiè nimis pertractant; num ſit Ens primò diuidendum in finitum, & infinitum, vel in vnum, & multitudinem; conſtat

Conſec.

Dubitatio

Solutio.

2. Conſec.

ſtat enim has duas diuiſiones, cũ vna ſit ſub iecti in accidentia propria; vt diuiſio in vnũ, & multitudinem; & altera generis in differentias, vel modos internos, vt eſt diuiſio in finitum, & in infinitum, non poſſe inter ſe vlla ratione conferri, ſecundùm rationem prioris, & poſterioris.

Offerunt ſe tamen duæ dubitationes diſſoluendæ aduerſus ſuperiora. Prima eſt, In quauis diuiſione membra diuidentia ſunt extra rationem rei diuiſæ, ſed nihil poteſt eſſe extra rationem Entis, ergo Ens nulla ratione poterit in membra diuidi. Reſpondemus tamen huic dubitationi, veram eſſe propoſitionem in diuiſione generis in differentias; eſſe tamen falſam in diuiſione analogi trãſcendentis in ſua analogata; ratiò autem diſparitatis hæc eſt, Genus ſignificat diffinitã quandam naturam, efficientem compoſitionem cum ſuis differentijs, ad conſtituendas naturas ſpecificas, ob quam cauſſam eſt extra rationem ſuarum differentiarum diuidẽtium: at tranſcendens analogum, vt Ens, ſignificat naturam illimitatam, & omnia ambientẽ, quæ cum nulla re poteſt efficere cõpoſitionem; & ob hanc cauſſam includi debet in ſuis differentijs, vel modis internis diuidentibus. Obiect. Solutio.

Secũda dubitatio eſt, In Ente nullæ poſſunt eſſe differentiæ, vt auctor eſt Ariſt. 3. 2. Obiect.

Metaphy. cap. 3. sed illa tantum diuidi possunt, quæ habent differentias; quia differentiæ sunt quæ diuidunt ea, quæ sub eodem genere continentur; vt docet Porphyrius in cap. de differẽtia; ergo Ens nulla ratione poterit diuidi.

Solutio. Respondemus Ens nullas habere differentias propriè dictas, habere tamen modos internos, distinguentes naturas, quæ sub ipso continentur, quemadmodum esse per se, & in alio distinguunt substãtiã ab accidentibus, & accidentia à substantia; ad diuisionem autem, non est necesse, vt membra diuidentia secernantur per veras differentias, sed vel quòd secernãtur per illas, vel per modos internos.

Cap. VI. De Analogia in communi.

PRæceptũ est pædiæ, ab Arist. traditum. 1. lib. de partibus animalium cap. 1. in omni disputatione, ea esse prius proponenda, quæ communiora sunt, & vniuersaliora, ne si à minus vniuersis exordiamur, cogamur deinde eadem sæpius inculcare. Hoc igitur præceptum in hac nostra disputatione reti-

nere cupientes, disputaturi de analogia Entis ad Ens rei, & rationis, ad substantiam, & accidentia, & ad Deũ, & creaturas; ea prius præfabimur, quæ ad analogiam in communi cognoscendam, intelleximus esse necessaria. Illud autem breuiter, & succinctè præstabimus, cùm copiosior huius rei disputatio ad tractationem de homonymis, & synonymis, in Antecategorijs institutam, debeat reuocari. Verùm quia analoga, sub homonymis à consilio sunt à Philosophis comprehẽsa, erunt nonnulla de homonymis altiùs repetenda, quæ ab Ammonio, & Simplicio, in commment. Antecategoriarum proponuntur vberiꝰ. Homonyma igitur, quædã sunt à casu, & alia à cõsilio; à casu dicũtur illa, quorum nomen temere, & forte fortuna, multa significat; qua ratione hoc nomẽ Taurus, dicitur homonymum; quia temerè, forteq; fortuna, ita euenit, vt & montẽ Taurum, & animal, & secundùm signum Zodiaci significaret. Homonyma à consilio illa vocantur, quorum nomen est commune, ob rationem aliquam, & deliberationem, quo modo hoc nomen homo est homonymum; vt effertur de homine viuo, & picto; dicitur enim de homine picto, quia refert effigiem, & ideam hominis viui. Præterea, homonyma à consilio, alia dicuntur à memoria, alia ab spe, alia ab analogia, alia ab vno, & tandem alia ad vnũ.

Diuisio homonymorum.

Quæ dicãtur homonyma à casu.

Quæ dicantur à consilio.

A me-

A memoria dicũtur illa quæ ob alicuius memoriam imposita fuerunt, vt hoc nomẽ Philippus, de Caroli filio dicitur homonymè, quia fuit illi hoc nomen impositum ob memoriam aui Philippi. Ab spe verò illa dicũtur, quæ ob certam aliquam spem aliquibus indita fuerunt, vt hoc nomen Thomas dicitur de aliquo homine, de quo certa spes effulserat illum, & sanctitate vitæ, & eruditione literarum in alterum D. Thomam Aquinatem euasurum. Ab analogia illa dicũtur, quando ab alicuius rei proportione quidquam nũcupamus; vt pes, qui enunciatur de pede animalis, & montis, propter analogiã; quia quemadmodum pes animalis sustinet grauitatem animalis, ita pes montis sustinet grauitatem montis. Illa vocantur ab vno, quæ habent idem nomẽ, vt ab vno aliquo deriuantur: hæc autem, vel deriuantur ab vno exemplari, vt homo pictus deriuatur ab homine viuo; vel ab vno efficiente; quemadmodum homo Medicus, instrumẽta medica, & libri Medici deriuantur ab vna, & eadem arte Medicinæ, tanquam ab vno primo principio, vel ab vno subiecto, quemadmodum accidentia deriuantur à substantia. Illa deniq; dicuntur ad vnum, quæ obtinent idem nomen, vt ad eundem finem referuntur; quo genere homonymiæ, sanum est homonymum; quia dicitur de vrina, diæta, & medicamentis sa-

tis ſanis, vt referuntur, tanquam ad finem, ad vnam, & eandem ſanitatem animalis. Ex his ergo homonymorum generibus, Græci, vt Simplicius, & Ammonius, quos ex recentioribus multi ſibi imitandos propoſuerunt, ſola homonyma à proportione cenſent eſſe vocanda analoga, cùm ea quæ ſunt ab vno, vel ad vnum, quæ à Latinis analoga attributionis nuncupantur, nunquam ab Ariſt. ſint ita vocata: ſed proprio, & accommodato nomine dicta ſunt ab eo, homonyma ab vno, vel ad vnum: vt conſtare poterit ex lib. 4. Meta. cap. 2. lib. 5. cap. 6. lib. 7. cap. 4. lib. 12. cap. 4. lib. 2. de demonſt. cap. 16. & ex alijs pleriſq; locis: maximè verò ex cap. 6. lib. primi Ethico. vbi apertiſsimis verbis ſeparat analoga ab his quæ dicuntur ab vno, vel ad vnum; & ita à Quintiliano, & ab alijs Latinæ linguæ anteſignanis, analogia proportionē aliquorum inter ſe ſignificat; non autem deriuationem ab vno principio; vel habitudinem ad vnum finem. Latini verò nomen analogiæ latiùs multum vſurpantes, præter proportionem aliquorum inter ſe, etiam deriuationem ab vno principio, vel habitudinem ad vnum finem, hoc nomine ſignificari opinantur, in qua ſignificatione deinceps illo vtemur, cùm ſimus diſputaturi de analogia, cū his qui hanc vocem in hac ſignificatione vſurpant. Erunt itaque duo genera analogorum

Simplici⁹, & Ammonius ſola homonyma à proportione vocant analoga.

Quæ vocetur à Latinis analoga.

rum explicanda, vnum attributionis, & alterum proportionis, nam alia quæ analoga inæqualitatis dicuntur, qualis est natura generis, quæ diuersa ratione in suis speciebus cõtinetur, cùm sint verè synonyma; ab analogorum numero erunt meritò reijcienda.

Quæ sint analoga attributionis.

Analoga attributionis, quæ à D. Tho. 1. lib. Sent. dist. 19. q. 5. art. 2. ad primum, analoga secundùm intentionem, & non secundũ esse nuncupantur, diffiniuntur: Quorum nomen est commune, ratio verò nomini accommodata, partim est eadem, & partim diuersa; eadem, secundùm terminum, diuersa verò, iuxta diuersam habitudinem ad illum; vt sanitas, quę in vrina, dięta, medicamento, & animali reperitur, est analogum attributionis; quia omnia hæc dicuntur sana, per habitudinem ad vnum terminum, ad sanitatẽ scilicet existentem in animali, quãuis in omnibus illis sit diuersa habitudo, nam in animali est sanitas tanquam in subiecto, in vrina tanquam in signo, in medicamento tanquam in caussa producente, & in dięta tanquam in caussa conseruante. Hæc analoga partim dicuntur ab vno, & partim ad vnũ;

Diuisio horum analogorum.

Ad vnum sunt illa quæ in eundem finem referuntur. Ab vno verò dicuntur, quæ ab eodem principio deriuantur, siue illud fuerit materia, & subiectum, siue caussa efficiens, siue exemplar. Illustrari poterunt hæc om-

nia exemplis propositis in hoc cap. de homo nymis ab vno, vel ad vnum.

Ornari verò debent hæc analoga tribus proprietatibus. Prima est, Analogum tantũ est in vno ex analogatis secundum essentiã; vel inhęsiuè, in alijs verò est secundum extrinsecã denominationẽ: quẽadmod sanitas tãtum est secundum essentiã in animali, in vrina verò, aut medicina, est secundum extrinsecam denominationẽ. Secunda est, omnia analoga diffiniẽda sunt per præcipuum analogatum, vt in eodem exemplo, si vrina, & medicina diffiniri debeant vt sana sunt, diffinienda erunt per sanitatem animalis, ad hunc modum: Vrina est signum sanitatis animalis, & medicina est caussa sanitatis animalis. Tertia est, in his analogis non est vna, & eadem omnium illorum diffinitio; sed multæ sunt illæ & diuersę, tot scilicet, quot sunt partes diuidentes analogum; nõ enim est vna omnium quæ dicũtur sana diffinitio; sed alia diffinitio est vrinæ sanæ, & alia medicamẽti sani, quas in superiori proprietate proposuimus, & alia animalis sani. Annotat autem D. Tho. prima par. q. 13. art. 5. & 1. cõtra Gen. cap. 34. hæc analoga diuisa esse in analoga duorum, vel plurium ad vnum; & in analoga vnius ad vnum. Prioris generis sunt vrina, medicina, & dięta sana; vt referũtur ad eandem sanitatem animalis; quia plu

ra ad

1. Proprietas analogorum.

2. Proprie.

3. Proprie.

D. Thom.

ra ad vnum referuntur. Posterioris verò, est sanitas vrinæ, relata ad sanitatem animalis; tunctemporis enim vnum refertur ad vnum; vt vna sanitas vrinæ, ad vnam sanitatē animalis.

Quę dicãtur analoga proportionis. D. Thom.

Analoga proportionis, vel vt alij dicunt proportionalitatis, quæ à D. Thoma in eodem loco analoga secundùm intentionem, & secundum esse vocantur, sunt illa, quorũ nomen est commune, ratio vero nomini accommodata partim est eadem, & partim diuersa; eadem secundùm proportionem, diuersa tamen absolutè; etenim cùm sint illa media inter homonyma, & synonyma, & in synonymis ratio sit simpliciter, & absolutè eadem, in homonymis verò sit simpliciter, & absolutè diuersa; in his analogis ratio partim erit eadem; in qua re conuenient cùm synonymis, & partim diuersa, in qua re conueniunt cum homonymis. Sit exemplum in pede, qui effertur de pede animalis, & de pede montis, in quo nomen est commune vtrique, ratio verò quamuis absolutè sit distincta, est tamen eadem secundùm proportionem; est siquidem eadem proportio pedis montis ad montem, & pedis animalis ad animal; nam quemadmodum pes montis sustinet grauitatem illius, ita etiam & pes animalis sustinet grauitatem animalis.

Nonnulli analoga attributionis vocãt analoga proportionis, & quæ nos vocamus proportionis, nuncupant proportionalitatis.

Diuiduntur hæc analoga in analoga proprie

priè,& in ea quæ impropriè, vel per Metaphorā sunt ita vocata. Huius posterioris generis sunt illa, quorum nomē est commune, ratio verò nomini accommodata, in vno eorum propriè, in alijs vero, propter quandam similitudinem, quam cum præcipuo significato obtinent, reperitur, vt ridere est analogum huius generis, quod effertur de homine, & de prato floribus ornato; de homine verò propriè ea ratione qua exprimit veram lætitiam, & hilaritatem in corde latentem; de prato autem dicitur metaphoricè; quia quando illud floret, præseferre videtur quādam hilaritatem similem illi, quæ in hominibus reperitur. Prioris verò generis sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio nomini accommodata, est propriè, & secundum essentiam in vtroque analogato; vt pes qui dicitur de pede montis, & pede animalis, est analogū huius generis; quia nomen est commune, & ratio nomini accommodata, secundum essentiam reperitur in vtroque; nam sustinere corpus graue, quod est ratio nomini accommodata, reperitur & in pede montis, & in pede scamni; in qua re, hoc genus analogorum, maximè secernitur ab analogis attributionis; quia in illis, analogum in vno solo reperitur secundum essentiam, & in alijs secundum extrinsecam denominationem; in his verò, ratio analogi, inest omni-

Diuisio horum analogorum.

Quæ dicā tur per metaphoram.

Quæ sint propria analoga.

omnibus analogis secundum formam, & essentiam; poteramus in hac disputatione analogorum, longius spatiari, si instituti ratio ita postulasset; verum cum non instituerimus agere de analogia in communi, sed de analogia Entis, solum ea proposuimus, sine quibus illa commodè intelligi non poterat: si quis tamen cupit in hac re affatim sitim explere, adeat vberrimos, & limpidissimos fontes, D. Tho. dico, in loco superiori, Caietanum acutissimum, in duobus opusculis aureis, à se editis de nominum analogia, Ferrariensem 1. contra Gen. cap. 34. Dialecticos in Antecategorijs, & Metaphysicos 4. Metap. cap. 2.

D. Thom.
Caietan.
Ferrar.

Cap. VII. Num Ens sit analogum ad Ens rei, & rationis.

Hactenus ea proposuimus, quæ præbent nobis aditum ad eas quæstiones, quas deinde de Ente inuestigabimus, facilius intelligendas; quibus tanquam fundamentis firmissimis constitutis, consequens est vt ad illas explicandas nostra conuertatur oratio, erunt autem illæ quatuor,

prima erit de analogia Entis ad Ens rei, & rationis, secunda de analogia ad Deum, & creaturas: tertia de analogia ad substātiam, & accidentia; & tādem quarta erit de illius conceptu; quibus omnibus absolutis, finem etiam huic nostro primo libro imponemus.

Vt igitur à prima disputatione initium ducamus, non est leuis controuersia inter viros eruditos, sitne Ens homonymum, vel potius analogum, ad Ens rei, & rationis. Sunt enim quidam qui tuentur acerrimè Ens esse purè homonymum ad hæc duo membra. Hāc sententiam profitentur Paulus Soncinas, 4. Metaph. q. 5. & 10. q. 1. Chrysostomus Iauellus in disputatione de transcendentibus, cap. 1. & 1. lib. Metaph. q. 1. Zimara, in sua tabula, verbo Ens, agens de eius diuisionibus, & in contradictionibus 6. lib. Metap. cōtradictione prima; Antonius Trombeta, & Sirecti, ex Scotistis idem opinantur; ille quidem, primo Metaph. q. 1. ad primum, hic verò in suis formalitatibus: & Franciscus çumel in Commen. 1. pār. q. 13. art. 5. q. 1. conclu. 3. quam opinionem Soncinas, & alij multis argumentis confirmare nituntur: sit igitur primum.

Soncinas. Iauellus. Zimara. Trombet. Sirecti. çumel.

1. Argum. Nulla res vocari potest analoga, nisi in habitudine ad ea, quibus ratio significata nomine illi[9] potest cōuenire; sed ratio significata nomine Entis, nulla ratione potest conuenire Enti rationis, ergo Ens non erit analogū

ad Ens rei, & rationis. Assumptionē ita confirmamus. Ratio significata nomine Entis, est substantia, vel accidens; sed Ens rationis, neque est substantia, neque accidens, ergo ratio significata nomine entis non conueniet Enti rationis.

2. Argum. Secundum argumentum. De eisdem de quibus dicitur Ens analogicè, potest enunciari esse, vel existentia; sed de Ente rationis, non potest enuntiari existentia; ergo Ens nō dicitur analogicè de Ente rationis. Cōfirmatur assumptio. De quo non potest dici essentia, neque poterit dici existentia, quia existē tia est terminus, & actus essentiæ; sed de Ente rationis non potest dici essentia; eo quod illa neque habent, neque possunt habere essentiam, ergo neque poterit de eis dici existentia.

3. Argum. Præterea, inter analoga interuenire debet aliqua similitudo, sed inter Ens rei, & rationis nulla similitudo interuenit, quia esse Entis rationis non est esse, at verò esse Entis rei, est esse verè, & propriè; ergo Ens non dicitur analogicè de Ente rei, & rationis.

4. Argum. Deinde, quemadmodum sese habent homo viuus, & pictus; ita quoque se habent Ens rei, & rationis; etenim vt homo pictus ex eo dicitur homo, quia est similitudo hominis viui: ita quoque Ens rationis ex eo erit Ens; quia est imago quædam Entis rei, sed homo dicitur

dicitur homonymè de homine viuo, & picto, vt auctor est Arist. in antecategorijs, in diffinitione homonymorum, ergo Ens dicitur homonymè, de Ente rei, & rationis.

Adhæc, in analogis vnum ex eis, vel est signũ, vel caussa alterius; quemadmodum in sanitate, vrina est signum illius, medicina verò est eiusdem caussa; sed Ens rationis, neq; est signum, neque caussa Entis rei, vt est satis perspicuum; ergo Ens non erit analogum ad Ens rei, & rationis. 5. Argum.

Sextum argumentum. Illud ens constitui debet analogum, quod est obiectum primæ Philosophiæ; quia Arist. 4. lib. Metaph. constituens prius obiectum primæ Philosophię esse Ens, docet deinde illud esse analogum secundùm attributionem; eo modo quo sanum, sed obiectum primæ Philosophiæ nõ complectitur Ens rationis, iuxta Arist. 6. Metaph. cap. 2. docentem Ens in anima, quod est Ens rationis, reijciendũ esse à prima Philosophia, ergo Ens non erit analogum ad Ens rei, & rationis. 6. Argum.

Septimum argumentũ. Maior distantia reperitur inter ens rei, & rationis, quàm inter Deum, & creaturas, ergo reperietur inter illa minor conueniẽtia; sed Deus, & creaturæ conueniunt in analogia entis, ergo ens rei, & rationis non conueniunt in analogia, sed in sola significatione vocis homonymæ, 7. Argum.

quæ est minor conuenientia, quàm conueniẽ
8 Argum. tia secundùm analogiam. Denique si ens esset analogum ad ens rei, & rationis, illud esset vnum aliqua vnitate: cùm omne analogũ aliqua vnitate sit vnum, hoc autem fieri nulla ratione potest. quod ita cõfirmo, si ens esset vnum aliqua vnitate ad hæc duo membra, vel illa vnitas esset vnitas rei, vel rationis; sed non potest inprimis esse rei, quia ita non conueniret enti rationis, neque deinde potest esse rationis; quia si hoc esset, non cõueniret enti rei: ergo ens nullam obtinebit vnitatem ad ens rei, & rationis, & ex consequenti neque poterit esse analogum.

Cap. VIII. In quo vera sententia explicatur.

Ta hi viri eruditi suã opinionem confirmant. Verùm neq; ipsorum auctoritas, quæ non est vulgaris, neque proposita vis ärgumentorum, poterunt nos à contraria opinione, quæ est Ens nõ homonymè, sed analogicè dici de ente rei, & rationis, vllo modo reuocare: præsertimque cum cernamus magni nominis Philosophos, hanc sententiam amplexos fuisse: ex
D. Thom. quorum numero sunt D. Tho. q. 2. de veritate, ar-

re,art.11.ad 5.& in Commentarijs in cap.2. lib.4.Metap. Capreolus in 1.dist.2.q.1.in solutionibus argumentorum contra 9. cōclu. Caietanus in libello de nominum analogia cap.8. Aquarius 4.Meta.q.1.M. Vincentius Iustinianus in suis eruditissimis institutionibus lib.3.cap. 10. in quæstione proposita in illo. Petrus Fonseca in eodem lib.4. cap.2. q.1. sec.7.& plerique alij; vnde in explicatione huius opinionis sit prima assertio.

Capreol. Caieta. Aquarius. Fonseca.

Ens non dicitur purè homonymè de ente rei,& rationis. Hanc assertionem his argumentis confirmamus, primum est. Obiectum alicuius sententiæ, debet esse vnum aliqua vnitate, sed ens quod suo ambitu cōtinet ens rei,& rationis, est obiectum primæ Philosophiæ, erit ergo vnum aliqua vnitate, vel synonymiæ, vel analogię; sed non est vnum vnitate synonymię, vt est perspicuum, ergo erit vnum vnitate analogiæ. Vt tamen huius argumēti vis facilius multo perspici queat, erunt singulæ illius propositiones explicandæ. Propositionem constituit Arist. 4. Meta.cap.2.& lib.11.ca. 6. quam etiam in hūc modum suademus; diffinitio est vna oratio, ergo quod diffinitur, debet esse vnum. Antecedens est Arist.1. de interpreta. c. 4. sed quod diffinitur in quauis scientia est illius subiectum, ergo subiectum in omnibus sciētijs debet esse vnum. Præterea à sumptionē

1. Assertio. 1. Argum.

auctoritate itidem Arist. confirmamus, qui 4. lib. Meta. cap. 2. docet obiectum primæ Philosophiæ, quod est ens in communi, esse homonymum ab vno, & ad vnum; ambireq; illud sub se negationes, & priuationes, sed negationes, & priuationes, ex consensu omnium Philosophorum, præsertimque Thomistarum, sunt entia rationis, ergo obiectũ primæ Philosophiæ continebit etiam entia rationis.

2. Argum. Præterea, obiectum cuiuslibet potentiæ, debet esse vnum aliqua vnitate; intercedit enim inter potentiam, & obiectũ, aliqua similitudo, & facultates desumunt naturam, & essentiam à suis obiectis, & ex consequenti vnitatem; sed obiectum adæquatũ intellectus est ens commune enti rei, & rationis; intellectus enim non solùm apprehendit ens rei, verum etiã & ens rationis, ergo ens commune enti rei, & rationi erit vnum aliqua vnitate; quæ cùm non sit synonymiæ erit analogiæ.

3. Argum. Adhæc, magis differunt ens finitum, & infinitum, vt Deus, & creaturæ; quam ens rei, & rationis; quia inter hæc duo posteriora, est distantia finita; inter alia verò priora est infinita; sed ens commune enti finito, & infinito, dicitur de illis secundùm analogiam, vt ostendemus deinde; ergo ens quod effertur de ente rei, & rationis, dicetur secundùm analogiam.

4. Argum. Tandem illud ens de quo concluduntur proprietates, est vnum

aliqua

aliqua vnitate; sed de ente cõmuni enti rei, & rationis, concludimus vnum, verum, bonum, & alias proprietates; etenim nõ solũ ens rei, verumetiam & rationis est in se indiuisum, & ita erit vnum, & apprehenditur ab intellectu, ob quam caussam diximus verum, ergo ens commune enti rei, & rationis erit vnum aliqua vnitate, quæ cum non sit synonymiæ, erit analogiæ.

Secunda assertio. Ens est analogum secundum attributionem, ad ens rei, & rationis. 2. Assertio.
Confirmatur assertio his argumentis. Primum est, Ens quod est commune enti rei, & rationis est homonymum ab vno, & ad vnũ; sed quæ sunt hac ratione homonyma sunt analoga attributionis, vt docuimus in cap. superiori, ergo ens erit analogum secundũ attributionem ad ens rei & rationis. Confirmatur propositio Arist. 4. Metaph. cap. 1. postquam docuit ens esse homonymum ab vno, & ad vnum, diuidit illud in substantiã, quantitatem, qualitatem, negationes, & priuationes; sed negationes, & priuationes sunt entia rationis, ergo ens erit homonymũ ab vno, & ad vnum, ad ens rei, & rationis. Deinde, eodem modo alicui competit ratio subiecti, quo conueniunt illi proprietates ab eo dimanantes, sed proprietates entis conueniũt enti rationis per attributionem ad ens rei, vt esse verum, vel intelligi posse conue- 1. Argum. 2. Argum.

 nit en-

nit enti rationis per attributionem ad ens rei: est n. ens rationis, intelligibile per ens rei. Quemadmodum negatio cognoscitur per affirmationẽ, & priuatio per habitum; ergo ens erit analogum secundùm attributionem ad ens rei, & rationis. Præterea D.
3. Argum. D Thom. Tho. in locis superioribus profitetur, ens quod dicitur de ente rei, & rationis, esse eo modo analogum, quo sanum: quod dicitur de animali, & de vrina sana; sed sanum est analogũ secundùm attributionem, ergo & ens quoq; erit analogum secundùm attributionem.

3. Assertio. Tertia assertio. Ens non solùm secundũ attributionem, verum etiam secundùm proportionem est analogum ad ens rei, & rationis. Hanc assertionem ita ostendimus, Si ens solùm esset analogum secundùm attributionem ad ens rei, & rationis, sequeretur, vt solum ens rei; quod est membrum præcipuũ huius analogiæ, esset ens intrinsecè, & secũdum essentiam; hoc enim commune est omnibus analogis solius attributionis, vt exposuimus in capite sexto; sed ens rationis non est ens extrinseca denominatione, sed intrinseca, & secũdum essentiam; quemadmodum etiam est vnum secundum essentiam; ergo ens commune enti rei, & rationis, erit analogum secundum proportionem. Præ-
2. Argum. tereà, quemadmodum se habet ens rei ad suum esse, ita quoque & ens rationis se habebit

bebit ad suum; quẽadmodum n. ens rei dicitur ens per suum esse, ita & ens rationis dicitur ens per suum esse; sed hæc est analogia secundum proportionem, ergo ens erit analogum proportionis ad ens rei, & rationis.

Cap. IX. in quo dissoluuntur rationes Soncinatis, & aliorum.

EXplicata in superiori capite nostra opinione, cõsequẽs est, vt argumentis propositis à Sõcinate, & ab alijs satisfaciam⁹. Ad primum respondemus, rationem nomine entis significatam, non esse hoc disiunctum substantia vel accidens; quẽadmodum in alia quæstione sibi persuaserat Soncinas; sed esse ipsummet esse, abstrahens à ratione substantiæ, & accidentis, quod est tamen vtrique commune secundum analogiam. Ad secundum respondemus, ens rationis vtrunque obtinere essentiam, & existentiam, quid tamen hæc duo sint in ente rationis essentia, & existentia; duobus modis illud possumus explicare: Quidam enim dicunt essentiam entis rationis, nihil aliud esse quã posse denominare aliquod subiectum, vt est cognitum ab intellectu; existentiam verò esse denominationem illius secundum actum; Ad 1. Ad 2.

vnde

vnde quemadmodum essentia accidentis rei est posse inhærere subiecto, existentia verò est actu inhærere: pari ratione denominare posse ens rei, erit essentia entis rationis, actu

2. Solutio. verò denominare erit illius existentia. Alij verò multo verius arbitrantur tam essentiam quàm existentiam entis rationis, petendam esse, non à subiecto quod denominant, sed ab intellectu. Vnde eo modo se habebũt entia rationis ad intellectum, quo accidentia rei ad subiectum; & ita quemadmodum accidentia rei, per habitudinem ad subiectum secundùm actum, habent existentiam, per habitudinem verò secundùm potestatem, obtinent essentiam, eadem ratione, per habitudinem ad intellectum secundùm actum, vt scilicet actu illa apprehenduntur ab intellectu, entia rationis obtinebunt existentiam; at verò, vt referuntur ad intellectum secundum aptitudinem, vt scilicet possunt ab illo apprehendi, quamuis actu non apprehendantur, suam naturam, & essentiam consequentur.

Ad 3. Ad tertium respondemus. Inter ens rei & rationis, intercedere similitudinem non vnam, & eandem simpliciter, & synonymã, sed analogam, & secundum quid.

Ad 4. Ad quartum respondemus. Admittentes eodem modo se habere ens ad ens rei, & rationis, quo se habet homo ad hominem pictum, & viuũ; at homo non dicitur purè homonymè de viuo,

uo, & picto; cum dicatur de picto, ex eo ꝙ refert imaginem viui. Quòd si Arist. in Antecategorijs docet, hominem dictum de viuo, & picto esse homonymum, ex eo est, quia cũ analoga sub homonymis à consilio contineãtur, sæpe fit, vt ea quæ sunt verè analoga, nũcupētur homonyma; vnde & hæc dicta sunt homonyma, non quia verè ita sint, sed quia sub homonymis à consilio comprehenduntur, sub quibus omnia analoga continentur. Ad quintum respondemus inprimis, in analogis secundùm proportionem non esse aliquod ex membris analogatis, vel signum, vel caussam alterius, quemadmodum pes animalis, neque est signum, neque cassa pedis montis, de quibus dicitur pes secundùm analogiam proportionis. Deinde falsum est, ens rationis, neque esse signum, neque caussam entis rei; quia nomina, verba, orationes, & enuntiationes secundùm essentiam, & significationem, sunt entia rationis, quæ tamen significant entia rei, non tanquam signa, vt dicunt formalia, sed tanquam signa instrumentalia; quæ ex hominum instituto ortum habent. Præterea ens rationis est effectus entis rei, scilicet intellectus, non primò, & per se, sed secundario productus: quia primus effectus intellectus, est intellectio, verum quia ad intellectionem, sequitur in rebus eas esse genera, vel species, subiecta, vel attributa, Ad 5.

quæ

quæ ſunt entia rationis ; ob hanc cauſſam ens rationis ſecundario producetur ab intellectu. Ad ſextum dicimus, ens rationis duobus modis ſumi poſſe, primò, vt habet naturam, & eſſentiam; ſecundò, ea ratione qua afficit, & denominat entia rei: vt notio generica ſumi poteſt, vel ea ratione qua eſt vniuerſum formale, & ens rationis Logicum; quæ conueniunt illi ſecundum eſſentiam ; vel ea ratione qua denominat animal, vel arborem genus : ſi ens rationis ſumatur ſecundo modo, reijci debet ab obiecto primæ Philoſophiæ , quia prima Philoſophia non agit de notionibus ſecundis, vt denominant primas, cum hoc ad munus, & officium Dialectici attineat. Si verò primo modo vſurpetur, ſpectat ad primam Philoſophiam agere de ente rationis; illi enim incũbit ex proprio munere, de rerum omnium eſſentijs diſputare.

Ad 6.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondemus, maiorem eſſe diſtantiam inter ens rei, & rationis, quàm inter duo entia rei , ſi vtrumq; fuerit finitum, quòd ſi vnum fuerit finitum, & alterum infinitum, res è conuerſo ſeſe habebit , quia maior erit diſtantia inter duo entia rei, quàm inter ens rei, & rationis; maior ſiquidem diſtãtia eſt inter ens finitum, & infinitum , quàm inter quælibet alia duo entia finita. Reſpondemus etiam maximam eſſe latitudinem in eodem genere diſtinctionis , quia quædam

magis & alia minus differunt, quemadmodum omnes homines solo numero inter se distinguuntur, nihilominus tamen magis differunt duo homines, quorum vnus sit mediocris, & alter vastæ magnitudinis, quàm alij duo qui obtinent ęqualem, & parem magnitudinem. Et ita intra genus analogiæ erit latitudo secundùm distinctionem; quare magis distinguētur secundùm analogiam, ens finitum ab infinito, vt Deus à creaturis, quàm ens rei ab ente rationis. In dissoluendo vltimo argumento Bonetus 1. lib. suę Metaphysicæ cap. 6. & alij Scotistæ existimant ens habere vnicum conceptum, & esse synonymū ad ens rei, & rationis. Hi tamen auctores maximè decipiuntur; quia vbi natura superior prius dicitur de vno ex inferioribus, quàm de altero, non potest vnitas conceptus, vel synonymiæ interuenire, & ita cùm ens prius dicatur de ente rei, quam de ente rationis, vt de affirmationibus, quàm de negationibus, & de habitibus, quàm de priuationibus, non poterit illud dici synonymè de ente rei, & rationis. Reiecta igitur hac solutione Capreolus in 1. dis. 2. q. 1. ad finem in solutione sextæ rationis, pro secundo supposito aduersus nonam assertionē docet esse vnicum cōceptum, & vnam rationem ad ens rei, & rationis, non simpliciter, & absolutè, sed secundum solam attributionem; quę ratio inquit,

Bonetus, & Scot.

Reijciũtur Scot.

Capreol.

neque enim ens rei, neque rationis, sed est auulsa ab illis, & indifferens ad vtrunque. Respondere tamē possumus, esse in ente vnam rationem, & conceptum: hanc tamē non esse præcisam, & separatam ab ente rei, & rationis; quemadmodum natura animalis est præcisa à participe, & experte rationis, sed includere eam vtrumque membrum, ea ratione qua retinent similitudinem aliquam secundum analogiam in ente; vnde cum hic conceptus, vel ratio entis, tam rationem entis rei, quàm rationis includat, poterit de ente rei, & rationis dici. Verum hanc solutionem faciliùs multo intelligemus inferiùs, agentes de conceptu entis.

Legitima solutio.

Cap. X. Sitne ens homonymum ad Deum, & creaturas.

ABsoluta priori quæstione de analogia entis, sequitur altera de eadem analogia multo difficilior disputanda; an scilicet ens sit analogum ad Deum, & creaturas, vel qua ratione sit affectum ad illa: & quidem si veterum monumenta diligēter percurramus, inueniemus nonnullos Philosophos existimasse ens purè homonymè dici de Deo, & creaturis, & non analogicè. Ita do-

Ita docuit Rabi Moyses, vt auctor est D. Thom.q.7.de potentia,art.7.ita etiam arbitratur Aureolus apud Capreolum, in 1.dist.2.q.1:quorum opinionem his argumentis possumus confirmare: Aureolus.

Primum est, In omnibus analogis interuenire debet aliqua ꝓportio,sed inter Deū, & creaturas,nulla est proportio; ergo inter Deum, & creaturas nulla erit analogia, sed pura homonymia. Confirmatur assumptio, inter ens finitum & infinitum nulla est proportio,sed Deus est ens infinitum, creaturæ verò sunt entia finita, ergo inter Deum, & creaturas nulla erit proportio. 1. Argum.

Secundum. Quando aliquid effertur secūdum nomen,& non secundum ratione͂, prędicatur purè homonymè,sed sapientia prædicatur de Deo,& creaturis, secundum nomen,non tamen secundum ratione͂,ergo prędicabitur de illis homonymè. Confirmatur assumptio,amoto genere, amouetur ratio significata per nomen,vt si amouetur substantia,quę est genus animalis,illicò amoueri debet animal; sed sapientia quæ reperitur in creaturis,est qualitas in ratione generis,quę amouetur à sapientia diuina; quia sapientia in Deo non est qualitas;ergo nulla erit ratio eadem quæ conueniat vtrique sapientiæ;cū igitur sit eadem ratio entis,& sapientiæ,sequitur ens dici purè homonymè de Deo, & 2. Argum.

creaturis.

3. Argum. Tertium. Eadem est ratio entis, & caussæ, vt dicũtur de Deo, & creaturis, sed caussa dicitur homonymè de illis; quia Deus est caussa homonyma, pleræque verò creaturæ sunt caussæ synonymæ, ergo ens etiam dicetur homonymè de Deo, & creaturis.

4. Argum. Quartum. In omnibus analogis interuenire debet aliqua similitudo: sed inter Deũ, & creaturas nulla interuenit similitudo, iuxta illud: Deus quis similis tibi? ergo. Confirmatur argumentum, magis distant Deus, & creaturæ, quàm linea, & paternitas, sed inter lineam, & paternitatem nulla interuenit similitudo, ergo.

Psalm. 82.

Cap. XI. In quo vera sententia explicatur.

Hæc tamen sententia, & cõmuni Theologorum consensui aduersatur, vt videre licet apud D. Thomam, 1. p. q. 13. art. 5. q. 7. de pot. arti. 7. & 1. contra Gen. cap. 34. & apud alios Theologos in 1. dist. 25. & 26. quando agunt de persona: & veritati ipsi apertisimè contradicit. Quod vt omnibus perspicuum fiat, proponendæ erunt duæ diuisio-

D. Thom.

Theol.

uisiones, quarũ vna erit synonymorũ, & altera homonymorũ; ex quib⁹ deinde verã & legitimam huius quæstionis explicationẽ colligemus: Synonyma igitur in duas partes sunt distributa, in Logica, vel Metaphysica, & in Physica. Illa dicuntur synonyma Physica, quorum ratio est communis, & ex ęquo participata à suis inferioribus, vt existit in illis; qua ratione natura humana est synonyma, quia est illa communis omnibus indiuiduis; vt Dominico, & Thomæ; in quibus ex æquo reperitur. Hoc autem genus synonymorum in solis speciebus atomis inuenitur, & non in generibus; quia in his, propter inæqualitatẽ differentiarum, quæ in speciebus reperitur, non poterit natura ex æquo participari: at cum natura speciei, non contrahatur ad indiuidua per differentias inæquales, ex ęquo ipsa in indiuiduis reperietur. Illa verò dicũtur synonyma Logica, vel Metaphysica, quorum ratio, vt concipitur ab intellectu, ex ęquo reperitur in suis inferioribus; qua ratione corpus est natura synonyma; ad corpora superiora, & inferiora, quia eius ratio quæ est constare trina dimensione, vt apprehenditur ab intellectu, ex ęquo reperitur in illis, quamuis excellentiori modo in superiorib⁹, quàm in istis existat. Totidem etiam sunt homonymorum genera Physica scilicet, & Logica, vel Metaphysica: Physica illa nuncupãtur,

Diuisio synonymorum.

Quæ dicũtur synonyma Logica.

Quæ homonyma Physica.

tur, quæ vt sunt à parte rei, inæqualiter participantur à suis inferioribus; qua ratione omnes naturæ genericæ sunt homonymæ; quia illæ nobiliori modo reperiuntur in vna, quàm in altera, ex suis speciebus: vt animal, nobiliori modo reperitur in homine, quàm in equo: atque hoc erat quod docebat Arist. 7. Phy. ca. 4. iuxta genera latere ęquiuocationes, vel contineri multa; eo quod natura generis præstãtiori modo reperitur in vna specie quàm in altera. Illa verò sunt homonyma, homonymia Logica, vel Metaphysica, quæ in nulla natura conueniunt, sed in sola nominis significatione; qua ratione canis est homonymum ad canem cœlestem, domesticum, & marinum, quia illis nullam habet rationem communem, sed ipsum solum nomen. Ortum autem habent hæc duo genera synonymorum, & homonymorũ, ex diuersa ratione considerandi res ipsas; nam quia Philosophus contemplatur res, ea ratione qua existunt à parte rei, illam naturam appellat synonymã, quæ vt existit à parte rei, ex æquo reperitur in suis inferioribus, alteram verò quæ diuersa ratione in illis existit, vocat homonymam; at verò quia Logicus, & Metaphysicus versantur in rebus explicãdis, ea ratione qua apprehenduntur ab intellectu, illas naturas profitentur esse synonymas, quæ vt sunt in intellectu, ex ęquo referuntur

Quæ homonyma Logica.

tunt

runt sua inferiora,& dicuntur de illis. Illas tamen naturas,quæ vt sunt in intellectu,neque referunt ex ęquo, neque dicũtur de suis inferioribus,vocant homonymas. His diuisionibus constitutis, vt veritatē explicem⁹, sit prima assertio.

Ens,& quęlibet alia nomina quæ de Deo & creaturis efferuntur, dicuntur de eis homonymè homonymia Physica. Confirmatur his duobus argumentis. 1. Assertio.

Primum est. Illa natura quæ vt est à parte rei, nobiliori modo reperitur in vno quã in altero ex suis inferioribus; est homonyma homonymia Physica, sed natura entis nobiliori modo reperitur in Deo, quàm in creaturis, ergo erit homonyma homonymia Physica. 1. Argum.

Secundum argumentum. Quælibet natura generica,vt dictum est ex Arist.7.Physi. cap.4.est homonyma homonymia Physica, ergo natura entis cùm sit communior, erit etiam homonyma,hoc eodem genere homonymiæ. 2. Argum.

Secunda assertio. Ens & alia nomina quę de Deo,& creaturis efferuntur, non dicuntur de eis homonymè, secundùm homonymiam Logicam,& Metaphysicam. Confirmatur his rationibus. 2. Assertio.

Prima est. Vbi est pura homonymia,nulla intercedit similitudo; sed inter Deum, & 1. Argum.

creaturas, intercedit similitudo in entitate, vnitate, bonitate, & in alijs attributis, ergo ens non dicetur de eis homonymè.

2. Argum. Secunda. In his quæ dicuntur homonymè, neque ratio aliqua, neque vllus ordo, secundum prius & posterius in significatione nominis reperitur; sed in nomine entis, & in alijs nominibus, quæ de Deo, & de creaturis prædicantur, reperitur ratio, & ordo prioris & posterioris; quia hæc attributa prius dicũtur de Deo, quàm de creaturis, ratione rei significatæ; quemadmodum & omnia alia attributa, quæ sunt communia caussæ, & effectui, prius dicuntur de caussa, quàm de effectu, ergo, &c.

3. Argum. Præterea in homonymis ex cognitione vnius, non possumus deuenire in cognitionẽ alterius; quemadmodum ex cognitione canis domestici, non possumus deuenire in cognitionem syderis cœlestis; sed ex creaturis deuenimus in cognitionem Dei Opt. Max: vt testantur sacræ literæ ad Romanos 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna queque eius virtus, & diuinitas: & Sap. 13. A magnitudine speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri. Imo ob hanc caussam, hic mundus videtur à Deo conditus, vt ex eius miro opificio, ipsum Deum opificem cognosceremus; non ergo ens

AdRom. 1

Sapien. 13.

go ens dicetur homonymè de Deo, & creaturis.

Argumentis verò propositis ita satisfacimus. Ad primum dicimus ex D. Thom. 1. p. q. 12. art. primo ad quartum, & q. 8. de veritate, art. 1. ad sextum, & 3. contra Gen. cap. 54. duplicem esse proportionem, vnam propriam, & alteram communi quadam ratione dictam. Propria est ea quæ in rebus Mathematicis reperitur; vt est proportio dupli ci ad dimidium. Altera vero est quęlibet habitudo vnius ad alterum. Inter infinitum ergo & finitum, nō est proportio propria, quæ tantùm reperitur in his quę sunt affecta quātitate, quales sunt res Mathematicæ: est tamen altera proportio communis, quæ intercedit inter quamlibet caussam, & suum effectum, & inter actum, & potestatem; est siquidem Deus, cui soli ratio infiniti, secundùm essentiam potest conuenire, caussa, & actus purus: creaturæ verò sunt effectus, & habent permixtam potestatem.

Dissoluuntur argu. proposita. D. Thom.

Duplex proportio propria, & cōmunis.

Ad secundum resp. non contineri aliqua sub eodē genere, auferre quidē synonymiam ab eis; non tamen analogiam, quemadmodū vrina sana, & medicamentum sanum, genere differunt, cùm vnum eorum, scilicet vrina, sit in genere signi, & alterum sit in genere caussæ; quæ tamen sunt analoga attributionis, & ita quamuis sapientia creata, & diui-

2. Argum.

na genere differant, ex eo non colligitur sapientiã non dici de eis secundum analogiã; sed tantum colligitur non dici secundum synonymiam, Ita huic argumento satisfacit D. Thomas q. 7. de Potentia art. 7, ad 2.

D. Thom.

3. Argum. Ad tertium respondemus, hæc esse inter se multum diuersa, Deum esse caussam homonymam, & ratione caussæ prædicari homonymè de Deo, & creaturis. Dicitur enim Deus caussa homonyma, quia non producit effectum sibi similem in natura; ratio tamen caussæ non dicitur homonyme, eo quod illa non solùm secundùm nomen, verùm etiam & secũdum rationẽ effertur de Deo, & creaturis; quemadmodum etiam corpora cælestia sunt caussæ homonymæ, de quibus tamẽ & de his rebus inferioribus, non dicitur homonyme ratio caussæ.

Ad vltim. Ad vltimum respondemus, Inter Deum & creaturas interuenire aliquam similitudinem, non synonymam, sed analogam; nõ quã Deus sit similis creaturis, sed qua creaturæ sunt similes Deo: est autem hæc similitudo qualis reperitur inter imaginem, & rem quã repræsentat; sunt enim creaturæ veluti imagines, & adumbratæ similitudines referentes nobis diuinam naturam. Ad cõfirmationem verò dicimus esse multum diuersam rationem inter lineam, & paternitatem; quàm sit inter Deum, & creaturas; quia neque linea est

Ad confir.

neq; est causa, vel principiũ paternitatis, neq; è conuerso, ob quam rationem, nulla interueniet inter illa similitudo: at vero Deus est caussa, & principium omnium creaturarũ; & ita inter ipsum & creaturas interuenire debet illa similitudo, quæ inter principium, & inter id quod ortum habet à principio reperitur.

Cap. XII. An Ens dicatur synonymè de Deo & creaturis.

CVM constet ex capite superiori, Ens non dici homonymè de Deo, & creaturis, restat inuestigemus, efferatur ne de eis saltim synonymè, Scotus enim in 1. dist. 3. q. 1. &. 3. & dist. 8. & 4. Meta. q. 1. Antonius Andreas in eodem lib, q. . Trombeta q. 2. Bonetus 1. lib. suæ Meta. cap. 6. & Nominales, vt Ochamus, & Gabriel in 1. di. 2. q. 9. Gregorius in eadem 2. dis. 8. q. 2. existimant, Ens dici synonymè de Deo, & creaturis. Quam opinionem vt explicent Scotistę, distinguũt triplicem synonymiam, Physicam, Logicam, & Metaphysicam. Physica est vnitas naturæ indiuisibilis omnino formaliter, quæ à parte rei in multis indiuiduis reperitur: hæc tamẽ synonymia in sola spe-

Scotus. Andreas. Tromb. Bonetus. Ocham. Gabriel. Grego. Triplex synonymia secundum Scotistas.

cie atoma, & non in superioribus generibus potest reperiri; quia genera non habent vnã naturã formaliter indiuisibilem; species autem quælibet indiuisibilis est secundum formam,& essentiam. Metaphysica dicitur vnitas naturæ abstractæ per intellectum, à proprietatibus singularibus, & differentijs contrahẽtibus, ea ratione, qua ab ea separamus omnem secundam notionem denominantẽ. Logica verò est hæc ipsa natura auulsa à proprietatibus singularibus, vt afficitur tamẽ aliqua notione secunda, vel generis, vel vniuersi. Quia distinctione constituta, asserũt Ens non esse synonymum synonymia Physica; quia cum sub illo tot naturæ contineantur, & genere, & specie diuersæ, fieri non poterit, vt sibi synonymia Physica adaptetur. Asserunt tamẽ, illud alijs duobus modis esse synonymum secundum synonymiam Logicam, & Metaphysicam; etenim cum exprimat vnum conceptum, & naturã præcisam à proprijs rationibus Dei, & creaturarum, merito synonymum Metaphysicum nuncupabitur: & quia huiusmodi vna natura, affici potest aliqua notione secunda, vel attributi, vel vniuersi, vocabitur synonymum Logicum. Confirmant hanc suam opinionẽ multis argumentis, quorum primum est.

1. Argum. Conceptus certus, & distinctus, diuersus est à conceptu dubio, & obscuro, sed possumus

mus certo, & distinctè scire aliquod esse ens, & dubitare sit ne illud infinitum, vel finitũ, Deus, vel creatura; ergo conceptus Entis diuersus erit á conceptu creaturarum, & Dei; quare erit vnº, & ex consequẽti synonymus.

Secundum, Metaphysici hoc modo progrediuntur in cognitione Dei; inprimis, cognoscunt rationem formalem alicuius attributi, vt sapientiæ verbi caussa; deinde separatis ab ea omnibus imperfectionibus, vt esse finitam, qualitatem inhærentem subiecto, & alijs huius generis, quod superest attribuũt Deo; sed hoc fieri nulla ratione posset, nisi sapientia, & alia attributa dicerentur synonyme de Deo, & de creaturis, ergo ea quę sunt communia Deo, & creaturis, synonymos efferuntur. 2. Argum.

Tertium, In his attributionibus, Deus est Ens, creaturæ sunt Entia, aut nomine Entis intelligimus naturam aliquam communem Deo, & creaturis, aut in prima attributionę nomine Entis intelligimus Ens diuinũ, & in secũda Ens creatũ, & finitũ; sed hoc secundũ dici non potest, quia fieret, vt hæ attributiones essent idẽticæ: redderentque hunc sensum. Prima, Deus est Deus. Secunda, creaturæ sunt creaturæ; erit ergo primum verum; Ens igitur erit vná, & communis natura ad Deum, & creaturas; & ex consequenti erit synonymum. 3. Argum.

Quar-

4. Argum. Quartum, Si Ens non significaret communem aliquam, & sinonymam naturam, Deo, & creaturis, sequeretur, vt Deus non posset cognosci à nobis, cognitione aliqua simplici, atqui hoc videtur esse absurdum, ergo. Confirmatur propositio, Ea tantum possumus cognoscere simplici cognitione (quandiu anima est in corpore) quæ repræsentantur in phantasmatibus illustratis lumine intellect' agentis, sed solæ creaturæ sunt, quæ repræsentantur lumine intellectus in phantasmatibus, ergo si non esset ipsis, & Dei, natura entis communis, & synonyma, nō possemus cognoscere Deum cognitione simplici.

5. Argum. Quintum. Quidquid repugnat Deo, vt est ens, repugnat quoque creaturis, ea ratione qua sunt entia, ergo ens dicetur de ipsis synonymè. Consequentia est satis aperta, cōfirmatur antecedens. Deo vt ens est, repugnat nihilum, & non ens; sed hæc eadem repugnant creaturis, vt sunt entia, ergo.

6. Argum. Sextum. Quæ dicuntur de suis inferioribus, eodem nomine, & eadem ratione, sunt synonyma, vt constare poterit ex diffinitione synonymorum, sed ens effertur de Deo, & creaturis, eodem nomine, & eadem ratione, quia tam Deus, quàm creaturæ dicuntur entia, obtinentque eandem entis rationem, quę est habere esse, ergo ens erit synonymū. Quod si quis dicat, ens non esse synonymū,

quam-

quamuis dicatur nomine,& ratione de Deo & creaturis,ex eo, quia dicitur de Deo simpliciter,& de creaturis secundum quid. Aduersus hanc solutionem ita insurgo. Ens ita est de essentia creaturarum, quemadmodũ & de essentia Dei,sed ex eo dicitur de Deo simpliciter,quia est de illius essentia,ergo dicetur quoque de creaturis simpliciter, cùm sit etiam de earum essentia.

Septimum. Omnis comparatio fieri debet in aliqua natura synonyma; quia fieri debet inter ea quę continentur sub eodem genere, vt auctor est Arist.7. Physi.cap.4,sed comparamus Deum cum creaturis in ente; dicimus enim Deum esse magis ens, quam creaturas, erit igitur ens natura quæ dicatur synonymè de Deo, & creaturis. 7. Argum.

Octauum. Illa natura quæ est mensura entitatis,& veritatis aliorum,est eiusdem rationis, & synonyma cum rebus mensuratis, auctore Arist.2.Metaph.cap.1.sed Deus est mensura entitatis,& veritatis rerum omniũ, ergo erit eiusdem rationis synonymæ cum alijs entibus. His argumentis poterit confirmari opinio Scoti,vt interim multa alia prętermittam, quæ proponit Capreolus in 1.dist. 2.q.1. 8. Argum. Capreol.

Cap.

Cap. XIII. In quo contraria sententia tanquam verior explicatur.

Ontrariam tamē sententiam, ens scilicet, nulla ratione posse dici synonymos de Deo, & creaturis, profitentur D. Thomas in 1. par. q. 13. art. 5. q. 7. de potentia, art. 7. & 1. contra Gentes. cap. 33. Theologi, vt D. Bonauentura, Aegidius Romanus, Durandus, Argentina, & alij, in 1. dist. 25. & 26. agentes de persona, in quo loco constituunt, neque personam, neque vlla alia nomina dici posse synonymè, neque homonymè, sed analogicè de Deo, & creaturis; & Metaphysici 4. Metaph. cap. 2. Iauellus, & Suessanus q. 1. Soncinas q. 4. Flandrēsis q. 2. art. 3. Fonseca q. 1. Petrus Niger in 1. p. clypei Thomistarum q. 49. & Magister Sotus q. 1. Antecategoriarum. Cæterum antequam hanc opinionem confirmemus, animaduertendum erit tria esse necessaria, vt aliqua natura sit synonyma ea synonymia, quæ fuit diffinita ab Arist. in Antecategorijs, vt ferè omnes eius interpretes, in Commentarijs illius loci obseruarunt. Primum est. Vt sit nomen commune. Secundum, vt ratio, idest, natura essentiali, vel accidentaria,

D. Thom. D. Bonau. Aegidius. Durandus Argenti. Iauellus. Suessanus Soncinas. Flandrē. Fonseca. Niger. M. Scotus.

Tria sunt necessaria ad synonymiā diffinitā ab Aris.

ria, diffinitione explicata sit vna præcisa, & communis. Tertium, vt ex æquo participetur à suis inferioribus; hac lege, vt non efferatur de ipsis, neque secundum prius, & posterius, neque secundum magis, & minus: quæ si vera sunt, nõ erit aduersus Scotum in hac quæstione disputandum, cũ ipse nomine synonymię nõ vtatur in hac significatione, sed in alia à se conficta, in qua synonymia significat vnitatẽ alicuius naturæ præcisam à suis inferioribus, siue de illis efferatur secundũ prius, & posterius, siue quauis alia ratione, dum tamen sit vna, & communis ipsis: Vnde & nonnulli ex illius imitatoribus docuerũt cum hac synonymia, naturam synonymam simul posse esse analogam, eo quod in huiusmodi naturis, quemadmodum & in analogis datur ratio prioris, & posterioris. Agendũ tamen erit aduersus eum inferius, quando disputabimus de conceptu. Nunc autem cõfirmamus ens nõn dici synonymos synonymia proposita his argumentis, quorum primum est.

Anto. Ant. 4. Metaph. q. 1. in solutione 1. argum.

1. Argum. Quando aliqua forma communis multis, de quibusdam prædicatur in concreto, de alijs vero in abstracto, non potest esse synonyma: sed natura entis, quæ communis est Deo, & creaturis, de Deo dicitur in abstracto, de creaturis verò in concrèto, ergo non poterit illa esse synonyma. Propositio est

mani-

manifesta, quia ea quæ habent naturam abstractam, sunt talia per seipsa, & à nullo iuxta talem formam dependent: concreta verò sunt talia ab abstractis, à quibus dependent secundum talem naturam; at natura, quæ de quibusdã dicitur ex se, & independẽter; de alijs verò ratione alterius, & dependenter, non potest esse synonyma. Confirmatur assumptio. De nulla creatura dicimus in abstracto eam esse ipsum esse; bonitatem, veritatem, vitam, & vnitatem; sed in cõcreto dicimus illam esse bonam; veram, viuentem, & vnam; atqui de Deo dicimus in abstracto esse ipsummet esse, vitam, veritatem, & vnitatem, iuxta illud: Ego sum via, veritas, & vita; quæ omnia sunt nomina abstracta, & quę sola propriè, & non concreta prædicantur de Deo; vt annotat D. Berhardus sermone 80. in Cantica aduersus Gilbertum Pictauiorum Episcopum, asserentem concreta, & non abstracta prædicare de Deo, ergo.

Ioan. 14.

D. Ber.

2. Argu. Secundum, Illud attributũ quod de quibusdam dicitur simpliciter, & sine vlla limitatione, de alijs verò cum limitatione, non dicitur synonymè; quia prius competit tale attributum ei, de quo dicitur sine limitatione, quàm ei de quo effertur cum illa; sed ens dicitur de Deo, simpliciter, & sine vlla limitatione, de creaturis vero cum aliqua limitatione, ergo non dicetur de vtrisque synonymè.

me. Confirmatur assumptio: De nulla creatura absolute, & sine vlla limitatione enuntiamus esse, sed cum limitatione dicimus esse humanum, vel animalis, vel plantæ, De Deo autem absolute enuntiamus esse, vt cõstare poterit ex illis verbis Exodi 3: *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad uos*, in quibus appellatio entis, simpliciter, & absolute, manifeste tribuitur Deo, ergo. Probe noui à quibusdam viris eruditissimis, hanc auctoritatem non referri ad aliquod nomen diuinũ, sed ad auxiliũ quod Deus illi populo se prǽstiturum pollicebatur, ita enim illi vertunt. Ego ero qui ero, idest, ego Moyses qui ero tecum, te omnipotenti manu mea protegẽs, ero etiã cũ hoc populo Israelitico, illum vindicans de suis inimicis. Cæterum sancti patres, hanc auctoritatem legũt, eo modo quo fuit à nobis proposita, illamque referunt ad diuinum nomen, quod maxime exprimitur per has voces, *Sum qui sum*, vt Diuus Hieronymus in epistola ad Marcellam, de Nominibus diuinis, D. Hilarius in principio librorum de Trinitate, D. Augustinus 5. lib. de Trinitate cap. 2. & in opere peculiari de his verbis Exodi, quamuis Erasmus illud nolit esse D. Augustini.

Exod. 3.

Quorundam interpretatio.

Ita Caieta. Hieronymus ab Oleastro, Sãctes Pagninus, Burgensis Lippomanus, & alij vertunt.

D. Hiero.
D. Hilari⁹.
D. August. Consule.
D. Thom. 1. p. q. 13. arti. 11.

Tertiũ, Homo non dicitur synonymè de hominę viuo, & picto, quia homo pictus est quædam adumbrata similitudo hominis vi- 3. Argum.

ui; ſed omnes creaturæ ſunt quædam imagines, & adūbratæ ſimilitudines, Dei Opt. Max. ergo ens nō dicetur ſynonymè de Deo & creaturis. Confirmatur aſſumptio. Illud dicitur adumbrata ſimilitudo alicuius quod illud repræſentat, & cum eo comparatum eſt ferè nihil; ſed creaturæ repreſentant Deum, & cum eo comparatæ ſunt fere nihil, vt conſtat ex Eſai. cap. 40. omnes gentes quaſi non ſint, ante te, & Ioan. 1. *Quod factū eſt in ipſo uita erat*; quaſi apertius dicat, omnes creaturæ quæ ſunt per verbum diuinū conditæ, in ſe coſiſtentes videntur eſſe veluti mortuæ, omniſque vitæ expertes; at in verbo diuino, ſunt viuētes, vita diuina, ergo.

Eſai. 40. Ioan. 1.

4. Argum. Quartum, Illa non dicuntur ſynonyma inquibus aliquid effertur de vno quod non effertur de altero, iuxta tale nomen; ſed de ſapientia diuina aliquid effertur, vt ſapientia eſt, quod non dicitur de ſapientia humana; quia de diuina dicuntur bonitas, iuſtitia, pulchritudo, & alia innumera attributa; quę nulla ratione dici poſſunt de humana: ſapiētia etenim diuina ita eſt ſapiētia, vt ſit etiā iuſtitia, pulchritudo, & bonitas, humana verò, ita eſt ſapientia, vt neque ſit bonitas, neq; pulchritudo, ergo ſapientia non dicetur ſynonyme de diuina, & creata, & idem iudiciū eſt de ente.

5. Argum. Quintum, Magis differunt Deus & creaturæ,

turæ, quam genera suprema, sed generibus supremis non est aliqua natura synonyma communis, quia sunt illa primò diuersa, & primò diuersa non possunt conuenire in aliqua natura synonyma, ergo ens non erit synonymum. Tandem hanc assertionem non obscuris verbis profitentur D. August. 5. de Trinitate cap. 1. D. Hieronymus in illa verba Ephes. 3. a quo omnis paternitas, in cælo & in terra nominatur, & D. Dionysius cap. 5. de Mistica Theologia; erit igitur illa vera. D. Aug. D. Hiero. D. Dionys.

Cap. XIIII. In quo argumenta aliorum dissoluuntur.

Argumentis verò quæ in patrocinium sententiæ Scoti, in superioribus proposuimus, ita satisfacimus.

Ad primum respondemus admittentes ens obtinere vnum conceptum communem ad Deum, & creaturas; hinc tamen non rectè colligitur illud esse synonymum, cum natura entis illo conceptu repræsentata, non ex æquo reperiatur in Deo, & creaturis. Ad 1.

Ad secundum dicimus Metaphysicos in principio inuestigationis, progredi ab attri- Ad 2.

butis synonymis, quando inquirunt aliquod attributum in his rebus inferioribus: deinde verò in progressu, quando seiunctis ab illo omnibus imperfectionibus, illud Deo tribuunt, progrediuntur ab attributis analogis; quia hæc attributa ab omnibus imperfectionibus separata, Deoque attributa, non sunt homonyma, sed analoga.

Ad 3. Ad tertium. Dicimus in illis attributionibus, intelligẽdum esse ens, quod est vnum, & secundum rationem abstractum à Deo, & creaturis; negamus tamen illud esse synonymũ: quia prius, & magis dicitur de Deo, quàm de creaturis.

Ad 4. Ad quartum. Dicimus duplicem posse esse cognitionem Dei simplicem, vnam adęquatam, & perfectam, & alteram inadęquatam, & imperfectam; illa prima in nulla natura creata potest reperiri. Nullus enim intellectus creatus potest comprehendere diuinam naturam; posterior verò à quolibet intellectu potest obtineri, illuminatis siquidẽ phantasmatibus, cognitaque natura in eis repræsentata per simplicem apprehensionem simul cognoscitur in eadem cognitione ipse Deus; quia cognita imagine, simul quoque cognosci debet res quam repræsentat, creaturæ verò sunt quædã imagines Dei. Alias

Ferrarien. solutiones proponit Ferrariensis 1. contra Gen. cap. 32. quas consulat cui libitũ fuerit.

Ad

Ad quintum. Respondemus negandam esse consequentiã; quia ad hoc, vt quicquid repugnet Deo, repugnet quoque creaturis, sat est naturã entis in Deo, & creaturis, esse analogam, & non est necesse illam esse synonymam. Ad 5.

Ad sextum. Respondemus ad synonymiam præter nomen, & rationem communem necessarium esse, vt huiusmodi ratio ex æquo participetur a suis inferioribus, quod nullo modo competit enti, vt effertur de Deo & de creaturis. Ad confirmationem respondemus, ens sumi posse vel vt significat essentiam, vel vt significat existentiam; si hoc posteriori modo sumatur, non est alicuius creaturæ attributum essentiale; quia in solo Deo existentia est sua essentia; si verò priori modo vsurpetur, est attributũ essentiale, tam Dei, quàm creaturarum, non tamen dicitur simpliciter, & sine limitatione, de creaturis, quia dicitur de eis cum dependentia ad Deum, & per participationem diuinæ naturæ. Ad 6.

Ad septimum. Respondemus comparationem non tantum fieri inter synonyma, sed etiam inter analoga; quemadmodũ Aristo. comparat in ratione naturæ materiam cũ forma, 2. Physi. cap. 1. de quibus dicitur natura analogice; cùm prius, & magis dicatur de forma, quàm de materia; vt in Com- Ad 7.

mentarijs illius loci, cum Arist. docuimus: & ita comparamus Deum cum creaturis in natura entis, non tanquam in synonyma, sed tanquam in analoga natura.

Ad 8. Ad octauum. Respondemus cum D. Tho. 1.p.q.13.art.5. ad tertium duplicem esse mensuram, vnam proportionatam, qualis est albedo respectu colorum; quia vtrunque & mensura, & mensuratum, sunt res finitæ: & alteram improportionatam, quando scilicet vnum eorum est finitum; & alterum infinitum. Mensura ergo, & mẽsuratum primi generis, sunt eiusdem naturæ synonymæ; at verò mensura, & mensuratum, secundi generis, non sunt eiusdem naturæ synonymæ; & ita cum Deus sit mensura infinita, & improportionata creaturis, non erit eiusdem naturæ synonymæ cum eis. Arist. autem intelligi debet de mensura, quando est proportionata mensurato.

Cap. XV. Qua ratione sit Ens analogum ad Deum, & creaturas.

LVculenter satis demonstratum fuit in capitibus superioribus, ens neque secũdum synonymiam, neque secundum homony-

nymiam dici de Deo, & creaturis; vnde consequens est, vt explicemus, efferaturnè de illis secundùm analogiam. Verum vt illiud facilius à nobis intelligi queat, atque vt magis huius rei veritas elucescat, proponenda erũt quædam argumenta, ad confirmandum ens non dici secundùm analogiam de Deo, & creaturis.

Primum est. Ens ex eo dicitur analogicè de substantia, & de accidẽtibus; quia de substantia dicitur simpliciter, de accidentibus verò secundùm quid; sed ens nõ dicitur simpliciter de Deo, & secundùm quid de creaturis; sed simpliciter, & absolutè dicitur de creaturis; quemadmodum de Deo, ergo ens non dicetur secundùm analogiam de Deo, & de creaturis. 1. Argum.

Secundum argumentum. In analogis secundùm attributionem, res analogata tantùm dicitur de membro præcipuo, secundũ essentiam; de alijs verò extrinseca denominatione; vt docuimus in legibus analogorũ in cap. 6. propositis; sed ens non tantùm dicitur de Deo, secundùm essentiam, sed etiã de creaturis, ergo non poterit prædicari de Deo, & creaturis saltim secundùm analogiã attributionis. 2. Argum.

Tertium. In analogis secundùm attributionem, analogum minus præcipuum diffiniri debet per illud quod fuerit magis præcipuum 3. Argum.

puum, quemadmodum in eisdē legibus perscripsimus, sed creaturæ vt entia sunt, non diffiniuntur per Deum, tum primo, quia optime diffiniuntur esse illa, quæ habent esse, quia hæc est ratio entis: habere esse; in qua diffinitione non continetur Deus. Rursus creaturæ fuerunt prius cognitę à nobis, quā fuerit cognita vlla dependentia earum ad Deū, ergo & fuerūt prius diffinitę sine Deo, iam igitur ens non prædicabitur de Deo, &
4. Argum. de creaturis analogice. Præterea in analogis secundum attributionem membrum præcipuum est forma quædam denominans alia analoga quæ sunt minus præcipua, vt sanitas quæ inest animali est forma denominans vrinam, & medicamenta sana, si ergo ens est analogum secūdùm attributionem ad Deū, & ad creaturas, ergo Deus qui est analogū magis præcipuum erit forma denominans creaturas, hoc autem fieri nulla ratione potest, cùm Deus non posit obtinere rationē formæ, quemadmodum neque materiæ, ergo ens non dicetur analogia secundùm attri-
5. Argum. butionem de Deo, & creaturis. Tandem D. Thomas q. 2. de veritate, art. 11. docet inter Deum, & creaturas, non esse analogiam vnius ad alterum, siue secundùm attributionem, sed esse tantùm secundùm proportionem, iudicio ergo D. Thomæ ens non erit analogum secundùm attributionem ad Deū,
& ad

& ad creaturas. His argumentis suaderi potest ens nō efferri analogicè de Deo, & creaturis. In hac igitur quæstione explicanda opinatur Caiet. cap. 2. de Ente, & essentia. q. 3. ens nulla ratione esse analogum secūdum attributionem, sed secundùm solam proportionem ad Deum, & ad creaturas. Aegidius tamen Romanus in primo dist. 8. q. 1. art. 2. existimat illud esse analogum secundùm solam attributionem. Quia quamuis creaturæ inquit, ex se, & suapte natura obtineant aliquod esse, est tamen ita minimum, vt ab eo nulla ratione queant illæ vocari entia; sed dicuntur entia per attributionem ad entitatē, quæ in solo Deo per essentiā reperitur: quēadmodum quamuis accidentia sint formaliter entia; est tamen eorum entitas ita exigua, vt ab ipsa non possint entia nuncupari, sed vocantur entia per attributionem ad entitatem, quæ in substantia reperitur. Vt tamen huic dubitationi satisfacimus, reuocanda erunt ad memoriam ea quæ de analogia in cap. 6. fuerunt enarrata, dictum enim est analogiam secundùm attributionem quandam esse duorum ad vnum tertium, & aliā vnius ad alterum. Præterea ex analogis secundùm attributionem, quædam esse ab vno, & alia ad vnum; ab vno vel exemplari, vel efficiente, vel subiecto, ad vnum, vt sunt ea quæ referuntur ad vnum finem & scopū.

Caiete.

Aegidius Romanus.

Annot.

4. Argum. Quartum, Si Ens non significaret communem aliquam, & sinonymam naturam, Deo, & creaturis, sequeretur, vt Deus non posset cognosci à nobis, cognitione aliqua simplici, atqui hoc videtur esse absurdum, ergo. Confirmatur propositio, Ea tantum possumus cognoscere simplici cognitione (quandiu anima est in corpore) quæ repræsentantur in phantasmatibus illustratis lumine intellect⁹ agentis, sed solæ creaturæ sunt, quæ repræsentantur lumine intellectus in phantasmatibus, ergo si non esset ipsis, & Dei, natura entis communis, & synonyma, nō possemus cognoscere Deum cognitione simplici.

5. Argum. Quintum. Quidquid repugnat Deo, vt est ens, repugnat quoque creaturis, ea ratione qua sunt entia, ergo ens dicetur de ipsis synonymè. Consequentia est satis aperta, cōfirmatur antecedens. Deo vt ens est, repugnat nihilum, & non ens; sed hæc eadem repugnant creaturis, vt sunt entia, ergo.

6. Argum. Sextum. Quæ dicuntur de suis inferioribus, eodem nomine, & eadem ratione, sunt synonyma, vt constare poterit ex diffinitione synonymorum, sed ens effertur de Deo, & creaturis, eodem nomine, & eadem ratione, quia tam Deus, quàm creaturæ dicuntur entia, obtinentque eandem entis rationem, quę est habere esse, ergo ens erit synonymū. Quod si quis dicat, ens non esse synonymū,

quam-

quamuis dicatur nomine,& ratione de Deo & creaturis,ex eo, quia dicitur de Deo simpliciter,& de creaturis secundum quid. Aduersus hanc solutionem, ita insurgo. Ens ita est de essentia creaturarum, quemadmodũ & de essentia Dei,sed ex eo dicitur de Deo simpliciter,quia est de illius essentia,ergo dicetur quoque de creaturis simpliciter, cùm sit etiam de earum essentia.

Septimum. Omnis comparatio fieri debet in aliqua natura synonyma; quia fieri debet inter ea quę continentur sub eodem genere, vt auctor est Arist.7. Physi.cap.4,sed comparamus Deùm cum creaturis in ente; dicimus enim Deum esse magis ens, quam creaturas, erit igitur ens natura quæ dicatur synonymè de Deo, & creaturis. 7. Argum.

Octauum. Illa natura quæ est mensura entitatis,& veritatis aliorum,est eiusdem rationis, & synonyma cum rebus mensuratis, auctore Arist.2.Metaph.cap.1.sed Deus est mensura entitatis,& veritatis rerum omniũ, ergo erit eiusdem rationis synonymæ cum alijs entibus.His argumentis poterit confirmari opinio Scoti,vt interim multa alia prętermittam, quæ proponit Capreolus in 1.dist. 2.q.1. 8. Argum.

Capreol.

Cap.

Cap. XIII. In quo contraria sententia tanquam verior explicatur.

Ontrariam tamē sententiam, ens scilicet, nulla ratione posse dici synonymos de Deo, & creaturis, profitentur D. Thomas in 1. par. q. 13. art. 5. q. 7. de potentia, art. 7. & 1. contra Gentes. cap. 33. Theologi, vt D. Bonauentura, Aegidius Romanus, Durandus, Argentina, & alij, in 1. dist. 25. & 26. agentes de persona, in quo loco constituunt, neque personam, neque vlla alia nomina dici posse synonymè, neque homonymè, sed analogicè de Deo, & creaturis; & Metaphysici 4. Metaph. cap. 2. Iauellus, & Suessanus q. 1. Soncinas q. 4. Flandrēsis q. 2. art. 3. Fonseca q. 1. Petrus Niger in 1. p. clypei Thomistarum q. 49. & Magister Sotus q. 1. Antecategoriarum. Cæterum antequam hanc opinionem confirmemus, animaduertendum erit tria esse necessaria, vt aliqua natura sit synonyma ea synonymia, quæ fuit diffinita ab Arist. in Antecategorijs, vt ferè omnes eius interpretes, in Commentarijs illius loci obseruarunt. Primum est. Vt sit nomen commune. Secundum, vt ratio, idest, natura essentiali, vel accidentaria,

D. Thom. D. Bonau. Aegidius. Durandus Argenti. Iauellus. Suessanus Soncinas. Flandrē. Fonseca. Niger. M. Scotus.

Tria sunt necessaria ad synonymiā diffinitā ab Arist.

ria, diffinitione explicata sit vna præcisa, & communis. Tertium, vt ex æquo participetur à suis inferioribus; hac lege, vt non efferatur de ipsis, neque secundum prius, & posterius, neque secundum magis, & minus: quæ si vera sunt, nō erit aduersus Scotum in hac quæstione disputandum, cū ipse nomine synonymiæ nō vtatur in hac significatione, sed in alia à se conficta, in qua synonymia significat vnitatē alicuius naturæ præcisam à suis inferioribus, siue de illis efferatur secundū prius, & posterius, siue quauis alia ratione, dum tamen sit vna, & communis ipsis: Vnde & nonnulli ex illius imitatoribus docuerūt cum hac synonymia, naturam synonymam simul posse esse analogam, eo quod in huiusmodi naturis, quemadmodum & in analogis datur ratio prioris, & posterioris. Agendū tamen erit aduersus eum inferius, quando disputabimus de conceptu. Nunc autem cōfirmamus ens nōn dici synonymos synonymia proposita his argumentis, quorum primum est. Anto. And. 4. Metaph. q. 1. in solutione 1. argum.

Quando aliqua forma communis multis, de quibusdam prædicatur in concreto, de alijs vero in abstracto, non potest esse synonyma: sed natura entis, quæ communis est Deo, & creaturis, de Deo dicitur in abstracto, de creaturis vero in concreto, ergo non poterit illa esse synonyma. Propositio est 1. Argum.

mani-

manifesta, quia ea quæ habent naturam abstractam, sunt talia per seipsa, & à nullo iuxta talem formam dependent: concreta verò sunt talia ab abstractis, à quibus dependent secundum talem naturam; at natura, quæ de quibusdā dicitur ex se, & independēter; de alijs verò ratione alterius, & dependenter, non potest esse synonyma. Confirmatur assumptio. De nulla creatura dicimus in abstracto eam esse ipsum esse; bonitatem, veritatem, vitam, & vnitatem; sed in cōcreto dicimus illam esse bonam; veram, viuentem; & vnam; atqui de Deo dicimus in abstracto esse ipsummet esse, vitam, veritatem, & vnitatem, iuxta illud: Ego sum via, veritas, & vita; quæ omnia sunt nomina abstracta, & quę sola propriè, & non concreta prædicantur de Deo; vt annotat D. Bernardus sermone 80 in Cantica aduersus Gilbertum Pictauorum Episcopum, asserentem concreta, & non abstracta prædicare de Deo, ergo.

Ioan. 14.

D. Ber.

2. Argu. Secundum, Illud attributū quod de quibusdam dicitur simpliciter, & sine vlla limitatione, de alijs verò cum limitatione, non dicitur synonymè; quia prius competit tale attributum ei, de quo dicitur sine limitatione, quàm ei de quo effertur cum illa; sed ens dicitur de Deo, simpliciter, & sine vlla limitatione, de creaturis vero cum aliqua limitatione, ergo non dicetur de vtrisque synonymè.

me. Confirmatur assumptio; De nulla creatura absolutè, & sine vlla limitatione enuntiamus esse, sed cum limitatione dicimus esse humanum, vel animalis, vel plantæ, De Deo autem absolutè enuntiamus esse, vt cōstare poterit ex illis verbis Exodi 3. *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad uos*, in quibus appellatio entis, simpliciter, & absolutè, manifeste tribuitur Deo, ergo. Probe noui à quibusdam viris eruditissimis, hanc auctoritatem non referri ad aliquod nomen diuinū, sed ad auxiliū quod Deus illi populo se præstiturum pollicebatur, ita enim illi vertunt. Ego ero qui ero, idest, ego Moyses qui ero tecum, te omnipotenti manu mea protegēs; ero etiā cū hoc populo Israelitico, illum vindicans de suis inimicis. Cæterum sancti patres, hanc auctoritatem legūt, eo modo quo fuit à nobis proposita; illamque referunt ad diuinum nomen, quod maximè exprimitur per has voces, *Sum qui sum*, vt Diuus Hierony mus in epistola ad Marcellam, de Nominibus diuinis, D. Hilarius in principio librorum de Trinitate, D. Augustinus 5. lib. de Trinitate cap. 2. & in opere peculiari de his verbis Exodi; quamuis Erasmus illud nolit esse D. Augustini.

Exod. 3.

Quorundam interpretatio.

Ita Caieta. Hieronymus ab Oleastro, Sāctes Pagninus, Burgensis Lippomanus, & alij vertunt.

D. Hiero. D. Hilari⁹. D. Augus. Consule. D. Thom. 1. p. q. 13. arti. 11.

Tertiū; Homo non dicitur synonymè de hominè viuo, & picto, quia homo pictus est quædam adumbrata similitudo hominis vi- 3. Argum.

ui; sed omnes creaturæ sunt quædam imagines, & adũbratæ similitudines, Dei Opt. Max. ergo ens nõ dicetur synonymè de Deo & creaturis. Confirmatur assumptio. Illud dicitur adumbrata similitudo alicuius quod illud repræsentat, & cum eo comparatum est ferè nihil; sed creaturæ representant Deum, & cum eo comparatæ sunt fere nihil, vt constat ex Esai. cap. 40. omnes gentes quasi non sint, ante te, & Ioan. 1. *Quod factũ est in ipso uita erat*; quasi apertius dicat, omnes creaturæ quæ sunt per verbum diuinũ conditæ, in se cõsistentes videntur esse veluti mortuæ, omnisque vitæ expertes; at in verbo diuino, sunt viuẽtes, vita diuina, ergo.

Esai. 40. Ioan. 1.

4. Argum. Quartum, Illa non dicuntur synonyma in quibus aliquid effertur de vno quod non effertur de altero, iuxta tale nomen; sed de sapientia diuina aliquid effertur, vt sapientia est, quod non dicitur de sapientia humana; quia de diuina dicuntur bonitas, iustitia, pulchritudo, & alia innumera attributa; quę nulla ratione dici possunt de humana: sapiẽtia etenim diuina ita est sapiẽntia, vt sit etiã iustitia, pulchritudo, & bonitas, humana verò, ita est sapientia, vt neque sit bonitas, neq; pulchritudo, ergo sapientia non dicetur synonyme de diuina, & creata, & idem iudiciũ est de ente.

5. Argum. Quintum, Magis differunt Deus & creaturæ,

turæ, quam genera suprema, sed generibus supremis non est aliqua natura synonyma communis, quia sunt illa primò diuersa, & primò diuersa non possunt conuenire in aliqua natura synonyma, ergo ens non erit synonymum. Tandem hanc assertionem non obscuris verbis profitentur D. Augustin. de Trinitate cap. 1. D. Hieronymus in illa verba Ephes. 3. a quo omnis paternitas, in cælo & in terra nominatur, & D. Dionysius cap. 5. de Mistica Theologia; erit igitur illa vera. D. Aug. D. Hiero. D. Diony.

Cap. XIIII. In quo argumenta aliorum dissoluuntur.

Argumentis verò quæ in patrocinium sententiæ Scoti, in superioribus proposuimus, ita satisfacimus.

Ad primum respondemus admittentes ens obtinere vnum conceptum communem ad Deum, & creaturas; hinc tamen non rectè colligitur illud esse synonymum, cum natura entis illo conceptu repræsentata, non ex æquo reperiatur in Deo, & creaturis. Ad 1.

Ad secundum dicimus Metaphysicos in principio inuestigationis, progredi ab attri- Ad secundum.

butis synonymis, quando inquirunt aliquod attributum in his rebus inferioribus: deinde verò in progressu, quando seiunctis ab illo omnibus imperfectionibus, illud Deo tribuunt, progrediuntur ab attributis analogis; quia hæc attributa ab omnibus imperfectionibus separata, Deoque attributa, non sunt homonyma, sed analoga.

Ad 3. Ad tertium. Dicimus in illis attributionibus, intelligẽdum esse ens, quod est vnum, & secundum rationem abstractum à Deo, & creaturis; negamus tamen illud esse synonymũ: quia prius, & magis dicitur de Deo, quàm de creaturis.

Ad 4. Ad quartum. Dicimus duplicem posse esse cognitionem Dei simplicem, vnam adęquatam, & perfectam, & alteram inadęquatam, & imperfectam; illa prima in nulla natura creata potest reperiri. Nullus enim intellectus creatus potest comprehendere diuinam naturam; posterior verò à quolibet intellectu potest obtineri, illuminatis siquidẽ phantasmatibus, cognitaque natura in eis repræsentata per simplicem apprehensionem simul cognoscitur in eadem cognitione ipse Deus; quia cognita imagine, simul quoque cognosci debet res quam repræsentat, creaturæ verò sunt quædã imagines Dei. Alias

Ferrarien. solutiones proponit Ferrariensis 1. contra Gen. cap. 32. quas consulat cui libitũ fuerit.

Ad

Ad quintum. Respondemus negandam esse consequentiã; quia ad hoc, vt quicquid repugnet Deo, repugnet quoque creaturis, sat est naturã entis in Deo, & creaturis, esse analogam, & non est necesse illam esse synonymam. Ad 5.

Ad sextum. Respondemus ad synonymiam præter nomen, & rationem communem necessarium esse, vt huiusmodi ratio ex æquo participetur a suis inferioribus, quod nullo modo competit enti, vt effertur de Deo & de creaturis. Ad confirmationem respondemus, ens sumi posse vel vt significat essentiam, vel vt significat existentiam; si hoc posteriori modo sumatur, non est alicuius creaturæ attributum essentiale; quia in solo Deo existentia est sua essentia; si verò priori modo vsurpetur, est attributũ essentiale, tam Dei, quàm creaturarum, non tamen dicitur simpliciter, & sine limitatione, de creaturis, quia dicitur de eis cum dependentia ad Deum, & per participationem diuinæ naturæ. Ad 6.

Ad septimum. Respondemus comparationem non tantum fieri inter synonyma, sed etiam inter analoga; quemadmodũ Aristo. comparat in ratione naturæ materiam cũ forma, 2. Physi. cap. 1. de quibus dicitur natura analogice; cùm prius, & magis dicatur de forma, quàm de materia; vt in Com- Ad 7.

mentarijs illius loci, cum Arist. docuimus: & ita comparamus Deum cum creaturis in natura entis, non tanquam in synonyma, sed tanquam in analoga natura.

Ad 8. Ad octauum. Respondemus cum D. Tho. 1.p.q.13. art.5. ad tertium duplicem esse mensuram, vnam proportionatam, qualis est albedo respectu colorum; quia vtrunque & mensura, & mensuratum, sunt res finitæ: & alteram improportionatam, quando scilicet vnum eorum est finitum; & alterum infinitum. Mensura ergo, & mensuratum primi generis, sunt eiusdem naturæ synonymæ; at verò mensura, & mensuratum, secundi generis, non sunt eiusdem naturæ synonymæ; & ita cum Deus sit mensura infinita, & improportionata creaturis, non erit eiusdem naturæ synonymæ cum eis. Arist. autem intelligi debet de mensura, quando est proportionata mensurato.

Cap. XV. Qua ratione sit Ens analogum ad Deum, & creaturas.

Luculenter satis demonstratum fuit in capitibus superioribus, ens neque secundum synonymiam, neque secundum homony-

nymiam dici de Deo, & creaturis; vnde consequens est, vt explicemus, efferaturnè de illis secundùm analogiam. Verum vt illiud facilius à nobis intelligi queat, atque vt magis huius rei veritas elucescat, proponenda erũt quædam argumenta, ad confirmandum ens non dici secundùm analogiam de Deo, & creaturis.

Primum est. Ens ex eo dicitur analogicè de substantia, & de accidẽtibus; quia de substantia dicitur simpliciter, de accidentibus verò secundùm quid; sed ens nõ dicitur simpliciter de Deo, & secundùm quid de creaturis; sed simpliciter, & absolutè dicitur de creaturis; quemadmodum de Deo, ergo ens non dicetur secundùm analogiam de Deo, & de creaturis. 1. Argum.

Secundum argumentum. In analogis secundùm attributionem, res analogata tantùm dicitur de membro præcipuo, secundũ essentiam; de alijs verò extrinseca denominatione; vt docuimus in legibus analogorũ in cap. 6. propositis; sed ens non tantùm dicitur de Deo, secundùm essentiam, sed etiã de creaturis, ergo non poterit prædicari de Deo, & creaturis saltim secundùm analogiã attributionis. 2. Argum.

Tertium. In analogis secundùm attributionem, analogum minus præcipuum diffiniri debet per illud quod fuerit magis præci- 3. Argum.

puum, quemadmodum in eisdē legibus perscripsimus, sed creaturæ vt entia sunt, non diffiniuntur per Deum, tum primo, quia optimè diffiniuntur esse illa, quæ habent esse, quia hæc est ratio entis habere esse; in qua diffinitione non continetur Deus. Rursus creaturæ fuerunt prius cognitę à nobis, quā fuerit cognita vlla dependentia earum ad Deū, ergo & fuerūt prius diffinitę sine Deo, iam igitur ens non prædicabitur de Deo, &

4. Argum. de creaturis analogicè. Præterea in analogis secundùm attributionem membrum præcipuum est forma quædam denominans alia analoga quæ sunt minus præcipua, vt sanitas quæ inest animali est forma denominans vrinam, & medicamenta sana, si ergo ens est analogum secūdùm attributionem ad Deū, & ad creaturas, ergo Deus qui est analogū magis præcipuum erit forma denominans creaturas, hoc autem fieri nulla ratione potest, cùm Deus non possit obtinere rationē formæ, quemadmodum neque materiæ, ergo ens non dicetur analogia secundùm attri-

5. Argum. butionem de Deo, & creaturis. Tandem D. Thomas q. 2. de veritate, art. 11. docet inter Deum, & creaturas, non esse analogiam vnius ad alterum, siue secundùm attributionem, sed esse tantùm secundùm proportionem, iudicio ergo D. Thomæ ens non erit analogum secundùm attributionem ad Deū,

& ad

& ad creaturas. His argumentis ſuaderi poteſt ens nõ efferri analogicè de Deo, & creaturis. In hac igitur quæſtione explicanda opinatur Caiet, cap. 2. de Ente, & eſſentia. q. 3. ens nulla ratione eſſe analogum ſecũdum attributionem, ſed ſecundùm ſolam proportionem ad Deum, & ad creaturas. Aegidius tamen Romanus in primo diſt. 8. q. 1. art. 2. exiſtimat illud eſſe analogum ſecundùm ſolam attributionem. Quia quamuis creaturæ inquit, ex ſe, & ſuapte natura obtineant aliquod eſſe, eſt tamen ita minimum, vt ab eo nulla ratione queant illæ vocari entia; ſed dicuntur entia per attributionem ad entitatẽ, quæ in ſolo Deo per eſſentiã reperitur: quẽadmodum quamuis accidentia ſint formaliter entia; eſt tamen eorum entitas ita exigua, vt ab ipſa non poſsint entia nuncupari, ſed vocantur entia per attributionem ad entitatem, quæ in ſubſtantia reperitur. Vt tamen huic dubitationi ſatisfacimus, reuocanda erunt ad memoriam ea quæ de analogia iu cap. 6. fuerunt enarrata, dictum enim eſt analogiam ſecundùm attributionem quandam eſſe duorum ad vnum tertium, & aliã vnius ad alterum. Præterea ex analogis ſecundùm attributionem, quædam eſſe ab vno, & alia ad vnum; ab vno vel exemplari, vel efficiente, vel ſubiecto, ad vnum, vt ſunt ea quæ referuntur ad vnum finem & ſcopũ.

Caiete.

Aegidius Romanus.

Annot.

Quibus animaduersis in explicationem huius quæstionis sit prima assertio.

1. Assertio. Ens non dicitur analogicè secundùm attributionem duorum ad vnum tertium, de Deo, & creaturis ita constituit D. Thomas 1. contra gentes, cap. 34. 1. p. q. 13. art. 5. & q. 7. de potentia, art. 7. Confirmaturque hoc argumento. Si ens diceretur analogicè secundùm hanc analogiam de Deo, & creaturis, illud tertium esset prius Deo, & creaturis; quemadmodum quia sanum dicitur de vrina, & medicina per attributionem ad vnum tertium, scilicet, ad sanitatem animalis: sanitas animalis prior est ea sanitate quæ in vrina, & medicina reperitur; sed Deo nihil potest esse prius, neque secundùm rem, neq; secundum rationem, ergo non erit ens analogum ad Deum & creaturas, secundum attributionem duorum ad vnum tertium.

Obiectio. Insurget tamen aliquis aduersus hanc rationem, & dicet illam inniti falso fundamẽto, scilicet, nihil esse prius Deo, neque secundum rem, neque secundum rationem, quod esse falsum, ita possumus confirmare. Illud quod est Deo communius est eo prius, quia communiora sunt priora minus communibus, sed ens, sapientia, bonitas, & multa alia attributa sunt Deo communiora, cum conueniant ipsi, & creaturis, ergo aliquid poterit esse prius Deo secundum rationem.

Occurrendum tamen erit huic dubitatio- Solutio ex
ni cum Caietano acutissimo 1.p.q.3. art.5. Caieta.
attributa quę conueniunt Deo & creaturis,
sumi posse, vel secundum se, vel ea ratione,
qua apprehēduntur à nobis, si primo modo
sumantur, nullum attributum, neque secun-
dum rem, neque secundū rationem est prius
Deo, quia nulla entitas, bonitas, vel sapien-
tia, secundum se, & à parte rei, est prior boni
tate, vel sapientia diuina; quia nulla est ab-
stractior; vel simplicior: quoad nos tamen,
qui simplicia more compositorum apprehē
dimus, quique non probè ea quæ sunt sim-
pliciora, & priora cognita habemus, datur
aliquid prius, & communius Deo. Consulē-
dus est Ferrariensis 1. contra Gen. cap. 32. Ferrarien.
& 34. qui acutè satis explicat, qua ratione
nihil possit esse prius, vel simplicius Deo.

Secunda assertio. Ens est analogum secū- 2. Assertio.
dum attributionem vnius ad alterum, ad
Deum & creaturas; quia creaturæ per attri
butionem ad Deum, sunt & dicuntur entia.
Hanc assertionem confirmamus inprimis te
stimonijs D. Thomæ, qui expressis verbis il D. Thom.
lam profitetur in locis propositis in prima
assertione, & in prologo sententiarum, art.
2. eandem constituit.

Secūdò. Omne attributum de his de qui- 1. Argum.
bus prædicatur secundum participationem,
dicitur per attributionem ad ea, de quibus
præ-

prædicatur secundum essentiam, vt est per se manifestum, sed ens dicitur de creaturis per participationem, de Deo vero secundũ essentiã, ergo dicetur de creaturis per attributionem ad Deum.

2. Argum. Adhæc non minus dependent creaturæ à Deo quàm accidentia dependent à substãtia; sed accidentia quia dependent à substantia sunt entia per attributionem ad eam, ergo & creaturæ erunt entia per attributionẽ ad Deum, cùm ab eo quoque dependeant.

Annotatio & explicatio assertionis. Verùm cùm traditum sit in superioribus analogiam secundùm attributionem quandã esse ab vno, & aliam ad vnum, & rursus priorem quandam esse ab vno exemplari, alterã ab vno efficiente; & aliam ab vno subiecto: iuxta hæc genera analogorũ ita explicamus assertionem. Inprimis asserimus, ens esse

1. Dictum. analogum secundùm attributionem ab vno exemplari, ab vno efficiente, & ad vnum finem. Ab vno exemplari, quia omnes creaturæ deductæ sunt ab exemplaribus, & ideis mentis diuinæ, ab vno efficiẽte, quia omnes illiæ productæ sunt à Deo tanquam à prima, & suprema causa, ad vnum finem, eo quòd omnes creaturæ referuntur ad Deum, tanquam ad vltimum earum finem & scopum, ex qua triplici analogia attributionis oriuntur quattuor transcendentia, recensita scilicet ens, vnum, verum, bonũ: etenim ex

ex attributione ad Deum, vt ad caussam efficientem, oriuntur ens, & vnũ; ens, vt confert esse creaturis, vnũ verò ea ratione quà hæc prima caussa est in se vna, quemadmodũ enim in se retinet vnitatem, ita quoque eandẽ largitur creaturis, iuxta attributionem ad Deum vt ad caussam exemplarem, oritur veritas, quæ nihil est aliud quàm conformitas quædam creaturarum cum exemplaribus diuinis, & tandem iuxta attributionem ad Deum vt ad vltimum finem, oritur bonitas, omnis siquidem bonitas quæ in creaturis reperitur, deriuatur à diuina bonitate, quemadmodum etiam bonitas mediorum, deriuatur à bonitate finis.

Præterea, constituimus ens non esse analogum secundum attributionem iuxta analogiam quæ est ab vno subiecto. Ratio est satis manifesta. Deus non est subiectum creaturarum, quemadmodum est ipsarum exemplar, & caussa efficiens, ergo non erit analogũ secundùm attributionẽ ad vnum subiectum; in qua re maxime separatur hæc analogia ab analogia substantiæ, & accidentiũ, quia ens in hac posteriori analogia, est analogum secundùm attributionem, ad vnum subiectum, sunt enim ex eo accidẽtia entia, quia sunt in substantia, tanquã in subiecto, aut sicuti affectiones, aut sicuti mensuræ, aut sicuti quippiam aliud, analogia verò Dei & creatura- 1. Dictum.

turarum non potest esse secundum vnū subiectum.

3. Assertio. Tertia assertio, Ens est analagum secundum analogiam proportionis ad Deum, & ad creaturas, & non secundum solam attributionem, vt constituebat Egidius; confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primum, Quemadmodum sese habet Deus ad suum esse, ita & creaturæ sese habent ad suum esse; etenim quemadmodum Deus est ens per suum esse, ita & creaturæ sunt entia per suum esse, sed hæc est analogia secundum proportionem, ergo ens erit analogum secundum proportionem.

2. Argum. Secundum, Si ens esset analogum secundum solam attributionem, ergo solus Deus qui est membrum præcipuum huius analogiæ esset ens secundum essentiam, & formaliter, creaturæ vero essent entia extrinseca denominatione; quia in analogis secundum solam attributionem, hanc legem solam obseruandam esse diximus, vt res analoga in præcipuo analogato reperiatur secundum essentiā, & in minus præcipuis secundū extrinsecam denominationem; sed hoc est omnino absurdum; cum creaturæ sint formaliter, & secundum essentiam entia, ergo ens non dicetur secundum solam analogiam attributionis. Explicata igitur nostra opinione, antequam argumentis propositis satisfaciamus,

ciamus. Erunt duæ dubitationes quæ se offerunt circa hanc analogiam breuiter dissoluendæ. Prima est, cum in ente duplex intercedat analogia respectu Dei & creaturarũ; vna proportionis, & altera attributionis, rogamus quænam ex his analogijs sit altera prior, & quæ posterior. Secunda est, cum in omni analogia saltim proportionis interuenire debeat aliqua similitudo, & in omni similitudine asignari debeat aliquod fundamentum; querendum erit quodnam sit fundamentum similitudinis analogiæ, quæ inter Deum & creaturas intercedit. 1. Dubita. 2. Dubita.

Primæ dubitationi respondemus, analogiam secundum attributionem priorem esse natura; analogia proportionis, cuius ratio est; quia prius creaturæ debent in se habere esse, quam quod cum altero conferantur; cum ergo per analogiam secundum attributionem obtineant esse; per analogiã verò secundum proportionem conferantur cum altero, vt est omnibus satis perspicuũ; analogia secundum attributionem prior natura erit altera, quæ est secundum proportionem. Solutio 1. dubitationis.

Secundæ dubitationi respondemus; in analogia secundum proportionem fundamẽtum esse modum habendi formaliter, & secundum essentiam rationem entis, quæ ratio quodammodo est eadem in omnibus entibus, Solutio 2. dubitationis.

tibus, in analogia verò secundum attributionem, fundamentum esse diuinam entitatem, à qua creaturæ omnes extrinseca denominatione dicuntur entia, vt à primo efficiente, exemplari, & fine.

Cap. XVI. In quo dissoluuntur argumenta proposita in capite superiori.

ARgumentis verò in superiori capite propositis, ita satisfacimus.

Ad 1. Ad primũ dicimus, ens simpliciter, & absolutè dici de solo Deo, de creaturis verò secundum quid, & extrinseca denominatione, secundum analogiam attributionis; at verò secundum analogiam proportionis, de vtroque dicitur esse intrinsecè, & secundum essentiam, neque enim est necesse, vt in omni analogia res analoga efferatur de vno analogo secũdum essentiam, & de alio extrinseca denominatione, hoc enim obseruari solùm debet in analogis secundum attributionem. Resp. etiam

Caietan. possumus cum Caietano, in libello de nominum analogia cap. 9. creaturas sumi posse, vel secundum se, vel secundũ rationem ana-

logiæ ad Deum, si primo modo sumantur, sunt illæ entia intrinsecè, & secundum essentiam, vel simpliciter; si verò altero modo vsurpentur, sunt entia secundum quid, sunt enim quasi non essent, quia creaturæ collatæ cum creatore, sunt quasi nihil.

Ad secundum respondemus, propositionem intelligendam esse, quando illa sunt analoga secundum solam analogiam attributionis, non autem quando cũ hac analogia sunt simul analoga secũdum proportionem; quia ea parte qua sunt analoga secundum proportionem, res analoga dicitur de omnibus analogatis intrinseçè, & secundum essentiã. Ad 2.

Vel dicere possumus solutionem propositam magis explicantes, creaturas esse, & non esse entia extrinseca denominatione, esse entia, si in ipsis contemplemur analogiam secũdum attributionem, non esse entia, si consideremus in eisdem analogiam secundũ proportionem. 2. Solutio.

Vt tertio argumento satisfaciamus explicanda erit celebris illa dubitatio, num in analogis præcipuum debeat in aliorum diffinitione contineri. Sunt enim variç, multumque diuersæ inter se Philosophorum sententiæ, in hujus rei explicationem, Caietanus acutissimus 1. p. q. 13. art. 6. vt huic dubitationi satisfaciat, distinguit analoga in duo genera, quia quædam sunt in quibus exprimitur

Celebris dubitatio num in analogis mẽbrum minus præcipuum sit diffiniendũ per magis præcipuum.

G

mitur certa habitudo ad vnum aliquem terminum, vt sunt vrina, medicamenta, & diæta sana, quæ exprimunt certam habitudinem, aut caussæ, aut signi ad sanitatem animalis; alia verò sunt in quibus non exprimitur huiusmodi habitudo, sed fundamentum illius, vt sunt sapientia, bonitas, & alia attributa Deo, & creaturis communia, in quibus non exprimitur habitudo ad Deum, sed solùm denotatur forma aliqua absoluta, in qua deinde fundatur relatio quædam signi ad diuinam sapientiam, vel bonitatem. In analogis igitur primi generis primum debet contineri in aliorum diffinitionibus, & de his intelligi debet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 6. docens in omnibus analogis membrum præcipuum contineri debere in aliorum diffinitione, in alijs vero secundi generis primum non debet contineri in aliorũ diffinitione, eoquòd alia non exprimant habitudinem ad ipsum, de quibus intelligi debet idem D. Thomas q. 2. de veritate art. 11. ad 6. constituẽs non esse necessè vt in omnium analogorum diffinitione primum contineatur. Præterea idẽ Caietanus in libello de nominum analogia cap. 7. alia ratione dissoluit hanc dubitationem, docens in analogis secundum attributionem, & in alijs secundum proportionem, in quibus tamen analogum de vno membro dicitur propriè, & de altero metaphoricè, vt

Caiet.

ridere

uidere, quod effertur de homine proprie, & de prato metaphoricè quando floret, debere analogũ magis præcipuum contineri in diffinitionibus aliorũ, in analogis verò secũdum ꝓportionẽ, in quibus proprie & secundum essentiam analogum enuntiatur de suis inferioribus, vt pes qui dicitur de pede montis, & animalis, non debere vnum analogum per alterũ diffiniri, hanc etiam explicationem sequuntur plerique, è quibus est Aquarius 4. Metaphy. q. 1. Ferrariensis 1. contra Gen. c. 34. diuersa ratione rem hanc explicat, inquit enim, analoga sumi posse, vel absolutè, vel ea ratione qua sunt analoga, si absolutè vsurpẽtur, illud quod est magis præcipuum non debet contineri in aliorum diffinitione: si verò sumantur vt analoga sunt, debet magis præcipuum in aliorum diffinitione esse comprehensum; quod vt accuratius intelligatur, annotat ille, sapientiam v. g. quæ secundum analogiam dicitur de sapientia diuina, & humana, sumi posse trib⁹ modis. Primo, vt fuit imposita ad significandam sapientiam humanam, quam homines primo agnouerunt. Secundo, vt fuit imposita ad diuinam sapientiam exprimendam, homines enim post cognitam sapientiam humanam, mentem erexerunt ad diuinam sapientiam intuendam, cernentesque inter eas intercedere aliquam similitudinem, humanamq; à diuina tanquã Aquarius Ferrariens.

à quodam exemplari esse deductam. Tertio loco imposuerunt hoc nomẽ humanæ sapiẽtiæ, ea ratione qua refertur ad diuinam sapientiam. In prima ergo significatione, solã sapientiã humanam significat, de qua dicitur synonymè: & in secunda sapientiã diuinã de qua etiam effertur eo modo. In tertia verò dicitur analogicè; & ita primo modo sapientia humana non debet diffiniri per sapientiam diuinam, eo quod hac ratione non sumitur vt natura analoga, sed vt synonyma. Tertio verò modo cùm sumatur ea ratione qua est analoga, diffiniri debet per diuinam sapientiam. Alij (vt Syluester Prieras

Syluester.

in primo volumine conflati, q. 13. art. 9.) docẽt in solis analogis attributionis minus pręcipuũ debere diffiniri per magis præcipuũ; non tamen in omnibus: distinguuntur enim hæc analoga in ea, in quibus omnia membra possunt à nobis diffinitione aliqua comprehẽdi; vt est vrina, medicina, dięta, & animal sanum; & in ea in quibus membrum præcipuum non potest diffinitione aliqua comprehendi, vt sunt Deus, & creaturæ, quia Deus qui est membrum præcipuum, non potest sub alicuius diffinitionis limitibus contineri, si ergo fuerint analoga primi generis, debẽt minus præcipua per magis præcipuum diffiniri, qua ratione sanitas vrinæ, & medicinæ diffinitur per sanitatem animalis: si autẽ

fuerint alterius generis, non debent minus præcipua per magis præcipuũ diffiniri, quia diffinitio debet tradi per ea quæ sunt notiora; illud autem quod nulla diffinitione comprehendi potest est maximè ignotũ. His opinionibus propositis, nostram sententiam his assertionibus explicamus:

Prima sit. In his analogis secundum proportionem, in quibus reperitur analogum secundum essentiam, & formaliter in omnib⁹ suis analogatis, non diffinitur analogum minus præcipuũ, per illud quod est magis præcipuum: confirmatur. Quia pes montis non diffinitur per pedem animalis, neque fundamentum vt est principium domus, diffinitur per cor, vt est principium animalium, quæ tamen sunt analoga huius generis. ergo, &c. 1. Assertio.

Secunda assertio, in his analogis quæ dicuntur per metaphoram, membrum minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur itidem, quia leo, vt effertur de homine forti, & leone vero, diffinitur de homine per verum leonem, dicitur homo leo, quia fortiter se gerit in suis actionibus quemadmodum leo verus, & ridere, vt dicitur de prato, diffinitur per ridere, vt effertur de animali, pratum enim ridere nihil aliud est quàm exprimere intimam quandam hilaritatem, ad modum quo animalia per risum illam explicant. 2. Assertio

3. Assertio. Tertia assertio. In analogis secundum attributionem, in quibus exprimitur habitudo vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur in attributione vrinę, & medicinæ ad sanitatē animalis, in qua sanitas medicinæ & vrinæ diffiniũtur per sanitatem animalis, eo quod omnia hæc indicant formalem habitudinem ad eam; & de his intelligi debet lex à nobis constituta in superioribus, cap. 6. de eisdem intelligendus est D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. quando constituit in analogis magis præcipuum debere in aliorum diffinitionibus contineri.

4. Assertio. Quarta assertio. In analogis secundum attributionem, in quibus non exprimitur habitudo ad magis præcipuum, sed fundamentũ ipsius, non continetur magis præcipuum in diffinitionibus aliorum. Confirmatur in analogia sapientiæ, bonitatis, & aliorum nominum, quæ de Deo & creaturis dicuntur, hæc attributa non diffiniuntur per diuinam sapientiam vel bonitatem, vt constare poterit ex eorum diffinitionibus, in quibus Deus non continetur, quia huiusmodi attributa non significant habitudinem ad diuinam sapientiam vel bonitatem, sed fundamentum illius.

Annota. Animaduertendum tamen erit, assertionem intelligi debere, quando analoga minus præci-

præcipua diffiniũtur per attributa propria, per genus proximum, & differentiam, quia si diffiniantur per omnia attributa à prima potentia, vsque ad vltimum actum, debet analogũ magis præcipuum contineri in eorum diffinitionibus; quemadmodum intueri possumus in albedine, quam si diffiniamus per genus proximum, & differentiam, non continetur substãtia in illius diffinitione, diffinitur enim qualitas disgregans visum: si verò diffiniamus illam vt est accidens, vel vt est ens, quæ sunt primarei⁹ attributa, per substantiã est diffiniẽda, est enim albedo vt est ens affectio substantiæ. Ex his facillimum erit dissoluere argumentum propositũ, cùm enim inter Deum & creaturas intercedat duplex analogia, & secundùm proportionem, & secundùm attributionẽ. Si loquamur de analogia secundùm proportionem, non debent diffiniri creaturæ per Deum: si verò loquamur de analogia secundùm attributionem, aut sumuntur in proprijs rationibus, quo modo nullam exprimunt habitudinem ad Deum, aut sumuntur ea ratione qua creaturæ sunt, quo modo denotant formaliter relationem creaturæ ad Creatorem; si sumantur primo modo, non debent per Deum diffiniri; tamen si secundo modo vsurpẽtur, sunt per ipsum diffiniendæ: neque est sufficiens creaturæ diffinitio ea ratione qua est

ens creatum, esse illud quod habet esse, sed esse illud quod habet esse dependens à Deo. Præterea, quamuis creaturæ fuerunt prius cognitæ vt res quædam sunt, & in proprijs naturis, quàm fuerit cognita aliqua dependentia ad Deũ, ipsæ tamen vt creaturæ sunt, & iuxta analogiam attributionis quam habent ad Deum, non fuerunt prius cognitæ, quàm huiusmodi dependentia.

Ad 4. A d quartum respondemus triplicem esse formam exemplarem, vt sunt ideæ in mente artificis, informantem simul, & denominantem, vt est candor in niue, qui ipsam denominat, illique inhæret denominantem, non tamen informantem, vt est locus qui denominat rem locatam, non tamen illi inhæret, sed corpori locanti, vel ambienti. Vnde quamuis Deus Opt. Max. non possit esse forma informans simul & denominans, potest tamẽ esse forma denominans & exemplaris, & ita ab entitate diuina denominantur creaturæ entia, iuxta analogiam secundum attributionem.

Ad 5. Ad quintum respondemus, D. Tho. non negasse inter Deum & creaturas analogiam secundum attributionem, quam in alijs locis apertissime, & ingenuè fuerat professus, sed illam solam negauit, quæ est duorum ad vnum tertium.

Cap. XVII. In quo explicatur sit ne Ens homonymum ad substantiam & accidentia.

POstrema quæstio quæ de entis analogia disputanda se offert est, sit ne ens homonymum, vel sinonymum, vel tandem analogum ad substantiam & accidẽtia; in qua quæstione explicanda eundem ordinem obseruabimus, quem obtinuimus in superioribus, nimirũ vt prius pertractemus an ens sit homonymum. Deinde an sit synonymum, & denique an sit analogum. Exordiemur autem disputationem in hoc cap. ab homonymia, inuestigandumque erit, num ens sit homonymũ ad substantiã & accidentia; non enim desunt Philosophi illique grauissimi, qui censent ens esse homonymum ad substantiã & accidentia, diuisionemque entis in decem categorias, non esse synonymã, sed esse prorsus homonymã ingenue profitentur. Sententiam hãc amplexus fuit Herminius, vt author est Simplicius in cõmentarijs Antecategoriarum in vltima diuisione. Eandem secuti sunt Philoponus primo lib. Priorum in cap. de Inuentione medij verbi. Por- Hermi. Philopo.

Porphy. bij; Porphyrius in sua Isagoge in cap. de Specie, vbi non tantùm docet ens dici homonymè de decem generibus supremis: verùm etiam profitetur Arist. idem censuisse; Plotinus Enneade 6. lib. 3. cap. 6. Seuerinus Boëtius, in commentarijs Antecategoriarum, diuisione vltima, & in Commentaris in capite de Specie aeditione 2. Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 2. q. 1. & ille Rabi Moyses, cuius opinionem in capitibus superioribus proposuimus. Rationes verò quæ cogere potuerunt hos Philosophos, vt hanc sententiã profiterentur, sunt hæ.

Plotinus. Boëtius. Aureolus.

1. Argum. Prima est huiusmodi, quæ colligitur ex varijs testimonijs Arist. docentis, ens multis modis dici, id est, homonymè; quia quæ multis modis dicuntur homonyma sunt, ita docet 4. lib. Metaphy. cap. 2. 1. Phy. cap. 2. 1. lib. de Reprehensionibus sophystarum cap. 3. ex quibus locis, & ex alijs huiusmodi colligere potuit Porphyrius in capi. de Specie iuxta Arist. ens dici multis modis, vel homonymè de decem generibus supremis.

2. Argum. Secunda ratio. Arist. in Antecategorijs complexus est omnia genera prædicãdi, quibus superiora prædicantur de inferioribus; sunt autem illa tantùm tria, scilicet homonymorum, synonymorum, & paronymorũ: sed ens non dicitur de substantia, & accidentibus synonymè, vt ostendemus deinde, neque

que paronymè, vt omnes profitentur, ergo dicetur homonymè.

Tertia ratio. Si ens non esset homonymũ, sed significaret communem aliquam rationem substantiæ, & accidentibus, significaret illam immediatè, non autem substantiam & accidentia; quemadmodum animal quia significat communem aliquam rationem homini, & bruto, illam significat immediatè, non autem hominem vel brutum; atqui hoc repugnat Arist. 8. Metaph. cap. 6. asserenti, ens & vnum immediatè significare decẽ Categorias, ergo ens nullam rationem communem significabit, sed erit homonymum. 3. Argum.

Quarta. Quæ sunt primò diuersa, in nulla natura communi continentur, sed in solo nomine conueniunt, atqui substantia & accidentia sunt primò diuersa: constituũt enim decem prima genera rerum; ergo illa in nulla natura communi conueniunt. Assumptio est aperta, cõfirmatur propositio, si quę sunt primo diuersa, in aliquo conuenirent, etiam in aliquo differrent; quia cùm non sint omnino idem, obtinere deberent aliquas differentias, per quas inter se distinguerẽtur, hoc autem repugnat primò diuersis, quæ inter se seipsis differunt, & non per aliquas differentias, ergo primò diuersa in nulla natura cõmuni possunt conuenire. 4. Argum.

Quintum. Magis differunt substantia & 5. Argum.

acci-

accidentia, quàm canis domesticus & marinus, sed canis dicitur homonymè de domestico & marino, ergo & ens dicetur homonymè de substantia & accidentibus.

6. Argum. Sexta, Vna & eadem natura non potest esse prior, & posterior dependens & independens; sed natura entis competit prius substantiæ quàm accidentibus, & independenter, accidentibus verò posterius, & dependenter: ergo non erit communis natura entis substantiæ, & accidentibus; & ita erit illa homonyma.

7. Argum. Septima. De eadem natura non possunt verè affirmari attributa contradicentia; sed de ente verè affirmantur duo attributa contradicentia, scilicet esse per se, & nō esse per se; quia ens in substantia est per se: in accidentibus verò non est per se, ergo ens non significat naturam aliquam communem substantiæ, & accidenti. Alia argumenta ad id confirmandum proponit Capreolus, in 1. dist. 2. q. 1. contra primam conclusionem.

Contraria sententia verior. Verum contrariam opinionem ens, scilicet, non dici purè homonymè de substantia & accidentibus, tanquam omnino verā amplecti debemus; quia ita omnes ferè Philosophi, tam Græci quàm Latini, & quàm Arabes, arbitrātur quidam 4. Metaphy. cap. 2. Alij verò in Antecategoriis cap. vltimo, in quo continetur postrema diuisio entis in de-

cem Categorias, quam sententiam his argumentis possumus confirmare.

Primum est collectum ex testimonijs Aristo. qui semper vbicunque sese offert occasio pertractandi hanc quæstionem, profitetur ens non dici purè homonymè, eo modo quo canis dicitur de domestico, cœlesti, & marino: sed dici secundum analogiam attributionis, quæ est ab vno, vel ad vnum, quemadmodum sanum dicitur secundùm analogiam attributionis, de animali, vrina, & medicina: hoc autem ita esse cõstare poterit ex lib. 4. Metaph. cap. 2. & 11. cap. 3. in quibus locis apertè docet ens non esse homonymũ, sed dici ab vno, & ad vnum, quod ijsdem ferè verbis repetit 7. Metaph. cap. 4. præterea 1. Ethico. cap. 6. agens de bono, disputansq; an bonum efferatur de suis inferioribus homonymè, vel potius ab vno, & ad vnum, inquit, non dici homonymè, sed ab vno, & ad vnum, cùm igitur bonum sit proprietas entis, & ens quoque non dicetur purè homonymè de substantia, & accidentibus. 1. Argum.

Secundum est D. Tho. q. 7. de poten. art. 7. in homonymis ratio superioris non competit vni per attributionem ad alterum, sed ratio entis competit accidentibus per attributionem ad substantiã; quia accidentia non sunt entia, sed entis entia, vel mensuræ, vt quantitas, vel affectiones, vt qualitas; quẽ- 2. Argum.

admo-

rijs sub homonymis complexum fuisse ens & alia transcendentia, quia sub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ sunt verè homonyma, sed quæcunq; alia, quæ non sunt synonyma, vt constare poterit in exemplo ab eo proposito de homine, qui dicitur de viuo & picto, non purè homonymè, sed analogicè, secundùm attributionem picti ad viuum: dicitur enim homo pictus, ex eo homo, quia refert hominem viuum; quare ex hoc loco non rectè colligetur, ens dici homonymè de substantia & accidentibus.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Ens immediatè significare decem categorias, quamuis significet rationem aliquam communem omnibus illis, eo quòd huiusmodi ratio non potest omnino & perfectè separari à substantia & accidentibus, quemadmodum natura animalis separatur ab homine & à bruto, & ita ens immediatè significabit substantiam & accidentia, vt assimilatur inesse,

Ad 4. Ad quartum resp. Ea quæ sunt primò diuersa, non posse in aliqua natura synonyma conuenire, posse tamen conuenire in natura aliqua analoga, & ita decem categoriæ quæ sunt primò diuersę, conueniũt in natura entis, quæ est analoga.

Ad 5. Ad quintum resp. ex D. Tho. q. 2. de Veritate art. 11. ad 7. negandam esse consequẽtiam, quia quamuis absolutè magis conueniant

niant canis domesticus & marinus, vt signifi cantur nomine substantiæ vel animalis, quã substantia & accidẽtia: tamẽ vt significantur nomine canis, minus conueniunt, & ita ens dicetur analogicè de substantia, & accidentibus; canis verò dicetur homonymè.

Ad sextum respondemus, in natura syno nyma non posse interuenire rationem prioris & posterioris, dependentis, & non depen dẽtis: in analoga tamen (qualis est natura entis) hæc omnia posse reperiri, sanitas siquidem prius, & independenter enuntiatur de sanitate animalis; posterius verò & dependẽ ter dicitur de vrina, & medicamentis. Ad 6.

Ad septimum dicimus. Attributa cõtradicentia non posse de eadem natura eadem ratione, & eodem modo sumpta verè enuntiari: diuersa tamen ratione optime posse; quemadmodum de homine enuntiamus videre, & non videre, videre in oculis, & non videre in manibus, & ita de natura entis enũ tiamus esse, & non esse per se, quæ sunt attributa contradictoria: diuersa tamen ratione, quia esse per se enuntiamus de ente, vt est in substantia, non esse verò per se, vt est in accidentibus. Ne tamen videamur tot grauissimis Philosophis propositis in principioque aduersari, dicimus intelligendos illos esse nõ de pura homonymia, sed de homonymia ab vno, & ad vnum, quam nos analogiam at- Ad 7.

mitur certa habitudo ad vnum aliquem terminum, vt sunt vrina, medicamenta, & diæta sana, quæ exprimunt certam habitudinem, aut caussæ, aut signi ad sanitatem animalis; alia verò sunt in quibus non exprimitur huiusmodi habitudo, sed fundamentum illius, vt sunt sapientia, bonitas, & alia attributa Deo, & creaturis communia, in quibus non exprimitur habitudo ad Deum, sed solùm denotatur forma aliqua absoluta, in qua deinde fundatur relatio quædam signi ad diuinam sapientiam, vel bonitatem. In analogis igitur primi generis primum debet contineri in aliorum diffinitionibus, & de his intelligi debet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 6. docens in omnibus analogis membrum præcipuum contineri debere in aliorum diffinitione, in alijs vero secundi generis primum non debet contineri in aliorũ diffinitione, eoquòd alia non exprimant habitudinem ad ipsum, de quibus intelligi debet idem D. Thomas q. 2. de veritate art. 11. ad 6. constituẽs non esse necesse vt in omnium analogorum diffinitione primum contineatur. Præterea idẽ Caietanus in libello de nominum analogia cap. 7. alia ratione dissoluit hanc dubitationem, docens in analogis secundùm attributionem, & in alijs secundùm proportionem, in quibus tamen analogum de vno membro dicitur propriè, & de altero metaphoricè, vt

Caiet.

ridere, quod effertur de homine propriè, & de prato metaphoricè quando floret, debere analogū magis præcipuum contineri in diffinitionibus aliorū, in analogis verò secūdum ꝓportionē, in quibus propriè & secundum essentiam analogum enuntiatur de suis inferioribus, vt pes qui dicitur de pede montis, & animalis, non debere vnum analogum per alterū diffiniri, hanc etiam explicationem sequuntur plerique; è quibus est Aquarius 4. Metaphy. q. 1. Ferrariensis 1. contra Gen. c. 34. diuersa ratione rem hanc explicat, inquit enim, analoga sumi posse, vel absolutè, vel ea ratione qua sunt analoga, si absolutè vsurpētur, illud quod est magis præcipuum non debet contineri in aliorum diffinitione: si verò sumantur vt analoga sunt, debet magis præcipuum in aliorum diffinitione esse comprehensum; quod vt accuratius intelligatur, annotat ille, sapientiam v. g. quæ secundum analogiam dicitur de sapientia diuina, & humana, sumi posse trib⁹ modis. Primo, vt fuit imposita ad significandam sapientiam humanam, quam homines primo agnouerunt. Secundo, vt fuit imposita ad diuinam sapientiam exprimendam, homines enim post cognitam sapientiam humanam, mentem erexerunt ad diuinam sapientiam intuendam, cernentesque inter eas intercedere aliquam similitudinem, humanamq; à diuina tanquā

Aquarius
Ferrariens.

à quodam exemplari esse deductam. Tertio loco imposuerunt hoc nomẽ humanæ sapiẽtiæ, ea ratione qua refertur ad diuinam sapientiam. In prima ergo significatione, solã sapientiã humanam significat, de qua dicitur synonymè: & in secunda sapientiã diuinã de qua etiam effertur eo modo. In tertia verò dicitur analogicè; & ita primo modo sapientia humana non debet diffiniri per sapientiam diuinam, eo quod hac ratione non sumitur vt natura analoga, sed vt synonyma. Tertio verò modo cùm sumatur ea ratione qua est analoga, diffiniri debet per diuinam sapientiam. Alij (vt Syluester Prieras in primo volumine conflati, q. 13. art. 9.) docẽt in solis analogis attributionis minus præcipuũ debere diffiniri per magis præcipuũ; non tamen in omnibus: distinguuntur enim hæc analoga in ea, in quibus omnia membra possunt à nobis diffinitione aliqua comprehẽdi, vt est vrina, medicina, diæta, & animal sanum; & in ea in quibus membrum præcipuum non potest diffinitione aliqua comprehendi, vt sunt Deus, & creaturæ, quia Deus qui est membrum præcipuum, non potest sub alicuius diffinitionis limitibus contineri, si ergo fuerint analoga primi generis, debet minus præcipua per magis præcipuum diffiniri, qua ratione sanitas vrinæ, & medicinæ diffinitur per sanitatem animalis: si autẽ

Syluester.

fuerint alterius generis, non debent minus præcipua per magis præcipuũ diffiniri, quia diffinitio debet tradi per ea quæ sunt notio ra; illud autem quod nulla diffinitione comprehendi potest est maximè ignotũ. His opinionibus propositis, nostram sententiam his assertionibus explicamus:

Prima sit. In his analogis secundum proportionem, in quibus reperitur analogum secundum essentiam, & formaliter in omnib⁹ suis analogatis, non diffinitur analogum minus præcipuũ, per illud quod est magis præcipuum: confirmatur. Quia pes montis non diffinitur per pedem animalis, neque fundamentum vt est principium domus, diffinitur per cor, vt est principium animalium, quæ tamen sunt analoga huius generis. ergo, &c. 1. Assertio.

Secunda assertio, in his analogis quæ dicuntur per metaphoram, membrum minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur itidem, quia leo, vt effertur de homine forti, & leone vero, diffinitur de homine per verum leonem, dicitur homo leo, quia fortiter se gerit in suis actionibus quemadmodum leo verus, & ridere, vt dicitur de prato, diffinitur per ridere, vt effertur de animali, pratum enim ridere nihil aliud est quàm exprimere intimam quandam hilaritatem, ad modum quo animalia per risum illam explicant. 2. Assertio

3. Assertio. Tertia assertio. In analogis secundum attributionem, in quibus exprimitur habitudo vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum. Confirmatur in attributione vrinę, & medicinæ ad sanitatē animalis, in qua sanitas medicinæ & vrinæ diffiniũtur per sanitatem animalis, eo quod omnia hæc indicant formalem habitudinem ad eam; & de his intelligi debet lex à nobis constituta in superioribus, cap. 6. de eisdem intelligendus est D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. quando constituit in analogis magis præcipuum debere in aliorum diffinitionibus contineri.

4. Assertio. Quarta assertio. In analogis secundum attributionem, in quibus non exprimitur habitudo ad magis præcipuum, sed fundamentũ ipsius, non continetur magis præcipuum in diffinitionibus aliorum. Confirmatur in analogia sapientiæ, bonitatis, & aliorum nominum, quæ de Deo & creaturis dicuntur, hæc attributa non diffiniuntur per diuinam sapientiam vel bonitatem, vt constare poterit ex eorum diffinitionibus, in quibus Deus non continetur, quia huiusmodi attributa non significant habitudinem ad diuinam sapientiam vel bonitatem, sed fundamentum illius.

Annota. Animaduertendum tamen erit, assertionem intelligi debere, quando analoga minus præci-

præcipua diffiniũtur per attributa propria, per genus proximum, & differentiam, quia si diffiniantur per omnia attributa à prima potentia, vsque ad vltimum actum, debet analogũ magis præcipuum contineri in eorum diffinitionibus; quemadmodum intueri possumus in albedine, quam si diffiniamus per genus proximum, & differentiam, non continetur substãtia in illius diffinitione, diffinitur enim qualitas disgregans visum: si verò diffiniamus illam vt est accidens, vel vt est ens, quæ sunt prima ei⁹ attributa, per substantiã est diffiniẽda, est enim albedo vt est ens affectio substantiæ. Ex his facillimum erit dissoluere argumentum propositũ, cùm enim inter Deum & creaturas intercedat duplex analogia, & secundùm proportionem, & secundùm attributionẽ. Si loquamur de analogia secundùm proportionem, non debent diffiniri creaturæ per Deum: si verò loquamur de analogia secundùm attributionem, aut sumuntur in proprijs rationibus, quo modo nullam exprimunt habitudinem ad Deum, aut sumuntur ea ratione qua creaturæ sunt, quo modo denotant formaliter relationem creaturæ ad Creatorem: si sumantur primo modo, non debent per Deum diffiniri; tamen si secundo modo vsurpẽtur, sunt per ipsum diffiniendæ: neque est sufficiens creaturæ diffinitio ea ratione qua est

ens creatum, esse illud quod habet esse, sed esse illud quod habet esse dependens à Deo. Præterea, quamuis creaturæ fuerunt prius cognitæ vt res quædam sunt, & in proprijs naturis, quam fuerit cognita aliqua dependentia ad Deũ, ipsæ tamen vt creaturæ sunt, & iuxta analogiam attributionis quam habent ad Deum, non fuerunt prius cognitæ, quam huiusmodi dependentia.

Ad 4. Ad quartum respondemus triplicem esse formam exemplarem, vt sunt ideæ in mente artificis, informantem simul, & denominantem, vt est candor in niue, qui ipsam denominat, illique inhæret denominantem, non tamen informantem, vt est locus qui denominat rem locatam, non tamen illi inhæret, sed corpori locanti, vel ambienti. Vnde quamuis Deus Opt. Max. non possit esse forma informans simul & denominans, potest tamẽ esse forma denominans & exemplaris, & ita ab entitate diuina denominantur creaturæ entia, iuxta analogiam secũdum attributionem.

Ad 5. Ad quintum respondemus, D. Thō. non negasse inter Deum & creaturas analogiam secundum attributionem, quam in alijs locis apertissime, & ingenuè fuerat professus, sed illam solam negauit, quæ est duorum ad vnum tertium.

Cap. XVII. In quo explicatur sit ne Ens homonymum ad substantiam & accidentia.

POstrema quæstio quæ de entis analogia disputanda se offert est; sit ne ens homonymum, vel sinonymum, vel tandem analogum ad substantiam & accidẽtia; in qua quæstione explicanda eundem ordinem obseruabimus, quem obtinuimus in superioribus, nimirũ vt prius pertractemus an ens sit homonymum: Deinde an sit synonymum, & denique an sit analogum. Exordiemur autem disputationem in hoc cap. ab homonymia; inuestigandumque erit, num ens sit homonymũ ad substantiã & accidentia; non enim desunt Philosophi illique grauissimi, qui censent ens esse homonymum ad substantiã & accidentia, diuisionemque entis in decem categorias, non esse synonymã, sed esse prorsus homonymã ingenue profitentur. Sententiam hãc amplexus fuit Herminus, vt author est Simplicius in cõmentarijs Antecategoriarum in vltima diuisione. Eandem secuti sunt Philoponus primo lib. Priorum in cap. de Inuentione medij verbi. Por-

Hermi.

Philopo.

Porphy. bij; Porphyrius in sua Isagoge in cap. de Specie, vbi non tantùm docet ens dici homonymè de decem generibus supremis: verùm etiam profitetur Arist. idem censuisse; Plotinus. Plotinus Enneade 6. lib. 3. cap. 6. Seuerinus Boëtius. Boëtius, in commentarijs Antecategoriarum, diuisione vltima, & in Commentari s in capite de Specie æditione 2. Aureolus. Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 2. q. 1. & ille Rabi Moyses, cuius opinionem in capitibus superioribus proposuimus. Rationes verò quæ cogere potuerunt hos Philosophos, vt hanc sententiã profiterentur, sunt hæ.

1. Argum. Prima est huiusmodi, quæ colligitur ex varijs testimonijs Arist. docentis, ens multis modis dici, id est, homonymè; quia quæ multis modis dicuntur homonyma sunt, ita docet 4. lib. Metaphy. cap. 2. 1. Phy. cap. 2. 1. lib. de Reprehensionibus sophystarum cap. 3. ex quibus locis, & ex alijs huiusmodi colligere potuit Porphyrius in capi. de Specie iuxta Arist. ens dici multis modis, vel homonymè de decem generibus supremis.

2. Argum. Secunda ratio. Arist. in Antecategorijs complexus est omnia genera prædicãdi, quibus superiora prædicantur de inferioribus; sunt autem illa tantùm tria, scilicet homonymorum, synonymorum, & paronymorũ: sed ens non dicitur de substantia, & accidentibus synonymè, vt ostendemus deinde, neque

que paronymè, vt omnes profiteatur, ergo dicetur homonymè.

Tertia ratio. Si ens non esset homonymũ, sed significaret communem aliquam rationem substantiæ, & accidentibus, significaret illam immediate, non autem substantiam & accidentia; quemadmodum animal quia significat communem aliquam rationem homini, & bruto, illam significat immediatè, non autem hominem vel brutum, atqui hoc repugnat Arist. 8. Metaph. cap. 6. asserenti, ens & vnum immediate significare decē Categorias, ergo ens nullam rationem communem significabit, sed erit homonymum. 3. Argum.

Quarta. Quæ sunt primò diuersa, in nulla natura communi continentur, sed in solo nomine conueniunt, atqui substantia & accidentia sunt primò diuersa: constituũt enim decem prima genera rerum, ergo illa in nulla natura communi conueniunt. Assumptio est aperta, cõfirmatur propositio, si quę sunt primo diuersa, in aliquo conuenirent, etiam in aliquo differrent; quia cùm non sint omnino idem, obtinere deberent aliquas differentias, per quas inter se distinguerētur, hoc autem repugnat primo diuersis, quæ inter se seipsis differunt, & non per aliquas differentias, ergo primo diuersa in nulla natura cõmuni possunt conuenire. 4. Argum.

Quintum. Magis differunt substantia & 5. Argum.

acci-

accidentia, quàm canis domesticus & marinus, sed canis dicitur homonymè de domestico & marino, ergo & ens dicetur homonymè de substantia & accidentibus.

6. Argum. Sexta. Vna & eadem natura non potest esse prior, & posterior dependens & independens; sed natura entis competit prius substãtiæ quàm accidentibus, & independenter, accidentibus verò posterius, & dependenter: ergo non erit communis natura entis substãtiæ, & accidentibus; & ita erit illa homonyma.

7. Argum. Septima. De eadem natura non possunt verè affirmari attributa contradicentia; sed de ente verè affirmantur duo attributa contradicentia, scilicet esse per se, & nõ esse per se; quia ens in substantia est per se: in accidentibus verò non est per se, ergo ens non significat naturam aliquam communem substantiæ, & accidenti. Alia argumenta ad id confirmandum proponit Capreolus; in 1. dist. 2. q. 1. contra primam conclusionem.

Contraria sententia verior. Verum contrariam opinionem ens, scilicet, non dici purè homonymè de substantia & accidentibus, tanquam omnino verã amplecti debemus; quia ita omnes ferè Philosophi, tam Græci quàm Latini, & quàm Arabes, arbitrãtur quidam 4. Metaphy. cap. 2. Alij verò in Antecategoriis cap. vltimo, in quo continetur postrema diuisio entis in decem

cem Categorias, quam sententiam his argumentis possumus confirmare.

Primum est collectum ex testimonijs Arist. qui semper vbicunque sese offert occasio pertractandi hanc quæstionem, profitetur ens non dici purè homonymè, eo modo quo canis dicitur de domestico, cœlesti, & marino: sed dici secundum analogiam attributionis, quæ est ab vno, vel ad vnum, quemadmodum sanum dicitur secundum analogiam attributionis, de animali, vrina, & medicina: hoc autem ita esse cõstare poterit ex lib. 4. Metaph. cap. 2. & 11. cap. 3. in quibus locis apertè docet ens non esse homonymũ, sed dici ab vno, & ad vnum, quod ijsdem ferè verbis repetit 7. Metaph. cap. 4. præterea 1. Ethico. cap. 6. agens de bono, disputansq; an bonum efferatur de suis inferioribus homonymè, vel potius ab vno, & ad vnum, inquit, non dici homonymè, sed ab vno, & ad vnum, cùm igitur bonum sit proprietas entis, & ens quoque non dicetur purè homonymè de substantia, & accidentibus. 1. Argum.

Secundum est D. Tho. q. 7. de poten. art. 7. in homonymis ratio superioris non competit vni per attributionem ad alterum, sed ratio entis competit accidentibus per attributionem ad substantiã; quia accidentia non sunt entia, sed entis entia, vel mensuræ, vt quantitas, vel affectiones, vt qualitas; quẽadmo- 2. Argum.

admodum diffusa oratione 7. Metap. cap. 1. profitetur Arist. ergo ens non erit homonymum.

3. Argum. Tertium. Si ens esset purè homonymum, sequeretur substantiæ & accidentium, non esse vnam & eandem scientiam; eo quòd nulla scientia versatur in subiecto homonymo, sed vel in synonymo, vel in analogo, vt docet Aristot. 4. Meta. cap. 2. & 11. cap. 6. sed Metaphysica quæ est vna scientia, versatur in explicanda natura entis, quod commune est ad substantiã & accidentia; ergo ens non erit homonymum. Hoc argumento vtitur Auerroes 4. Meta. Com. 2.

4. Argum. Præterea in his in quibus reperitur prius & posterius, non reperitur pura homonymia, quia in homonymis nullus est ordo prioris, & posterioris, sed ens dicitur ordine quodã de substantia & accidentibus, quia prius dicitur de substantia quàm dicatur de accidentibus; ergo ens non erit purè homonymum. Rationem hanc accuratissimè explicat Themistius in initio paraphrasis in 12. lib. Metaphy. illustrans illã propositis nonnullis exemplis Mathematicis, quorum primum est petitum ex numero; alterum verò ex figuris: quemadmodum enim se habet numerus ad vnitatem, binarium, ternarium, & ad alios numeros, & quemadmodum se habet figura recti linea ad triangulum & quadran-

Themist.

drangulum, pari ratione se habebit ens ad substantiam & accidentia, sed ratio numeri prius reperitur in binario quàm in ternario, & in ternario quàm in quaternario, & ratio figuræ rectæ lineæ prius reperitur in triangulo, quàm in quadrangulo, & in quadrangulo, quàm in alijs figuris, ergo ratio entis prius reperietur in substantia, quam in accidẽtibus. Constat igitur ens non dici pure homonymè de illis.

Cap. XVIII. In quo dissoluuntur argumenta aduersariorum.

Aliorum argumenta, quibus suam opinionem confirmant, futilia sunt, & nullius ponderis.

Primũ ita dissoluitur. Ens apud Arist. significat multa, non secundùm puram homonymiam, sed secũdùm attributionem & analogiam: analoga enim cùm nõ significent naturam simpliciter vnam, etiam dicuntur multis modis. Præterea ens nuncupatur ab Arist. homonymum, non purè & absolutè, sed secundùm quid, & cum hoc addito, ab vno & ad vnum, vt constat ex 4. Metaphy. cap. 2. Ad 1.

Ad secundum resp. Arist. in Antecatego rijs Ad. 2.

rijs sub homonymis complexum fuisse ens & alia transcendentia, quia sub nomine homonymorum non tantum intelligit ea quæ sunt verè homonyma, sed quæcunq; alia, quæ non sunt synonyma, vt constare poterit in exemplo ab eo proposito de homine, qui dicitur de viuo & picto, non purè homonymè, sed analogicè, secundùm attributionem picti ad viuum: dicitur enim homo pictus, ex eo homo, quia refert hominem viuum; quare ex hoc loco non rectè colligetur, ens dici homonymè de substantia & accidentibus.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Ens immediatè significare decem categorias, quamuis significet rationem aliquam communem omnibus illis, eo quòd huiusmodi ratio non potest omnino & perfectè separari à substantia & accidentibus, quemadmodum natura animalis separatur ab homine & à bruto, & ita ens immediatè significabit substantiam & accidentia, vt assimilatur messe,

Ad 4. Ad quartum resp. Ea quæ sunt primò diuersa, non posse in aliqua natura synonyma conuenire, posse tamen conuenire in natura aliqua analoga, & ita decem categoriæ quæ sunt primò diuersę, conueniūt in natura entis, quæ est analoga.

Ad 5. Ad quintum resp. ex D. Tho. q. 2. de Veritate art. 11. ad 7. negandam esse consequētiam, quia quamuis absolutè magis conue-

niant

niant canis domesticus & marinus, vt signifi cantur nomine substantiæ vel animalis, quã substantia & accidẽtia: tamẽ vt significantur nomine canis, minus conueniunt, & ita ens dicetur analogicè de substantia, & accidentibus; canis verò dicetur homonymè.

Ad sextum respondemus, in natura synonyma non posse interuenire rationem prioris & posterioris, dependentis, & non dependẽtis: in analoga tamen (qualis est natura entis) hæc omnia posse reperiri, sanitas siquidem prius, & independenter enuntiatur de sanitate animalis; posterius verò & dependẽter dicitur de vrina, & medicamentis. Ad 6.

Ad septimum dicimus. Attributa cõtradicentia non posse de eadem natura eadem ratione, & eodem modo sumpta verè enuntiari: diuersa tamen ratione optime posse; quemadmodum de homine enuntiamus videre, & non videre, videre in oculis, & non videre in manibus, & ita de natura entis enũtiamus esse, & non esse per se, quæ sunt attributa contradictoria: diuersa tamen ratione, quia esse per se enuntiamus de ente, vt est in substantia, non esse verò per se, vt est in accidentibus. Ne tamen videamur tot grauissimis Philosophis propositis in principio que aduersari, dicimus intelligendos illos esse nõ de pura homonymia, sed de homonymia ab vno, & ad vnum, quam nos analogiam at- Ad 7.

tributionis nuncupamus.

Cap. XIX. In quo explicatur sitne ens synonymum ad substãtiam & accidentia.

Equitur iam vt celebrem illã controuersiam de entis synonymia explicemus. Est enim quæstio grauis, & quæ clamoribus multis solet à nonnullis Philosophis in academijs pertractari, sitne ens synonymum, vel vniuocum ad substantiam, & ad accidentia. In ea igitur explicanda existimat Scotus ens esse omnino synonymum, vt videre licet apud eum in primo, dist. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 2. quam sententiam acerrime tuentur illius alumni Antonius Andræas 4. Metaph. q. 1. Trombeta q. 2. Bonetus primo lib. Metaph. cap. 6. quos in hac re sequuntur Nominales, vt Ochamus, & Gabriel in 1. dist. 2. q. 9. Gregorius dist. 8. & Gabriel Zerbi 4. Metaph q. 1. Verum cum in superioribus fuerit proposita & explicata triplex synonymia iuxta opinionẽ Scotistarum, Logica, Physica, & Metaphysica, asserunt illi ens non esse synonymum Physicũ ad substantiam, & accidentia; quemadmodũ neque vlla alia natura generica, cum quælibet na

Scotus. Ant. And. Antonius Trombe. Bonetus. Ochamus. Gabriel. Gregor. Zerbi.

bet natura superior excellentiori modo reperiatur in vno ex inferioribus, quàm in altero, & ratio entis in substantia, quam in accidentibus: dicunt tamen ens esse synonymũ Metaphysicum, & Logicum; Metaphysicũ, quia significat illud naturam quandam communem, quæ vno, & eodem conceptu præciso dicitur de substantia, & accidentibus; Logicũ verò, quia huiusmodi vna natura entis, afficitur aliqua notione secunda, vel attributi, vel vniuersi. Confirmant autem hi auctores hanc opinionem innumeris propemodũ argumentis, ex quibus potiora, & difficiliora selegimus.

Primum huiusmodi est. Illa sunt synonyma, quæ prædicantur eodem nomine, & eadem ratione de suis inferioribus, vt constat ex diffinitione synonymorum; sed ens prædicatur de substantia & accidentibus, eodẽ nomine, & eadem ratione; nomine, quia tam substantia quàm accidentia dicuntur entia; ratione verò; quia esse, quod est ratio entis, tam in substantia quam in accidentibus reperitur, ergo ens erit synonymum. 1. Argum.

Secundum. Ab omnibus similibus abstrahi potest vna & synonyma ratio, eo modo quo sunt similia, sed substantia & accidentia habent similitudinem in ente, ergo ab ipsis abstrahi poterit vna communis, & synonyma ratio entis. 2. Argum.

3. Argumẽ. Tertium. Conceptus alicuius rei certus, diuersus est à conceptu dubio eiusdem; sed potest aliquis certo scire, rem aliquam esse ens, & ignorare sitne substantia, vel accidẽs: quia multi sciunt quantitatem esse ens, qui tamen dubitant distinguaturne illa à substã tia, necne, & ita ignorant sitne illa substãtia, vel accidens, ergo conceptus entis diuersus erit à conceptibus proprijs substantiæ, & accidentium, vnde erit ille vnus & synonym⁹.

4. Argum. Quartum. Obiectum potentiæ synonymæ est synonymum, sed ens est obiectum intellectus, qui est potentia synonyma, ergo ens erit synonymum. Assumptio est aperta. Confirmatur propositio. Potentiæ obtinẽt naturã à suis obiectis in quæ feruntur, ergo talis debet esse natura, & vnitas obiecti, qualis est ea quam confert facultati, si ergo facultas fuerit synonyma, & eius obiectum erit quoque synonymum.

5. Argum. Quintum. In omnibus scientijs obiectum non debet esse multiplex, sed synonymum, eo quod omne obiectum habet vnam rationem formalem, iuxta quam pertractatur in aliqua scientia; sed ens est obiectum primæ Philosophiæ, vt auctor est Arist. 4. Metaph. cap. 1. ergo ens non erit multiplex, & analogum, sed synonymum.

6. Argum. Sextum. Illa quæ continentur in primis principijs, non debent esse ambigua; sed synony-

nonyma; eo quod prima principia ſint omnibus lumine naturæ notiſsima, & ita ſine vlla homonymia debent cognoſci, ſed ens continetur in primo principio, maxime noto lumine naturæ, vt in principio contradictionis quod eſt, impoſsibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo ens erit ſynonymum.

Septimum. Omne medium ſyllogiſmi eſt ſynonymum, quia ſi eſſet homonymum, nihil concluderemus; in propoſitione enim ſumeretur medium vno modo, & altero in aſſumptione; vt ſi ita dicamus. Omnis canis latrat, ſydus cœleſte eſt canis, ergo ſydus cœleſte latrat: nihil concludimus, quia propoſitio intelligitur de vno cane, aſſumptio verò de altero; ſed ens eſt medium alicui⁹ ſyllogiſmi, vt huius omne ens eſt bonũ; ſed monſtruũ non eſt ens, ergo monſtruũ nõ erit bonũ, ens igitur erit natura ſynonyma. 7. Argum.

Octauum. Illud quod concipitur ab intellectu eſt vnum, ergo quod primò concipietur erit primo, & maxime vnum; ſed ens eſt illud quod primo concipitur ab intellectu, iuxta opinionem D. Thomæ, & Auicennæ, ergo ens erit maximè vnum, ſed maxima vnitas eſt vnitas ſynonymiæ, ergo ens erit ſynonymum. 8. Argum.

Nonum. Proprietatis entis ſunt ſynonymæ, ergo & ens quoque erit ſynonymum; conſequentia eſt manifeſta; quia proprieta- 9. Argum.

tes, non prædicantur de rebus alia ratione, quam prædicetur earum subiectum. Confirmatur antecedens inprimis, Vnum quod est proprietas entis, cùm sit priuatio diuisionis, non recipiet magis, ac minus, quia priuationes sitæ sunt in indiuisibili, sed quæ non recipiunt magis ac minus, prędicantur ex ęquo, & synonymè, ergo vnum prædicabitur synonymè. Deinde Verum quod itidem est proprietas entis prædicatur ex æquo, & synonymè, quia est adæquatio rei ad intellectũ, quæ ex æquo enuntiatur de omnibus, cùm sit cóstituta in indiuisibili, ergo proprietates entis erunt synonymæ, quod confirmare etiam

D. Thom. possumus auctoritate D. Tho. 10. Metaph. lect. 2. in quo loco apertissimis verbis docet ens, & vnum, ex æquo dici de rebus omnibus.

10. Argũ. Decimum, Eadem est ratio accidentis & entis, sed accidens prædicatur synonymè de suis inferioribus, ergo & ens prædicabitur quoque synonymè. Propositio est aperta, confirmatur assumptio: Quæ prædicantur eodem nomine & eadem ratione ex æquo participata prædicantur synonyme, sed accidens est huiusmodi: inprimis enim dicitur eodem nomine, omnia siquidem accidentia nuncupantur accidentia; deinde est quoque eadẽ ratio, omnibus enim accidentibus competit esse in aliquo tanquàm in subiecto. Et

tandē hæc ratio participatur ex æquo, non enim prius competit vni ex accidentibus quàm alteri; vt quantitati quàm qualitati, vel huic, quàm relationi, & sic de alijs; ergo accidens erit ſynonymum ad ſua inferiora.

Cap. XX. In quo proponitur vera opinio D. Tho. & aliorum Philoſophorum conſtituentium Ens non eſſe ſynonymum.

Ltera tamen ſententia, ens ſcilicet non dici ſynonymè de ſubſtantia & accidentibus, eſt omnino vera, illāque ſequuntur veteres & pręſtātiſsimi Philoſophi, atque in doctrina Ariſto. diu multumque exercitati, vt D. Tho. cap. 2. libelli de Ente & Eſſentia, & in Commentarijs in cap. 2. 4. lib. Meta. D. Alber. magnus, Auerroes in Commentarijs eiuſdem loci, Auicēna in ſua Meta. li. 2. cap. 1. Themiſtius in paraphraſi in duodecimum librum Metaphy. Capreolus, Caietanus, Ferrarienſis, Deça, Petrus Niger, magiſter Sotus; & multi alij ex Thomiſtis. Ex Auerroiſtis verò, Sueſſanus, Iandunus, Zimara, & alij innumeri quorum omnia nomina

D. Thom. D. Alber. Auerroës. Auicen. Themiſt. Capreo. Caieta. Ferrarien. Deça. Sueſſan.

na velle recensere esset nimis fastidiosum, & minime necessarium, cum sit hæc sententia communis, & ab omnibus fere Philosophis vno consensu comprobata, quam his argumentis cofirmamus.

1. Argum. Primum est petitum ex varijs testimonijs Arist. is enim in multis locis expressis verbis profitetur, ens non dici vno modo & synonymè, sed multis modis, & homonymè secundùm analogiam attributionis, eo modo quo sanum dicitur de animali, vrina & medicamentis sanis, ita docet 4. Meta. cap. 2. 7. cap. 1. & 4. & 11. cap. 3. tum etiam 1. Phy. cap. 2. agens aduersus Parmenidem & Melisum qui constituebat omnia esse vnum inquit, eos maxime decipi, cùm ens nō vno, sed multis modis dicatur de decem categorijs.

Solutio leuis aliorū. Probe noui ab aduersarijs dissolui hoc argumentum, propositis nonnullis perbellis intrepretationibus: sunt tamen illæ tam leues, & tam alienæ à contextu & mente Aristot. vt sit ineptum velle in illis confutandis, vel per minimum temporis momentum immorari. Illas refellunt Zimara, in tabula verbo ens, Suessanus & Aquarius in locis citatis.

2. Argum. Secundum. Nulla natura synonyma prædicatur per prius & posterius de suis inferioribus, & de quibusdam per attributionem ad alia, quia natura synonyma ex æquo dicitur de omnibus suis inferioribus, sed natu-

ra en-

ra entis prius dicitur de substantia quàm de accidentibus, vt docet Arist. 7. Meta. cap. 1. & effertur de accidentibus per attributionẽ ad substantiam, vt est idem author 4. Meta. cap. 2. & paßim in alijs locis, ergo natura entis non erit synonyma. Arist.

Aduersarij tamen respondent huic argumento falsam esse propositionem, quia quælibet natura generica est synonyma, quæ tamen prius dicitur de vna specie quàm de altera: quod ne alicui mirũ videatur his duobus argumentis suadent. Solutio aduersarior.

Primum est. Quia iuxta Arist. 2. Me. cap. 1. & 10. cap. 2. in omni genere debet constitui vnum aliquod, quod sit prius & mensura cæterorum. Alterum est inter species alicuius generis, debet constitui ordo aliquis essentialis, vnde cùm inter ea quæ sunt ordinata essentialiter debeant quædam esse priora, & alia posteriora inter species eiusdem generis, quædam erunt priores, & aliæ posteriores. Cęterum hæc solutio ex diametro aduersatur Arist. in Postcategorijs cap. 9. in quo loco docet, inter species quæ continentur sub aliquo genere non esse vnam priorẽ, & alteram posteriorẽ; sed omnes esse simul natura, & ex æquo diuidere genus. Errant autem illi maximè, existimantes idem esse aliqua esse ordinata essentialiter, & inter illa reperiri ordinem prioris, & posterioris se- 1. Argum. Confuta. solutio.

cundùm naturam; quia ad ordinem essentialem sat est vnam speciem esse altera nobiliorem secundùm essentiam: at verò ad rationē prioris & posterioris secundùm naturam, debet vnum illorū, vel esse caussa alterius, vel duo illa non debent ex æquo diuidere communem aliquā naturam: vnde quamuis species alicuius generis sint ordinatæ secundum essentiam, quia semper vna vincit aliam in perfectione essentiali, non tamen est vna prior altera secundùm naturā; quia vna non est caussa alterius, & omnes ex æquo diuidunt idem genus, & ita quando Arist. in locis allatis docuit in vnoquoque genere constituendum esse aliquod vnum, quod sit primum & mensura cæterorum; locutus est de priori secundùm nobilitatem, non secūdùm naturam; quia in quouis genere species quæ est reliquis nobilior, constitui debet omniū aliarum mensura.

3. Argum. Tertium. Si ens esset natura synonyma, esset genus, sed non potest esse genus, vt author est Arist. 3. Metaphy. cap. 3. ergo ens nō erit natura synonyma. Confirmatur propositio. Omnis natura synonyma quæ dicitur de multis specie differentibus in quid est genus; vt constat ex diffinitione generis, sed ens iuxta illos est natura synonyma, & prædicatur de multis specie differentibus in quid, scilicet de decem categorijs; Roganti

Arist.

enim

enim quid est substantia vel quantitas, aptè respondemus esse ens, ergò ens erit genus.

Respondent tamen aduersarij, ens non esse genus, eo quòd genus non debeat includi in conceptu suarum differentiarum; ens verò est inclusum in conceptu earum; & ita quamuis prædicetur de multis specie differentibus in quid, non erit genus. Nihilominus tamen hæc solutio est nullius momenti. Solutio. Confutat. solutio.

Primò, quia aduersatur eisdem in alio loco constituentibus, ens non esse inclusum in conceptu vltimarum differentiarum. 1. Ratio.

Deinde quia Seuerinus Boetius, cuius semper apud omnes Philosophos magna authoritas extitit, editione 2. in Porphyrium in cap. de Specie, hac eadem collectione vtitur ad confirmandum ens non esse synonymum; quia si esset, quoque esset genus; diceretur enim de multis specie differentibus in quid, & synonymè. 2. Ratio. Boetius.

Præterea omnis natura simplex, quæ nata est prædicari de multis synonymè, vel est genus, vel species, vel differentia, vel proprium, vel commune accidens, vt omnes Dialectici vno ore profitentur in Commentarijs quinque Vocum prædicabilium, ergo cùm ens sit natura simplex, si ipsum natum sit dici de multis synonymè, vel erit genus, vel aliqua ex alijs vocibus vniuersis, sed non potest esse proprium, vel commune accidens; 3. Ratio.

vt est

vt est omnibus manifestum; neque differentia, quia ens prædicatur in quid, differentia verò in quale, neque species, cùm non prædicetur de his quæ solò numero differunt, erit igitur genus.

Solutio. Non ignoro alios respondere ab illa propositione excipienda esse transcendẽtia, quæ quamuis sint natura simplices prędicenturque de multis synonymè, non sunt tamen naturæ vniuersæ ex his quinque propositis.

Confuta. Cæterum hanc solutionem tanquam repugnantem omnium Dialecticorum consensui, potius negligere debemus, quam in illa confutanda tempus terere: vnde non immeritò Suessanus Philosophus grauissimus, in Commentarijs in librum Auerrois, qui Destructio destructionum inscribitur, de his hominibus tale iudicium profert, vt dicat eos ex ignorantia Dialecticæ in varios errores prolapsos fuisse. Verba illius sunt. Error istorum procedit ex ignorantia Dialecticæ, nullum enim vidi horum adhuc perfectum in Logica. Hoc autem quàm verum sit, vt innumera alia exempla quæ in medio proferri poterant prætermittamus, hoc vnum in quo versamur sufficiet: negant enim naturam omnino simplicem, quæ nata sit dici de multis synonymè, debere esse vel genus, vel aliam ex quinque vocibus vniuersis, cùm tamen contrarium omnes Dialectici

Suessa.

vno

vno ore profiteantur.

Quartum. Si ens esset synonymum contraheretur ad substantiam & accidentia, per aliquas differentias; quia omnis natura synonyma contrahitur per differentias ad sua inferiora; atqui ens non potest contrahi per differentias, ergo neque poterit esse natura synonyma. Confirmatur assumptio. Si ens contraheretur per aliquas differentias, scilicet per esse per se, & in alio, aut illæ includerent formaliter ens, aut non includerent; si non includerent, ergo erunt non entia formaliter, sed non ens non potest dici de ente; ergo hæ differentiæ non prædicarentur formaliter de aliquo ente, quare esse per se, non prædicaretur formaliter de substantia, neque esse in alio de accidentibus. Si verò includerent formaliter ens, ergo si ita dicamus, substantia est ens per se, committemus nugationem; quia in eadem oratione, bis repetimus ens, semel quãdo dicimus ens, & iterum quando pronunciamus per se. Cõfirmatur hoc argumentum, ex sententia Scotistarum, genus non includitur formaliter in differentijs, vt animal in rationis participe; quia si includeretur quando ita diceremus, homo est animal particeps rationis, comitteremus apertam nugationem, ergo pari ratione, si ens includitur formaliter in esse per se, quando dicimus, substantia est ens per se, cõmittere- 4. Argum.

mitteremus negationem.

Solutio. Nituntur tamen alij huic argumento satisfacere ad hunc modum, dicentes: ens non includi formaliter in suis differentijs, sed identicè, & secundum rem, neque hoc impedit quo minus hæ differentiæ efferantur de aliquo ente formaliter; quia vt illę de aliquo ente prædicentur formaliter, non est necesse quod sint entia formaliter, sed sat ē quod sint entia identicè, & secundum rem.

Confutatio prima. Attamen hæc solutio est manifestè falsa, & omnino absurda, quod ita cōfirmo. Arist. 3. Metaph. cap. 3. docet ens non esse genus, ex eo quod est inclusum in suis differentijs: rogo, num intelligat illud esse inclusum formaliter, vel identicè. Si intelligat hoc secundum, ergo nullum est discrimen propositum in eo loco, inter ens, & genus, eo quod ens est inclusum in vltimis differentijs, genus autē non est inclusum, falsum enim est, quemadmodum etiam ipsi profitentur, genus identicè, & secundum rē non esse inclusum in suis differentijs, si verò intelligat ens formaliter esse inclusum in vltimis differentijs, iam ergo perperam docent ens non esse inclusum in illis formaliter, & secundum essentiam.

Confutatio secunda. Adhæc esse per se non est formaliter ens, ergo substantia magis erit non ens formaliter, quàm ens, quia cuiusque rei natura magis debet peti à differentia, quàm ab attributis com

tis communibus, si ergo esse per se, quod est modus intimus, & veluti differentia substantiæ, sit non ens formaliter, & substãtia quoque erit non ens formaliter, & ita erit magis non ens quam ens, hoc autem quã sit absurdum, nullus est tam imperitus, qui vel leuiter Metaphysicam attigerit, qui non probè cognoscat, quare & absurda quoque erit illorum solutio.

Quintum. Primo diuersa non possunt in aliqua natura synonyma conuenire, sed substantia & accidentia sunt primò diuersa, ergo non poterunt in aliqua natura synonyma conuenire, quare neque ens quod est illis cõmune, poterit esse synonymum, Propositio est perspicua, quia si primò diuersa obtinerent naturam aliquam synonymam, in qua conuenirent, obtinerent quoque differẽtias, quibus inter se differrent, & ita non essent primo diuersa. Confirmatur assumptio. Illa quæ immediatè differunt non possunt in aliqua natura synonyma conuenire, sed primò diuersa immediate differunt, ergo non poterunt illa in aliqua natura synonyma cõuenire. 5. Argum.

Dicunt tamen illi, ea quæ immediatè differunt, & sunt primò diuersa, non habere naturam aliquam communem, & synonymã, habere tamen conceptum communem synonymum. Verum hæc solutio funditus euertit na- Solutio. Confuta.

rit naturam eorum quæ sunt primò diuersa; est enim ita intimum & essentiale his quę primò differunt, in nullo synonymo conuenire, vt illico ac illis conceditur communis aliquis conceptus, vel natura synonyma, omnino pereat ipsorum ratio.

6. Argum. Sextum. Aliquis gradus entis continetur in substantia, qui noncontinetur in accidentibus & aliquis in accidētibus, qui nō cōtinetur in substantia, vt esse per se, continetur in substantia, quod non continetur in accidētibus, & esse in alio continetur in accidentibus, & non in substantia: ergo ens non erit synonymum ad substantiam & accidentia. Confirmatur consequentia. In natura synonyma nullus gradus continetur in vno ex inferioribus, qui non contineatur in alio; quemadmodum nullus gradus naturæ animalis continetur in homine, qui non contineatur in equo; ergo si aliquis gradus entis continetur in substantia, qui non contineatur in accidentibus, & è conuersò, ens non erit synonymū ad substantiam & accidentia.

7. Argum. Tandem illa quæ continentur sub vocibus contradicentibus, non possunt in aliqua natura synonyma conuenire, sed substantia & accidentia continentur sub vocibus contradicentibus; quia substantia est ens per se cohærens, accidentia non sunt entia per se cohærentia, substantia non est ens dependēs:

acci-

accidentia sunt entia dependentia, quæ omnes sunt voces contradicentes; ergo substantia & accidentia non conuenient in natura entis synonyma. Confirmatur propositio. Omnis conceptus communis synonymus, est separatus suaptenatura à proprijs rationibus suorum inferiorum; sed nullus est conceptus separatus ab vno ex duobus contradicentibus, quia quidquid est, necessario debet contineri sub aliquo ex contradicentibus, iuxta principium illud Metaphysicum De qualibet re vera est affirmatio vel negatio, de nulla verò ambo simul; ergo non poterit constitui conceptus aliquis communis synonymus, his quæ continentur sub vocibus contradicentibus.

Cap. XXI. In quo dissoluuntur rationes aduersæ.

Copiosa satis, ni fallor, remanet nostra eaque verissima opinio in superiori capite confirmata; superest iam, vt dissoluamus argumenta quæ aduersarij in patrocinium suæ sententiæ, & aduersus nostram obiecerunt. Dissoluuntur argu. sto.

Ad primum respondemus, propositionē esse veram, si natura illa fuerit participata Ad 1. Arg.

ex æquo à suis inferioribus; quod si participetur ab eis secundum prius & posterius, & secundum magis, & minus, non erit synonyma, & ita cum natura entis prius, & magis conueniat substantiæ, quam accidentibus, non erit synonyma.

Ad. 2. Ad secundum respondemus à substantia & ab accidentibus posse abstrahi communẽ aliquam naturam, eo modo quo inter se retinent similitudinem in esse, hæc tamen natura non est synonyma, sed analoga, quia prius & magis reperitur in substantia, quàm in accidentibus.

Ad 3. Ad tertium, dicimus ex hoc argumento tantum colligi, conceptum entis esse vnum, & diuersum a substantia & accidentibus: nõ tamen colligitur illum esse synonymũ; quia ad synonymiam, præter vnitatem, & diuersitatem, requiritur, vt natura repræsentata, ex æquo insit suis inferioribus; quod enti nullo modo competit.

Ad 4. Ad quartum respondemus, non esse necesse vt obiectum potentiæ synonymæ sit synonymum, sed sufficit vt sit analogum; nam quamuis potentiæ hauriant naturã à suis obiectis; non est tamen necesse, vt eandem vnitatem retineant obiecta, quam retinent facultates, si enim eandem retinerent vnitatẽ; sequeretur vt si facultas esset vna specie, & obiectũ quoque esset vnum specie; quod tamen

men est omnino falsum, quia facultas videndi est vna specie, & illius obiectum quod est color non est vnus specie, sed genere, & intellect⁹ hominis est vnus specie, & ens quod est ipsius obiectum non est vnum specie, imò neque genere, sed secundum solam analogiam; quare ex eo quod intellectus est facultas synonyma, non colligitur ens quoque debere esse naturam synonymam.

Ad quintum respōdemus ex Arist. 4. Metaph. cap. 2. & 11. cap. 6. obiectum scientiarum debere esse, vel synonymum, vel analogum: & hac ratione ens est obiectum primæ Philosophiæ, quia est analogum ad sua inferiora. Ad 5.

Ad sextum respondemus in primis principijs notis lumine naturæ, non posse contineri vocem aliquam homonymam, posse tamē analogā, eo quod vox analoga exprimit vnitatem aliquam, ratione cuius nulla perturbatio propter multiplicitatem nominis suboriri poterit in primis principijs; & ita ens cum sit analogum, contineri poterit in primo principio contradictionis. Ad 6.

Ad septimum respondemus eadem ratione medium syllogismi non posse esse synonymum, posse tamē esse analogum, propter vnitatem, quæ in analogis reperitur, ob illam enim non sumitur medium vno modo in propositione, & altero in assumptione; sed in Ad 7.

vtraque propositione sumitur eadem ratione, & ita ens propter analogiam poterit esse medium syllogismi.

Ad 8. Ad octauum respondemus, illam rationē nullam esse, quia ex ea sequeretur vnitatem entis non esse communem, & vt ita dicam genericam, sed numericam; quia entitas numerica est maior vnitas quàm specifica, vel generica; si ergo enti ex eo quod primo percipitur ab intellectu, tribuenda esset maxima vnitas, tribui deberet vnitas numerica. Quare respondemus falsum esse illud quod primò percipitur ab intellectu, debere esse maximè vnum; imò debet esse minime vnum, quia est illud in tot naturas diuisum, ob late patentem ambitum: vt minima indiuisio necessario sit illi concedenda, & ex consequenti minima vnitas.

Ad 9. Ad nonum respondemus, negantes proprietates entis synonymè dici de suis inferioribus. Ad rationem de vno propositam dicimus, priuationes ratione sui nō recipere magis; ac minus, recipere tamē ratione sui fundamenti, & ita vnitas ratione entitatis, quæ est eius fundamentum, recipiet magis ac minus; nàm illa sunt magis vnum, quæ sunt magis entia; ita enim cernimus maiorem vnitatem esse in Deo quàm in creaturis, & in substantijs separatis, quàm in his quæ oriuntur, & intereūt, quia est in eis maior entitas. Ad

alteram vero de veritate respondemus, rationem veri non esse sitam in indiuisibili. cũ sint quædam alijs veriora, vt principia veriora sunt conclusionibus, si credimus Arist. 1. de demonst. cap. 2. nam quo aliqua obtinuerint plures caussas veritatis, & maiorem entitatem, eo erunt veriora. Verum hanc rem agentes de veritate, vberius explicabimus. Arist.

Ad 10. D. Thom. Ad auctoritatem ex D. Tho. petitam respondemus, D. Thomam non conferre in eo loco ens, & vnum, cum his de quibus dicũtur, ita vt instituat docere ens & vnum, prædicari ex æquo, & synonymè de rebus omnibus; sed confert ens & vnũ inter se, docetq; illa duo, obtinere eundem modum prædicãdi de suis inferioribus: nam eo modo effertur de illis vnum, quo effertur alterum, & hoc est ens, & vnum, ex æquo dici de omnibus; id est, eodem modo, & ita cùm ens dicatur analogicè, pari ratione & vnum dici debet analogicè.

Cap. XXII. In quo explicatur sitne accidens synonymum ad sua inferiora.

N vltimo argumento dissoluendo est maior difficultas quàm fuerit in superioribus, propter dubitationem illam eximiam quam proponit; sitne accidens synonymum, vel analogum, ad sua inferiora: Verùm cùm accidens duobus modis sumi possit; Primò vt denotat attributum accidentarium, siue illud inhæreat subiecto de quo effertur, siue non inhæreat, qua ratione constituit quintã vocem prædicabilem, & distinguitur à proprio. Secundò vt significat omne illud quod alicui inhæret tanquam subiecto, qua ratione distinguitur à substantia, quæ nulli inhæret, sed per se cohæret; ambitque non solum communia, verùm etiam & propria accidẽtia. Accidens primo modo synonymè dicitur de his omnibus de quibus prædicatur, est enim vox vniuersi, de cuius intima ratione est, vt sit vox omnino simplex, & synonyma. De accidente verò in altera significatione, est controuersia, num illud efferatur synonymè, vel analogicè de suis inferioribus. Nonnulli enim arbitrantur, illud prædicari synonymè de nouem suis Categorijs; hanc sententiam amplexus fuit magister Sotus q. 2. cap. 4 Antecategoriarum, in solutione primi argumenti; Herueus etiam in 7. quodlib, q. 7. in solutione 3. idem videtur sentire: docet enim

M. Sotus.

acci-

accidens dici synonyme denominatiuè: quã etiã video multis ex recensioribus placuisse, in cuius patrocinium,& confirmationem possumus hæc argumenta proferre.

Primum est. Synonyma sunt illa, quorum nomen est commune, ratio verò nomini accommodata est vna & eadem, sed accidentis nomen est commune ad nouem categorias, & ratio illius est quoque vna& eadem in omnibus, quia ratio est inhærere subiecto secundùm aptitudinem, quæ est vna & eadem in omnibus accidentibus; omnia siquidem illa inhærent subiecto secundùm aptitudinem, ergo accidens erit synonymum ad sua inferiora. 1. Argum.

Secundum argumentũ. Quando aliquod superius ita prædicatur de suis inferioribus, vt non prædicetur prius de vno, quàm de alio, est illud synonymum; sed accidens est huiusmodi, quia non prius prædicatur de quantitate, & deinde de qualitate, vel de aliquo accidente, cùm sint multa accidentia quæ insunt subiecto sine quantitate, vt omnia accidentia spiritalia, ergo accidens erit natura synonyma. 2. Argum.

Tertium. Substantia prædicatur synonymè de suis inferioribus, ergo & accidens prędicabitur quoque synonymè. Consequentia est manifesta; quia non est maior ratio de substantia, quàm de accidentibus. Confirmatur 3. Argum.

antecedens. Substãtia est genus supremum, sed omne genus est natura synonyma, ergo substantia est natura synonyma, Quamuis autem hæc opinio posit defendi probabiliter, longe tamen probabiliorem & veriorẽ esse arbitramur aliorum opinionem, qui cõstituunt accidens non esse synonymum, sed analogum ad sua inferiora, quam opinionem sequuntur Philosophi eruditissimi, Caietanus cap. 7. libelli de Ente & essentia, in q. in qua quærit, an inhærentia sit de essentia accidentis, in solutione 3. argu. Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 32. Soncinas 4. Meta. q. 4. in solutio. 2. arg. Ioannes Viguerius capite 2. suarum Institutionum paragrapho 2 verbo 2. Petrus Fonseca 4. Meta. cap. 2. q. 2. in solutione vltimi argumenti, & multi alij, quam opinionem his assertionibus explicamus.

Caietã. Ferrarien. Soncinas. Viguerius. Fonseca.

1. Assertio. Prima sit. Accidens non effertur synonymè de suis nouem Categorijs: confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primũ est. Illaque prædicãtur synonymè, prædicãtur eodem nomine & eadem ratione; sed accidens non prædicatur eadem ratione de nouem Categorijs, ergo non erit synonymum ad illas. Confirmatur assumptio. Quantitas aliquid includit in ratione accidentis, quod non includit qualitas, & è conuerso; nam modi interni quibus hæ Categoriæ

goriæ inter se separantur sunt entia, & cum non sint substantię erunt accidentia, iam igitur aliquid includit quantitas in ratione accidentis quod non includit qualitas, scilicet, suum modum internum; & ita accidens non dicetur eadem ratione de suis inferioribus.

Secundum. Omnis natura simplex, quæ nata est dici de multis synonymè, vel est genus, vel species, vel differentia, vel propriũ, vel commune accidens, vt docet D. Thom. primo contra Gentes cap. 32 ratione 3. sed accidens est vox communis & simplex, quæ nata est dici de multis synonymè, iuxta magistrum Sotum, ergo vel erit genus, vel alia ex quinque vocibus vniuersis, at non est proprium, neque commune accidens; quia non prædicatur accidentario, sed secũdum essentiam, neque est differentia, quia non prædicatur in quale, sed in quid, neq; species, quia non prędicatur de his quæ solo numero differunt, ergo erit genus; hoc autem est absurdum, & aduersus eundẽ in eodem loco asserentem, accidens non esse genus, ergo accidens non erit quippiam synonymum ad nouem Categorias. 2. Argum.

Secunda assertio. Accidens est analogum secundum proportionem. Confirmatur ad hunc modum. Quemadmodũ se habet qualitas ad vtramque inhærentiam, secundum actum, & secundum aptitudinem, ita quoq; se ha- 3. Assertio.

se habet quantitas, & ita se habent omnia alia accidentia, nam quemadmodum qualitas per inhærentiam secũdum aptitudinem, obtinet essentiam, & per inhærentiam secundum actum obtinet existentiam, pari ratione quantitas per inhærentiam secundum aptitudinem, obtinet essentiam, & per inhærentiam, secundum actum obtinet existentiam accidentis; atqui hæc est analogia secundum proportionem, ergo accidens erit analogum secundum proportionem ad sua inferiora.

3. Assertio. Tertia assertio. Accidens præter analogiam secundum proportionem, est quoque analogum secundum attributionem, quicquid quidam asserant existimantes in accidente nulla ratione reperiri posse analogiam secundum attributionem. Confirmatur, eadem analogia inueniri debet in accidente, quæ inuenitur in ente, sed in ente: quemadmodum deinde docebimus interceđit hæc duplex analogia secundum proportionem, & attributionem, ergo & in accidẽte vtraque quoque reperietur. At vero cũ sit duplex analogia secundum attributionẽ ex D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. in superioribus constituta, vna secundum attributionẽ plurium ad vnum tertium, & alia secundum attributionem vnius ad alterum.

4. Assertio. Sit quarta assertio. Accidens non est analogum

logum secundùm attributionem vnius ad alterum: ita vt illud prius efferatur de vno accidente, vt de quantitate: & deinde per attributionem ad illam, de qualitate, vel alijs accidentibus, quidquid cõstituat Viguerius in loco citato, & alij, illius vestigia sequuti: accidens prius dici de quantitate, & per attributionem ad illam de reliquis accidentibus, confirmatur his argumentis.

Primum. Dantur multa accidentia quæ inhærent substantiæ, & obtinent naturã accidentis, & non media quãtitate, vt sunt omnia accidentia spiritalia; ergo accidens non dicetur per attributionem ad quantitatem de alijs accidentibus. 1. Argum.

Secundum. Quia in analogis attributionis vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum, vt sanitas vrinæ diffinitur per sanitatem animalis: at alia accidentia non diffiniuntur per quãtitatem, quemadmodum albedo quæ diffinitur color disgregans visum, nullãm in hac diffinitione continet quantitatem. 2. Argum.

Tertium. Aptitudinalis inhærentia, quæ est tota essentia accidentium, non dicitur de alijs accidentibus per attributionem ad quãtitatem: nam si Deus separaret qualitatem à quantitate, vt albedinẽ v. g. adhuc illa obtineret inhærentiam secundùm aptitudinẽ ad substantiam: & nõ per attributionem ad quan- 3. Argum.

quantitatem; ergo accidens non erit analogum secundùm attributionem vnius ad alterum; erit igitur analogum secundum attributionem plurium ad vnum tertium, quia omnia accidentia ea ratione qua sunt accidentia, referuntur ad substantiam, à qua obtinent suam naturã, & essentiam; vnde quẽadmodum medicamẽta, vrina, & dięta, sunt analoga secundùm attributionem ad vnum tertium, scilicet ad sanitatem animalis, pari ratione quantitas, qualitas, & alia accidẽtia, sunt analoga secundùm attributionem ad substantiam, tanquam ad commune eorum subiectum, à qua & naturam entis & accidẽtis consequuntur.

Cap. XXIII. In quo dissoluuntur argumenta M. Soti.

Soluuntur argũ. M. Soti. Ad 1.

ARgumẽtis propositis in patrocinium opinionis magistri Soti respondemus.

Ad primum. Dicimus accidens non prædicari ex ęquo de suis inferioribus, cùm aliquis gradus accidentis sit inclusus in quantitate, qui non includitur in qualitate: vnde neque inhærentia ex æquo dicitur de accidentibus, cum

alio

alio modo inhęreat quantitas, alio qualitas, & alio relatio: quantitas enim inhæret vt mensura, qualitas, vt affectio & relatio vt referens substantiam ad suum terminum.

Ad secundum respondemus, in analogis secundum proportionē rem analogam non dici prius de vno membro quàm de altero: Quemadmodū pes non dicitur prius de pede animalis, quàm dicatur de pede montis, vel scamni, quod idem obseruari debet in analogis attributionis plurium ad vnum tertium; vnde ex hoc argumento tantùm colligitur accidens non esse analogum secūdum attributionem vnius ad alterum, non tamen colligitur illud non esse analogum plurium ad vnum tertium, vel secundum proportionem. Ad 2.

Ad tertium respondemus, substantiam sumi posse, vel vt est diuisa contra accidens, qua ratione complectitur non solùm substātias integras: verumetiam partes, differentias, vel modos internos; vel vt est diuisa in primam & secundam, quæ sunt substantiæ integræ, & completæ: vel vt est genus supremum categoriæ, diuisa per corpoream, & incorpoream, tanquam per legitimas differentias. Si primo, & secundo modo sumatur substantia, non dicitur synonymè, sed analogicè, quia hac ratione, vt est diuisa contra accidens, includitur in modis internis, & vltimis dif- Ad 3.

mis differentijs, & vt est diuisa in primam & secundam, prius & magis dicitur de prima quam de secunda, vt auctor est Arist. in Categoria substantiæ, at ea natura, quæ vel est inclusa in vltimis differentijs, vel prius dicitur de vno ex inferioribus quam de altero, nulla ratione potest esse synonyma; sed analoga: si verò tertio modo vsurpetur est natura synonyma; quia est genus supremum vnde cum accidens quod est diuisum in nouem Categorias, sit distinctum contra substantiam, & inclusum in vltimis differentijs; & modis internis, nõ erit natura synonyma.

Ad 4. Vrgebit tamen aliquis, substãtia vt significat naturam integram, & vt est diuisa in corpoream, & in incorpoream, est natura synonyma, quamuis non sit ea ratione qua est diuisa contra accidens; ergo quamuis accidẽs nõ sit natura synonyma ea ratione qua est diuisum contra substantiam, erit tamen synonymum, ea ratione qua significat naturam integram, generum formarum, & indiuiduorum.

Solutio. Respondemus negantes consequentiam, quia est dispar ratio, & multum diuersa inter substantiam, & accidentia; etenim ex eo quod substantia quæ est genus supremũ Categoriæ, sit natura synonyma, nulli inde sequitur absurdum; neq; sequitur ea quæ primò differunt conuenire in aliqua natura synony-

nonyma. Cæterum si accidens quod est diui sum in nouem Categorias esset natura synonyma, cum Categoriæ sint primò diuersæ, fieret vt ea quæ primò differunt, haberent communem aliquam naturam synonymã; quod fieri nulla ratione potest.

Respondemus præterea, omnem naturã synonymam contentam esse in certa & determinata Categoria, & ita cùm natura accidentis non sit huiusmodi, cùm per omnes nouem sese diffundat, non poterit esse natura synonyma, substantia verò cùm infra limites suæ categoriæ sit compræhensa, retinere poterit naturam synonymam. Tandem accidens non significat naturam aliquam præcisam à quantitate, qualitate, & ab alijs suis categorijs; sed omnes illas includit vt obtinet similitudinem in accidente; at verò natura synonyma debet esse præcissa & auulsa à naturis suorum inferiorum, ob quam rationẽ non poterit esse illud synonymum; substantia vero quæ est genus supremũ cùm sit præcisa, & auulsa à substantia corporea & incorporea, in quas primò diuiditur, erit natura synonyma. 2. Solutio 3. Solutio

Cap. XXIII. Num Ens sit synonymum ad inferiora mediata quæ sub eo continentur.

Cum

Vm ex inferiorib⁹ entis quædam sint, mediata & alia immediata, sumpto ente vt est totum vniuersum (quia si sumatur vt est actus quidam rerum omnium, nihil continetur sub eo mediatè, sed omnia immediatè complectitur) inferiora immediata sunt substantia & accidentia Deus & creaturæ. Mediata verò sunt naturæ synonymæ, quæ sub istis prioribus continentur, vt homo, & leo, candor, & atror: quæstio est, num ens sit synonymú ad sua inferiora mediata, vt ad hominem, & equum, ad cãdorem, & atrorem; quia ex superiori disputatione tantùm constat ens esse analogum, & non esse synonymũ ad inferiora immediata. Hanc quęstionẽ alij proponunt sub huiusmodi titulo, an ens sit synonymũ ad naturas synonymas, vt ad leonem & bouem, quamuis non sit synonymum ad naturas analogas, vt ad substantiã & accidentia. Quidam igitur viri docti, vt Petrus Fonseca 4. Metaphy. cap. 2. q. 1. sect. 5. & Franciscus gumel 1. p. q. 13. art. 5. q. 14. conclus. 4. arbitrantur ens esse Synonymũ ad naturas synonymas, & ad inferiora mediata, vt ad hominem, & leonem, quamuis ad inferiora immediata sit analogũ, ad quã opinionem suadendam vti possumus his argumentis.

Opinio quorundã recentiorum Fonseca. gumel.

Primum

Primum est. In his quæ non dicuntur synonymè, sed secundum analogiam, vnum membrum per alterum diffinitur, quemadmodum intuemur in analogia sanitatis: in qua sanitas vrinæ, & medicinæ diffiniuntur per sanitatem animalis; sed homo exempli gratiá non diffinitur per equum, neq; equus per hominem, vt entia sunt, vt constat ex eorũ diffinitionibus; ergo ens synonymè, & nõ analogicè dicetur de homine & equo. 1. Argum.

Secundum: Voces homonymę, si accommodentur vni ex suis significatis, fiunt synonymæ, vt canis si accommodetur cani domestico, fit natura synonyma; quia canis domesticus proculdubio est natura synonyma, quamuis si ille referatur ad hunc cœlestem, & marinũ, fit natura homonyma; ergo quãuis ens sit natura analoga, vel homonyma ab vno, & ad vnum; si tantum accommodetur substantiæ, vel accidenti, vt homini, vel colori, erit natura synonyma. 2. Argum.

Tertium. Ens in animali est animal; & ens in homine est homo; sed animal & homo prædicantur de suis inferioribus synonymè: ergo & ens prædicabitur quoque de eisdem synonymè, & non ánalogicé. 3. Argum.

Tueantur tamen qui voluerint hanc opinionem; mihi enim vt ingenuè profitear quod sentio, semper illa displicuit; existimo enim ita esse ens analogum suapte vi, & propria Contraria opinio verior.

natura, vt siue conferatur cum indiuiduis mediatis, siue cum immediatis mutare illā nulla ratione queat: vnde quemadmodum animal ex eo quod suapte natura est natura synonyma, semper retinet hanc naturam; siue cōferatur cum inferioribus immediatis, vt cum homine & bruto, siue cum mediatis, vt cum Petro, & hoc leone, ita quoque cum ens sit suapte natura analogum, semper retinebit hanc naturam, siue conferatur cum indiuiduis mediatis, siue cū immediatis. Quā sententiam alijs tribus argumentis ita confirmamus.

1. Argum. Primum est. Illa natura quæ dicitur non tantùm de his in quibus sua inferiora conueniunt; verumetiam de his in quibus differūt non est synonyma: quia natura synonyma tātùm dicitur de his in quibus conueniunt sua inferiora: quemadmodum animal tantùm dicitur de homine & bruto, iuxta attributa in quibus conueniunt, non autem dicitur de illis in quibus differunt, neque enim dicitur de participe, & experte rationis; sed ens non tantum dicitur de his in quibus conueniunt sua inferiora mediata, verumetiam de his in quibus differunt; non enim tantùm dicitur de homine, & leone, iuxta attributa vtrique communia; verumetiam iuxta proprias differentias; quia cùm illæ non sint nihil, erunt entia, ergo ens non erit synonymū

ad sua

ad sua inferiora mediata.

Secundum. Animal siue conferatur cum suis indiuiduis immediatis, siue cum mediatis, semper est natura synonyma: & idem iudicium est de quauis alia natura synonyma; ergo prædicari mediatè, vel immediate de inferioribus, non mutat rationem naturæ synonymæ; neq; igitur in natura analoga, qualis est natura entis, mutabitur ratio analogię siue efferatur illa de inferioribus mediatis, siue immediatis. 2. Argum.

Tertium. Si ens non esset analogum, sed synonymum ad hominem, & leonem, ex eo esset; quia homo vt ens est, nō diffinitur per leonem, neque leo per hominem, atqui hæc ratio nulla est: quia iuxta eundem Fonsecā, in eadē quæstione ens dicitur analogicè de vltimis differentijs, cum tamen vna non diffiniatur per alteram, vt particeps rationis, non diffinitur per expers, neque expers per particeps; ergo quamuis homo non diffiniatur per leonem, neque leo per hominem, vt entia sunt, non hinc colligi debet, ens esse naturam synonymam. Quare concludendum erit illud esse analogum, non quidem secundum attributionem, vt sunt vrina sana, & animal sanum, quia homo non est ens per attributionem ad leonem, vel è conuerso; sed secundum proportionem; quia quemadmodum se habet homo ad suum esse, ita leo se 3. Argum. Qua ratione sit ens analogum ad inferiora mediata.

habet ad suum; & quemadmodum ens includitur secundum essentiam in omnibus attributis hominis, tam proprijs, quàm communibus, ita quoq; includitur in attributis leonis, tã proprijs quam cõmunibus. Ex his facillimum erit argumenta proposita dissoluere.

Ad 1. Ad primum, dicimus admittentes ens nõ dici de homine per attributionem ad leonẽ: ex hoc tamen non rectè colligitur non esse naturam analogam, quia est inclusum non tantum in his in quibus conueniunt homo & equus, verumetiam in his in quibus differunt: vnde ex hoc argumento solum sequitur ens non esse analogum secundum attributionem ad hominem & equum, non tamẽ sequitur non esse analogum secundum proportionem.

Ad 2. Ad secundum respondemus inprimis voces homonymas non significare naturam aliquam synonymam: etiam si accommodentur alicui ex suis significatis, nisi adhibeatur aliqua alia vox synonyma, quæ coerceat latitudinem vocis homonymæ, efficiatque vt id quod est homonymum, efferatur synonymè: & ita ens semper erit vox homonyma, nisi illi addita fuerit aliqua particula synonyma, vt per se v. g. qua ratione erit iam natura synonyma: significabit enim tũc temporis esse per se, quod est ratio substantiæ, & synonyma.

Vel respondere possumus, & fortasśis magis accommodatè, esse diuersam rationem inter ens, & alias voces homonymas, vel analogas; quia in alijs vocibus res significata nō includitur in conceptu differentiarum eorum quæ significant, & ita si accommodentur alicui ex significatis prædicantur synonymè; at verò ens est inclusum in conceptu vltimo suorum inferiorum, quare quamuis applicetur alicui ex suis inferioribus, non poterit esse natura synonyma. 1. Solutio.

Ad tertium respondemus negandam esse consequentiam, quià quamuis ens in animali vel in equo sit idem secundum rem cū eis, differt tamen ratione, ob quam caussam erit diuersus modus prædicandi illorum, et enim si ex eo quod aliquid est in aliquo, illa duo eodem modo prædicarentur, fieret, vt cum differentia sit in specie secundum essentiam, eodem modo prædicaretur de inferioribus quo prædicatur species, quod tamē est omnino falsum, cùm species prædicētur in quid, & differentia in quale. Et genus cū si in suis speciebus prædicaretur etiam eodem modo quo prædicantur species: & ita cum illæ prædicentur immediatè de indiuiduis, genus quoque prædicaretur immediatè, quod cum sit absurdum, sequitur non habere eundem modum prædicandi, illa quæ sunt idem secundum rem. Ad 3.

N vltimo argumento dissoluendo est maior difficultas quàm fuerit in superioribus, propter dubitationem illam eximiam quam proponit; sitne accidens synonymum, vel analogum, ad sua inferiora: Verùm cùm accidens duobus modis sumi posset: Primò vt denotat attributum accidentarium, siue illud inhæreat subiecto de quo effertur, siuè non inhæreat, qua ratione constituit quintã vocem prædicabilem, & distinguitur à proprio. Secundò vt significat omne illud quod alicui inhæret tanquam subiecto, qua ratione distinguitur à substantia, quæ nulli inhæret, sed per se cohæret, ambitque non solum communia, verùm etiam & propria accidẽtia. Accidens primo modo synonymè dicitur de his omnibus de quibus prædicatur, est enim vox vniuersa, de cuius intima ratione est, vt sit vox omnino simplex, & synonyma. De accidente verò in altera significatione, est controuersia, num illud efferatur synonymè, vel analogicè de suis inferioribus. Nonnulli enim arbitrantur, illud prædicari synonymè de nouem suis Categorijs: hanc sententiam amplexus fuit magister Sotus q. 2. cap. 4. Antecategoriarum, in solutione primi argumenti; Herueus etiam in 7. quodlib, q. 7. in solutione 3. idem videtur sentire: docet enim

M. Sotus.

acci-

accidens dici synonyme denominatiuè: quã etiã video multis ex recensioribus placuisse, in cuius patrocinium,& confirmationem possumus hæc argumenta proferre.

Primum est. Synonyma sunt illa, quorum nomen est commune, ratio verò nomini accommodata est vna & eadem, sed accidentis nomen est commune ad nouem categorias, & ratio illius est quoque vna& eadem in omnibus, quia ratio est inhærere subiecto secundum aptitudinem, quæ est vna & eadem in omnibus accidentibus; omnia siquidem illa inhærent subiecto secundùm aptitudinem, ergo accidens erit synonymum ad sua inferiora. 1. Argum.

Secundum argumentũ. Quando aliquod superius ita prædicatur de suis inferioribus, vt non prædicetur prius de vno, quàm de alio, est illud synonymum; sed accidens est huiusmodi, quia non prius prædicatur de quantitate, & deinde de qualitate, vel de aliquo accidente, cùm sint multa accidentia quæ insunt subiecto sine quantitate, vt omnia accidentia spiritalia, ergo accidens erit natura synonyma. 2. Argum.

Tertium. Substantia prædicatur synonymè de suis inferioribus, ergo & accidens prędicabitur quoque synonymè. Consequentia est manifesta; quia non est maior ratio de substantia, quàm de accidentibus. Confirmatur 3. Argum.

antecedens. Substãtia est genus supremum, sed omne genus est natura synonyma, ergo substantia est natura synonyma. Quamuis autem hæc opinio possit defendi probabiliter, longe tamen probabiliorem & veriorẽ esse arbitramur aliorum opinionem, qui cõstituunt accidens non esse synonymum, sed analogum ad sua inferiora, quam opinionem sequuntur Philosophi eruditissimi, Caietanus cap. 7. libelli de Ente & essentia, in q. in qua quærit, an inhærentia sit de essentia accidentis, in solutione 3. argu. Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 32. Soncinas 4. Meta. q. 4. in solutio. 2. arg. Ioannes Viguerius capite 2. suarum Institutionum paragrapho 2 verbo 2. Petrus Fonseca 4. Meta. cap. 2. q. 2. in solutione vltimi argumenti, & multi alij, quam opinionem his assertionibus explicamus.

Caieta.

Ferrarien.

Soncinas.

Viguerius.

Fonseca.

1. Assertio. Prima sit. Accidens non effertur synonymè de suis nouem Categorijs: confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primũ est. Illa quę prædicãtur synonymè, prædicãtur eodem nomine & eadem ratione; sed accidens non prædicatur eadem ratione de nouem Categorijs, ergo non erit synonymum ad illas. Confirmatur assumptio. Quantitas aliquid includit in ratione accidentis, quod non includit qualitas, & è conuerso; nam modi interni quibus hæ Cate-

goriæ

goriæ inter se separantur sunt entia, & cùm non sint substantię erunt accidentia, iam igitur aliquid includit quantitas in ratione accidentis quod non includit qualitas, scilicet, suum modum internum; & ita accidens non dicetur eadem ratione de suis inferioribus.

Secundum. Omnis natura simplex ; quæ nata est dici de multis synonymè, vel est genus, vel species, vel differentia, vel propriũ, vel commune accidens, vt docet D. Thom. primo contra Gentes cap. 32 ratione 3. sed accidens est vox communis & simplex, quæ nata est dici de multis synonymè, iuxta magistrum Sotum, ergo vel erit genus, vel alia ex quinque vocibus vniuersis, at non est proprium, neque commune accidens; quia non prædicatur accidentario, sed secũdum essentiam, neque est differentia, quia non prædicatur in quale, sed in quid, neq; species, quia non prędicatur de his quæ solo numero differunt, ergo erit genus; hoc autem est absurdum, & aduersus eundẽ in eodem loco asserentem, accidens non esse genus, ergo accidens non erit quippiam synonymum ad nouem Categorias. 2. Argum.

Secunda assertio. Accidens est analogum secundum proportionem. Confirmatur ad hunc modum, Quemadmodũ se habet qualitas ad vtramque inhærentiam, secundum actum, & secundum aptitudinem, ita quoq; 3. Assertio.

I 5 se ha-

se habet quantitas, & ita se habent omnia alia accidentia, nam quemadmodum qualitas per inhærentiam secũdum aptitudinem, obtinet essentiam, & per inhærentiam secundum actum obtinet existentiam, pari ratione quantitas per inhærentiam secundum aptitudinem, obtinet essentiam, & per inhærentiam, secundum actum obtinet existentiam accidentis; atqui hæc est analogia secũdum proportionem, ergo accidens erit analogum secundum proportionem ad sua inferiora.

3. Assertio. Tertia assertio. Accidens præter analogiam secundum proportionem; est quoque analogum secundum attributionem, quicquid quidam asserant existimantes in accidente nulla ratione reperiri posse analogiam secundum attributionem. Confirmatur, eadem analogia inueniri debet in accidente, quæ inuenitur in ente, sed in ente: quemadmodum deinde docebimus intercedit hæc duplex analogia secundum proportionem, & attributionem, ergo & in accidente vtraque quoque reperietur. At vero cũ sit duplex analogia secundum attributionẽ ex D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. in superioribus constituta, vna secundum attributionẽ plurium ad vnum tertium, & alia secundum attributionem vnius ad alterum.

4. Assertio. Sit quarta assertio. Accidens non est ana-

logum

logum secundum attributionem vnius ad alterum: ita vt illud prius efferatur de vno accidente, vt de quantitate: & deinde per attributionem ad illam, de qualitate, vel alijs accidentibus, quidquid cōstituat Viguerius in loco citato, & alij, illius vestigia sequuti: accidens prius dici de quantitate, & per attributionem ad illam de reliquis accidentibus, confirmatur his argumentis.

Primum. Dantur multa accidentia quæ inhærent substantiæ, & obtinent naturā accidentis, & non media quātitate, vt sunt omnia accidentia spiritalia; ergo accidens non dicetur per attributionem ad quantitatem de alijs accidentibus. 1. Argum.

Secundum. Quia in analogis attributionis vnius ad alterum, minus præcipuum diffiniri debet per magis præcipuum, vt sanitas vrinæ diffinitur per sanitatem animalis: at alia accidentia non diffiniuntur per quātitatem, quemadmodum albedo quæ diffinitur color disgregans visum, nullam in hac diffinitione continet quantitatem. 2. Argum.

Tertium. Aptitudinalis inhærentia, quæ est tota essentia accidentium, non dicitur de alijs accidentibus per attributionem ad quātitatem: nam si Deus separaret qualitatem à quantitate, vt albedinē v.g. adhuc illa obtineret inhærentiam secundùm aptitudinē ad substantiam: & nō per attributionem ad 3. Argum.

quantitatem; ergo accidens non erit analogum secundùm attributionem vnius ad alterum; erit igitur analogum secundum attributionem plurium ad vnum tertium, quia omnia accidentia ea ratione qua sunt accidentia, referuntur ad substantiam, à qua obtinent suam naturā, & essentiam; vnde quēadmodum medicamēta, vrina, & dięta, sunt analoga secundùm attributionem ad vnum tertium, scilicet ad sanitatem animalis, pari ratione quantitas, qualitas, & alia accidētia, sunt analoga secundùm attributionem ad substantiam, tanquam ad commune eorum subiectum, à qua & naturam entis & accidē tis consequuntur.

Cap. XXIII. In quo dissoluuntur argumenta M. Soti.

Soluuntur argū. M. Soti. Ad 1.

ARgumētis propositis in patrocinium opinionis magistri Soti respondemus.

Ad primum. Dicimus accidens non prædicari ex ęquo de suis inferioribus, cùm aliquis gradus accidentis sit inclusus in quantitate, qui non includitur in qualitate: vnde neque inhærentia ex æquo dicitur de accidentibus, cum alio

alio modo inhęreat quantitas, alio qualitas, & alio relatio: quantitas enim inhæret vt mensura, qualitas, vt affectio & relatio vt referens substantiam ad suum terminum.

Ad secundum respondemus, in analogis secundùm proportionē rem analogam non dici prius de vno membro quàm de altero: Quemadmodū pes non dicitur prius de pe de animalis, quàm dicatur de pede montis, vel scamni, quod idem obseruari debet in analogis attributionis plurium ad vnum tertium; vnde ex hoc argumento tantùm colligitur accidens non esse analogum secūdum attributionem vnius ad alterum, non tamen colligitur illud non esse analogum plurium ad vnum tertium, vel secundum proportionem. Ad 2.

Ad tertium respondemus, substantiam sumi posse, vel vt est diuisa contra accidens, qua ratione complectitur non solùm substātias integras: verumetiam partes, differentias, vel modos internos; vel vt est diuisa in primam & secundam, quæ sunt substantiæ integræ, & completæ: vel vt est genus supremum categoriæ, diuisa per corpoream, & incorpoream, tanquam per legitimas differentias. Si primo, & secundo modo sumatur substantia, non dicitur synonymè, sed analogicè, quia hac ratione, vt est diuisa contra accidens, includitur in modis internis, & vltimis dif- Ad 3.

nonyma. Cæterum si accidens quod est diuisum in nouem Categorias esset natura synonyma, cum Categoriæ sint primò diuersæ, fieret vt ea quæ primò differunt, haberent communem aliquam naturam synonymā; quod fieri nulla ratione potest.

Respondemus præterea, omnem naturā synonymam contentam esse in certa & determinata Categoria, & ita cùm natura accidentis non sit huiusmodi, cùm per omnes nouem sese diffundat, non poterit esse natura synonyma, substantia verò cùm infra limites suæ categoriæ sit compræhensa, retinere poterit naturam synonymam. Tandem accidens non significat naturam aliquam præcisam á quantitate, qualitate, & ab alijs suis categorijs; sed omnes illas includit vt obtinet similitudinem in accidente; at verò natura synonyma debet esse præcissa & auulsa à naturis suorum inferiorum, ob quam rationē non poterit esse illud synonymum; substantia vero quæ est genus supremū cùm sit præcisa, & auulsa à substantia corporea & incorporea, in quas primò diuiditur, erit natura synonyma.

2. Solutio

3. Solutio

Cap. XXIII. Num Ens sit synonymum ad inferiora mediata quæ sub eo continentur.

Cum

Primum est. In his quæ non dicuntur synonymè, sed secundum analogiam, vnum membrum per alterum diffinitur; quemadmodum intuemur in analogia sanitatis: in qua sanitas vrinæ, & medicinæ diffiniuntur per sanitatem animalis; sed homo exempli gratia non diffinitur per equum, neq; equus per hominem, vt entia sunt, vt constat ex eorũ diffinitionibus; ergo ens synonymè, & nõ analogicè dicetur de homine & equo. 1. Argum.

Secundum: Voces homonymę, si accommodentur vni ex suis significatis, fiunt synonymæ, vt canis si accommodetur cani domestico, fit natura synonyma; quia canis domesticus proculdubio est natura synonyma, quamuis si ille referatur, ad hunc cœlestem, & marinũ, fit natura homonyma; ergo quãuis ens sit natura analoga, vel homonyma ab vno, & ad vnum; si tantum accommodetur substantiæ, vel accidenti, vt homini, vel colori, erit natura synonyma. 2. Argum.

Tertium. Ens in animali est animal; & ens in homine est homo; sed animal & homo prædicantur de suis inferioribus synonymè: ergo & ens prædicabitur quoque de eisdem synonymè, & non analogicè. 3. Argum.

Tueantur tamen qui voluerint hanc opinionem; mihi enim vt ingenuè profitear quod sentio, semper illa displicuit; existimo enim ità esse ens analogum suapte vi, & propria Contraria opinio verior.

natura, vt siue conferatur cùm indiuiduis mediatis, siue cum immediatis mutare illã nulla ratione queat: vnde quemadmodum animal ex eo quod suapte natura est natura synonyma, semper retinet hanc naturam; siue cõferatur cum inferioribus immediatis, vt cum homine & bruto, siue cum mediatis, vt cum Petro, & hoc leone, ita quoque cum ens sit suapte natura analogum, semper retinebit hanc naturam, siue conferatur cum indiuiduis mediatis, siue cũ immediatis. Quã sententiam alijs tribus argumentis ita confirmamus.

1. Argum. Primum est. Illa natura quæ dicitur non tantùm de his in quibus sua inferiora conueniunt, verum etiam de his in quibus differũt non est synonyma: quia natura synonyma tã tùm dicitur de his in quibus conueniunt sua inferiora: quemadmodum animal tantùm dicitur de homine & bruto, iuxta attributa in quibus conueniunt, non autem dicitur de illis in quibus differunt, neque enim dicitur de particip e, & experte rationis; sed ens non tantum dicitur de his in quibus conueniunt sua inferiora mediata, verumetiam de his in quibus differunt; non enim tantùm dicitur de homine, & leone, iuxta attributa vtrique communia; verumetiam iuxta proprias differentias; quia cùm illæ non sint nihil, erunt entia, ergo ens non erit synonymũ ad sua-

ad sua inferiora mediata.

Secundum. Animal siue conferatur cum suis indiuiduis immediatis, siue cum mediatis, semper est natura synonyma: & idem iudicium est de quauis alia natura synonyma; ergo prædicari mediatè, vel immediate de inferioribus, non mutat rationem naturæ synonymæ; neq; igitur in natura analoga, qualis est natura entis, mutabitur ratio analogię siue efferatur illa de inferioribus mediatis, siue immediatis. 2. Argum.

Tertium. Si ens non esset analogum, sed synonymum ad hominem, & leonem, ex eo esset; quia homo vt ens est, nō diffinitur per leonem, neque leo per hominem, atqui hæc ratio nulla est: quia iuxta eundem Fonsecā, in eadē quæstione ens dicitur analogicè de vltimis differentijs, cum tamen vna non diffiniatur per alteram, vt particeps rationis, non diffinitur per expers, neque expers per particeps; ergo quamuis homo non diffiniatur per leonem, neque leo per hominem, vt entia sunt, non hinc colligi debet, ens esse naturam synonymam. Quare concludendum erit illud esse analogum, non quidem secundum attributionem, vt sunt vrina sana, & animal sanum, quia homo non est ens per attributionem ad leonem, vel è conuerso; sed secundum proportionem; quia quemadmodum se habet homo ad suum esse, ita leo se 3. Argum. Qua ratione sit ens analogum ad inferiora mediata.

habet ad suum; & quemadmodum ens inclu ditur secundum essentiam in omnibus attri butis hominis, tam proprijs, quàm communi bus, ita quoq; includitur in attributis leonis, tã proprijs quam cõmunibus. Ex his facillimum erit argumenta proposita dissoluere.

Ad 1. Ad primum, dicimus admittentes ens nõ dici de homine per attributionem ad leonẽ: ex hoc tamen non rectè colligitur non esse naturam analogam, quia est inclusum non tantum in his in quibus conueniunt homo & equus, verumetiam in his in quibus differunt: vnde ex hoc argumento solum sequitur ens non esse analogum secundum attributionem ad hominem & equum, non tamẽ sequitur non esse analogum secundum proportionem.

Ad 2. Ad secundum respondemus inprimis voces homonymas non significare naturam aliquam synonymam: etiam si accommodentur alicui ex suis significatis, nisi adhibeatur aliqua alia vox synonyma, quæ coerceat latitudinem vocis homonymæ, efficiatque vt id quod est homonymum, efferatur synonymè: & ita ens semper erit vox homonyma, nisi illi addita fuerit aliqua particula synonyma, vt per se v. g. qua ratione erit iam natura synonyma: significabit enim tũc temporis esse per se, quod est ratio substantiæ, & synonyma.

Vel

Vel respondere possumus, & fortassis magis accommodatè, esse diuersam rationem inter ens, & alias voces homonymas, vel analogas; quia in alijs vocibus res significata nō includitur in conceptu differentiarum eorum quæ significant, & ita si accommodentur alicui ex significatis prædicantur synonymè; at verò ens est inclusum in conceptu vltimo suorum inferiorum, quare quamuis applicetur alicui ex suis inferioribus, non poterit esse natura synonyma. 1. Solutio.

Ad tertium respondemus negandam esse consequentiam, quia quamuis ens in animali vel in equo sit idem secundum rem cū eis, differt tamen ratione, ob quam caussam erit diuersus modus prædicandi illorum, et enim si ex eo quod aliquid est in aliquo, illa duo eodem modo prædicarentur, fieret, vt cum differentia sit in specie secundum essentiam, eodem modo prædicaretur de inferioribus quo prædicatur species, quod tamē est omnino falsum, cùm species prædicētur in quid, & differentia in quale. Et genus cū si in suis speciebus prædicaretur etiam eodem modo quo prædicantur species: & ita cum illæ prædicentur immediatè de in fini duis, genus quoque prædicaretur immediatè, quod cum sit absurdum, sequitur non habere eundem modum prædicandi, illa quæ sunt idem secundum rem. Ad 3.

Optima ratio.

Ratio autem ob quam non prædicatur ens quod est in animali, eodem modo quo prædicatur animal de suis inferioribus est, quia animal tantum dicitur de illis iuxta naturam, in qua conueniunt: Ens verò non solum dicitur de eisdem iuxta naturam in qua conueniunt, sed etiam iuxta naturam in qua differunt; & ita animal prædicabitur synonymè, ens verò analogicè.

Cap. XXV. An Ens possit esse genus.

Arboreus. Opin. Stoicorum, & Platoni.

Ioannes Arboreus in Commẽtarijs in caput d̃ specie refert, extitisse olim opinionem Stoicorum, & Platonicorum arbitrãtium ens esse verum genus, ad substantiam & accidentia. Docet etiam Anaxagoram opinatum esse, illud saltim esse genus omnium substantiarum, quamuis non sit genus earum & accidentium. Licet autem apud hos Philosophos non legamus argumenta, quibus illi hanc suam opinionẽ confirmẽt, ad illam tamen suadendam, his argumentis vti poterimus.

1. Argum.

Primum est. Genus est quod dicitur de multis specie differẽtibus in quæstione qua

quæ-

quærimus quid res sit, sed ens dicitur de substantia & accidentibus, quæ specie differũt, in quæstione qua quærimus quid res sit, quia interroganti quid sit substantia, aptè respõdemus esse ens; & interroganti quid sit accidens, accommodatè quoque respondemus esse ens, ergo ens erit genus.

Secundum. Hæ attributiones substantia est ens, quantitas est ens, & sic de alijs accidentibus, sunt alicuius attributi vniuersi: cũ attributum earum nõ sit res singularis, sed omne attributum vniuersum, vel est genus, vel species, vel differentia, vel propriũ, vel commune accidens, quia hæc sunt quinque rerum omnium attributa, ex perscripto omnium Dialecticorum, ergo ens vel erit genus, vel aliquod ex his quinque propositis attributis; sed non potest illud esse proprium, & commune accidens, quia non prædicatur secundùm accidens; neque potest esse differentia, quia non effertur in quale; neque potest esse species, cùm non dicatur proximè, & immediatè de indiuiduis; erit ergo genus. 2. Argum.

Tertium. Si ens non esset genus, ex eo esset quia priùs prædicatur de substantia quã de accidentibus; atqui hæc ratio est nullius ponderis, ergo ens erit genus. Confirmatur assumptio: numerus est verum genus ad binarium, ternarium, & quaternariũ; at nume- 3. Argum.

rus prius prædicatur de binario; quàm de ternario; & de hoc quàm de quaternario, & enuntiatio est verum genus ad aientem, & negantem: vt docent D. Tho. Ammonius, Seuerinus Boetius, Concilium Louaniense, & Suessanus in Commentarijs in cap. de oratione, lib. 1. de interpretatione: at enuntiatio prius dicitur de aiente, quàm de negãte; quia non dicitur de negante, nisi ea ratione qua est priuatio aiẽtis, ergo quamuis ens prius dicatur de substantia quàm de accidẽtibus, poterit esse verum genus.

D.Thom.

4.Argum. Quartum argumentum. Si ens non esset genus, esset ex eo, quia est inclusum in conceptu vltimarum differentiarum, quod generi non potest conuenire, hæc enim est ratio proposita ab Arist. 3. Metaphy. cap. 3. atqui hæc ratio nulla est; ergo ens poterit esse verum genus. Confirmatur assumptio. Inprimis genus potest includi in vltimis differentijs. Primò, quia substantia est genus supremum, quæ tamen est inclusa in conceptu suarũ vltimarũ differentiarum; etenim cum vltimæ differentiæ substantiæ sint entia & non sint accidentia, erunt substãtiæ. Rursus, partes diffinitionis sunt de conceptu rei diffinitæ, cùm ergo genus sit pars diffinitionis differentiarum, diffiniuntur enim differentiæ per genera, vt particeps rationis per animal, est enim animal quod potest vti ratione,

Confu. ratio propo sita ab Arist.

Primo.

Secundo.

ne, genus erit de conceptu suarum differentiarum. Præterea non includi in vltimis differentijs, non est de ratione generis, ergo includi in illis non aufert ab aliquo naturam generis. Consequentia est perspicua. Confirmatur antecedens. Nulla negatio est de ratione generis, sed non includi in vltimis differentijs est negatio, ergo non erit de ratione generis. Tandem quamuis libenter profiteremur auferre ab aliquo naturam generis, esse illud inclusum in vltimis differentijs; hinc tamen non colligitur ens non esse genus, immo contrariũ aperte colligitur: quia ens de nulla re prædicatur secundùm essentiam, vt auctor est Arist. 2. lib. de Demonstratione cap. 7. sed illud tantum potest esse inclusum in vltimis differentijs quod prædicatur de eis secundum essentiam, ergo ens non erit inclusum in vltimis differentijs, & ex consequenti poterit esse genus.

Tertio.

Quarto.

Contrariam tamen sentẽtiam, scilicet ens non esse genus profitetur Arist. 3. Metaph. cap. 3. & omnes Peripatetici idem sentiunt cum eo, vt D. Tho. Alexãder Aphrodiseus, & Auerroes in Comment. illius loci, Porphyrius in cap. de Specie, vbi & Aristot. hoc docere, & se quoque idem sentire ingenuè profitetur. Ammonius & Boetius, in Commentarijs in hoc caput, & Auicenna 2. lib. suæ Metaphysicæ cap. 1. quam quidem opinionem

Contraria opinio verior.
Arist.
D. Thom.
Alexand.
Auerro.
Porphyr.
Ammon.
Boetius.
Auicen.

nionem tanquam omnino veram amplectimur, illamque his argumentis confirmamus.

1. Argum. Propofit. eft Arift. 4 Top. ca. 2. loco 18. 3. Metaph. c. 8. 7. cap. 12. & 11. cap 1.

Primum eſt petitũ ex Ariſt. in loco propoſito. Nullum genus eſt incluſum in conceptu vltimarum differentiarũ, eo quod omnes differentiæ addunt gradum quendam diſtinctum à natura generis, ob quam rationẽ non poterit genus includi in vltimis differentijs; ſed ens eſt incluſum in vltimis differentijs, quia omnes illæ ſunt entia, ergo ens nulla ratione erit genus.

2. Argum. Secundum argumentum eſt Porphyrij. Omne genus eſt natura ſynonyma, ſed probatum eſt ens non eſſe naturam ſynonymã; ergo ens non erit genus.

3. Argum. Tertium eſt Ammonij in loco ſuperiori. In generibus ſublata vna ſpecie non aufertur altera, vt ſublato equo non aufertur leo; ſed in entibus ſublato vno ente alterum aufertur, vt ſublata ſubſtantia, auferuntur accidentia ſecundùm naturam, ergo ens non erit genus.

4. Argum. Præterea nullum genus prædicatur ſecundùm prius & poſterius, vel ſecundũ magis & minus de ſuis ſpeciebus; vt animal nõ prius, vel magis dicitur de homine, quàm de equo, ſed ens priùs & magis dicitur de ſubſtantia, quàm de accidentibus, ergo.

5. Argum. Adhæc genera ſuprema ſunt primò diuerſa; ſed quæ primò differunt non poſſunt

obtine

obtinere naturam aliquam genericam ſupra ſe; ergo neque genera ſuprema poterunt illam obtinere: cùm ergo ens ſit commune generibus ſupremis, nō poterit illud eſſe gen⁹.

Cap. XXVI. In quo rationes propoſitæ diſſoluuntur.

REſtat nunc vt rationibus propoſitis ſatisfaciamus. Ad primam dicimus. In diffinitione generis ſub illo nomine relato quod, intelligendam eſſe naturam vniuerſam ſynonymam, ita vt ſenſus ſit. Genus eſt natura vniuerſa ſynonyma; at enti nulla ratione conuenit eſſe naturam vniuerſam ſynonymam, vnde definitio generis nullo modo illi conueniet. Ad 1.

Ad ſecundam reſpondemus. Vniuerſum poſſe bifariam ſumi, primò in quadam latè patente ſignificatione, ea ſcilicet ratione qua eſt diuiſum contra ſingulare; ita vt illud omne vocemus vniuerſum, quod non eſt ſingulare, qua ratione complectitur omnes notiones vniuerſas, tam integras naturas, quàm differentias & modos internos earum: quo modo ſi ſumatur, non eſt natura ſynonyma, neque genus, ſed analogum, quia non tantũ dicitur de his in quibus conueniunt, verùm Ad 2.

etiam

etiã de his in quibus differunt notione vniuersæ. Secūdo modo sumitur in contractiori significatione, in qua tantùm significat naturam integram & synonymam notionum vniuersarum. Si vniuersum vsurpetur primo modo, ens est vniuersum, & hæ attributiones, substantia est ens, quantitas est ens, sunt attributi vniuersi, quia ens quod est earum attributum, non est natura singularis. Si verò sumatur illud in altera significatione, ens non est vniuersum, neque hæ attributiones sunt attributi vniuersi; quia non sunt attributi synonymi: quare ens non continebitur sub aliqua ex quinque vocibus prædicabilibus, & vniuersis, eò quod vniuersum quod est diuisum in has quinque voces, tantùm est illud quod significat naturam integram & synonymam. Difinitur enim illud ab omnibus Dialecticis, Natura omnino simplex, quę de multis nata est synonymè prædicari.

Ad 3. Ad tertium respondemus cum D. Tho. in Commentariis in primum librum de Interpretatione lect. 7. species diuidentes aliquod genus posse duobus modis sumi, vel vt conferuntur inter se, vel vt conferuntur cũ genere. Si hoc posteriori modo sumantur, vna species non est prior altera, neque genus dicitur prius de vna quàm de alia, sed omnes species sunt simul natura, & ex æquo diuidunt idem genus, vt author est Aristot.

in Postcategorijs, in cap. in quo explicantur modi quibus aliqua dicuntur esse simul; si verò primo modo vsurpentur, vna species poterit esse altera prior, neque hoc aufert rationem synonymiæ à genere, sed illud alterum, scilicet in habitudine ad naturam genericam, vnam speciem prius obtinere naturam genericam, quàm obtineat altera. Vnde ad primum exemplum propositum de numero respondemus, binarium non esse priorem ternario, vt duo hi numeri diuidunt numerũ in communi, sed esse priorem illo ea ratione, qua inter se conferuntur. Ad secundum verò eodẽ modo respondemus: enuntiationem aientem non esse priorem negante, vt duæ illæ diuidunt enuntiationem in communi, quæ est earum genus, sed esse priorem ea ratione qua inter se conferuntur.

Ad quartum respondemus: rationem propositam in eo esse optimam, cùm sit tradita ab Arist. in illo loco. Ad confutationes verò ita satisfacimus. Ad 4.

Ad primum dicimus, Substantiam quæ dicitur de vltimis differentijs, non esse illam quæ est genus supremum, sed illam quæ est diuisa contra accidens: quia prima illa, tantum significat naturam integram, at differẽtiæ sunt naturæ incompletæ: altera vero cũ ambiat omnes substantias, tam completas, quàm incompletas, effertur de vltimis diffe- Solutio confuta.

ren-

Reprehenditur Alexander. rentijs. Vnde colligimus errasse Alexandrũ Aphrodiseum, virum alioquin grauissimum & fidissimum interpretem Arist. in Commentarijs in cap. 3. lib. 3. Metaphy. constituentem, illam substantiam quæ est genus supremum, prædicari de vltimis differentijs suæ categoriæ; hoc enim apertissimè repugnat Arist. in eodem loco, docenti ens non esse genus (hauddubiè supremum intelligit, quia si esset genus, non posset esse intermedium) eò quod est inclusum in vltimis differentijs, quare nullum genus supremum, neq; ipsa substantia poterit de vltimis differentijs prædicari.

Argum. Vrgebit tamen aliquis. Substantia vt significat naturam integram est genus supremum, non quidem omnis, sed ea quæ immediatè est diuisa per corpoream & incorpoream, quamuis illa quæ est diuisa contra accidens non sit genus, sed natura analoga; pari ergo ratione ens quod significat naturam integram poterit esse genus, cum ita non sit inclusum in vltimis differentijs, quamuis illud quod est diuisum contra nihil non possit esse genus.

Solutio. Respondemus esse disparem rationem, quia substantia quæ significat naturam integram, & est diuisa in corpoream, & in incorpoream, ex æquo prædicatur de illis, & non secundum prius & posterius; atvero ens

quod

quod significat naturam integram prius & magis dicitur de substantia, quam de accidẽtibus, ob quam caussam non poterit esse genus, non quia sit inclusum in vltimis differentijs, cùm includi in eis tantùm conueniat enti, quod est diuisum contra nihil, sed propter rationem assignatam.

Ad secundum respondemus. Differẽtias diffiniri per genera, tanquam per quædam addita, & extrinseca, quemadmodum accidẽtia vel propria, vel communia diffiniuntur per substantiam; quæ autem hac ratione continentur in diffinitione alicuius, non sunt de essentia illius; quemadmodum nasus per quẽ simitas diffinitur, non est de essentia simitatis: & ita quamuis differentiæ diffiniantur per genera, non tamẽ erunt illa, aut de essentia, aut de conceptu essentiali differentiarũ. Ad 2.

Ad tertium respondemus cum Ferari. 1. contra Gentes cap. 32. non includi in vltimis differentijs, non esse de essentia generis, sed esse quandam proprietatem ab illius essentia dimanantem, tota enim essentia illius est, esse naturam vniuersam, quę sit nata dici de multis specie differentibus in quid, & synonymè: quod si hæc natura alicui rei nata sit conuenire, proculdubio illa erit genus, & ex consequenti non includetur in vltimis differentijs, quia hæc proprietas debet consequi suam naturam, in quouis subiecto reperi- Ad 3. Ferrar.

periatur: & si illa non fuerit inclusa in vltimis differentijs, ab effectu, & à posteriori colligemus illam esse genus. Esse autem hanc opinionem Ferra. veram; his duabus rationibus confirmamus.

Confirm. opini. Ferrarien.

1. Ratio. Prima est iam in argumento proposita. Negatio non est ens de essentia & natura generis; sed non includi in vltimis differentijs est quædam negatio; ergo non erit de natura & essentia generis.

2. Ratio. Secunda. Illud tantùm est de natura generis, quod exprimitur per illius diffinitionem essentialem; sed non includi in vltimis differentijs non exprimitur per illius diffinitionem essentialem, ergo. Confirmatur assumptio. Genus duobus modis potest essentialiter diffiniri. Primò, vt est vox prædicabilis, qua ratione diffinitum fuit à Porphyrio. Quod potest dici de multis specie differentibus in quid: & secundo, vt est vox vniuersa, qua ratione diffinitur vnum in multis specie differentibus, secundùm essentiam; sed in neutra diffinitione exprimitur non includi in vltimis differentijs, ergo hæc non erit essentia generis.

Quidã recentiores sequuntur contrariã opinionẽ.

Non me latet quosdam recentiores existimasse, non esse proprietatem, sed naturã generis non includi illud in vltimis differentijs, quorum argumenta erũt à nobis hoc loco dissoluenda; ita n. primò argumentãtur.

De ra-

De ratione differẽtiæ eſt vt in ea non includatur genus, ergo de ratione generis erit nõ includi in vltimis differentijs, conſequentia eſt ſatis perſpicua. Confirmatur antecedẽs. Illud eſt de ratione differentiæ, per quod diſtinguitur a modis internis, ſed hoc intereſt inter differentias & modos internos, quod in modis internis ſunt genera, vel alia attributa eſſentialia communiora incluſa, vt in eſſe per ſe, & in alio, includitur ens: in differentijs verè non ſunt illa incluſa, ergo. 1. Argum.

Reſpondemus negantes antecedens, quia differentias non includere genus non exprimitur in aliqua ex quatuor diffinitionibus illius, propoſitis à Porphyrio cap. de differẽtia, vt cuique percurrenti omnes illas poterit conſtare apertiſsimè, & ita illud non erit de eſſentia differentiarum: Ad confirmationem verò reſpondemus differentias non diſtingui a modis internis ſecundum eſſentiã, cum ſit eadem vtriuſque natura, quæ eſt diſtinguere ſecundum eſſentiam, ea quæ ſub eodem genere, vel natura communi continẽtur, ſed ſecũdum accidens, videlicet genera, vel communia attributa includi in modis internis accidens eſt illorum, quare & non includi genera in vltimis differentijs, erit quoque accidens earum. Solutio.

Secundum argumentum illorum eſt. De ratione generis eſt contrahi ad ſpecies, ſed non 2 Argum.

non potest contrahi quin sit extra rationem differentiarum contrahentium, quia omne quod contrahitur est extra rationem contrahentium, ergo de ratione generis erit non includi in vltimis differentijs.

Solutio. Respondemus falsam esse propositionē: quia genus vt contrahitur, iam amittit rationem attributi vniuersi Logici, tunc temporis enim non est vnum & commune multis, sed est proprium illi speciei ad quam fit cōtractio, sed ea ratione obtinet rationem attributi vniuersi, & generis Logici qua est indifferens, & abstractum à suis inferioribus, & vt totum quoddam cōmune multis speciebus, hac enim ratione illud retinet naturam propriam generis. Ex his ergo remanet dissoluta confutatio, etenim quamuis non sit de natura generis includi in vltimis differentijs: est tamē eius proprietas; & ita si fuerit inclusum in illis, colligemus ab effectu illud non esse genus, quia à quo negantur proprietates alicuius subiecti, & illud quoq; debet omnino denegari. Vnde ratio proposita ab Arist. ad probandum ens non esse genus, quia est inclusum in vltimis differentijs, non est a priori & per caussam, sed à posteriori, & per effectum: caussa enim ob quam illud non est genus, est quia non dicitur de multis specie differentibus synonymè: verum quia ad eam naturam quæ dicitur secundum es-

sen-

sentiam de multis specie diuersis; non tamẽ synonyme, consequitur illam esse inclusam in vltimis differentijs, propterea ex hac re tanquam ex effectu quodam colligit ens nõ esse genus, quia est inclusum in vltimis differentijs.

Ad vltimam confutationem dicimus Arist. in eo loco loquutũ fuisse de ente, quod significat existentiam, vel de ente participialiter; hoc enim non dicitur de rebus secundum essentiam, cum in solo Deo existentia sit illius essentia; non autem de ente nominaliter, vel quod significat essentiam: hoc enim de essentia est rerum omnium, & ob hanc caussam ens non poterit esse genus, quia est de essentia vltimarum differentiarum. Solutio vltimæ confutata. Ita docuimus cap. 3 huius lib.

Cap. XXII. Qua ratione Ens sit analogum ad substantiam & accidentia.

POST confutatas duas inter se multum dissidentes opiniones; vnam Scoti constituentis ens esse synonymum; & alteram aliorum Philosopho. existimãtium illud esse homonymum; superest vt mediam sententiam; ens scilicet esse analogum ad

ſubſtantiam & accidentia, tanquam veriorẽ explicemus: vt tamen veritas nobis magis eluceſcat, erunt proponenda prius nonnulla argumenta aduerſus entis analogiam.

1. Argum. Primum eſt. In analogis membrum minus pręcipuum debet per magis pręcipuum diffiniri, vt ſæpe in ſuperioribus docuimus; ſed accidentia non diffiniuntur per ſubſtantiam, quæ tamen ſunt membra minus præcipua, ergo ens non erit analogum ad ſubſtã tiam & accidentia. Confirmatur aſſumptio, inprimis candor non diffinitur per ſubſtantiam; diffinitur enim, color diſgregãs viſum, in qua diffinitione nulla ſubſtantia continetur. Deinde Mathematici diffiniunt quantitatem ſine ſubſtantia, diffiniunt enim circulum eſſe figuram planam, vnica linea comprehenſam in cuius medio punctum eſt, à quo omnes lineæ ductæ vſque ad circumferentiam ſunt æquales; in qua diffinitione ſatis eſt exploratum nullam ſubſtantiam contineri. Præterea, ſi accidentia vt entia ſunt diffinirentur per ſubſtantiam; ergo & ſubſtantia quoq; per ſeipſam diffiniretur, quia quod competit accidenti ea ratione qua eſt ens, competit omni enti, quemadmodum ꝙ competit homini, vt animal eſt, cõpetit omni animali; atqui hoc dicere eſt abſurdum, cùm nihil poſsit per ſeipſum diffiniri; ergo accidentia vt entia ſunt non diffiniẽtur per ſub-

ſubſtantiam. 2. Argum.

Secundum argumentum. Lex eſt in analogis maximè obſeruanda, vt res analoga de præcipuo analogato efferatur ſecũdum eſſentiã, & intrinſecè, de minus præcipuo verò extrinſeca denominatione, vt in exemplo ſatis protrito ſanitatis, illud confirmare poſſumus; quæ de animali tantum dicitur ſecũdum eſſentiam, & intrinſecè; de vrina verò, vel medicamentis dicitur extrinſeca denominatione; ſed ens non ſolum dicitur de ſubſtantia, quæ eſt membrum præcipuum intrinſecè, & formaliter: verumetiã & de accidentibus, quia in his attributionibus quantitas eſt ens, qualitas eſt ens, attributum eſt de eſſentia ſubiectorum, ergo ens nõ erit analogum ad ſubſtantiam, & ad accidentia.

Tertium. In analogis membrum minus præcipuum obtinet naturam rei analogæ per habitudinem ad membrum magis præcipuum, vt eſt omnibus manifeſtum, ſed dantur aliqua accidentia quæ nõ ſunt entia per habitudinem ad ſubſtantiam; ergo ens non erit ſaltim analogum ad ſubſtantiam, & ad hæc accidentia. Cófirmatur aſſumptio. Relatio eſt ens, ſed relatio non habet ſuam entitatem per habitudinem ad ſubiectum, ſed per habitudinem ad terminum, vt conſtare poterit ex diffinitione relatorum quæ explicat eorum entitatem, in qua non continetur 3. Argum.

subiectum, sed terminus. Dantur ergo aliqua accidentia quæ non obtinent suam entitatem per habitudinem ad substantiam.

1. Assertio. His tamen non obstantibus, vt quæstionẽ explicemus sit prima assertio. Ens dicitur secundùm analogiam de decem Categorijs. Confirmatur inprimis, quia ita docet Arist. varijs in locis, constituens ens esse analogum vel homonymum, ab vno, vel ad vnum, eo modo quo sanitas est quippiam analogum, vel homonymum ad vnum, vt dicitnr de sanitate animalis, vrinæ, & medicinæ, ita docet 4. Metaphy. cap. 2. & 7. cap. 4. & 11. cap. 3. & 12. cap. 4.

2. Argum. Præterea ens prędicatur secundum essentiam de substantia & accidentibus, sed non prædicatur homonyme, neque synonymè, prædicabitur igitur secundùm analogiam.

Contro. In hac assertione non est apud eos qui rectè sentiunt vlla dissensio. Est tamen controuersia apud eos, quo genere analogię ens nuncupetur analogum, num secundùm attributionem, vel potius secundùm proportionem.

Opi. quorundam. Quidam enim dicunt illud esse solum analogum secundùm attributionem, ex horum numero sunt Aegidius Romanus 4. Metap. q. 4. & 1. Senten. dist. 8. q. 1. art. 2. qui inquit esse tam minimam entitatem accidentium, cùm illa non sint entia in recto, sed entis entia in obliquo, vt ab ea nulla ratione

Aegidius Roman'.

queãt

queant vocari entia, sed dicuntur entia per attributionem ad substantiam, quæ est ipsorum commune subiectum. Eiusdem sententiæ videtur esse Capreolus in p. dist. 2. q. 1. ad primum contra 9. conclu. Sunt alij veteres, vt tradit Herueus quodlib. 2. q. 7. qui constituunt, ens in habitudine ad substantiã, & ad duas categorias accidentium absolutas, vt ad quantitatem, & qualitatem esse analogum secundùm attributionem, & proportionem, quia de illis omnibus prædicatur secundùm essentiam, & intrinsecè, & per attributionem ad substantiam: in habitudine verò ad alias Categorias relatorum, solum esse analogum secundùm attributionem; eò quod ens non prædicatur formaliter, & intrinsecè de entibus relatis, sed extrinsecè, & per attributionem ad substantiam: verior tamen sententia est D. Tho. 1. Sen. dist. 19. q. 5 art. 2. ad 1. Caietani cap. 2. libelli de Ente & Essentia q. 3. & in opusc. de nominũ Analogia Ferrariensis 1. contra Gen. capit. 34. Aquarij, & Fonsecæ 4. Meta. q. 1. Flandren. 4. Metaphy. q. 2. art. 4. qui profitentur ens esse analogum, & secundùm proportionem, & secundùm attributionem ad omnes decẽ Categorias, vnde fit secunda assertio.

Capreo. Herueus. D. Thom. Caieta. Ferrar.

Ens est analogum secundùm attributionem ad substantiã & accidentia. Confirmatur inprimis ex Arist. qui lib. 4. Meta. cap. 2.

2. Assertio. 1. Argum.

& 7. cap. 4. & 11. cap. 3. docet ens esse analogum eo modo quo sanitas; sed sanitas dicitur secundum analogiam attributionis de sanitate animalis, vrinæ, & medicinæ, ergo & ens dicitur secundum analogiam attributionis de substantia, & omnibus accidentibus.

2 Argumẽ. Deinde, quando aliquod superius dicitur de suis inferioribus hoc ordine, vt dicatur de vno per habitudinem ad alterum, est analogum secundum attributionem; sed ens dicitur de accidentibus per habitudinem ad substantiam, ergo erit analogum secundum attributionem. Confirmatur assumptio. Accidentia ex eo dicuntur entia, quia sunt entis, idest substantię entia, quantitates scilicet, vel qualitates, vel quippiam aliud, vt author est Arist. 7. Meta, cap. 1. ergo ens dicetur de accidentibus per habitudinem ad substãtiam.

Arist.

Explicat assertio. Verùm cum in superioribus sit constitutum analogiam secundùm attributionem, quandam esse ab vno, & aliam ad vnum; & hanc posteriorem, quandam esse ad ad vnum finẽ, & aliam ad vnum subiectum, his omnibus modis ens est analogum secundùm attributionẽ: quod vt facilius intelligere possimus annotandum est ex D. Tho. 1. p. q. 77. art. 6. ad 2. substantiam esse caussam accidentium efficientem, finem; & materiam, ex quo triplici genere caussæ ortum habet, vt ens sit

D. Tho.

analogum secundum attributionem ab vno, & ad vnum, nam ea ratione qua substantia est caussa efficiens accidentium, ens est analogum secundum attributionem ab vno principio, quia accidentia vt entia sunt, obtinent totam entitatem à substãtia, tanquam à proprio & communi principio à quo dimanant, ex quo fit vt ens prius reperiatur in substantia, quàm in accidentibus, quemadmodum etiam vita prius reperitur in corde, quàm in alijs partibus rei viuentis, quia in corde est tanquam in principio, in alijs autem, tanquã in his quæ ortum habent à principio. Ea verò ratione qua substantia est subiectum, & materia in qua sunt accidentia, ens est analogum secundum attributionem ad vnum subiectũ; quia omnia accidentia sunt in substãtia tanquã in commune subiecto, ex cuius inhærentia totam suam entitatem, tam secundum suam essentiam, quàm secundum existentiam consequuntur. Denique ea ratione qua substantia est finis accidentium, erit analogum secundum attributionem ad vnum finem, quia omnia accidentia referuntur ad substantiam, tanquã ad eorum finem & scopum, quædam vt illius mensuræ, quemadmodum quantitas, alia tanquam affectiones & dispositiones, vt qualitas, alia tanquam habitudines referentes ipsam ad suum terminum, vt omnes relationes.

1. Argum. Tertia assertio. Ens non solum est analogum secundum attributionem, sed etiam est analogum secundũ proportionem. Confir. inprimis hac ratione: quemadmodum se habet substantia ad suum esse, ita quoque & accidentia se habebunt ad suum esse; nam quemadmodum substantia est ens per suum esse; ita & accidẽtia sunt entia per suum esse, sed hæc est analogia secundùm proportionem, ergo ens erit analogum secundum proportionem.

2. Argum. Præterea si ens esset analogum secundũ solam attributionem, accidẽtia quæ sunt huius analogiæ membra minus præcipua, non essent entia formaliter, & secundùm essentiam, quia in analogis secundum attributionem: membrum minus præcipuum non est tale secundum essentiam, sed extrinseca denominatione: hoc autem quàm sit absurdũ, omnibus est satis perspicuum, cùm nullus sit qui non probè intelligat accidentia esse secundùm essentiam, & formaliter entia, ergo. Aegidius Romanus huius argumenti põdere oppressus multa profitetur, & veritati contraria, & suæ eruditioni (quæ non est vulgaris) prorsus indigna. Inprimis enim libenter fatetur, accidentia solum esse entia extrinseca denominatione. Admittit etiam illa non habere existentiam distinctam ab existentia substantiæ, sed per eandem existen-

tiam per quam existunt substantiæ, & ipsa quoque existere: verum hæc omnia sunt ita manifestè absurda, vt nulla egeant impugnatione. De his tamen secundo libro nonnulla disputabimus.

Quarta assertio. Non solùm est ens analogum secundum proportionem, ad substãtiam, & Categorias accidentium absolutas; verumetiam erit analogum secundum proportionẽ ad hęc, & ad accidentia relata, diceturque secundùm essentiam, & formaliter, tam de accidentibus absolutis, quàm de relatis. Confirmatur aduersus eos auctores quos proponit Herueus. 4. Assertio

Primo, hæ attributiones; relatio est ens, actio, & passio sunt entia; non sunt minus essentiales, quàm sint hæ aliæ: substantia est ens, & quantitas est ens: ergo ens dicetur formaliter & secundum essentiam de his accidentibus, & ex consequenti erit analogum secundum proportionem. Confirmatur asser. 1. Argum.

Deinde si hæ categoriæ relatorum non essent formaliter entia, & secundùm essentiam, ergo essent formaliter non entia; quia quod non est formaliter ens, est formaliter non ens; vnde fieret vt cum hæ Categoriæ sint entia rei, vt entia rei essent formaliter non entia, quo nihil absurdius potest excogitari. Fallũtur autem hi auctores ex eo; quia non distinguunt inter prædicari de aliquo extrin- 2. Argum.

extrinseca denominatione, & esse ens extrinsece, quæ tamen inter se maximè differunt: etenim quamuis vltimæ Categoriæ prædicentur extrinsecè de subiectis, sunt tamē entia intrinsecè, & secundum essentiam: quemadmodum quamuis ab actione videndi denominetur paries visus: extrinsecè actio tamen hæc, ens est secundum essentiam.

Cap. XXVIII. In quo dissoluuntur rationes aduersæ.

D argumenta proposita ita respondemus.

Ad primum dicimus falsam esse assumptionem. Ad confirmationem verò vt respondeamus annotandum erit, accidentia quædam esse propria, vt risibilitas in homine, & alia communia vt candor, vel atror. Præterea tam ea quæ sunt propria, quàm ea quæ sunt communia, sumi possunt, aut in concreto, vt candidum, aut in abstracto, vt candor. Adhæc sciendum est, eo differre res absolutas à rebus quæ ad aliud referuntur, quod res absolutæ tantùm diffiniuntur per ea quæ sunt rei intima, scilicet, per genus, & differentiam, quæ in eadem ca-

tego-

tegoria continentur. Relatæ verò diffiniri debent per aliquod extrinsecum, à quo secũdum essentiam dependent, siue illud fuerit terminus, vt pater diffinitur per filium, siue obiectum: vt facultas videndi diffinitur per colores: siue subiectum, vt simitas diffinitur per nasum.

Obseruandum est etiam accidentia sumi posse tribus modis, vt entia sunt, vt accidentia in communi, & vt talia accidentia priuata, quibus tribus modis necessariò sunt diffiniẽda per subiectum: inprimis vt entia sunt, quia in analogis membra minus præcipua, (vt sunt accidentia in analogia entis) debent per illud quod est magis pręcipuũ diffiniri, deinde vt accidentia sunt, quia tota essentia & existentia accidentium est inhærere subiecto, accidentibus enim esse est inesse, & tandem vt sunt accidentia priuata, quia in illis differentiæ essentiales per quas diffiniri debent, depromi debent à subiecto. Attamen quamuis omnia accidentia sint diffinienda per subiectum, diuersa tamẽ ratione debent diffiniri: nam si illa fuerint communia, & sumantur in abstracto, non diffinientur per subiectum expresse, sed implicitè: quemadmodum in diffinitione cãdoris, quæ est, color disgregans visum, non continetur expresse substantia, sed implicitè. Si vero diffiniantur in concreto, continetur subiectum Annot.

expresse in eorum diffinitione; quemadmodum candidum diffinitur, corpus disgregans visum, in qua diffinitione continetur expresse corpus quod est subiectum candoris. At verò si illa fuerint propria; siue sumantur in concreto, siue in abstracto, debet subiectum expresse contineri in eorum diffinitione, hac tamen lege, vt si in concreto vsurpentur subiectum in eorum diffinitione obtineat locũ generis, & verum genus habeat locum differentiæ: quemadmodum symũ diffinitur, nasus curuus, in qua diffinitione nasus qui est subiectum, habet locum generis, & curuitas quæ est verum genus, habet locum differentiæ. Si verò sumatur in abstracto, res è conuerso sese habet; quia id quod est verum genus, habet locum generis: & subiectum habet locum differentiæ, vt in hac diffinitione in qua diffinimus simitatem esse curuitatem nasi, curuitas quæ est verum genus, habet locum generis, & nasus qui est subiectum illi⁹, habet locum differentiæ. Collecta sunt hæc omnia ex Arist. 7. Meta. cap. 5. Ex his omnibus supersunt duæ priores confirmationes dissolutæ. Ad primam enim dicimus in diffinitione candoris contineri subiectum si in abstracto diffiniatur, solùm implicitè, & contineri expresse si in cõcreto fuerit diffinitus.

Solutio 1. confir.

Ad secundam eodem modo satisfacimus in diffinitione circuli, vel alterius quantitatis;

Solutio 2.

tis quam diffiniũt Mathematici, cõtineri sub iectum implicitè, quamuis non contineatur explicitè. Atque hæc dicta sunt breuiter de accidentium diffinitione, si quis tamen cupit vberiorem de illa haurire cognitionem, consulat Metaphysicos 7 lib. Metap. Soncinatem q. 6. Flandrensem. q. 8. art. 1. & 2. Iauellum, Aquarium, & Suessanum q. 3. eiusdem libri. Soncinas. Flandren. Iauel. Aquar. Suessan.

Ad tertiam confirmationem respondemus negãdam esse propositionem: est enim latum discrimen inter synonyma, & analoga, quia in synonymis, nullus gradus naturæ communis competit vni ex inferioribus, qui alteri etiam non conueniat: in analogis verò res è contrario sese habet; quia aliquid cõpetit alicui ex inferioribus, quod alteri conuenire nullo modo potest: quemadmodum aliquid competit vrinæ vt sana est, quod nõ competit medicamento, & aliquid competit huic, quod non potest animali cõuenire: competit enim vrinæ vt est sana, esse signũ sanitatis, & medicamento esse caussam, & animali esse subiectum illius; & ita in analogia entis ad substantiam, & accidentia, non est necesse, vt quod competit accidẽti vt est ens, competat quoque substantiæ, neque vt quod competit substantiæ conueniat accidentibus: nam accidentibus vt entia sunt cõpetit dependere à substantia, & ex conse- Solutio. 3.

quen-

quenti diffiniri per illam, quod nulla ratione potest substantiæ conuenire.

Ad 2. arg. 1. Solutio. Ad secundum respondemus in ente posse considerari & analogiam proportionis, & attributionis, si hanc secūdam expectemus, ens non dicitur intrinsecè de accidentibus, vt confirmat argumentum; si verò primam illam consideremus, dicetur intrinsecè de illis; vnde accidentia erunt entia intrinseca, & extrinseca denominatione: diuersa tamen ratione; quia ea ratione qua ens est analogum secundum attributionem: erūt entia extrinsecè; ea tamen ratione qua est analogum secundum proportionem, erunt entia intrinsecè. Ita huic argumento satisfacit Caietanus in libello aureo de nominum analogia cap. 2.

Caietanus

2 Solutio. Præterea respondemus legem illam veram esse, quando in analogis sola analogia secundum attributionem reperitur, vt est analogia sanitatis, quæ de sola sanitate animalis dicitur intrinsecè: de vrina verò, vel medicamentis prędicatur extrinsecè: at quādo cum hac analogia simul reperitur analogia secundum proportionem, qualis est analogia entis, dicimus illam esse falsam: in his enim analogis, res diuisa de omnibus suis inferioribus prædicatur formaliter, & secundum essentiam.

Ad 3. Ad tertium respondemus relationē posse su-

se sumi duobus modis: primo, vt tantum refertur ad terminum, exprimiturque illa voce ad, qua ratione si sumatur, communis est secundum analogiam ad relationem rei, & rationis, quia in vtraque reperitur habitudo ad suum terminum. Sumitur secundo, vt significat habitudinem contractam per esse rei ad categoriam relationis, in qua solæ relationes rei continentur; i. illę quæ ex natura rei, & non beneficio intellectus, ad suos terminos referuntur. Legat cui libitum fuerit hanc dist. apud Caietanum 1. p. q. 28. art. 1. & apud Ferrariensem 1. contra Gen. cap. 14. si igitur primo modo sumatur relatio, nullam indicat habitudinem ad subiectum, sed ad solum terminum; quia relatio rationis quæ sub illa continetur, non refertur ad subiectum, cum illi non inhæreat, sed ad terminum. Si verò altero modo vsurpetur, indicat habitudinem, & ad terminum, & ad subiectum; quia ea ratione qua est relatio, refertur ad terminum; ea verò qua est rei refertur ad subiectum; quemadmodũ & alia omnia accidentia rei media inhærentia referũtur ad illud. Ex his ergo superest satisfactũ argumento: negandum enim erit relationẽ quæ sub ente diuisio in decem Categorias continetur, non referri ad subiectum: nam quamuis altera prior non referatur; hæc tamen omnino debet referri.

Caietan. Ferrariens.

Vrget arg. Quòd ſiquis adhuc vrgeat,& vlterius p̄grediatur, atque inquirat, num ad præciſè ſumptum, quod vltimo conſtituit, & complet rationem relationis, eamq́ue ſecernit à reliquis Categorijs accidentium, indicet habitudinem ad ſubiectum necne?

Solutio. Reſpondendum erit etiam hac ratione indicare habitudinem ad illud, quod ex eo colligimus, quia hæc differentia relationis quantũuis præciſè, & formaliter vſurpetur, ſemper eſt accidens ſecundùm eſſentiam: cùm enim ſit ens rei, & non ſit ſubſtantia, erit neceſſario accidens; & ita denotabit habitudinem non tantum ad terminum, verum etiã ad ſubiectum.

Dubitatio num accidentia ſint ſimpliciter & abſolutè entia. Percontabitur tamen aliquis ſintne accidentia ſimpliciter & abſolutè entia necne? Reſpondemus accidentia formaliter, & ſecundum eſſentiam, eſſe entia, non tamen eſſe ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundũ quid. Pimum ita confirmo. Hæ attributiones, quãtitas eſt ens, & qualitas eſt ens, ſunt attributi eſſentialis, cùm non ſint accidentariæ, iam ergo ens formaliter, & ſecundùm eſſentiam dicetur de accidentibus. Alteram partem

Ariſt. ſuadeo auctoritate Ariſt. qui in innumeris propemodum locis profitetur, ſolam ſubſtãtiam eſſe ens ſimpliciter, & abſolutè, accidẽtia verò eſſe entia ſecundùm quid, ita docet 7. Metaph. cap. 1. & cap. 4. & 8. cap. 1. & 11.

cap.

cap. 3. & vberius multo duodecimo cap. 1. vbi ita loquitur. *Præterea si omnino & absolutè loquendum sit cætera non sunt, sed qualitates atque motus, quemadmodum id quod est non albũ, & quod est non rectum*. Id ipsumque hoc argumento in eodem loco confirmat. Quemadmodum se habẽt negationes & priuationes ad entitatem, ita quoque & accidentia; sed negationes & priuationes non sunt entia simpliciter, sed secũdùm quid, ex eo scilicet, quia referuntur ad aliquod subiectum, ergo & accidentia erunt etiam secundùm quid, quia referuntur ad substantiam, quæ est ens simpliciter, & absolutè. Quare quemadmodum ens formaliter, & secundùm essentiam dicitur de Deo, & creaturis, simpliciter verò de solo Deo prædicatur; ita quoque secũdum essentiam dicetur de substantia, & accidentibus; simpliciter verò & absolutè, de sola substantia efferetur.

Cap. XXIX. An in Ente sit vnus aliquis conceptus ad sua inferiora.

VA potuimus dexteritate, simul & perspicuitate, in capitibus superioribus, ea omnia exposuimus, quæ ad analogiam entis intelligendam cognouimus esse necessaria, quibus luculenter satis explicatis, consequens est, vt ad disputationem de conceptu entis, difficilem quidem, & in densissimis tenebris delitescentem, orationem conuertamus: auspicabimur tamen disputationem ab hac quæstione, in qua rogamus nũ in ente sit vnus aliquis conceptus, ad ea inferiora quæ sub latissimo suo ambitu continentur: vt tamen tota structura, quibusdam fundamentis firmissimè innitatur quædam priori loco præfabimur, sine quibus illa cohęrere nulla ratione potest.

Annot. Duplex cõceptus formalis & obiectiuus.

Annotandum est igitur conceptum esse duplicem, formalem & obiectiuum. Formalis est similitudo secundùm actum rei intellectæ. In qua diffinitione similitudo obtinet locum generis, reliquæ verò particulæ locũ differentię. Dicitur inprimis similitudo, id est imago quædam, exemplar, vel idea, est enim omnis conceptus similitudo, non tamen omnis similitudo est conceptus; quemadmodum effigies D. Tho. Aquinatis in tabula aliqua depicta, similitudo est ipsius; at non vocatur conceptus. Dicitur deinde secundũ actum, per quam particulam separatur ab

Quid conceptus formalis.

specie-

ſpeciebus intellectillibus, inhærētibus intellectui patibili, nam quamuis ſint illæ ſimilitudines rerum, non ſunt tamen ſimilitudines ſecundùm actum, ſed ſecundùm habitum; vel non ſunt ſimilitudines in actu ſecūdo, ſed in actu primo, conceptus verò ſimilitudo eſt in actu ſecūdo. Tandem dicitur rei intellectæ, per quam particulam ſecernitur ab alijs cognitionibus quæ in ſenſibus reperiuntur, quamuis enim illæ ſint ſimilitudines rerum, non ſunt tamen conceptus, quia non ſunt rerum quæ intelliguntur, ſed quæ ſentiuntur. Nuncupatur autem hic conceptus formalis, ob alteram ex his duabus rationibus, vel ob vtramque potius. Prima, quia eſt forma menti inhærens, tanquam accidens in ſubiecto. Secunda quia repræſentat rem intellectam, tanquam illius exemplar, & idea, at exemplar ſub forma contineri, teſtatur Ariſt. 5. Metaph. cap. 2. & 2. Phyſi. cap. 3. Ariſt.

Conceptus verò obiectiuus, eſt res quæ intelligitur per conceptū formalem, vt ſunt cœlum, elementa, & quæ ex illis conflantur; omnia enim illa medio aliquo conceptu formali ab intellectu cognoſcuntur. Diximus autem conſulto quæ intelliguntur, quia res duobus modis ſumi poſſunt, vno modo vt exiſtunt à parte rei, & altero iuxta ſua attributa eſſentialia. Res primo modo non per- Quid conceptus obiectiuus.

cipiuntur ab intellectu; quia vt existant egent multis accidentibus, quæ à solo sensu percipiuntur. Secundo verò modo cognoscuntur ab intellectu; est enim obiectum intellectus, quod quid est rei materialis; Vnde nihil aliud erit conceptus obiectiuus, quam res ipsæ iuxta sua attributa essentialia cognitę ab intellectu. Præterea conceptus formalis quidam est simplex, & alius coniunctus. Simplex vocatur ille qui vnam rem tantum significat, & exprimitur vna voce. Coniunctus verò dicitur qui multa significat, & qui multis vocibus declaratur; cùm enim voces sint signa cõceptuum, vt tradit Arist. in præfatione lib. de Interpretatione, ex vocibus tanquam ex signis deuenire debemus in cognitionem conceptuum, & ita illos vocabimus conceptus simplices, qui vnica voce simplici exprimuntur, & illos coniunctos, qui multis vocibus declarantur. Deinde conceptus formalis duplex est; vltimatus & non vltimatus, vel vt alijs verbis eãdem rem cũ alijs proponamus, quidam est conceptus nominis, & alius rei. Conceptus non vltimatus vel nominis est ille, qui refert nobis nominis significationem, & etymologiam, qualis est conceptus ille Philosophiæ, quo eam diffinimus, esse amorem sapientiæ: est enim hæc diffinitio ex nominis etymologia petita. Vltimatus verò, est ille qui res ipsas signifi-

Duplex cõceptus formalis, simplex & cõiunctus.

Cõceptus quidam ẽ vltimatus & alius nõ vltimat⁹.

catas

catas repræſentat, qualis eſt conceptus ille quo eandem Philoſophiam diffinimus eſſe cognitionem rerum, qua res ſunt, vel cognitionem rerum humanarum, & diuinarum. Annotandum eſt etiam conceptum formalem quendam eſſe adæquatum, & alium inadæquatum. Adæquatus dicitur qui rem totam repræſentat. Inadæquatus verò partē aliquam repræſentandam prætermittit. Ad hæc, adæquatus, quidam eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ, & alius ex parte repræſentationis. Prior ille, ex eo dicitur adęquatus, quia nihil continetur ſub obiecto, ꝙ illo conceptu non repræſentetur; quemadmodum conceptus trianguli qui eſt in mente alicuius hominis imperiti, eſt adæquatus ex parte rei repræſentatæ, quia nihil continetur ſub triangulo, quod illo conceptu nō repręſentetur. Adæquatus verò ex parte repræſentationis eſt ille, qui non tantum repræſentat omnia quæ ſub obiecto repræſentato continentur; Verumetiam rem ipſam refert perſpicuè, & diſtinctè, iuxta omnia attributa, à prima potentia, vſque ad vltimū actum, ita vt in re nihil ſit quod poſsit repręſentari, quod eo conceptu accuratę non repræſentetur, quemadmodum in eodem exēplo, conceptus trianguli in mente hominis imperiti non erit adæquatus ex parte repræſentationis, cùm ignoret cauſſam, & proprietates

Quidam ē conceptus adæquat', & alius inadæquatus.

tates, quæ ab illius natura deriuantur; at in homine erudito, & qui probè tenuerit Mathematicas artes, erit hic conceptus adæquatus, quia ille, & rationem ob quam triangulum habet tres angulos, & proprietates quæ ab illo dimanant, optimè agnoſcit.

His animaduerſis Aureolus, vt auctor eſt Capreolus in 1. diſt. 2. q. 1. exiſtimat ens nullum habere communem conceptum, neque objectiuum, neque formalem, ad ſubſtantiã, & accidentia, ad Deum & creaturas; ſed docet illud confuſè, & implicitè omnes res ſignificare, expreſſè verò nullam. Quam opinionem his argumentis confirmat.

1. Argum. Primum eſt. Ratio entis eſt eadem omnino, & ſecundum rem, & ſecundum rationẽ, cum rationibus rerum omnium, ergo ens nõ ſignificabit vnam aliquam rationem omnibus entibus communem. Antecedens eſt manifeſtum; quia ſumpta quauis ratione alicuius rei etiam vltima, quæ illam in ſuo eſſe conſtituit, & ſeparat ab alijs, illa non eſt nihil, ergo erit ens. Confirmatur antecedens; quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe; ſed ſi ens haberet vnum aliquem conceptum communẽ rebus omnibus, illæ eſſent eædem huic tertio cõceptui, ergo eſſent quoque eædem inter ſe: hoc autem eſt abſurdũ, ergo in ente non erit communis aliquis conceptus.

Secun-

Secundum. Quæ sunt primò diuersa in nullo conceptu communi possunt conueni-re: sed Deus, & creaturæ, substantia, & accidentia, sunt primò diuersa, ergo non poterunt in aliquo conceptu communi conuenire, & ita cum conueniant in ente, ens non habebit communem aliquem conceptum. 2. Argum.

Tertium. Si in ente esset aliquis communis conceptus, aut ille esset relatus, aut absolutus; sed neque potest esse relatus; quia ita non conueniret rebus absolutis, neque absolutus; quia non conueniret entibus relatis, ergo in ente non erit communis aliquis conceptus. Multa alia argumenta tradit Capreolus in primo dist. 2. q. 1. contra primam assertionem, quæ poterit consulere cui integrum fuerit. 3. Argum.

Verum huius viri sententia ita est absurda, & veritati aduersa, vt præter ipsum nullum alium alicuius momenti sectatorem habuerit, vnde constituendum erit ens obtinere vnum aliquem conceptum ad substantiã, & accidentia, atque ad Deum & creaturas. Cæterum vt huius rei veritas quam profitemur, magis elucescat, sit prima assertio. Contraria opinio verior.

In ente constitui debet vnus aliquis conceptus obiectiuus, ad omnia quæ sub eo continentur. Confirmatur his duabus rationibus, prima est. 1. Assertio.

Subiectum cuiuslibet scientiæ obtinere 1. Ratio.

debet communem aliquem conceptum, & vnam rationem ad sua inferiora; sed ens est obiectum primæ Philosophiæ, ergo obtinebit vnum conceptum, & communem rationem. Assumptio est manifesta. Cõfirmatur propositio. Illud quod diffinitur obtinere debet vnum conceptum, & communem rationem; quia diffinitio quæ est oratiõ explicans rei naturã, est vna, vt auctor est Arist. 1. de Interpretatione, cap. 4. sed illud quod diffinitur in quauis scientia est ipsius subiectum; de quo etiam præcipit Arist. 1. lib. de Posteriori anal. cap. 1. prænoscendum esse quid sit, ergo in qualibet scientia subiectum obtinere debet vnam aliquam rationem, & communem conceptum.

Arist.

2. Ratio.

Secunda ratio. Auctor est Arist. 4. Meta. cap. 2. enti vt ens est conuenire nonnullas proprietates, rogo quid intelligat nomine entis, vt ens est num substantiam, vel accidentia, vel communem aliquam illis duobus rationem, atque conceptum. Primum dici nulla ratione potest, quia nulla proprietas potest pluribus subiectis primò, & ex æquo conuenire, quare cum substantia, & accidentia sint subiecta distincta, non poterũt ipsis hæ proprietates entis primò conuenire. Secundum igitur erit verum; vnde ens obtinebit communem aliquem conceptum, & rationem ad sua inferiora.

Secun-

Secunda assertio. Conceptus obiectiuus entis, qui est communis ad ens rei, & rationis, neque est rei, neque rationis, sed abstrahit ab vtroque. Hanc assertionem profitemur cum Soncinate 4. Meta. q. 6. quam esse veram his duobus argumentis ostendimus, primum est. 2. Assertio Soncinas.

Ens rationis, & ens rei, non possunt in aliquo ente rei secundum essentiam conuenire; quia alioquin fieret, vt ens rei secundum essentiam prædicaretur de ente rationis; sed ens rei, & rationis conueniunt in conceptu obiectiuo entis; ergo conceptus obiectiuus entis, neque erit ens rei, neque rationis. 1. Argum.

Secundum est. Magis conueniunt inter se substantia, & accidentia, quàm ens rei, & rationis, sed substantia, & accidētia solùm conueniunt in conceptu obiectiuo rei, ergo ens rei & rationis non poterunt in conceptu obiectiuo rei conuenire. 2. Argum.

Animaduertendum est tamen, hanc assertionem intelligendam esse de conceptu obiectiuo entis, imperfecto, & inadæquato, de eo scilicet, qui repræsentatur per conceptū formalem inadæquatum; nam si loquamur de conceptu obiectiuo perfecto, & adæquato, ille non est abstractus ab ente rei, & rationis; sed includit intrinsecè illa duo, ea ratione qua retinent similitudinem in ente, vt inferius vberius ostendemus. Annot.

Tertia

3. Assertio. Tertia assertio. Conceptus obiectiuus entis, ea ratione qua est communis ad Deum, & creaturas, est ens rei. Confirmatur.

Argumen. Ille conceptus qui secundum essentiam prædicatur de entibus rei, est ens rei; sed cõceptus obiectiuus entis qui prædicatur de Deo, & creaturis, prędicatur de entib⁹ rei, vt est perspicuum, ergo erit ens rei.

Dubitatio. Quod siquis percontetur, sitne ille finitus vel infinitus? Solutio. Respondendum erit eodem modo, quo respondimus in superiori assertione de cõceptu communi ad ens rei, & rationis. Conceptum obiectiuum imperfectũ, & inadæquatum, neque esse finitum, neque infinitum, sed abstrahere ab vtroque. Conceptum veró perfectum, & adæquatum, includere necessario vtrumque, tam finitum, quàm infinitum, ea scilicet ratione, qua assimilantur, & habent proportionem in ente.

4. Assertio. Quarta assertio. In ente constitui debet præter conceptum obiectiuum vnus aliquis cõcept⁹ formalis ad omnia entia, vt ad Deũ & creaturas, ad substantiam, & accidentia. Confirmatur his argumentis.

1. Argum. Primum est. Omnia similia ea ratione qua sunt similia repræsentari poterunt per vnum conceptum formalem, qui est naturalis similitudo earum rerum quas repræsentat; sed substantia & accidētia Deus, & creaturæ assimilantur in ente, ergo repræsentari po-

ri poterunt per eundem conceptum forma-lem.

Secundum argumentum. Omnis scientia efformare potest rationem aliquam, & conceptum formalem sui obiecti; sed ens est obiectum primæ Philosophiæ, ergo illud obtinebit conceptum aliquem formalem. 2. Argum.

Præterea conceptus formalis est similitudo; quam intellectus intra se efformat de re intellecta; sed de ente possumus efformare aliquam similitudinem, vt si efformemus illud esse ens, quod habet esse; ergo. 3. Argum.

Vltimo vbi est conceptus obiectiuus, debet etiam esse conceptus formalis, quia conceptus obiectiuus dicitur ille qui repræsentatur per conceptum formalem; sed confirmatum est in ente dari conceptum obiectiuum; ergo dari quoque debet conceptus formalis. 4. Argum.

Quinta assertio. Hic conceptus formalis entis est adæquatus ex parte rei repræsentatæ: est tamen inadæquatus ex parte repræsentationis. Primam partem ita ostendo: Ille conceptus est adæquatus, qui omnia repræsentat, quæ sub obiecto suo repræsentato continentur; sed conceptus formalis repræsentat omnia quę sub ente continentur, scilicet, Deum, & creaturas, substantiam, & accidentia; ergo erit ille adæquatus ex parte rei repræsentatæ. Secundam vero partē hac 5. Assertio. Confirmatur prima pars.

Confirmatio secunda. hac ratione confirmo. Ille conceptus est inadæquatus ex parte repræſentationis, qui ita repræſentat inferiora alicuius ſuperioris: vt ea ratione qua repræſentantur per illum conceptum, aliquid conueniat vni quod non conueniat alteri: ſed conceptus entis ita repræſentat ſubſtantiam, & accidentia, vt aliquid conueniat ſubſtãtiæ, ea ratione qua eſt ens, ſcilicet eſſe per ſe, quod non conuenit accidentibus: & aliquid conuenit accidentibus, ſcilicet eſſe in alio, quod non conuenit ſubſtantię: ergo conceptus entis erit inadæquatus ex parte repræſentationis.

Cap. XXX. In quo diſſoluuntur rationes Aureoli.

Ad 1. arg.

AVreoli opinione confutata, argumentis ab eo obiectis ita ſatisfacimus, ad primum reſpõ. ens non eſſe idẽ ſecundum rem & rationem cum rebus omnibus, cum alia ratio ſit hominis vt homo, & alia hominis vt eſt ens, & alia ratio ſit vnius, veri & boni, & alia entis. Quòd ſi quis dicat ſi ea quæ ſub ente continentur obtinent aliquã rationẽ omnino diuerſam, ergo vel illa eſſet ens,

Obiectio.

vel

vel non ens, secundum dici non potest; quia ita illa esset nihil, primum ergo erit verum; ergo si hæc ratio fuerit ens, nihil poterit ab ente ratione distingui. Resp. hanc rationem esse ens, tamen illa non sumitur sub ratione entis, sed sub alia ratione contractiori & magis limitata, quemadmodum ratio boni quæ est esse appetibile, per quam separatur ratione ab ente, est ens, non tamen sumitur sub ratione entis, sed sub alia ratione cõtractiori, quare negandum erit, sequi omnia esse eadem inter se, ad hoc enim vt quę sunt eadem vni tertio sint quoque eadem inter se debent esse eadem vni tertio, & secundum rem, & secundum rationẽ, vt author est D. Tho. 1. p. q. 28. art. 3. ad primum. Solutio. D. Thom.

Ad 2. respon. ea quæ sunt primo diuersa non posse in communi aliquo conceptu synonymo conuenire posse, tamen in communi analago, & hac ratione substantia, & accidẽtia, conueniũt in conceptu analogo entis. Ad 2.

Ad tertium respond. conceptum formalẽ entis (de hoc enim loquimur, quia de obiectiuo ex his quæ de formali explicabimus quid sit sentiendum, erit satis exploratum) sumi posse duobus modis, primo vt res quędam est, & qualitas intellectui inhærens; secundo vt refert suum obiectum intellectui. Si primo modo vsurpetur, nulli esse dubium illum esse absolutum; quia cum sit qualitas, Ad 3.

absolutus proculdubio erit. Si verò altero modo sumatur, controuersia est inter eximios viros sitne ille relatus vel absolutus; etenim Capreolus in 1. dist. 2. q. 1. & Soncinas 4. Metaph. q. prima ad tertium, existimant hunc conceptum esse omnino absolutum, neque vllum absurdum esse putant, vt illud quod est absolutum diuidi possit in relatum, & absolutum, in his rebus communissimis, quæ propter latè patentē significationem, suo ambitu omnia complectuntur. Cæterum hæc solutio nullius est ponderis.

Opinio Capreoli, & Soncin.

Reijcitur superior opinio.

1. Argum.

Primò; quia sequeretur eandem rem secundum essentiam esse relatam, & absolutã, vt paternitatem verbi gratia, aut quamlibet aliam relationē; quia res significata per hunc conceptum formalē est absoluta, quæ secundum essentiam prædicatur de paternitate, cum ergo paternitas sit quoque secundum essentiam quippiam relatum, eadē res secundum essentiam esset relata, & absoluta.

2. Argum.

Deinde in optima diuisione res diuisa nō debet contineri sub membris diuidentibus, vt perscribunt leges diuisionis, sed si conceptus entis esset absolutus, contineretur res diuisa sub membris diuidentibus, ergo non poterit conceptus entis esse absolutus. Confirmatur assumptio. Membra quæ diuidunt ens sunt relatum & absolutum, ergo si con-

ceptus entis est absolutus, res diuisa contine retur sub membris diuidentibus. Huic tamẽ argumento respondet Capreolus falsam esse propositionem; quia vniuersum est res diuisa in quinque voces prædicabiles, quod tamen sub earum prima est contentum, scilicet sub genere; est enim illud verum genus ad quinque voces; quemadmodum pleriq; Philosophi arbitrantur. Cæterum hæc solutio aduersatur inprimis omnium Dialecticorum suffragijs, qui vno ore profitentur, rem diuisam non posse sub aliquo ex his membris secundum essentiam contineri. Rursus quamuis vniuersum sub genere prima voce prædicabili contineatur: non tamen continetur secundum essentiam, sed secundum accidens, & secundum denominationẽ; eo quod natura generis afficit vniuersum, & denominat ipsum genus, quemadmodum arbor, vel quæuis alia natura generica, continetur sub eadem prima voce denominatiuẽ, & secundum accidens. Igitur hac solutione reiecta, sunt qui dicant, conceptum entis neque esse relatum, neque absolutum, sed abstrahere ab vtroque; quia hæ duæ differentiæ non constituunt ens in communi, sed inferiora quæ sub eo continentur. Vnde quemadmodum quælibet alia natura communis est abstracta à differentijs suorum inferiorum, vt natura animalis est abstracta à participe, & exper

Solu. Capreoli.

Reijcitur solutio. Primo.

Secundo.

Aliorũ sententia.

experte rationis, ita quoq; natura entis quæ per eius conceptum formalem repræsentatur, auulsa erit à differentijs suorum inferiorum, scilicet, à relato & absoluto. Verùm si hi auctores loquantur de conceptu entis inadæquato, & imperfecto, & de natura per ipsum repręsentata, vera prædicant, scilicet conceptum entis imperfectum abstractum esse à relato & absoluto, huiusmodi enim cõceptus tantùm est esse in communi, quod neque includit esse ad se, neque esse ad aliud. Si tamen loquantur de conceptu perfecto, & adæquato, illorum sententia est omnino falsa, etenim vt constabit ex capitibus proxime sequentibus, conceptus entis perfectus, & consummatus, includit intrinsecè omnia sua inferiora, ea ratione qua retinent similitudinẽ in entitate, & ita includet conceptũ entis relati, & absoluti, vt sunt illi similes inter se, in qua re distinguuntur maximè analoga à synonymis; eo quod in synonymis, cõceptus superioris etiam omnino perfectus, non includit sua inferiora, at in analogis conceptus perfectus debet illa necessariò includere. Quare respondendum erit, conceptũ entis imperfectum, & inadæquatum, neque esse relatum, neque absolutum, sed abstractum esse ab vtroque: perfectum tamen simul esse relatum, & absolutum, ea ratione qua hæc duo membra retinent inter se simi-

litudi-

litudinem in ente, ob quam caussam optime poterit ens dici de relatis, & absolutis, cum sit simul relatus, & absolutus: neq; colligitur hinc fieri conceptum absolutum prædicari secundum essentiam de natura relata, vt ex his quæ docuimus cuique poterit esse satis perspicuum.

Cap. XXXI. Sitne conceptus entis præcisus à conceptu suorum inferiorum.

DIfficilis sanè quęstio est ea quę nunc sese nobis offert disputãda, & quæ non minori diligentia, & perspicuitate eget quàm aliæ quas hactenus exposuim⁹, est enim opinio Scoti in 1. dist. 3. q. 3. & dist. 8. q. 2. & 4. Met. q. 1. Antonij Andreæ, in eodem lib. q. 1. Boneti, lib. 1. suę Metaphysicę, cap. 6. & aliorum sectatorum Scoti, constituentium in ente vtrumque cõceptum tam formalem quàm obiectiuum pręcisum esse, & abstractum à proprijs rationibus substantiæ, & accidentium, Dei, & creaturarum; ea ratione qua conceptus vterque animalis, tã forma- Scotus. Anto. Andræas. Bonetus.

formalis quàm obiectiuus, est auulsus secundùm rem ab homine, & à bruto, à participe, & experte rationis. Hanc eandem sententiã amplexi fuere deinde aliqui Thomistæ eruditissimi, vt D. Antoninus primo lib. Met. q. 1. & lib. 4. q. itidem 1. vt prodit Flandrensis 4. Meta. q. 2. art. 5. nam hoc opus D. Antonini ad nostras manus non deuenit, quod sine maxima Metaphysicę iactura dici vix potest, etenim si huiusmodi opere frui nobis licuisset, maximam proculdubio illud nobis in rebus Metaphysicis, lucem, & eruditionẽ attulisset: & Chrysostomus Iauellus 4. Meta. q. 1. quamuis sub obscuris verbis idem profitetur. Inter recentiores etiam Franciscus çumel eidem adhæret. 1. p. q. 13. art. 1. q. 2. conclu. 4. Confirmatur hæc opinio his argumentis, primum est.

D. Anton.

Iauellus.

çumel.

1. Argum. Conceptus in quo aliqua conueniunt, reipsa differt à conceptibus in quibus illa distinguuntur, sed substantia, & accidẽtia conueniunt in conceptu entis, & distinguuntur proprijs conceptibus, ergo conceptus entis erit reipsa distinctus à conceptibus substantiæ, & accidentium. Confirmatur propositio. Vnus & idem conceptus, non potest esse id in quo aliqua reipsa conueniunt, & in quo differunt; ergo conceptus in quo aliqua conueniunt, reipsa distinguetur à conceptibus in quibus illa differunt.

Secun-

Secundum. Conceptus de quo intellectꝰ est certus, reipsa differt à cõceptibus, de quibus est ille dubius; quia alioquin de vna & eadem re intellectus esset certus, & dubius, sed intellectus est certus de aliqua re quod sit ens, est tamen dubius sitne substantia, vel accidens; quemadmodum certum est lumẽ, & primas qualitates esse entia: dubitant tamen Philosophi sitne substantiæ, vel accidẽtia; ergo conceptus entis erit reipsa distinctus à conceptibus substantiæ, & accidentium. 2. Argum.

Tertium. In hac enuntiatione vera, ens est analogum ad decem Categorias, vel nomine entis sumimus substantiam, vel accidẽtia, vel naturam aliquam inferiorem, vel tandem naturam aliquam communem, & superiorem auulsam à Categorijs; sed illud non potest sumi pro substantia, quia substantia non est diuisa in decem Categorias, neq; ꝑ accidentibus, propter eandem rationẽ, quia illa non sunt diuisa in decem Categorias, neque pro aliqua natura inferiori, cùm nulla talis possit in easdem Categorias diuidi; sumetur igitur pro natura aliqua communi, & superiori, & ita ens significabit conceptũ præcisum, & superiorem ad substantiam & accidentia. 3. Argum.

Quartum. Ens est prius natura substantia, sed in illo priori obtinet conceptum ali- 4. Argum.

quem obiectiuum, & rationem formalem, ergo in ente erit conceptus obiectiuus reipsa differens à conceptu substantiæ, & idem argumentum effici poterit de eo, & de accidentibus. Assumptio est manifesta, confirmatur propositio. Prius est illud à quo non valet subsistendi consequentia, sed ab ente ad substantiam non valet subsistendi consequẽtia, neque enim valet, ens est, ergo substantia est, cùm possint dari entia sine substantia, vt in sacramento altaris sunt accidentia sine illa, ergo. Confirmatur hoc idem argumentũ, hæc attributio, homo est ens, est prior hac altera, homo est substantia, atqui in illo priori quando audimus vocẽ ens, efformamus intra mẽtem conceptum illius, antequã quidquam de substãtia concipiamus, & huic conceptui formali correspondet à parte rei conceptus entis obiectiuus, ergo in ente erit conceptus natura prior, & præcisus à conceptu substantiæ.

5. Argum. Quintum. Quando ita proferimus, substantia est ens per se, vel illa particula per se contrahit substantiam, vel accidentia, vel quippiam aliud à substantia, & ab accidentibus distinctum; sed non potest contrahere substãtiam; quia ad ipsam fit contractio, neque accidentia, eo quod illa non possunt cõtrahi ad substantiam, ergo contrahet naturam aliquam à substantia, & ab accidẽtibus distin-

distinctam.

Sextum. In hac attributione substantia est ens, vel attributum sumitur pro substantia, vel pro accidentibus, vel pro natura aliqua à substantia, & ab accidentibus distincta, si sumatur pro substantia erit propositio identica, & reddet hunc sensum, substantiæ est substantia; si pro accidentibus, erit propositio falsa; quia falsum est substantiam esse accidentia, ergo sumetur pro natura aliqua à substantia, & ab accidētibus distincta. 6. Argum.

Præterea quando conferimus substantiā cum accidentibus, dicimusque substantiam esse nobiliorem inter omnia entia, vel nomine entis intelligimus substantiam, vel accidentia, vel proprias rationes illorum, vel aliquam naturam ab eis distinctam, non substantiam; quia in ea non conueniunt accidentia; comparatio enim quædam conuenientia est extremorum, neque accidentia, propter eandem rationem; quia in accidentibus non conueniunt substantiæ, & accidentia, neque proprias rationes, cùm in eis distinguātur, ergo intelligere debemus rationem aliquam entis à substantia, & ab accidentibus distinctam. 7. Argum.

Rursus, conceptus formalis entis reipsa differt à conceptu formali substantiæ, & accidētium; sed conceptus obiectiuus est illud quod repræsentatur per conceptum forma 8. Argum.

lem, ergo & conceptus obiectiuus entis reipsa differt á conceptibus substantiæ, & accidentium.

9. Argum. Denique conceptus simplex, & qui non potest in alios conceptus dissolui, distinctus est secundum rem á conceptibus compositis, & qui in alios conceptus priores possunt resolui; sed conceptus entis est omnino simplex, & vt dicunt irresolubilis in alios priores conceptus: at verò conceptus substantiæ vel accidētium, sunt compositi, & qui in conceptum entis, & in proprios modos internos resoluuntur; conceptus igitur entis præcisus erit, & distinctus á conceptibus substantiæ, & accidentium.

Cap. XXXII. In quo superior opinio confutatur.

Caietanus Ferrar. Capreo. Soncinas. Flandren. MIhi tamen semper libuit aliorum Philosophorum vestigijs inhærere, vt Caieta. q. 1. de ente & essentia Ferrariensis 1. contra Gen. cap. 34. Capreoli in 1. dist. 2. q. 1. in solutionibus argumentorum contra nonam conclusionē, Soncinatis 4. Meta. q. 2. Flandrensis in eodem lib. q. 2. art. 5. qui & verissimè docent, & Peripa-

ripatetice profitentur in ente nullũ esse conceptum obiectiuum (nam de formali agemus deinde)præcisum & reipsa distinctum à conceptibus Dei,& creaturarum, substantiæ,& accidentium,quemadmodum animal significat naturam præcisam ab homine, & equo; sed hunc conceptum sola ratione esse distinctum ab omnibus entibus immediateque significare naturas Categoriarum,Dei, & creaturarum , vt in sequentibus ostendemus:nunc autem confutãda erit opinio Scoti proposita,& aliorum, his argumentis , ex quibus sit primum.

Si ens significaret conceptum aliquem vnum, & præcisum secundùm rem,à suis inferioribus , fieret vt neque Categoriæ essent primò diuersæ,neque seipsis differrent,quia quæ in aliquo communi conueniunt secundùm rem distincto , neque primò differunt, neque seipsis distinguuntur , quod tamen repugnat Arist. 10. lib.Meta.cap.11.& 5.Metaphy.cap.9. constituenti Categorias & primo differre , & seipsis distingui : sequeretur etiam ens non significare Categorias immediatè,sed mediante huiusmodi conceptu, quod etiam est contra eundem Arist.8.Metaphy. cap. 6. docentem , ens immediatè significare Categorias , ergo conceptus entis non erit præcisus secundùm rem,à conceptibus substantiæ,& accidentium. 1. Argum. Arist.

2. Argum. Secundum. Animal ex eo significat naturam aliquam præcisam ab homine & bruto; quia non est inclusum in vltimis differentijs, sed ens inclusum est in omnibus differentijs, & modis internis Dei, & creaturarũ, substantiæ, & accidentium, ergo.

3. Argum. Tertium. Per eandem rationem per quã substantia est substantia, per eandem est ens, quia cùm per illam sit aliquid, & non sit nihil, erit ens, & idem iudicium est de accidentibus, ergo ens immediatè & sine vllo conceptu præciso significabit substantiam, & accidentia. Confir. argumentum. Proprietates entis sine vllo medio prædicantur de decem Categorijs, substantia enim immediatè est vna, bona, & vera, ergo & ens quoque immediatè de eisdem prædicabitur.

4. Argum. Quartum, Si ens significaret aliquem conceptum præcisum, & distinctum à conceptibus Dei, & creaturarum, sequeretur Deum non esse simplicissimum, hoc autem est omnino absurdum, ergo. Confir. propositio. Si ens significaret conceptum præcisum, Deus igitur componeretur ex eo, & ex proprio conceptu, quare posset resolui in hos duos conceptus, sed illud quod componitur ex diuersis conceptibus, & resoluitur in eos, non est quippiam simplicissimum, ergo Deus nõ esset simplicissimus.

5. Argum. Tandem Arist. 3. Meta. cap. 3. inquit in

his

his quæ prædicantur per prius & posterius, nihil reperitur præter ea de quibus prædicãtur, sed ens dicitur per prius & posterius de Deo, & creaturis, de substantia, & accidentibus, prius enim dicitur de Deo, & de substantia, quam de creaturis, & de accidentibus, ergo.

Cap. XXXIII. In quo aliorum sententia confutatur.

SVnt alij qui in hac quæstione explicãda diuersa ratione progrediuntur, censent enim conceptum entis esse vnum, non vnitate præcisa, quemadmodum alij authores docuerunt, sed vnitate quadam, quam ipsi vocant vnitatem disiunctionis; quam sententiam vt explicent animaduertunt triplicem esse vnitatem. Primã formæ quæ inter reliquas principem sibi vẽdicat locum, est autẽ quando conceptui formali, a parte rei correspondet vna natura, significãs gradum distinctum & separatum à suis inferioribus: hæc autem vnitas in naturis synonymis, vt in generibus, & speciebus tantum reperitur. Secũda est analogiæ, quæ est quando conceptui formali non correspõdet aliqua natura simpliciter vna, sed corre-

spon-

ſpondent multæ ſimpliciter, quæ tamē ſunt vnum ſecundùm proportionem. Tertia eſt diſiunctionis, fit autē quando conceptui formali non correſpondet præcisè aliqua natura; nec multæ determinatæ, & ſecūdùm proportionem; ſed ſub diſiunctione, hæc, vel illa natura, dicunt igitur conceptum obiectiuū entis, non eſſe vnum vnitate formæ, quia hęc vnitas ſoli naturæ ſynonymæ poteſt conuenire, neque vnitate analogiæ, ſed vnitate diſiunctionis, vnde quando dicimus ſubſtantia eſt ens, ſenſus eſt, ſubſtantia eſt ſubſtantia, vel accidens, ſub diſiunctione, & accidens eſt ens, ſenſus erit, accidens eſt accidens, vel ſubſtantia. Sententiam hanc inter eos authores quos mihi videre licuit, primus profeſſus
Herueus. eſt Herueus vir acerrimi ingenij, & in vtraq; Philoſophia diuina, & humana, apprimè
Soncin. eruditus, quodlib. 2. q. 7. quæ deinde maximè placuit Soncinati Metaphyſicorū Coryphęo 4. Metaph. q. 3. eandemque multis alijs viris præſtantiſsimis placuiſſe, author eſt
Flandrē. Dominicus Flandrenſis 4. Meta. q. 2. art. 6. Verùm neque hi rectè & verè de conceptu entis loquuntur, vt conſtare poterit ex his argumentis.

1. Argum. Primum eſt. Illud quod exprimitur nomine conceptus diſiuncti, non prius ſignificat vnum conceptum, quam alterum, quemadmodum in hac propoſitione diſiuncta,

Tho-

Thomas vel orat, vel legit, non prius neque magis significatur vna oratio, quàm altera, atqui ens magis & prius significat substantiam, quàm accidentia, ergo non significabit conceptum disiunctum.

Secundum. Si ens significaret huiusmodi conceptum disiunctum, substantiam, vel quantitatem, & alia genera suprema accidentiū, fieret vt illud non prædicaretur de vltimis differentijs, quia substantia quæ est genus supremum, & alia genera suprema accidētiū, non prędicantur de vltimis differētijs, atqui hoc repugnat Arist. 3. Meta. cap. 3. docenti, ens dici de vltimis differentijs, ergo. 2. Argum. Arist.

Tertium. Conceptus entis est omnium simplicissimus, cùm ille non possit dissolui in alios conceptus priores; sed conceptus disiunctus non est omnium simplicissimus, cū illē comprehēdat duos conceptus, qui dissolui possunt in alios conceptus priores, comprehendit enim hic de quo loquimur conceptum substantiæ, & accidenntium, quorum quilibet dissolui potest in conceptum entis, & proprij modi, ergo. 3. Argum.

Præterea si conceptus entis esset disiunctus, quando dicimus substantia est ens, perinde est ac si diceremus, substantia est substantia, vel substantia est accidens, sed prima enuntiatio est identica, secunda verò est falsa, ergo quando dicimus substantia est ens, 4. Argum.

aut idem de eodem enuntiaremus, aut falsò loqueremur, atqui vtrumque est manifestũ absurdum, igitur.

6. Argum. Quintum. Ens est analogum secundùm attributionem, & secũdùm proportionem; sed quæ sunt analoga habere debent vnitatẽ analogiæ, ergo in ente quoque vnitas analogiæ reperietur, sed hęc vnitas non est vnitas disiunctionis, vt etiam ijdẽ profitentur, quemadmodum in principio docuimus, ergo.

Cap. XXXIIII. In quo vera sententia aliorum explicatur.

Anno. 1. Falsis igitur opinionibus confutatis, æquum est vt verã sententiam explicemus. Vt tamen hoc faciliùs præstare possim⁹; annotandum est primò, abstractionem nihil aliud esse quàm separationem eorum quæ anteà erant vnita, quod in rebus quæ sensibus subijciuntur, est satis perspicuum, abstrahimus enim vnam tabulam ab altera, quæ anteà erat illi vnita, aut bitumine, aut clauo, aut quouis alio medio, quando vnam ab altera separamus. In actionibus verò intellectus, abstrahere quoque erit rem vnã ab altera quæ erat sibi vnita separare, vt in intellectu agente media illius illustratione,

tione, abstrahimus naturam vniuersam à proprietatibus singularibus, cum quibus antea erat illa à parte rei vnita, in intellectu verò patibili abstractio erit consideratio alicuius attributi, non considerando illud, cui a parte rei est vnitum, vt quando considero animal, non considerando expers, vel particeps rationis. Duplex est abstractio, vna secundũ essentiam, & altera secundum extrinsecam denominationem; prima illa est eadem actio intellectus separantis vnam rem ab altera. Secunda verò est eadem natura abstracta, hæc à quibusdam nuncupatur obiectiua, altera verò formalis. Præterea obiectiua duplex est, vna qua forma abstrahitur à materia, quam communi nomine vocant obiectiuam formalem, obiectiuam quia est obiectũ abstractionis, formalẽ verò, quia illud quod abstrahitur est forma; & altera qua totum abstrahitur à suis partibus, quam vocant obiectiuam totalem: obiectiuam, quia est obiectum; totalem verò, quia res abstracta est ipsum totum; exẽpli caussa abstractio qua abstrahitur triangulum ab ære, est formalis, quia triangulum respectu æris est forma illius artificialis: abstractio verò qua idẽ triangulum abstrahimus ab eius speciebus, vt ab isoscele, scaleno, & isopleuro, dicitur totalis, quia contemplamur triangulum, vt totũ quoddã, nihil de huiusmodi speciebus consi-

Annot. 1.

Annot. 2.

deran-

Annot. 4. derãtes. Rursus obseruãdum erit, ens sumi posse, vel vt est totum vniuersum, sub se continẽs, tanquã inferiora immediata substãtiã, & accidentia, Deum & creaturas; vel vt est actus quidam rerum omnium, cuius ope, omnes naturæ sunt actu à parte rei in seipsis cõsistentes: vnde cùm hæ duæ rationes in ente reperiantur, poterit ens abstrahi à suis inferioribus, & abstractione formali, & totali; formali ea ratione qua est actus rerũ omniũ; totali verò vt est totum quoddã vniuersum; & ita quando querimus an in ente detur aliquis conceptus abstractus à Deo, & creaturis, à substantia & accidentibus, idem est ac quærere, an ens posit concipi conceptu, qui neque includat Deum, neque creaturas, neque substantiam, neque accidentia; sumpto illo tam ea ratione qua est totum vniuersum, quam etiam ea quæ est actus rerũ omnium.

Caietã. Ferrarien. His animaduersis, inhærẽtes vestigijs, & doctrinæ Caietani acutissimi, in opusculo de Nominum analogia, & in altero ad Ferrariensem, & eiusdem eruditissimi Ferrariẽsis 1. contra Gent. cap. 34. hanc controuersiam, his assertionibus explicamus.

1. Assertio. Prima sit. In ente datur vnus conceptus formalis præcisus, auulsus, & secundum rem distinctus à conceptu Dei, & creaturarum, substantiæ, & accidentium. Confirmatur

his ar-

his argumentis, Primum. De his quæ sola ratione differunt potest intellectus efformare conceptus formales reipsa distinctos, sed ens sola ratione differt à Deo & creaturis, à substantia & accidentibus, vt est perspicuũ; ergo poterit intellectus efformare conceptũ formalem entis distinctum à cõceptu substãtiæ & accidentium, Dei & creaturarũ, Confirmatur propositio inductione quadam adhibita, de homine diuersa ratione sumpto, efformamus conceptum Logicum, Physicum, & Metaphysicum. Logicum, ea ratione qua est subiectum, vel species: Physicum, vt constat materia & forma, & habet insitũ principium motus: Metaphysicum verò, vt est animal particeps rationis. Deinde de ente, vno, vero, & bono, efformamus cõceptus reipsa diuersos; nam de ente efformamus esse illud quod habet esse; de vno, esse illud quod est indiuisum in se; de vero, esse illud quod est adęquatum intellectui; & de bono, esse illud quod est appetibile: Ergo de his quæ sola ratione differunt poterit intellectus efformare conceptus reipsa diuersos. 1. Argum.

Secundum. Intellectus potest concipere ens esse id quod est, nihil cogitans sitne id quod est, substantia, vel accidens, Deus, vel creaturæ: sed hic est conceptus formalis entis, ergo conceptus formalis entis reipsa di- 2. Argum.

stingueretur à conceptu formali suorum inferiorum.

3. Argum. Tertium. Potest aliquis esse certus de aliquo esse illud ens; & dubius sitne substantia, vel accidens; & habere scientiam de eodem illud esse ens, & opinionem sit ne substantia, vel accidens: vt de lumine, & primis qualitatibus, omnes philosophi certò sciunt esse entia; dubitant tamen sint ne substantiæ vel accidentia: sed conceptus formalis scientificus, & certus, reipsa differt à conceptu dubio, & opinabili, ergo conceptus formalis entis reipsa differt à conceptu formali substantiæ & accidentium.

4. Argum. Quartum. Ab omnibus similibus abstrahi potest conceptus aliquis formalis reipsa distinctus; quia omnia similia possunt per eãdem imaginem repræsentari: sed substãtia, & accidentia, Deus & creturæ assimilantur in ente; ergo poterunt per eundem conceptum formalem, qui sit præcissus, & reipsa distinctus, repræsentari.

5. Argum. Tandem ita docet D. Thomas. q. 1. de veritate artic. 1. constituens dari in ente conceptum verum, & simplicissimum, cui naturæ omnes aliquid addant, & in quem resoluantur, vera igitur erit assertio proposita.

D. Thom. Secũda assertio. Hic conceptus entis præcisus & auulsus non est perfectus, sed imperfectus; nam si loquamur de conceptu adæquato

quato & perfecto, non potest in ente dari cõceptus aliquis formalis perfectus, qui sit præcisus à conceptibus formalibus substãtiæ & accidentium, Dei & creaturarum. Vt hanc assertionem facilius intelligamus, annotandum est, esse latum discrimen inter synonyma & analoga; quia in synonymis nullus gradus naturæ reperitur in vno ex inferioribus, qui in alio etiam non reperiatur: quemadmodum nullus gradus animalis reperitur in homine, qui non reperiatur in bruto. at verò in analogis, aliquis gradus naturæ reperitur in vno ex inferioribus, qui in alio reperiri nullo modo potest; vt in vrina reperitur aliquis gradus sanitatis, qui nõ reperitur in medicamentis; est enim vrina vt sana, signum sanitatis animalis, medicamenta verò sunt causæ eiusdem: vnde cùm ens significet naturã quandam analogam, aliquis gradus entis reperietur in substantia, qui non reperitur in accidẽtibus, nam esse per se, est gradus entis qui reperitur in substantia, & non in accidentibus; & esse in alio, est gradus etiam quidã entis, qui reperitur in accidentibus, & non in substantia. Ex his assertionem ita explicamus. Cùm conceptus formalis entis commũnis substantiæ & accidentibus tantùm repræsentet ea in quibus hæc duo conueniunt, nõ autem ea in quibus illa differunt, non poterit esse perfectus, sed imperfectus; quia con- Annotat.

 ceptus

ceptus qui non repreſentat totam entitatē ſuorum inferiorum, non poteſt nuncupari perfectus. Confirmatur aſſertio his argumentis.

1. Argum. Primum. Quæ ſunt vnum ſecundum proportionem, non ſunt vnum ſimpliciter; ſed multa ſimpliciter, habentia tamen vnam & eandem habitudinem; ſed ens eſt analogum ſecundum proportionem; ergo illius conceptus includet multa, ſcilicet ſubſtantiam, & accidentia; Deum, & creaturas, vt ſunt vnū ſecūdum proportionem: ſed in his quæ ſunt vnū proportione, non poteſt dari conceptus aliquis perfectus & præciſus à conceptu ſuorum inferiorum, quemadmodum in ſanitate non poteſt dari conceptus præciſus & perfectus, qui non includat vrinam ſanam, dietam, medicamenta, & pomum ſanum; ergo in ente non poterit dari cōceptus aliquis formalis & preciſus à ſubſtantia & accidentibus, qui ſit perfectus & abſolutus.

2. Argum. Secundum. Si conceptus entis perfectus eſſet præciſus à conceptibus ſubſtantiæ & accidentium, ſequeretur vt nihil collocaretur in diffinitione accidentis ea ratione qua eſt ens, quod non collocaretur in diffinitione ſubſtantiæ; quia quod competit accidenti vt ens eſt, (ſi illud habuerit vnum aliquem conceptum præciſum) debet quoque conuenire ſubſtātiæ: atqui hoc eſt omnino falſum; quia

quia in diffinitione accidentis vt ens est con tinetur substantia, vt author est Arist. 7. Metaphysic. capite. 1. in diffinitione verò substantiæ vt ens est non continetur substantia; ergo. Aristot.

Rursus, si ens obtineret conceptum aliquem præcisum, ergo ens esset synonymum; hoc autem repugnat his quæ diffusè satis in superioribus aduersus Scotum docuimus; ergo non obtinebit illud conceptum aliquem adæquatum & præcisum. Confirmatur propositio. Illa natura est synonyma, quæ dicitur de suis inferioribus eodē nomine & eadem ratione; vbi nomine rationis, intelligere debemus conceptum formalem, quemadmodū Græci, Simplicius, & Ammonius in Commentarijs illius loci interpretantur; sed nomē entis est commune. Præterea conceptus formalis est etiam communis, ergo erit illud synonymum. Quòd si quis dicat, plura alia requiri ad synonymiā, vt scilicet conceptus ex æquo participetur à suis inferioribus; quod enti non potest conuenire. 3. Argum. Capit. 20. Solutio.

Aduersus hanc solutionem ita argumentor. Duo hæc habere communem conceptū & præcisum; & naturam ex æquo participari à suis inferioribus, se mutuo consecuntur, ita vt si conceptus fuerit communis & præcisus, eadem prorsus ratione vtrumq; repręsentet & ex æquo de suis inferioribus enun Confuta.

 tietur

tietur, & è conuerso; neque poterit assignari natura aliqua quæ obtineat conceptum communem & præcisum, quæ non participetur ex æquo à suis inferioribus, & synonymè: ergo si natura entis sit huiusmodi, erit illa synonyma.

Hæc sint dicta de ente, ea ratione qua significat actum essendi rerum omnium; quia si sumatur vt est quoddã totum vniuersum, est multo apertior assertio: etenim cõceptus adæquatus & perfectus alicuius totius non potest cohærere sine suis partibus: vnde cùm substantiæ & accidentia, sint partes subiectiuæ entis, ea ratione qua est totũ vniuersum, non poterit ens obtinere conceptum perfectum & præcisum, à substantia & accidentibus: quæ si vera sunt, rectè poterimus colligere, conceptum entis perfectum & adæquatũ esse plures conceptus simpliciter & absolutè; scilicet conceptum Dei & creaturarũ, substantiæ & accidentium, ea ratione qua obtinent similitudinem in ente.

Hactenus loquuti sumus de conceptu entis formali, agamus iam de illius cõceptu obiectiuo; qui qua ratione debeat in ente constitui, his assertionibus explicamus.

3. Assertio. Sit igitur tertia assertio. Ens obtinet vnũ conceptum obiectiuum, non re, sed sola ratione abstractum à conceptibus Dei & creaturarum, substantiæ & accidentiũ. Non esse

secun-

ſecundùm rem abſtractum,ita confirmo. Si conceptus entis eſſet ſecundùm rem abſtractus à conceptibus ſuorum inferiorũ,ſequeretur vt ſi contemplemur ſubſtantiam iuxta propria attributa,illa non eſſet ens, quemadmodum quia conceptus animalis eſt præciſus ſecũdùm rem à conceptu hominis & bruti,homo in ratione propria,vt ſcilicet eſt particeps rationis, non includit animal: hoc autem eſt omnino falſum ; hinc enim ſequeretur vt ſubſtantia in propria ratione neque eſſet vna, neque vera,neque bona ; nã à quo negatur ens,negari quoque debent proprietates illius: ergo conceptus entis non erit ſecundùm rem præciſus à conceptibus ſuorũ inferiorum. 1. Argum.

Rurſus hunc conceptũ ratione eſſe diſtinctum à ſubſtantia & accidentibus, à Deo & creaturis,ex eo colligere poterimus,quod alia ratio ſit hominis vt homo eſt, & alia entis vt ens eſt; homo enim vt homo eſt, eſt animal particeps rationis; at uero vt eſt ens, eſt id quod habet eſſe: vnde quemadmodũ hæc nomina homo,& ens,non ſunt vnum,ſed diuerſa,ita quoque & naturæ illis ſignificatæ, erunt diuerſæ; quia ex nominibus ſignificantibus optimè colligere poterimus diuerſam rationem naturarum ſignificatarum. 2. Argum.

Ex his colligere poterimus, conceptum entis qui ratione differt à ſuis inferioribus Conſecta.

esse imperfectũ; ex eo scilicet quòd sit auulsus & distinctus ab illis: etenim cõceptus perfectus non potest abstrahi à suis inferioribus, cum sit secundùm essentiam inclusus in intima ratione rerum omnium. Vnde quemadmodum conceptum formalem entis, auulsum à conceptibus formalibus substantiæ & accidentium, diximus esse conceptũ imperfectum & inadæquatum; alterum verò qui non est abstractus ab eis, nuncupauimus perfectum & adæquatum, ita tanquam ex quodam signo, & veluti ab effectu colligere poterimus, conceptum obiectiuum entis auulsum à substantia, & accidentibus, esse imperfectum; & alterũ qui non est auulsus, sed qui hæc duo includit, vt obtinent similitudinem in esse, perfectum esse, & absolutum.

4. Assertio. Quarta assertio. Conceptus obiectiuus entis non est vnus simpliciter, sed secundùm quid. Hanc assertionem confirmamus imprimis

1. Argum. testimonio Arist. 2. lib. de Demonst. ca. 16. in quo loco constituit in analogis non dari vnitatem simpliciter & absolutè, sed secũdùm quid. Præterea vnitas secundùm pro-

2. Argum. portionem non est vnitas simpliciter, sed vnitas entis est secundùm proportionem, cum sit vnitas analogiæ, ergo erit illa vnitas secũdùm quid.

3. Argum. Tertio. Si vnitas entis esset simpliciter & absolutè vnitas, ens proculdubio esset synonymum;

nymum; quia ex vnitate simpliciter obiectiua alicuius naturæ colligimus illam esse synonymam, vt constat ex diffinitione synonymorum, in qua dicimus nomen, & rationem debere esse eandem, id est vnam simpliciter, eo quod identitas vnitatem consequitur, quemadmodum diuersitas multitudinẽ; hoc autem esse falsum luculenter satis ostendimus in superioribus, cap. 20. aduersus Scotum ergo.

Quinta assertio. Ens immediatè dicitur de creaturis & de decem generibus supremis, Hæc assertio ex superioribus sequitur apertissimè; nam si ens non est secũdum rem auulsum ab illis, sed includitur in vltimis, & proprijs eorũ conceptibus, immediatè haud dubiè has naturas significabit. Hanc eandem essertionẽ expressis verbis profitetur Arist. 8. Metaphy. cap. 6. vbi docet, ens & vnũ non contineri in difinitionibus; quia immediatè de rebus omnibus prædicantur, & 4. Metaphy. cap. 2. constituit idem esse hominẽ, ens, hominem, & vnum hominẽ, ob hãc causam, nimirum quia ens & vnum immediatè efferuntur de illo, dicetur itaq; ens immediatè de rebus omnibus. 5. Assertio. Aristo.

Caput vltimum, In quo dissoluuntur Argumenta aduersa.

T huic primo libro vltimam manum imponamus, super est vt argumentis propositis aduersus ea quæ docuimus satisfaciamus.

Solutio. Ad primum dicimus, propositionẽ esse veram in naturis synonymis, non autem in naturis analogis transcendentibus; eo quòd naturæ synonymæ non includuntur in vltimis differentijs, quibus interse naturæ specificæ separantur: Cæterùm analoga transcendentia sunt inclusa in vltimis differentijs & modis internis, & ob hanc rationem in synonymis illud in quo inferiora conueniunt, diuersum erit ab his in quibus differunt: in analogis verò transcendentibus nequaquam.

Solutio. Ad secundum. Respondemus, sat esse vt illi conceptus ratione differant, ad hoc, vt de vna & eadem re possimus diuersa ratione obtinere certitudinem & dubitationem; & ita dubitamus interdum de eadem re sit ne illa substantia, vel accidens, cùm tamen certò sciamus illam esse ens.

Solutio. Ad tertium. Libenter fatemur ens quod est diuisum in decem categorias neque esse tantùm substantiam, neque tantùm accidẽs; sed esse quippiam eis commune: hinc tamen non colligitur illud esse præcisum secũdùm rem à substantia & ab accidentibus; sed secũdùm solam rationem: etenim vt aliqui ali

cui

cui conueniat, quod alteri quod est idem cũ eo secundum rem nullo modo cõpetit, sufficit illa sola ratione interse distingui, quemadmodum album & albedo vnam, & eandem formam significant; verum quia illa interse differunt secundùm rationem, concreti & abstracti, aliquid effertur de albo, quod non effertur de albedine; dicimus enim album legere, vel orare, quod non dicimus de albedine. Eadem prorsus ratione quamuis ens & substantia, ens & accidentia sint vnum, & idem; tamen quia ratione differunt, dicimus ens esse diuisum in decem categorias, substantiam tamen vel accidentia in illas diuidi non dicimus.

Ad quartum. Admittimus ens esse prius natura substantia, vt ostendit argumentum, obtinereq; in illo priori conceptum aliquẽ præcisum ratione ab ea: dicimus tamen non esse illum perfectum, & adæquatum, sed inadæquatum: eandemq; ratione satisfacimus confirmationi; concedimus enim hanc attributionem, Homo est ens, priorem esse hac altera, Homo est substantia, in illoque priori ens obtinere conceptum aliquem distinctũ à substantia, imperfectum tamen & inadæquatum; hunc tamen non negamus in ente, sed alterum, qui est perfectus & adæquatus. Solutio 4.

Ad quintum. Dicimus, particulam illam perse, non contrahere substantiam, neq; acci- Solutio 5.

dentia; sed ens, quod est illis commune secundam analogiam; verùm quando deinde colligimus, ergo ens obtinet conceptum reipsa auulsum, neganda est consequentia; quia ad hanc contractionem sufficit illud ratione differre a substantia, & ab accidentibus.

Solutio 6. Ad sextum. Respon. in illa attributione, ens neque sumi pro substantia; neque pro accidentibus, sed pro natura quadam communi ad hæc duo, & distincta, non secũdum rem, sed secundùm solam rationem.

Solutio 7. Ad septimum. Eadem prorsus ratione satisfacimus, substãtiam scilicet, & accidentia conferri in ente exprimente naturam ipsis communem; quæ non differt, neque est auulsa ab eis secundùm rem; sed secundùm solam rationem.

Solutio 8. Ad octauum dicimus, conceptum formalem entis imperfectũ reipsa distingui à conceptibus formalibus substantiæ & accidentium; perfectum autem non differre reipsa, cùm ille nihil aliud sit quàm conceptus substantiæ, & accidentiũ, vt assimilãtur in esse: Obiectiuus verò neque perfectus, neque imperfectus est auulsus secundùm rem à substantia, & ab accidentibus: ratio autem est, quia cùm conceptus formalis sint actiones quædam intellectus, quæ non prædicantur secundùm essentiã, neq; de se inuicem, neq; de rebus repræsentatis, poterit vnus conce-

ptus

ptus formalis ab altero distingui, quemadmodum vna actio intellectus distinguitur ab altera; verùm cùm conceptus obiectiuus, tã perfectus quàm imperfectus sit intimus & & de essentia rerum omnium, nulla ratione poterit secundùm rem distingui à conceptibus harum rerum: vnde ex eo quód conceptus obiectiuus est ille qui repræsentatur per conceptum formalem, solùm sequitur esse duplicem conceptum obiectiuum, vnum perfectum, & alterum imperfectum; quemadmodum est duplex conceptus formalis, vnus perfectus, & alius imperfectus, non tamen sequitur vt quemadmodum conceptus formalis imperfectus, differt secundùm rem à conceptibus substantiæ, & accidentium, ita & obiectiuus imperfectus sit quoq; secundùm rem distinctus, à conceptibus obiectiuis eorundem.

Ad vltimum respondemus, falsam esse propositionem, quia conceptus vltimæ & atomæ differentiæ, est quoque simplicissimus, qui tamen non differt, neque est auulsus secundum rem à conceptu speciei quam componit; vt neque differentia secundùm rem differt, neque est auulsa ab eadem natura specifica: vnde quamuis conceptus entis sit simplicissimus, alij verò sint compositi, non hinc fiet conceptũ entis esse distin- Ad vltim.

distinctum & auulsum secundum rem à conceptibus rerum aliarum; cum sit de intima & essentiali ratione Dei & creaturarũ, substantiæ & accidentium, quemadmodum in sequenti libro ostendemus. Hactenus igitur de primo libro huius nostræ Metaphysicæ disputationis dicta sint satis.

(.·.)

FINIS.

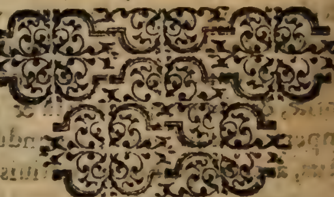

DE ENTE ET EIVS PROPRIE-tatibus liber secundus.

PRAEFATIO.

EA hactenus exposuimus, quæ ad analogiam & conceptum entis intelligenda, necessaria esse conspeximus; quibus, ni fallimur, luculenter satis explicatis, consequens est vt de essentia & existentia, quæ nomine entis significantur, in hoc secundo libro disputemus. Ita enim facilius multo naturam entis perdifficilem satis, cognitam, perspectamq; habebimus. Tū quodnam sit illud ens quod est transcendēs, & de quo concludūtur proprietates, de quibus deinde disseremus. Preterea agemus de proprietatibus illius in genere, & in communi, num scilicet in ente sint huiusmodi proprietates, quæ illę sint, quem ordinem inter se obtineat, & qua ratione de illis efferatur: quibus explicatis, vltimā manum etiam huic secundo libro imponemus. Vt autem recta metho-

Distinctio essentię ex Aristot.

methodo progrediamur, auspicabimur à definitione essentiæ & existentiæ: ita enim Plato, Arist. Cicero, & alij grauissimi Philosophi perscribunt, in omni quæ cum ratione instituitur disputatione, à diffinitione, tanquã à firmissimo præsidio esse exordiendũ.

Caput I. Quid sint essentia & existentia.

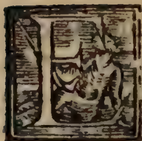

Xplicaturi igitur diffinitionẽ essentiæ, non alijs verbis quàm ipsius Arist. illam diffiniẽdam esse arbitramur. Is enim, 7. lib. Metaphy. cap. 4. ad hunc modum diffinit essentiam: Essentia est illud quod per se & primo de re dicitur. Quam diffinitionem esse accuratam, apertissime intelligemus, si singulas eius partes percurramus. Imprimis igitur essentia debet de re per se, idest non accidẽtariò, prædicari. Quia essentia est illud quod respondemus ad interrogationem effectam de re quid sit; at si interrogemus quid sit res, nõ respondemus illa attributa quæ accidentariò; sed quæ per se de re prædicãtur; roganti enim quid sit triãgulum, non respondemus illud esse calidum, vel frigidum, candidum, vel atrum, quæ accidentariò prædicantur, de eo; sed esse figurã planam

Diffinitio essentię ex Aristot.

planam tribus lineis comprehensam, quæ sunt illius attributa perse. Ceterum quia nõ omnia quæ perse dicuntur, sunt de rei essen tia, quemadmodum proprietates dicuntur de subiecto in secundo modo dicendi perse, quæ tamen non dicũtur de eo secundum essentiam, adhibita fuit altera pars diffinitionis, & primo, vt per eam excludamus proprietates ab essentia: etenim quamuis illæ per se de re efferantur, quia tamen non efferuntur primo, sed secundo loco de subiecto, non spectabunt ad eius naturam & essentiã. quod etiã ex eo confirmat illud Arist. quia cum vnius rei sit vna essentia, & sint diuersę proprietates, vt extremitatis proprietates sunt lenè, asperum, & coloratum; si omnes hę spectarent ad vnam & eandem essentiam extremitatis, lenis, asperi, & colorati, iuxta proprias eorum rationes, esset vna & eadem natura; quod tamen est omnino falsum. Constat igitur hanc esse accuratam diffinitionẽ essentię. Vnde colligendum erit, genus & differẽtiam attinere ad rei essentiam; quia hæc duo perse, & primo, de re prædicantur.

Diffiniunt etiam alij essentiam alijs duabus diffinitionibus, prima est. Essentia est illud quod significatur per essentialem diffinitionem. Quia diffinitione frequenter vtuntur Philosophi, vt D. Thom. 1. part. q. 29. articulo 2. ad. 3. quotlibet. 2. articulo 4. in cor-

Alij essentiam diffiniũt duabus diffinitionibus, quarũ hæc est. 1. D. Thom.

in corpore,& quodlibet.3.artic.4.ad.1. & alij multi. Verum hæc diffinitio potius spectat ad Logicum quàm ad Metaphysicum; eo quòd agere de rebus vt significantur vocibus, aut orationibus, vt sunt diffinitiones, munus est & officium dialectici. Ceterùm cum essentia sumi possit duobus modis, primo in abstracto vt sumitur essentia hominis, quando nomine humanitatis significatur: & altero modo in concreto, vt sumitur eadem essentia ea ratione qua exprimitur nomine hominis; essentia vt significatur per essentialem diffinitionem, non sumitur in abstracto, sed in concreto: per hãc enim diffinitionem, animal particeps rationis, non significamus humanitatem, sed hominem.

2. Diffinit. Secũda diffinitio est. Essentia est illud cuius actus est esse: quam diffinitionem propo-

D. Thõm. nit D. Tho.1.Senten.dist.23.artic.1.in corpore. Attamen vt illam & superiorem rectiùs intelligere possimus, annotandum est, essentiã tribus nominibus à Philosophis esse nuncupatam, scilicet quidditatem, essentiã, & naturam; potest enim referri illa ad esse, quod ab ea fluit, & à quo primò actuatur; ad diffinitionem per quam exprimitur, & ad operationes ab ea dimanantes. Ratione primi appellata fuit essentia, quia per eã vnaqueq; res, & in ea, habet essendi actum, & ita debet intelligi diffinitio proposita, de essentia

sub

sub ratione essentiæ, vt ab ea fluit esse: hac siquidē ratione dici potest illud cuius actus est esse; etenim existentia & fluit, & recipitur in essentia tamquā actus in potentia. Ratione verò secūdi vocata fuit quidditas, quia sola quidditas est quæ explicatur essentiali diffinitione. Tandem ratione tertij dicta est natura, quasi sit nascitura, à qua multæ operationes nascuntur, & deriuantur. Hactenus quid sit essentia exposuimus, declaremus iā existentiæ, (quæ comuni nomine ab auctoribus esse nūcupatur) diffinitionem. Existētia igitur ita diffinitur, primus actus impressus à Deo cuilibet enti creato, quo primo illud cō stituitur extra facultatem suarum causarū. In hac diffinitione prima particula est actus; quia existentia est qua media ea quæ erant potestate reuocantur in actum; vt rosa, quæ quando non existit non est actu, adueniēte existentia, illico constituitur in actu. Secunda est primus; per quam separamus existentiam ab operatione, quæ est actus secundus; imò & ab ipsa forma, & ab essentia; quæ cōparata cum existentia, non habent locum actus primi, sed secundi; quia neq; forma, neque essentia sine existentia, possunt aut esse, aut intelligi esse in actu; quemadmodum docet D. Tho. 1. p. q. 3. artic. 4 in corpore. Tertia est, impressus à Deo: quæ non est ita intelligēda, quasi solus Deus conferat existentiā; Diffinito. D. Thom.

 quemad-

quemadmodum quidam recentiores docuerunt, aduersus quos in sequentibus disputabimus; sed dicitur esse impressus à Deo, quia primo, magis intime, & propria vi, imprimitur ab eo: etenim quamuis equus generans equum producat existentiam illius, tamen quia non producit illam propria virtute, neque primò, sed secundario, & virtute sibi à Deo tributa, propterea dicitur actus impressus à Deo. Quarta est, cuilibet enti creato; per quam exprimitur subiectum existentiæ, quod est, id quod est productum, per se subsistens in categoria substantiæ; hoc enim est proprium subiectum existentiæ: nomine autem entis creati, quodlibet ens productum intelligimus, siue sit verè creatum, vt Angelus; siue vera generatione productum, vt leo, & arbor. Vltima est, quo primo est extra facultatem suarum causarum; quæ particula complet, & constituit rationem formalē existentiæ; est enim eius vltima ratio constituere rem extra facultatem suarum causarum: cùm enim res quælibet ante existentiam sit in facultate sola ipsarum, & sit veluti latens in ea, adueniente existentia, eodem temporis momento erumpit extra talem facultatem, & a parte rei per eam constituta subsistit in propria natura, auulsa, & diuisa à suis causis. Vnde cùm in existētia duo hæc reperiātur, recipi in aliquo tamquam in sub

iecto

iecto, eo modo quo actus recipitur in sua potestate; & efficere rem extra facultatem suarum causarum, hoc secundum magis intimè cōpetit existentiæ quàm illud primum: nam existentia humanitatis Christi domini est vera existentia, quæ tamen non recipitur in aliquo tamquam in subiecto, cùm sit existentia diuina, quæ nulli subiecto inest, cōstituit tamen illam extra facultatem suarum causarum. Sunt quidam qui rationem vltimam existentiæ dicunt esse constituere rem extra nihil. Verùm hi toto profectò errant cælo; quia essentia est etiam per quam res constituuntur extra nihil, cùm tamen essentia non sit existentia. Verius igitur dictum est à nobis, rationem eius vltimam esse constituere rem extra facultatem suarum causarū: quod tamen intelligi debet in creaturis, quę habent causas producētes: quia in creatore, qui supra se nullam habet causam, ratio existentiæ erit constituere eum in rerum natura, & à parte rei subsistentem.

Quorundā reprehensio.

Cap. II. In quo explicatur sit ne existentia substantia vel accidens.

P 5 Breui-

Breuiter quidē, & succinctè in superiori capite exposuimus: quid sit existentia, proposita illius diffinitione: verùm quia hæc tractatio est difficilis, maximeq; omnibus Philosophis necessaria, erit illa altius repetenda, & diffusius explicāda. Instituimus autem in hoc capite explicare sit ne illa substantia, vel accidens; quam rem vt commodiùs explicemus annotandum est, accidens duobus modis sumi posse. Primò vt est diuisum contra substantiā, qua ratione denotat naturam subiecto inhærentem, quemadmodum substantia significat naturā per se cohærentem. Secundo significat quid quid est extra essentiam rei, quod scilicet, neque continetur in attributis essentialibus, neque exprimitur per essentialem diffinitionem: hac distinctione vtitur D. Tho. q. 5. de Potentia art. 4. ad 3. & passim in alijs locis, quæ est peruulgata, & protrita satis apud omnes Philosophos.

Anno. Accidens sumitur duobus modis

D Thom.

Illa igitur constituta, ad explicandā quęstionem propositam sit prima assertio. Existentia non est accidens in prima significatione, quod scilicet inhæreat alicui subiecto, & superaddatur ei eo modo quo dicimus albedinem esse accidens niuis, quia inhæret illi, & additur illius essentiæ iam completæ, & absolutæ, tanquam natura quædā extrinseca

1. Assertio.

ſeca. Contrariam ſententiã olim docuerat Auicena, vt author eſt D. Thomas in Comment. in cap. 2. lib. 4. Methaph. inquiens exiſtentiam, & vnitatem, eſſe quædam accidẽtia rebus inhærentia, ſuperaddita earũ naturis, &c. Confirmatur tamen aſſertio his argumentis. Primum eſt. Omne accidẽs ſumit exiſtentiam à ſubiecto, vt author eſt Ariſt. 7. Metaph. cap. 1. docens accidentia eſſe entia quia ſunt in ſubſtantia, ergo ſi exiſtentia eſt accidens, deſumet exiſtentiam à ſubiecto, & ita exiſtẽtiæ, eſſet exiſtentia: quare abiremus in infinitum; ſi enim exiſtẽtia prior deſumit exiſtentiam a ſubiecto, ſecunda quoq; exiſtentia cùm ſit accidens, deſumet exiſtẽtiam aliã tertiam à ſubiecto, & hæc tertia, aliam quartam, & ſic in infinitum, quod cùm ſit manifeſtè falſum, exiſtentia non erit accidens.

Contrariã ſententiã docet Auicenna.

Confirmatur.

1. Argum. Ariſtot.

Secundum omnia accidentia ſupponunt ſubſtantiam cui inhærent abſolutam in ſuo eſſe, & exiſtentem in rerum natura; ſed exiſtentia non ſupponit ſubſtantiã abſolutam, & exiſtentem; cum ſit illa abſolũtio ſubſtantiæ, & ratio formalis exiſtendi, ergo non erit accidens. Præterea. Si exiſtentia eſſet accidens, cum categoriæ diſtinguãtur per diuerſos modos exiſtendi primo, & proxime per diuerſos modos prædicandi, fundatos in diuerſis modis exiſtendi, ſequeretur omnes ca-

2. Argum.

3. Argum.

tegorias esse accidentia, & non dari aliquam categoriam substantiæ; quia omnis existētia est accidens. & nulla est substantia, hoc autē nullus sanæ mentis affirmabit, igitur existentia non est accidens. Ad hæc terminus generationis substantialis non est accidens; in eo enim distinguitur generatio substantialis, à generatione accidentaria, iuxta Arist. 1. de ortu cap. 3. quod terminus illius sit substantia, terminus vero accidentariæ, sit accidēs; sed terminus generationis substantiæ, est existentia; diffinitur enim generatio, ab Arist. 5. Physico. mutatio de non esse ad esse, vbi nomine esse non potest intelligi essentia; quę non est terminus generationis; cum vel illa sit æterna, iuxta multorum sententiam, vel saltim sit immutabilis, & inuariabilis perse, intelligi ergo debet existentia, vt omnes Philosophi vno ore profitētur, ergo non erit omnis existentia accidens. Rursus omnis forma tribuit aliquam existentiam eiusdem generis, & categoriæ, apertum est enim cum categoriæ sint impermixtæ, non posse vnam formam conferre esse, vel existentiam alterius categoriæ; & enim si ita fieret, interse illæ confunderentur; ergo forma substantialis conferet existentiam eiusdem categoriæ, quare non omnis existentia erit accidens. Denique omne accidens vel est quantitas, vel qualitas, vel continetur in aliqua alia deter-

4. Argum.

Aristot.

5. Argum.

6. Argum.

minata categoria; sed existentia neq; est quã-titas, quia ita non conueniret qualitati, neq; qualitas, propter eandem rationẽ, quia non cõuenit alijs, ergo existẽtia non erit accidẽs.

Secunda assertio. Existentia est accidens in secunda significatione, existentia est extra essentiam rei, quia neq; continetur in attributis essentialibus rei, neque exprimitur per essentialem diffinitionem illius. Confirmatur his argumentis, primum est petitum ex authoritate Arist. qui expresśis verbis illam profitetur. 2. lib. de demonstratione cap. 7. vbi ita habet. *Homo & esse hominẽ aliud est*: & proximis verbis subiũgit. *Esse uero nulli est substantia*. i. essentia, quia substantia essentiã quoq; significat apud Arist. 5. Metaphy. c. 8. & 7. cap. 3. & in eodem loco instituit confirmare ens non esse genus, quia non prædicatur secũdum essentiam de naturis sibi subiectis, quemadmodum prædicatur genus; quod cum non posśit intelligi de ente vt significat essentiam, cum illud essentialiter prædicetur, intelligi debet de ente vt significat existentiam, vnde secundum Arist. existẽtia erit extra naturam rei. Deinde. 2. lib. de demonstratione cap. 1. secernit quæstionẽ an est, à quęstione quid est, cum ergo per quæstionem an est declaretur existentia, per quæstionem vero quid est essentia, existentia extra essentiam & naturam rei erit. Secun-

2. Assertio.

1. Argum.

Aristo.

2. Argum. dum argumentum. Quæ sunt de essentia exprimuntur per essentialem definitionem, sed existentia non exprimitur per essentialem diffinitionem; nam quando hominem diffinimus, nihil minus exprimimus quam ipsum existere, vel non existere, sed tantum denotamus illum esse animal particeps rationis, ergo existentia non erit de essentia rei.

3. Argum. Tertiũ si existentia esset de essentia rei; cum attributa essentialia semper rebus conueniant, sequeretur & existentiam semper rebus conuenire, & ita semper rosa existeret, quemadmodum semper est flos, quod tamen vel ipsa experientia quem sit falsum, luce clarius intuemur.

Annotandum. Annotandum est tamen assertionem intelligendam esse de existentia creata; quia si de increata loquamur, illa est de natura & essentia Dei opt. max. in Deo enim existentia est sua essentia, vt docent Theologi cum.

Qui profiteatur assertiones superiores. D Thom. D. Thom. 1. p. q. 3. artic. 4. Has ambas assertiones profitentur viri grauissimi. D. Tho. q. 5. de potent. artic. 4. ad. 3. in. 1. distin. 8. in explicatione literæ, quotlib. 2. q. 2. artic. 1. in commentarijs in cap. 2. lib. 4. Metaphy. & in opusculo de formis. q. 8. si tamen illud opus sit ab eo editum.

Capreo. Capreo. in. 1. dist. 8. q. 1. concl. 3. & in plerisque solutionibus argumentorum

Deça. Flandre. Didacus Deça in eodem lib. & q. Flandrensis. 4. Metaphy. q. 3. artic. 5. & institu-

institutor noster eruditissimus magister Dominicus Bañes. 1. p. q. 3. articulo 4. dubitatione. 1. M. Bañes.

Tertia assertio. Existentia non continetur in aliqua determinata categoria per se, sed reduci debet ad categoriam essentiæ cuius est actus, ita vt existentia substantiæ, ad categoriam substantiæ, & existentia quantitatis ad categoriam quantitatis sit reuocanda: Ita docent Capreolus, & Flandrensis in locis citatis, Soncinas 4. Metaph. q. 12. Caietanus cap. 5. de ente, & essentia q. 11. ad octauum, & Iauellus in tractatu de transcendentibus, cap. 4. Non contineri existentiam in certa aliqua categoria ex eo probamus; quia per omnes illas se se diffundit, & diuagatur; at non contineri per se colligere poterimus ex eo, quod solum genera, species, & indiuidua ex quibus conflatur recta series categoriæ, continentur per se in categorijs; existētia verò neque est genus, neque species, neque indiuiduū. Contineri autem reductiuè, non quidem eo modo quo imperfectū reducitur ad perfectum; sed eo quo actus reducitur ad categoriā suæ potestatis, & terminus ad categoriam rei quā terminat; & absoluit, ita ostendimus, primo, actus, & potentia continentur in eadem categoria vt author est Aristot. 9. Meta. cap. 7. & 2. de Anima cap. 1. sed existentia est actus essentiæ, essentia verò est poten-

3. Assertio. Capreo. Flandr. Caiet. Iauell. 1. Argum.

potentia quædam recipiens existentiam, & quæ actuatur per eam; cùm igitur essentia substantiæ sit in categoria substantiæ; & essentia, accidentium in categorijs accidentiũ, existentia substantiæ continebitur in categoria substantiæ, & existentia accidentium in

2. Argum. categorijs accidentium. Secundò, à qualibet forma fluit existentia, quemadmodum & essentia eiusdem categoriæ, ergo à forma substanntiali fluit existentia substantialis, & à forma accidentaria existentia accidentaria; quare cùm forma substantialis sit in categoria substantiæ, & formæ accidentariæ in categorijs accidentium, existentia substantialis continebitur in categoria substantiæ, & existentia accidentaria in categorijs accidentiũ.

4. Assertio. Quarta assertio. Existentia creaturarum neque est creator, neque creatura, neq; ens, sed est concreta, & comproducta, & est illud ratione cuius ens est id quod est. Diximus creaturarum; quia existẽtia creatoris est creator, quidquid enim est in Deo, est Deus. Inprimis existentiam non esse creatorem vberrimè ostendit D. Thom. 1. cõtrag. cap. 26. & 1. sent. dist. 8. q. 1. artic. 2. nam existẽtia creaturarum neq; est æterna, neque infinita; quemadmodum Deus est æternus, & infinitus.

D. Thom.

Præterea non esse creaturam demonstramus argumento hausto ex eodẽ D. Thoma. 1. p. q. 45. artic. 4. creari est fieri, ergo illius

D. Thom.

est

est creari cuius est fieri, sed fieri tantum est suppositorum,& per se existentiũ,ergo creari tantum erit suppositorum,& per se existẽtium,& ita cum existentia non sit suppositum,neque creabitur, neque erit creatura, sed concreabitur, & comproducetur simul cum supposito creato:vnde quemadmodum accidentia neque generantur, neque intereunt,sed congenerantur cum subiecto,& intereunt cum eo: pari ratione existentia,neque creabitur, neque producetur, sed concreabitur,& comproducetur. Tandem non esse ens,ea ratione qua ens significat id quod est,eleganter docet Boetius in libello de hebdomadibus, quia id quod est, est res per se subsistens, at existentia non subsistit, sed est id ratione cuius id quod est,est,& consistit in se,quemadmodũ albedo non est alba,sed est illud ratione cuius nix dicitur alba:si autem ens sumatur vt est diuisum contra nihil,existentia est ens; quia non est nihil. Verũ hæc omnia abundè explicata fuerunt à nobis in primo lib.cap.3. Boetius.

Quod si quis nobis obijciat authoritatem libelli de causis propositione. 4. in qua expresse continetur esse, vel existentiam, esse creaturam, ita enim habet illa propositio. Prima rerum creatarũ est esse. Respon.cum D.Thom. in loco proxime citato ad primũ, aliquid posse dici creatum,vel quia est termi-

nus creationis; vel quia est subiectum illius, subiectum est suppositum, & res per se subsistens, terminus verò, vel ratio obiecti creationis est existentia, ad hoc enim terminatur creatio, vt id quod creatur, existat in rerum natura. Dicitur igitur existentia creatura, non quia sit id quod creatur, vel subiectum creationis; sed quia est terminus, & ratio illius.

Cap. III. In quo dissoluuntur quædam obiectiones.

Erùm vt ea quę docuimus longè illustriora reddantur, proponendę, simulque dissoluendæ erunt quædam obiectiones aduersus illa, præsertimq; ad-

1. Obiect. uersus primã assertionem. Prima est. Quidquid est, vel est substantia, vel verũ accidens, sed existentia non est substantia, ergo erit verum accidens. Propositionem omnes profitentur, cõfirmatur assumptio. (& loquimur de existentia substantiæ, quia existentiã accidentis, accidens esse docuimus) Existentia substantiæ non est substantia secunda; quia neque est genus, neque species; neque est prima, quia substãtia prima diuisa est ab Arist.

Aristot. 7. Meta. cap. 3. & 2. de Anima cap. 1. in ma

teriam,

teriam,& formam,& totum compositum,at existentia non est materia, cùm non sit pura potentia, neque forma; cum non sit pars essentialis rei,neque totum compositum; cùm non sit id quod est, ergo non erit substantia prima. Huic obiectioni respondemus ex Capreolo in primo dist.8.q.1. in solu.3. aduersus primam assertionem,diuisionem entis in substantiā,& accidentia esse diuisionem entis, vt significat essentiam, & non vt significat existentiam,vt author est D. Tho. quod lib.2.q.2.art.1. Vnde ita debet intelligi diuisio. Omnis essentia vel est substantiæ, vel accidentiū; at verò existentia non est ens quod significat essentiam, & ita non continebitur sub hac diuisione: quare neque erit substantia, neque accidens,sed reuocabitur ad categoriam substantiæ, & accidentium. Vel respondere possumus diuisionem entis in substantiam,& accidentia, intelligendā esse de ente quod est:ita vt sensus illius sit. Omne quod est,aut est substantia,aut accidens, existentia verò non est id quod est, sed est id ratione cuius al quid est. Solutio 1. Capreol. D. Thom. 2. Sol.

Secunda obiectio. Accidēs est illud quod potest adesse & ab esse,subiecto absq; illius interitu vt docuit Porphyrius in cap. de accidente,sed existētia potest adesse,& ab esse essentiæ,quæ est illius subiectū absque eius interitu;cum remanente essentia æterna, & 2. Obiect. Porphy.

in va-

in variabili, interdum illa existat, & interdũ non existat, ergo existentia est verum accidens. Respon. in diffinitione accidentis nomine subiecti intelligendum esse illud quod actu existit propria, & eiusdem generis existentia; cum accidentia omnia supponãt subiectum constitutum, & existens; attamen essentia non est illud quod existit, sed suppositũ est quod existit, vnde quamuis vocari possit essentia subiectũ existẽtiæ, quia recipitur in ea, eo modo quo actus recipitur in propria potestate, non tamen est subiectum quod diffinitur in diffinitione accidentis.

Solutio.

3. Obiect. Tertia obiectio. Quidquid aduenit rei ab extrinseco, & non est de illius essentia, est accidens; sed existentia aduenit cuilibet rei ab extrinseco, scilicet vel à Deo, vel à generante, & non est de essentia ergo erit accidens. Respon. propositionem esse veram de accidẽte vt significat illud quod non est de essentia rei, esse tamen falsam de accidente in hærente, vel de accidente quod est diuisum contra substantiã.

Obiect. 4. Quarta. Illud quod fluit à principijs essẽtialibus est verum accidẽs, vel proprium, vel commune, nam si fluat à principijs indiuiduantibus est accidens commune: si à principijs specificis est accidens proprium; sed existẽtia fluit a principijs essentialibus, ergo vel

Solutio. 1. erit accidens proprium, vel commune, & ita

erit

verũ erit accidēs. Resp. inprimis falsam esse propositionē; quia ipsa essentia fluit à principijs essentialibus, cùm coalescat ex eis, cũ tamen neque sit accidens proprium, neq; commune. Resp. deinde illud quod fluit à principijs essentialibus, esse, vel accidēs propriũ, vel commune, si fuerit alterius generis, & categoriæ; at si fuerit eiusdem generis, nulla ratione poterit esse accidens, & ita cùm existentia sit eiusdem generis, & categoriæ cũ essentia; cùm sit illius terminus intrinsecus, non poterit esse accidens. Solutio. 1. Solutio 2.

Quinta. Quod aduenit enti composito ex materia, & forma, est verũ accidens; quia aduenit substantiæ constitutæ; sed existentia est huiusmodi; aduenit enim supposito prius constituto ex materia, & forma; ergo erit verum accidens. Resp. propositionē esse veram, si illud quod est compositum ex materia, & forma, fuerit ens completum, & in actu; sin minus dicimus illam esse falsam; at sine existentia nulla substantia indiuidua est ens completum, & in actu, cùm sit ipsa existentia absolutio, & actus rerum omnium; quare existentia nulla ratione erit accidens. Obiect. 5. Solutio.

Cap. IIII. Explicantur tres dubitationes de eadem existentia.

Q. Antea

Ntequam vlterius progrediamur, erunt tres dubitationes de eadem existentia breuiter explicādæ. Prima est, fluat ne existentia à forma. Secunda, quibus propriè conueniat existentia. Et tertia, num sit illa vltimus actus nec ne?

Nū existētia fluat à forma opinio quorundam.

Primam quæstionem quidam ita dissoluunt, vt duplicem dicant esse existentiam, vnam simpliciter, & absolutè, per quam vnū quodque existit à parte rei; & alteram in aliquo certo, & determinato genere, vel natura, vt est existentia hominis, vel equi; primam vocant existentiam imperfectam, alteram vero perfectam. Alij eandem distinctionē sub his verbis proponunt. Existētia quædam est formalis, quæ scilicet fluit ab aliqua forma, & alia entitatiua, quę rationem entis consequitur. Dicunt igitur existentiam imperfectam, vel entitatiuam, non esse à forma; quia materia prima habet suapte natura huiusmodi existentiam, & non à forma; alteram vero formalem, vel perfectam, esse à forma; vt existentiam hominis, esse à forma hominis, & existentiam Leonis, à forma Leonis. Hanc sententiā amplexus est Gregorius Ariminen. in 2. dist. 12. q. 1. artic. 1. & Benedictus Pererius 6. lib. suæ Philo. cap. 13. & omnes illi qui constituunt materiam primam non esse puram potentiam, sed ex se ha

Grego. Pererius.

bere

bere aliquem actum entis.

Alij verò eruditissimi Philosophi, vt Ca preo. in 1. dist.8.q.1.ad 7.& 17.contra primam assertionem, & M. Bañes in 1. p. q. 3. art.4, dubitatione 4. arbitrantur existentiam neque in genere caussæ formalis, neque in genere caussæ efficientis, fluere à forma, sed in solo genere caussæ disponentis; quia ipsa solùm constituit subiectum capax, & accommodatum, vt scilicet sit in potentia, ad recipiendam existentiam à Deo, à quo solùm tãquam à proprio principio deriuatur: quemadmodum diaphaneitas, vel perspicuitas in aëre, est aqua fluit lumen in eo; non in genere caussæ formalis, aut efficientis, sed in genere caussæ disponentis; eo ꝙ præparat aerem vt fiat capax ad recipiendam lucem à sole, à quo tanquam à proprio principio potest deriuari. 2. C Capre M. Bañes.

Plerique tamen Philosophi constituunt, existentiam fluere à forma in genere caussæ formalis, quemadmodum esse cãdidum, fluit à candore, & esse calidum, à calore: constituunt enim duplicem effectum formalẽ formæ, vnum primum, & alterum secundum: primus est esse essentiæ: secundus verò, esse existentiæ. Primumque illum docent nulla ratione posse à forma separari; secundũ veverò optime posse, vt in humanitate Christi Domini, esse essentiæ humanæ non sepa- Opinio.

 ratur

ratur ab anima rationis compore, imo neq; potest separari; esse vero existentiæ, separatur ab ea; cum non existat per humanam, sed per existentiam diuinam. Hāc opinionem accurate explicant Soncinas. 5. Metaph. q. 5. Iauellus in eodem loco. q. 3. Flandrensis. 4. Metaphy. q. 3. art. 6. Caieta. 3. p. q. 17. artic. 2. & in numeri ali.

Sonci. Iauel. Flandr. Caiet.

Inter has igitur discrepantes opiniones, vt nostram sententiam explicemus sit prima assertio. Nulla est existētia, quæ nō fluat à forma, vel tamquam à causa disponente, vel tamquam à causa formali. Hanc essertionem communibus Philosophorum suffragijs fuisse olim ab omnibus illis constitutā, testis est locupletissimus. D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, vbi constituit, Philosophos docuisse existentiam omnem à forma promanare, & eam nihil aliud esse, quam actum formæ in materia: verba illius sunt. *Omne esse ex forma est in rebus creatis esse uero non est nisi ex coniunctione formæ cum materia; unde Philosophi dicunt illud describentes, esse est existentia formæ in materia.* Eiusdem etiam sententiæ est lucidissimus Themistius. 2. de Anima cap. 1. tex. 7. vbi docet à forma habere res omnes quod sint, & existant, & quod habeant vnitatem. Confirmatur etiam eadem essertio inductione quadā adhibita, existentia albi est ab albedine, & ca

Explicatur dubitatio. 1. Assertio.

Boetius.

2. Argum.

lidi

lidi à calore, equi a forma equi, Leonis à forma Leonis, & sic in alijs, omnis ergo existentia est ab aliqua forma. Sat scio alios responsuros, falsum esse sic in alijs euenire, quemadmodum in Leone, aut equo euenit, nam materia prima habet existentiam entis, quã non habet à forma, sed a sua propria natura. Verum non est hic locus confutandi hanc solutionem, ne misceamus disputationem de materia, cum disputatione de ente, semper enim mihi displicuit, disputationes de diuersis rebus pertractantes, interse confundere, & perturbata ratione permiscere, quod quibusdam recentioribus est maximè vitio vertendum; si tamen superior aura feliciter arriserit, superiq; conatibus nostris bene fauerint, vt cõmẽtaria nostra in Phylosophyã prodeant in lucem. 1. lib. Physicorum, in disputatione de principijs rerum naturaliũ, parte. 2. satis superq; illam confutabĩmus, ostendentes materiam primam ita esse puram potentiã, vt nullum suapte natura contineat actũ entis. At ne quis existimet solutionem esse alicuius ponderis, nunc breuiter ita illam reijcimus. Quidquid cõtinetur sub aliquo genere, cõtineri debet sub aliqua specie illius, quemadmodum quidquid continetur sub animali debet contineri sub homine, aut bruto; ergo quidquid continebitur sub ente contineri debet sub aliqua illius spe

Solut. aliorum.

Confuta.

cie, & ita cum existentia contineatur sub ente continebitur sub aliqua illius specie; sed omnis existentia quæ continetur sub aliqua specie fluit à forma, quia est existētia formalis, ergo omnis existentia à forma dimanabit, quare neque materia prima sine forma poterit vllam obtinere existentiam.

2. Assertio. Secunda assertio. Forma non concurrit ad existentiam ingenere causæ efficientis. Confir. his argumentis, primum est. Causa

1. Argum. sa efficiens non agit antequam existat, vnde prius est aut tempore, aut natura illam existere, quam agere: sed forma sine existentia non existit, ergo ad existentiam producendā non poterit concurrere in genere causæ effi

2. Argum. cientis. Secundum, quamuis forma, & efficiens, possint eidem rei conuenire, non tamē conueniunt illi respectu eiusdem effectus; sed forma respectu existentiæ concurrit in genere causæ formalis, vt postea dicemus, ergo respectu illius non poterit esse causa effi

3. Argum. ciens. Tertia. Illa est causa efficiens rei quę comproducitur, quæ est causa efficiens rei quæ producitur, cum per eandem actionem eiusdem causæ, res producantur, & comproducantur; sed existentia comproducitur vt docuimus in cap. 2. huius lib. ad productionem rei, vel suppositi subsistentis, cum igitur suppositum fiat tamquam à causa efficiēte, vel à creante, vel à generante, & non à for

ma,

ma, existentia quoq; fiet tamquam à causa efficiente à generante, vel creante, & non à forma.

Tertia assertio. Existentia fluit à forma in genere causæ formalis. Hanc assertionem constituimus cum vltima opinione, illamq; ita suademus. Primo ex Arist. qui apertissimis verbis illam profitetur. 5. Metaph. cap. 8. in quo loco referens significationes substãtię, inquit significare quoque illam, essentiã, & formam à qua tamquam à proprio principio deriuatur existentia. Sic enim habet iuxta interpraetationem Besarionis, & veterem Boetij. *Altero modo quodcumque fuerit causa existentiæ, talibus in existens quæ nõ dicuntur de subiecto, ut anima animali*. Quẽ locũ si paccato animo cõspiciamus, luce clarius illũ nostram assertionem confirmare intuebimur. & 2. lib. de Anima cap. 4. explicans qua ratione anima sit causa efficiens corporis viuẽtis, forma, & finis: inquit esse formã, quia cõfert existentiam corpori viuenti, nam existẽtia omnis à forma fluit, tamquam à propria causa, verba eius sunt iuxta veterem Boetij interpretationem. *Causa enim ipsius esse omnibus substantia est* i. forma est causa existẽtiæ, quia substantia interdum ab Arist. formam, & essentiam denotat vt. 7. Metaph. capit. 3. Præterea 2. Physico. cap. 1. & 2. de Anima cap. 2. docet vnamquamq; rem per materiã

3. Assertio. Confir. ex Aristot.

Aristot. Et. 5. cap. 8

esse potestate, per formam vero esse in actu, simpliciter & absolute. Ex quibus locis ita connecto argum. Vnaquæque res est simpliciter in actu per existentiam, quia actus simpliciter, & absolutè tantum potest rei existẽti conuenire, eodem Arist. authore. 9. Metaphy. c. 3. sed vnaq; res est in actu simpliciter, & absolutè per formam, ergo vel forma est existentia, vel a forma fluet existentia; cum igitur forma non sit existentia, proculdubio fluet ab illa. Hancque esse communem Philosophorum opinionem author est Boetius in loco proposito in. 1. assert. & D. Thom. qui omnium Philosophorum placita acuratissime perlegerat, præclarum pro hac assertione profert testimonium. 3. part. quest. 17. art. 2. ita dicens. *Esse* (i. existẽtia quia de illa eo loco loquebatur) *Pertinet ad naturam & hypostasim, ad hypostasim quidẽ sicut ad illud quod habet esse; ad naturam autem sicut ad id quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo quod ea aliquid est, sicut albedine est aliquid album, & humanitate homo*. Quo testimonio efficaciter satis nostram assertionem confirmatam remanere arbitramur: in eo enim duo docet. D. Tho. primum est, existentiã esse essentiæ, siue formæ, tamquam principij a quo deriuatur; alterũ, formam & essentiam, ex eo esse entia; quia eis aliquid est, vel existit, quæ duo apertissime

Argum.

Aristot.

D. Thom. egregium testimonium.

tissime

tissime nostrę fauent opinioni,& confirmant assertionem. Deniq; generatio est mutatio, de non esse ad esse, sed mutatio nō fit ad materiam, sed ad formã, ergo neque generatio fiet ad materiam, sed ad formam, igitur esse, à forma dimanabit. Plura alia poteramus ad hanc sententiam suadendam in medium proferre, ne tamen limites institutos transiliamus illa prætermittimus, quę à nobis. 2. lib. Physic. cap. 3. Deo fauente proponētur, in quo loco simul ostendemus existentiã fluere a caulis inferioribus, & non à solo Deo (secundario tamē) aduersus eosdem authores, qui contrarium opinantur. Aduersus hæc tamen ita aliquis insurget primo, effectus formæ non differt reipsa a forma; vt esse album non differt reipsa ab albedine; sed existentia iuxta decreta D. Thom, vt postea ostendemus, reipsa differt à forma, ergo existentia non erit effectus formalis formæ. Huic argum. satisfacit Capreol. in. 1. dist. 8. q. 1. ad 6. Godofredi negans propositionem, quæ non potest aliqua ratione efficaci confirmari: vnde esse album, reipsa differet ab albedine, & esse calidum, à calore.

Argum.

Argumēta aduersus nostrã sententiam.

Solutio. 1. Capreo.

Resp. etiam possumus formam non distingui à primo eius effectu formali, qui est esse essentiæ; distingui tamen à secundario effectu, qui est esse existentię. Cum à primo nullo modo posit separari; à secundo vero interdum

Solutio 2.

Q 5 interdum

potentia quædam recipiens existentiam, & quæ actuatur per eam; cùm igitur essentia substantiæ sit in categoria substantiæ; & essentia accidentium in categorijs accidentiũ, existentia substantiæ continebitur in categoria substantiæ, & existentia accidentium in categorijs accidentium. Secundò, à qualibet forma fluit existentia, quemadmodum & essentia eiusdem categoriæ, ergo à forma substanntiali fluit existentia substantialis, & à forma accidentaria existentia accidentaria; quare cùm forma substantialis sit in categoria substantiæ, & formæ accidentariæ in categorijs accidentium, existentia substantialis continebitur in categoria substantiæ, & existentia accidentaria in categorijs accidentiũ.

2. Argum.

4. Assertio.

Quarta assertio. Existentia creaturarum neque est creator, neque creatura, neq; ens, sed est concreta, & comproducta, & est illud ratione cuius ens est id quod est. Diximus creaturarum; quia existẽtia creatoris est creator, quidquid enim est in Deo, est Deus. Inprimis existentiam non esse creatorem vberrimè ostendit D. Thom. 1. cõtrag. cap. 26. & 1. sent. dist. 8. q. 1. artic. 2. nam existẽtia creaturarum neq; est æterna, neque infinita; quemadmodum Deus est æternus, & infinitus. Præterea non esse creaturam demonstramus argumento hausto ex eodẽ D. Thoma. 1. p. q. 45. artic. 4. creari est fieri, ergo illius

D. Thom.

D. Thom.

est

est creari cuius est fieri, sed fieri tantum est suppositorum,& per se existentiũ,ergo creari tantum erit suppositorum,& per se existẽtium,& ita cum existentia non sit suppositum,neque creabitur, neque erit creatura, sed concreabitur, & comproducetur simul cum supposito creato:vnde quemadmodum accidentia neque generantur, neque intereunt,sed congenerantur cum subiecto,& intereunt cum eo : pari ratione existentia,neque creabitur, neque producetur, sed concreabitur,& comproducetur. Tandem non esse ens,ea ratione qua ens significat id quod est,eleganter docet Boetius in libello de hebdomadibus, quia id quod est, est res per se subsistens, at existentia non subsistit, sed est id ratione cuius id quod est,est,& consistit in se,quemadmodũ albedo non est alba,sed est illud ratione cuius nix dicitur alba:si autem ens sumatur vt est diuisum contra nihil,existentia est ens; quia non est nihil. Verũ hæc omnia abundè explicata fuerunt à nobis in primo lib.cap.3. Boetius.

Quod si quis nobis objiciat authoritatem libelli de causis propositione. 4. in qua exprese continetur esse, vel existentiam; esse creaturam, ita enim habet illa propositio; Prima rerum creatarũ est esse. Respon.cum D. Thom. in loco proxime citato ad primũ, aliquid posse dici creatum,vel quia est termi

nus creationis; vel quia est subiectum illius; subiectum est suppositum, & res per se subsistens, terminus verò, vel ratio obiecti creationis est existentia, ad hoc enim terminatur creatio, vt id quod creatur, existat in rerum natura. Dicitur igitur existentia creatura, non quia sit id quod creatur, vel subiectum creationis; sed quia est terminus, & ratio illius.

Cap. III. In quo dissoluuntur quædam obiectiones.

Erùm vt ea quę docuimus longè illustriora reddantur, proponendę, simulque dissoluendæ erunt quædam obiectiones aduersus illa, præsertimq; ad-
1. Obiect. uersus primã assertionem. Prima est. Quidquid est, vel est substantia, vel verũ accidens, sed existentia non est substantia, ergo erit verum accidens. Propositionem omnes profitentur, cõfirmatur assumptio. (& loquimur de existentia substantiæ, quia existentiã accidentis, accidens esse docuimus) Existentia substantiæ non est substantia secunda; quia neque est genus, neque species; neque est prima, quia substãtia prima diuisa est ab Arist.
Aristot. 7. Meta. cap. 3. & 2. de Anima cap. 1. in ma-

teriam,

teriam,& formam,& totum compositum,at existentia non est materia, cùm non sit pura potentia, neque forma; cum non sit pars essentialis rei,neque totum compositum; cùm non sit id quod est, ergo non erit substantia prima. Huic obiectioni respondemus ex Capreolo. in primo dist.8.q.1. in solu.3.aduersus primam assertionem,diuisionem entis in substantiã,& accidentia esse diuisionem entis, vt significat essentiam, & non vt significat existentiam,vt author est D. Tho. quod lib.2.q.2.art.1. Vnde ita debet intelligi diuisio. Omnis essentia vel est substantiæ, vel accidentiũ;at verò existentia non est ens quod significat essentiam, & ita non continebitur sub hac diuisione: quare neque erit substantia,neque accidens,sed reuocabitur ad categoriam substantiæ, & accidentium. Vel respondere possumus diuisionem entis in substantiam,& accidentia, intelligendã esse de ente quod est:ita vt sensus illius sit. Omne quod est,aut est substantia,aut accidens, existentia verò non est id quod est, sed est id ratione cuius al quid est. Solutio 1. Copreol. D. Thom. 2. Sol.

Secunda obiectio. Accidẽs est illud quod potest ad esse & ab esse,subiecto absq; illius interitu vt docuit Porphyrius in cap.de accidente,sed existẽtia potest adesse,& ab esse essentiæ,quæ est illius subiectũ absque eius interitu;cum remanente essentia æterna, & 2. Obiect. Porphy.

in va-

in variabili, interdum illa existat, & interdū non existat, ergo existentia est verum accidens. Respon. in diffinitione accidentis nomine subiecti intelligendum esse illud quod actu existit propria, & eiusdem generis existentia, cum accidentia omnia supponāt subiectum constitutum, & existens; attamen essentia non est illud quod existit, sed suppositū est quod existit, vnde quamuis vocari possit essentia subiectū existētiæ, quia recipitur in ea, eo modo quo actus recipitur in propria potestate, non tamen est subiectum quod diffinitur in diffinitione accidentis.

Solutio.

3. Obiect.

Tertia obiectio. Quidquid aduenit rei ab extrinseco, & non est de illius essentia, est accidens; sed existentia aduenit cuilibet rei ab extrinseco, scilicet vel à Deo, vel à generante, & non est de essentia ergo erit accidens. Respon. propositionem esse veram de accidēte vt significat illud quod non est de essentia rei, esse tamen falsam de accidente inhærente, vel de accidente quod est diuisum contra substantiā.

Obiect. 4.

Quarta. Illud quod fluit à principijs essētialibus est verum accidēs, vel proprium, vel commune, nam si fluat à principijs indiuiduantibus est accidens commune: si à principijs specificis est accidens proprium; sed existētia fluit a principijs essentialibus, ergo vel erit accidens proprium, vel commune, & ita

Solutio. 1.

erit

verũ erit accidẽs. Resp. inprimis falsam esse propositionẽ; quia ipsa essentia fluit à principijs essentialibus, cùm coalescat ex eis, cũ tamen neque sit accidens proprium, neq; commune. Resp. deinde illud quod fluit a principijs essentialibus, esse, vel accidẽs propriũ, vel commune, si fuerit alterius generis, & categoriæ; at si fuerit eiusdem generis, nulla ratione poterit esse accidens, & ita cùm existentia sit eiusdem generis, & categoriæ cũ essentia; cùm sit illius terminus intrinsecus, non poterit esse accidens. Solutio. 1. Solutio 2.

Quinta. Quod aduenit enti composito ex materia, & forma, est verũ accidens; quia aduenit substantiæ constitutæ; sed existentia est huiusmodi; aduenit enim supposito prius constituto ex materia, & forma; ergo erit verum accidens. Resp. propositionẽ esse veram, si illud quod est compositum ex materia, & forma, fuerit ens completum, & in actu; sin minus dicimus illam esse falsam; at sine existentia nulla substantia indiuidua est ens completum, & in actu, cùm sit ipsa existentia absolutio, & actus rerum omnium; quare existentia nulla ratione erit accidens. Obiect. 5. Solutio.

Cap. IIII. Explicantur tres dubitationes de eadem existentia.

Q. Ante-

bere aliquem actum entis.

Alij verò eruditiſsimi Philoſophi, vt Capreo. in 1. diſt.8.q.1.ad 7.& 17.contra primam aſſertionem, & M. Bañes in 1.p.q.3. art.4,dubitatione 4.arbitrantur exiſtentiam neque in genere cauſſæ formalis,neque in genere cauſſæ efficientis,fluere à forma, ſed in ſolo genere cauſſæ diſponentis; quia ipſa ſolùm conſtituit ſubiectum capax, & accommodatum,vt ſcilicet ſit in potentia,ad recipiendam exiſtentiam à Deo,à quo ſolùm tãquam à proprio principio deriuatur: quemadmodum diaphaneitas, vel perſpicuitas in aëre,eſt aqua fluit lumen in eo;non in genere cauſſæ formalis,aut efficientis, ſed in genere cauſſæ diſponentis; eo ꝙ præparat aerem vt fiat capax ad recipiendam lucem à ſole,à quo tanquam à proprio principio poteſt deriuari. 2.C Capre M.Bañes.

Plerique tamen Philoſophi conſtituunt, exiſtentiam fluere à forma in genere cauſſæ formalis,quemadmodum eſſe cãdidum,fluit à candore, & eſſe calidum, à calore: conſtituunt enim duplicem effectum formalẽ formæ, vnum primum, & alterum ſecundum: primus eſt eſſe eſſentiæ: ſecundus verò, eſſe exiſtentiæ. Primumque illum docent nulla ratione poſſe à forma ſeparari; ſecundũ vevero optime poſſe, vt in humanitate Chriſti Domini, eſſe eſſentiæ humanæ non ſeparatur Opinio.

 ratur

lidi à calore, equi à forma equi, Leonis à forma Leonis, & sic in alijs, omnis ergo existentia est ab aliqua forma. Sat scio alios responsuros, falsum esse sic in alijs euenire, quemadmodum in Leone, aut equo euenit, nam materia prima habet existentiam entis, quã non habet à forma, sed à sua propria natura. Verum non est hic locus confutandi hanc solutionem, ne misceamus disputationem de materia, cum disputatione de ente, semper enim mihi displicuit, disputationes de diuersis rebus pertractantes, interse confundere, & perturbata ratione permiscere, quod quibusdam recentioribus est maximè vitio vertendum; si tamen superior aura feliciter arriserit, superiq; conatibus nostris bene fauerint, vt commẽtaria nostra in Phylosophyã prodeant in lucem. 1. lib. Physicorum, in disputatione de principijs rerum naturaliũ, parte. 2. satis superq; illam confutabimus, ostendentes materiam primam ita esse puram potentiã, vt nullum suapte natura contineat actũ entis. At ne quis existimet solutionem esse alicuius ponderis, nunc breuiter ita illam reijcimus. Quidquid cõtinetur sub aliquo genere, cõtineri debet sub aliqua specie illius, quemadmodum quidquid continetur sub animali debet contineri sub homine, aut bruto; ergo quidquid continebitur sub ente contineri debet sub aliqua illius spe

Solut. aliorum.

Confuta.

cie, & ita cum existentia contineatur sub ente continebitur sub aliqua illius specie; sed omnis existentia quæ continetur sub aliqua specie fluit à forma, quia est existẽtia formalis, ergo omnis existentia à forma dimanabit, quare neque materia prima sine forma poterit vllam obtinere existentiam.

2. Assertio. Secunda assertio. Forma non concurrit ad existentiam in genere causæ efficientis. Confir. his argumentis, primum est. Causa efficiens non agit antequam existat, vnde

1. Argum. prius est aut tempore, aut natura illam existere, quam agere: sed forma sine existentia non existit, ergo ad existentiam producendã non poterit concurrere in genere causæ efficientis.

2. Argum. Secundum, quamuis forma, & efficiens, possint eidem rei conuenire, non tamẽ conueniunt illi respectu eiusdem effectus; sed forma respectu existentiæ concurrit in genere causæ formalis, vt postea dicemus, ergo respectu illius non poterit esse causa efficiens.

3. Argum. Tertia. Illa est causa efficiens rei quę comproducitur, quæ est causa efficiens rei quæ producitur, cum per eandem actionem eiusdem causæ, res producantur, & comproducantur; sed existentia comproducitur vt docuimus in cap. 2. huius lib. ad productionem rei, vel suppositi subsistentis, cum igitur suppositum fiat tamquam à causa efficiẽte, vel à creante, vel à generante, & non à forma,

ma, existentia quoq; fiet tamquam à causa efficiente à generante, vel creante, & non à forma.

Tertia assertio. Existentia fluit à forma in genere causæ formalis. Hanc assertionem constituimus cum vltima opinione, illamq; ita suademus. Primo ex Arist. qui apertissimis verbis illam profitetur. 5. Metaph. cap. 8. in quo loco referens significationes substãtię, inquit significare quoque illam, essentiã, & formam à qua tamquam à proprio principio deriuatur existentia. Sic enim habet iuxta interpraetationem Besarionis, & veterem Boetij. *Altero modo quodcumque fuerit causa existentiæ, talibus in existens quæ nō dicuntur de subiecto, ut anima animali*. Quē locū si paccato animo cōspiciamus, luce clarius illū nostram assertionem confirmare intuebimur. & 2. lib. de Anima cap. 4. explicans qua ratione anima sit causa efficiens corporis viuẽtis, forma, & finis: inquit esse formã, quia cōfert existentiam corpori viuenti, nam existẽtia omnis à forma fluit, tamquam à propria causa, verba eius sunt iuxta veterem Boetij interpretationem. *Causa enim ipsius esse omnibus substantia est* 1. forma est causa existẽtiæ, quia substantia interdum ab Arist. formam, & essentiam denotat vt. 7. Metaph. capit. 3. Præterea 2. Physico. cap. 1. & 2. de Anima cap. 2. docet vnamquamq; rem per materiã

3. Assertio. Confir ex Aristot.

Aristot. Et. 5. cap. 8

esse potestate, per formam vero esse in actu, simpliciter & absolute. Ex quibus locis ita connecto argum. Vnaquæque res est simpliciter in actu per existentiam, quia actus simpliciter, & absolutè tantum potest rei existēti conuenire, eodem Arist. authore. 9. Metaphy. c. 3. sed vnaq; res est in actu simpliciter, & absolutè per formam, ergo vel forma est existentia, vel a forma fluet existentia; cum igitur forma non sit existentia, proculdubio fluet ab illa. Hancque esse communem Philosophorum opinionem author est Boetius in loco proposito in. 1. assert. & D. Thom. qui omnium Philosophorum placita acuratissime perlegerat, præclarum pro hac assertione profert testimonium. 3. part. quest. 17. art. 2. ita dicens. *Esse* (i. existētia quia de illa eo loco loquebatur) *Pertinet ad naturam & hypostasim, ad hypostasim quidē sicut ad illud quod habet esse; ad naturam autem sicut ad id quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo quod ea aliquid est, sicut albedine est aliquid album, & humanitate homo*. Quo testimonio efficaciter satis nostram assertionem confirmatam remanere arbitramur; in eo enim duo docet. D. Tho. primum est, existentiā esse essentiæ, siue formæ, tamquam principij a quo deriuatur; alterū, formam & essentiam, ex eo esse entia; quia eis aliquid est, vel existit, quæ duo apertissime

Argum.

Aristot.

D. Thom. egregium testimonium.

tissime

tissime nostrę fauent opinioni,& confirmant assertionem. Deniq; generatio est mutatio, de non esse ad esse, sed mutatio nō fit ad materiam, sed ad formā, ergo neque generatio fiet ad materiam, sed ad formam, igitur esse, à forma dimanabit. Plura alia poteramus ad hanc sententiam suadendam in medium proferre, ne tamen limites institutos transiliamus illa prætermittimus, quę à nobis. 2. lib. Physic. cap. 3. Deo fauente proponētur, in quo loco simul ostendemus existentiā flue re a causis inferioribus, & non à solo Deo (secundario tamē) aduersus eosdem authores, qui contrarium opinantur. Aduersus hæc tamen ita aliquis insurget primo, effectus formæ non differt reipsa a forma; vt esse album non differt reipsa ab albedine; sed existentia iuxta decreta D. Thom, vt postea ostendemus, reipsa differt à forma, ergo existentia non erit effectus formalis formæ. Huic argum. satisfacit Capreol. in. 1. dist. 8. q. 1. ad 6. Godofredi negans propositionem, quæ non potest aliqua ratione efficaci confirmari: vnde esse album, reipsa differet ab albedine, & esse calidum, à calore.

Argum.

Argumēta aduersus nostrā sententiam.

Solutio. 1. Capreo.

Resp. etiam possumus formam non distingui à primo eius effectu formali, qui est esse essentiæ; distingui tamen à secundario effectu, qui est esse existentię. Cum à primo nullo modo posit separari; à secundo vero interdum

Solutio 2.

terdum posit.

2. Argum. Secundo. Existentia est forma essentiæ, & formæ, cum sit illius actus, ergo forma non poterit esse causa formalis existentiæ, prob. conseq. quia causæ tantum possunt esse sibi inuicem causæ indiuerso, non autem in eodem genere causæ, vt author est Arist. 5. Metaphy. cap. 2. & 2. Physi. cap. 3.

Solutio. Resp. falsum esse antecedens; quia existentia si propriè loquamur non potest vlla ratione esse forma, cum de ratione formæ sit constituere rē intra determinatam naturam; & componere illam secundum essentiam, quæ duo existentiæ non possunt conuenire, imprimis determinare rem ad certam naturam, illi non competit; cum ipsa ex se sit illimitata, & à forma limitetur ad determinatum gradum alicuius naturæ. Neque componere illam secundum essentiam, cum non attineat ad essentiam vt in cap. 2. docuimus. Neque ex eo quod est actus primus rectè colligitur illam esse formam, cum actus primus sit superior forma, & latius pateat ea; quemamdodum neque ex eo quod subiectum est in potentia passiua ad calorem, colligimus rectè illud esse materiam primam quia potentia passiua latius patet ipsa materia, non erit igitur existentia propriè forma, sed actus, forma autem erit vera forma respectu existentiæ, cum & conferat illi certam natu-

ram,

ram vt hominis, vel equi, & ab ea tamquam à propria causa dimanet, quamuis alterum munus formæ quod est cōponere, nō conueniat illi ratione existentiæ, cum sit simplicissimus actus, sed ratione compositi.

Tertio. Nihil potest esse sibi causa existendi, neq; potest aliquid se reuocare de potentia ad actum; sed si à forma flueret existentia, forma esset sibi causa existendi, & se reuocaret de pot ētia ad actũ: inprimis apertum est quod ipsa esset sibi causa existendi, si ab ea flueret existentia. Deinde confirmo quod illa se reuocabit ad actum, forma per existentiam est actu, sed forma reuocat se ad existentiam, si existentia fluit ab illa, ergo reuocabit se de potestate ad actũ. Resp. duobus modis posse aliquid esse sibi causam existendi, aut efficienter, aut formaliter; formaliter, vt lux est sibi causa illuminandi, efficienter vero, vt Sol est causa eiusdem illuminationis. Igitur quamuis efficiēter nihil possit esse sibi causa existendi, optime tamē potest esse formaliter; & ita forma est causa suæ existentiæ formalis, non tamen efficiens. Solutio est collecta ex D. Tho. in opusculo de formis q. 9. ad. 1. arg. Præterea dicimus nihil posse se reuocare de potentia ad actũ efficiēter, quia ita esset actu, antequam esset, & enim quod reuocat aliquid ad actum est in actu; quod si fuerit potestate non dum est in actu, 3. Argum. Solutio. Solutio. 2.

in actu, erit igitur actu, antequam sit actu. Formaliter vero optime potest aliquid se reuocare de potestate ad actum; non enim ex hoc sequitur aliquid esse in actu antequam sit, nam cum forma se reuocet ad actum, non virtute propria, sed virtute ipsius generantis, vel producentis formam vna cum toto composito, sequitur quidem generans quod primo, & propria virtute reuocat eam ad actum, esse actu ante formam; non autem sequitur ipsam formam quæ reuocat se virtute alterius, esse actu antequam sit actu; sed est illa simul cũ eodem actu. Hæc dicta sint longius quam decreueram de prima dubitatione.

Dissoluitur. 2. dubitat. Secundæ vero vt satisfaciamus annotan. est, substantiam diuisam esse in vniuersam, & singularem; & singularem in materiam, formam, & totum compositum, nomine autem materiæ, & formæ, intelligimus etiam alias partes integrantes, tam similares, vt carnes, & ossa; quam dissimilares, vt caput, pedes, & manus. Obseruandum est etiam existētiam posse esse alicuius, aut tamquã principij aquo fluit, aut tamquã subiecti in quo recipitur.

1. Assertio. Sit igitur prima assertio existentia solius est formæ, tamquam principij aquo fluit. Hanc assertionem in superiori dubitatione exposuimus. Secunda assertio esse subiectũ

2. Assertio.

existen-

existentiæ primo & perse neque competit rebus vniuersis, neque partibus, siue essentialibus, siue integrantibus. Imprimis non conuenire primo rebus vniuersis apertum est apud peripateticos, cum illę non existant auulsę à singularibus, sed in singularibus, & per singularia, quidquid afferat Plato, constituens vniuersa extra singularia existere. Deinde neque partibus conuenire ita confir. Illud perse, & primo existit, quod per se, & primo generatur; cum generatio eò tendat, vt illud quod generatur existat; sed partes vt materia, & forma, non generantur, sed totum ipsum. Vt author est Arist. 7. lib. Metaphy. cap. 8. & 9. 8. cap. 3. & 12. cap. 3. ergo existentia non primo conueniet partibus: quod intelligendum est in alijs præter hominem, nam in homine existentia prius competit tamquam subiecto animæ rationis compoti, quam ipsi homini, eo quod anima rationis compos est perse subsistens, & verus terminus creationis; quod tamen alijs formis cõuenire nullo modo potest; quę non sunt subsistentes, sed in existentes; & ita existentia in homine prius competet animæ, deinde vero ab ea deriuatur ad corpus; at in alijs prius competet toti, & ex eo deinde deriuatur ad partes. Annot.

Tertia assertio. Existentia primo & perse competit toti composito, itaq; subiectũ pri- 3. Assertio.

mum

mum & per se existentiæ est ipsum totum.
Hæc assertio colligitur ex superioribus. Cũ
enim existentię assignari debeat aliquod sub
iectum, hoc autem neq; sit vniuersum, neq;
sint partes, à sufficienti diuisione erit ipsum
totum. Ruursus cum totum sit quod oritur
2. Argum. & interit, operatur, mouetur in loco, subiacet
tempori, quæ omnia nisi subiecto existentiæ
non possunt conuenire, totum ipsum erit
illius subiectum. Erit igitur hic ordo ma
Annotat. xime animaduertendus in subiecto existentiæ
asignando, forma in ortu, prius vnitur
cum materia vi agentis naturalis, quam constituat
totũ, cum ex hac vnione resultet illud;
secundo loco constituitur totum quod
per formam, & essentiã resultantem ex materia,
& forma vnitis, fit capax, & accommodatum,
vt recipiat existentiam. Tertio à forma
fluit existentia quæ recipitur in toto effecto,
iam capaci ad eam recipiẽdam, tamquã
in subiecto; & tandem communicatur omnibus
partibus, per omnes illas sese diffundẽs.
Quæ omnia non sunt ita intelligenda quasi
fiant in diuersis temporibus, cum in eodem
temporis momento eueniãt; sed intelligi debent
de diuersis instantibus naturæ; quia
prius natura est, partes vniri, quam totũ fieri;
Consecta. & sic de aliis vt exposuimus. Ex quo colligimus
cum sint duo effectus à forma promanantes,
quorum vnus est esse essentiæ, alter
vero

vero esse existentiæ, esse essentiæ prius deriuari á forma quam esse existentiæ, cum deriuetur ab ea in primo instanti quando vnitur cum materia; existẽtia vero deriuetur in tertio instanti, post constitutum totum compositum.

Vltimæ dubitationi satisfacit Caieta. c. 5. de ente & essentia. q. 11. ad. 8. dicens existentiam, & esse primum & esse vltimum actum, diuersa tamẽ ratione, potest enim illa sumi aut in instituto generantis totum naturale, aut in executione vt dicunt generationis: primo modo dicitur primus actus; quia illud quod primo instituit generans producere, est constituere rem existentem in rerũ natura: secundo vero modo, nuncupatur vltimus actus; quia quod vltimo in re genita producitur (quod sit tamen eiusdem naturæ, & categoriæ) est existentia. Explicatur 3. dubitatio. Caiet.

Ceterum M. Dominicus Bañes. 1. p. q. 3. artic. 4 dubitat. 1. in fine eius, admittit etiã existentiam & esse primum, & vltimum actũ; at longe diuersa ratione illud explicat, quam explicarit Caiet. refert enim hæc duo non ad compositionem, & resolutionẽ quæ fit a parte rei in rebus ipsis, & vt dicunt naturalem, sed ad eam quæ fit in intellectu, & vt dicunt Metaphysicam. Dicitur igitur existẽtia primus actus; quia quando intellectus cõponit, verbi gratia hominẽ, iuxta eius attributa M. Bañes.

buta essentialia, quod primo sibi intelligendum occurrit est ens, vt denotat existētiam, tamquam obiectum adæquatum, & formale, quod deinde componit cum alijs attributis, vsque ad vltimum rei attributum; ita enim progreditur, homo est ens per se, est corpus, est viuens, est sentiens, est rationis compos, in quibus omnibus attributis, semper compositio entis, vel existentiæ reperitur. Nuncupatur autem vltimus actus secundū resolutionē intellectus, nam si hominem eūdem resoluamus in sua attributa, vltimo loco nobis occurret attributum entis, resoluimus enim primo hominem in animal, deinde in corpus animatum, mox in corpus, præterea in substantiam, & postremo in ens.

Inter has explicationes hanc secundam laudo tamquam acutè satis excogitatam, & sapienter explicatam: priorem tamen arbitror esse veriorem, & magis consonam dictis D. Thom. aliquando constituentis existentiam esse primum actum vt. 1. p. q. 3. art. 4. & interdum esse vltimum, vt in q. disputa ta de anima art. 5. ad. 2. quam esse verā apertissimè intelligemus, si reuocemus ad memoriam ea quæ in proxima dubitatione enarrata fuerunt; scilicet, formam prius natura vniri materiæ, quam totum fiat, & prius natura totum componi, quam existentia deriuetur à forma: vel ab alia causa, parum enim

D. Thom.

hoc

hoc refert instituto. Quæ si vera sunt, rectè dicetur existentia vltimus actus via generationis: cùm ipsa consequatur rem iam constitutam per sua principia essentialia. Confir. q; potest his duobus argumentis. Primum, Prius natura est fieri subiectum, quàm fiant ea quæ in ipso recipiuntur; sed subiectum existentiæ est totum compositum, vt suppositum, vel persona, ergo prius erit illud, quàm existentiam fieri, quare existẽtia vltima erit via generationis naturalis. Consule quæso Caiet. 3.p.q.17.art.2. vim huius rationis acuratissimè perpendentem, & explicantem debere naturã prius personari, vel suppositari, quàm existere, neque posse à natura vel forma fluere existentiam, quin prius illa personetur; non quidem ob defectum principij à quo fluat, sed subiecti in quo recipiatur, quod est suppositum, vel persona. Secundum arg. Quæ sunt perfectiora, sunt vltima via generationis, vt author est Arist.9.Metaph. cap.9. quia natura semper progreditur de imperfectis, ad perfecta; sed existentia est actus omnium perfectissimus, vt author est idem M. Bañes in eodem loco, dubitatione 3. erit igitur vltima secundùm generationẽ. Obijcit tamen ille aduersus Caie. Neq; forma vlla, neq; essentia possunt esse sine existẽtia, ergo existentia erit prior, & ita non erit vltimus actus, sed primus, etiam via generationis.

Confirm. opinio Caiet. 2. argu.

1. Argum.

Caiet.

2. Argum.

Solutio. Resp. distinguentes antecedens, quia vel lo-
quimur de instantibus temporis, vel naturæ;
si de primis illis loquamur, neque forma, ne-
que essentia possunt esse sine existentia, nul-
lum siquidem instans temporis est, in quo ve
rum sit dicere formam esse, & ipsam non ha
bere existentiam. Si verò loquamur de instā
tibus naturæ, falsum est antecedens; nam in
aliquo instanti naturæ intelligere possumus
formam esse principiū rei naturalis, & com
ponere illā secundum essentiā, in quo non in-
telligimus illam existere tamq; subiectum
existentiæ, & principium illius, quamuis non
possimus intelligere illam sine ordine essen-
tiali ad existentiam; vnde in eodem instanti
temporis sunt forma & existentia, ordine ta-
men naturæ forma est prior, imo & totum
compositum, quia tam caussa, quàm subie-
ctum existentiæ, sunt ea priora secundum na
turam; quare existentia vltimus actus erit in
generatione, & erit primus in instituto ope-
rantis.

Cap. V. Num existentia sit nobilior essentia.

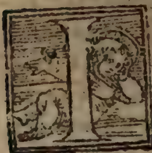

N superioribus capitibus egi-
mus de essentia, & existentia
secundum se, sequitur vt de il-
lis disputemus ea ratione qua
inter se conferuntur: cum autē
duobus

duobus modis possint inter se conferri, & secundùm nobilitatem, & secundùm distinctionem, duæ graues quæstiones hoc loco esunt pertractandæ. Prima quæ spectat ad præstantiam, & nobilitatem; altera verò ad distinctionem essentiæ, & existentiæ. Quærimus igitur primò, num existentia sit præstãtior essentia, nec nè? Sunt enim multi Philosophi peritissimi, qui opinantur essentiam esse longe nobiliorem, multoq; præstantiorẽ, ipsa existentia. Ex horũ numero sunt Soncinas 4. Metaph. q. 13. Ferrar. 1. contra Gẽ. cap. 28. M. Cumel. 1. p. q. 3. art. 4. quæst. vnica conclusione 5. quam sententiam multò antea secutus fuerat Sco. in 4. dist. 1. q. 1. docens esse, vel existentia, nihil esse imperfectius; cùm nullos limites in se perfectionis cõtineat, sed ab essentia, vel à forma à qua fluit illos obtinere, & Anton. Trombeta idẽ profitetur 5. Metaph. q. 6. art. 2. conclu. 3. Vtuntur autem hi authores varijs argumentis ad hanc sententiam suadendam. Primum est, Quidquid est magis commune, magisque suapte natura determinabile, est minus perfectum; sed existentia est suapte natura maxime communis, cùm omnia ambiat, & sit determinabilis per essentiam, ad certum aliquem naturæ gradum, limitatur siquidem per vitam ad plantas, per sensum, ad animalia, & per intellectum, ad hominem, igitur

Soncin.
Ferar.
Cumel.
Scotus.
Confir. opinio.
1. Argum.

2. Argum. existentia erit imperfectior essentia. Secundum argumentum. Propter vnumquodque tale, & illud magis tale; ex Arist. 2. cap. 1. lib. de Demonstratione, sed existentia est perfecta propter essentiam, igitur essentia perfectior erit. Confir. assumptio. Existentia hominis est perfectior, longeque nobilior quàm existentia leonis, sed non ob aliam causam, nisi quia existentia hominis recipitur in essentia hominis, & limitatur ab ea, quæ est multò præstantior; quàm essentia leonis, in qua recipitur illius existentia, ergo existentia est perfecta propter essentiam. Tertium, Illud in quo differt homo a lapide, vel boue, perfectius est quàm illud in quo conuenit cũ eis; sed homo conuenit cum lapide, & boue in existentia; differt tamen in attributis essentialibus; nam differt a lapide in attributo vitæ, & sensus, à boue verò, in attributo participis rationis, quæ sunt attributa essentialia, ergo existentia ignobilior erit ipsa essentia.

Aristot.

3. Argum.

4. Argum. Quartum, Illud quod confert rei nobiliorem differentiã entis, est nobilius; sed essentia confert rei nobiliorem differentiam entis, ergo erit nobilior. Propositio est aperta, confirmamus assumptio. Necessarium est nobilior differentia entis, quàm contingens; sed per essentiam sunt res necessariæ, cùm sit ipsa æterna; per existentiam vero contingentes, cùm existentia aliquando conueniat, & aliquan-

aliquando non conueniat rebus,ergo. Quin-
tum,ex his quæ continentur in categorijs,ea
quæ continentur per se, & directè, nobilio-
ra sunt his quæ continentur reductiuè; sed
essentia continetur directe in categorijs,exi-
stentia verò reductiuè; quia est terminus es-
sentiæ, & recipitur in ea, ergo essentia erit
nobilior existentia. Alia argumenta propo-
nere poteramus, quæ hoc loco prætermitti-
mus;eo quòd his dissolutis,& illa quoque fa-
cillimè dissolui poterunt.

5. Argum.

Contrariam tamen sententiam, (& qui-
dem meritò) amplectitur institutor noster
M. Dominicus Bañes 1. parte q.3. artic. 4.
dubitatione 3. quam vt nos explicemus non
nulla de Perfectione ex Aristotele 5. libro
Metaph.cap.16. collecta,prius præfabimur,
vt ita multo meliùs id quod in hac quæstio-
ne explicare instituimus, mente complecti
possimus. Igitur Arist. varias nobis perfe-
cti significationes in eo loco proponit,signi-
ficat enim primò,illud cuius nulla particula
deest,ex his quę nata est habere res, adueniē-
te tamen tempore à natura præfinito. Secun-
dò significat illud quod in aliquo genere non
vincitur, neque ab alio superatur; vt perfe-
ctum Medicum illum dicimus, qui ita tenet
præcepta medica, vt à nullo alio in eo gene-
re, & arte superetur. Tertiò significat quid-
quid consequutũ est suum finem: in fine enim

Contraria sententia, verior M. Bañes.

Tres significationes perfecti ex Arist.

& vltimo, rei perfectio est constituta. Ex his quædam dicuntur absolutè perfecta, quod eis boni nihil desit, quo genere solus Deus dicitur perfectus: alia verò in aliquo genere; quæ scilicet in illo genere supremam tenent bonitatem. Ex quibus apertè constare poterit, perfectionem rei in bonitate esse constitutam, & ita est communi Philosophorum consensu comprobatum, bonum, & perfectũ esse vnum, & idem: cum igitur bonum, & finis sint idem, authore Arist. 5. Metaph. capite 2. & 2. Phy. cap. 3. finisq; & extremum vel vltimum sint quoque vnum, & idem, bonum & vltimum erunt vnum, & idem; quare & perfectio alicuius rei, in vltimo quod habere potest erit constituta; vnde cum existentia sit illud quod vltimo aduenit rei, tanquam illius terminus, in existentia perfectio rei, proculdubio erit constituta, & ita erit illa nobilior, longeq; perfectior quã essentia.

Aristot.

Assertio.

Sit igitur in explicationem quæstio. hæc assertio. Existentia nobilior est quàm essentia. Hanc assertionem varijs rationibus possumus confirmare. Prima est petita ex authoritate D. Dionysij, & D. Tho. Ille enim 5. cap. de nominibus diuinis constituit nullam maiorem perfectionem esse nobis adeo collatam, quàm ipsum esse, vel existentiam, & D. Thomas id ipsum apertissimo testimonio docet 1. p. q. 4. art. 1. ad 3. cuius verba,

1 Ratio D. Diouysij.

D. Thom.

quia

quia pulcherrima sunt, hoc loco subijciam. *Ad tertium inquit dicendum, quod ipsum esse est perfectißimum omnium, comparatur enim ad om nia ut actus: nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est; unde ipsum esse est actualitas omnium rerum, & etiam ipsarum formarum: unde non cō paratur ad alia sicut recipiens ad receptum, sed magis sicut receptum ad recipiens, &c. & idem profitetur in 1. dist. 17. q. 1. art. 2. ad 3 de Veriatte q. 22. art. 6. ad 1. & art. 11. ad 16 quæst. 7. de potē tia art. 2. ad 9. & super Dionysium cap. 5. lect. 3.*

Secūda ratio est petita ex his verbis D. Tho. Actus est nobilior potestate; sed existentia est actus essentiæ, essentia verò est illius potestas, ergo existentia erit nobilior essentia. 2. Ratio.

Propositionē multis verbis explicat Arist. 9. Metaph. cap. 9. quam ita confirmat. Ea quæ sunt posteriora generatione, sunt nobiliora; sed actus est posterior generatione, in vnaquaque enim re potentia est prior generatione quàm actus, ergo actus erit nobilior potestate. Deinde ex his quæ fuerunt animaduersa, in vnaquaque re perfectio in bonitate consistit; sed existentia est melior quā essentia, ergo erit perfectior. Confirmatur sumptio. Illud est melius quod magis accedit ad rationem finis; sed existentia magis accedit ad illam; quia existentia est quid vltimum, & postremum, quemadmodum finis, enim vltima actualitas, & absolutio rei, 3. Ratio.

4. Ratio. erit igitur melior. Præterea, illud quod est magis natum vt appetatur, est perfectius; sed existentia est magis nata appeti quàm essentia, erit ergo perfectior. Confirmatur assumptio, Si fieri posset vt à Socrate, verbi gratia, essentia separaretur ab existentia, vtroque remanente, magis eligeret Socrates existentiam, & esse, quàm essentiam, (vt esse animal, vel corpus) sine esse, quia animal sine existentia, à quo quæso appetetur, cùm non sit, & illud tantum possit appeti quod est? igitur

5. Ratio. existentia est magis nata appeti quàm essentia. Ad hæc si quippiam posset habere essentiam, & non existentiam, non esset perfectũ; vt si Ioãnes esset animal, & non existeret, nõ esset perfectus, ergo existentia maior perfectio est quàm essentia; cùm res quamuis habeant essentiam, si careant existentia, dicantur esse imperfectæ.

6. Ratio Aristot. Rursus cuius oppositũ est peius ipsum est melius, vt author est Aristoteles 3. Ethi. cap. 5 & 2. Priorum cap. 22 sed non esse, vel existere est pessimum omnium, ergo esse vel existere, quod est illius

7. Ratio. oppositum, erit melius omnibus, & ita existentia erit melior essentia. Tandẽ nulla perfectio vocari, imò neq; esse potest perfectio, nisi existat, ergo existentia erit prima omniũ perfectionum. Confirmatur antecedens, Sapientia, bonitas, & iustitia, non sunt perfectiones, nisi ea ratione qua existunt in subiecto,

Vide D. Tho. 1. p. q. 5. art. 2. ad 4.

cto, & reddunt illud ſapiens, bonum, & iuſtum, iam ergo nulla perfectio ſine exiſtentia poteſt eſſe perfectio. Concludendum igitur erit, exiſtentiam eſſe nobiliorem, longeque præſtantiorem eſſentia; nullumque maius à Deo Opt. Max. nobis obueniſſe beneficium, quàm quod ſimus in rerum natura munere exiſtentiæ, vt præclare 8. Ethi. cap: 11. conſcriptum reliquit Ariſtoteles. Ex quo loco intelliges vim huius arg.

Cap. VI. In quo diſſoluuntur aliorum argumenta.

Equum eſt vt poſt explicatam noſtram ſententiam, aliorum argumentis ſatisfaciamus. Ad primum reſpondemus cum Caie. 1. p. q. 4. art. 1. ad 3. duobus modis poſſe aliquid vocari commune, per modum actus, & per modum potentiæ: communitas per modum actus ſita eſt in eo quod eſt recipi, communitas verò per modum potentiæ in eo quod eſt recipere. Quæ igitur ſunt communiora per modum potentiæ, ſunt imperfectiora, cùm perficiãtur ab his quę recipiunt; quæ verò ſunt communiora per modum actus, ſunt omnium perfectiſsima, cùm perficiant ſubiecta quibus inſunt; & hac poſteriori ratione exiſtentia eſt communiſsima cùm ſit actus rerum omnium, quare non erit Ad 1. argu. Caiet.

imperfectissima. Præterea dicimus duplicẽ esse limitationem, vnam ex parte actus, vel formæ; & alteram ex parte materiæ, vel potestatis; & duplicẽ quoque esse illimitationem, vnam formæ, vel actus; & alteram materiæ, vel potestatis. Limitatio ex parte materiæ indicat perfectionem; altera verò ex parte formæ imperfectionẽ, & ita cùm contrarijs sint contrariæ rationes assignandæ, illimitatio ex parte materiæ, indicabit imperfectionem; quæ verò est ex parte formæ perfectionem maximam denotabit. Annotat hæc D. Tho. 1. p. q. 7. art. 1. Vt igitur eidem argumento satisfaciamus, in eo quod proponit existentiam esse imperfectam, cùm sit illimitata, & limitetur ab essentia. Dicimus illimitationem existentiæ, esse ex parte actus, cùm ipsa existentia sit actus: vnde tantùm abest, vt propter hanc rationem illa vocari debeat imperfecta, quin potius appellari debet prima, & summa omniũ perfectionum, cùm illimitatio ex parte actus, & formæ; vt docuimus perfectionem maximã denotet; & ita videmus existentiam diuinam, quæ est illimitata, nullisque finibus circunscripta, esse omnium perfectissimam: vt ex illa intelligamus illimitationem nullam detrahere existentiæ perfectionem, quin potius illã in statu summæ perfectionis constituere.

D. Thom.

Ad 2. Ad secundum resp. verum esse existentiã

homi-

hominis, esse nobiliorem existentia equi, vel Leonis, quia recipitur in essentia hominis tamquam in subiecto, quæ est nobilior quàm essentia leonis: hæc tamen nobilitas est extrinseca proueniens illi à ratione subiecti nobilioris, quia scilicet permiscetur cum homine qui est subiectum nobilius, quemadmodũ etiam aurum illud est nobilius quod permiscetur cum nobiliori metallo, vt cum argento, quàm illud quod permiscetur cum ignobiliori, vt cum plumbo. Verùm si de perfectione eius intrinseca loquamur, quæ competit sibi ea ratione qua est actus, existẽtia non obtinet perfectionem ab essentia, sed ex se suapteq; natura illã continet, quia actus est, qua ratione neque existentia hominis est nobilior quàm existentia leonis; quia ita est illa actus ratione essentiæ leonis, in leone; quemadmodum in homine est actus ratione suæ essentiæ. vnde existentia hominis erit, & non erit excellentior existentia leonis; erit enim subiectiuè; quia recipitur in subiecto nobiliori, & fluit à causa nobiliori, non autẽ erit in ratione propria actus, cùm ita actuet existentia leonis essentiam illius, quemadmodũ existentia hominis actuat eius naturam.

Ad tertium resp. hominem non tantùm distingui à leone, in essentia; sed etiam in existentia; nam quamuis conueniãt in existentiá in communi, differunt tamen in proprijs exi- Ad 3.

stentijs

stentijs. Quemadmodũ quamuis conueniat in essentia in communi, differunt tamen in propriјs attributis essentialibus. Imo magis distinguntur homo, & leo per suas existentias, quàm per essentias; quia actus est qui res separat, & distinguit, at existentia actus est, essentia verò potentia.

Ad 4. Ad quartum quidam facilè satisfaciunt, negantes assumptionem, ad confir. verò dicunt, res non constitui necessarias per essentiam, sed contingentes, quemadmodũ & per existentiam; quia essentia neque est æterna, neque immutabilis, sed oritur, & interit, nõ minus quàm existentia, ad ortum, & interitum totius. Verùm quàm accommodata sit

Lib. 4. huius operis. hæc solutio, alio loco explicabimus. Quare resp. erit falsam esse assumptionem. Ad con firmationem verò dicimus, necessarium sumi posse aut vt est in actu, aut vt est sola potestate, quibus etiam duobus modis sumi potest contingens. Si igitur sumamus necessarium, & contingens eadem ratione, aut vtrũque, in actu, aut vtrumque potestate, necessarium nobilius est contingenti; si verò sumatur vnum eorum actu, & alterum potestate, vt necessarium potestate, & contingens actu, ignobilius est necessarium contingenti, etenim inter differentias entis, actus est prima & suprema nobilitas, relinquitq; longo interuallo post se nobilitatem à necessitate prouenien-

uenientem, & ita cùm contingens in actu habeat nobiliorem differentiã entis, quàm necessarium potestate; erit illud longè nobilius. Cùm itaque ab existentia res constituantur in actu, non autem à necessitate, quamuis demus ex hypothesi ab essentia prouenire necessitatẽ, non hinc fit ab ea promanare nobiliorem differentiam entis.

Ad 5. Ad quintum resp. quædam contineri in categorijs reductiuè, quia sunt imperfecta, quæ reuocari debent ad categoriam perfecti; quemadmodum partes continentur reductiuè in categoria sui totius: alia verò continenri reductiuè, quia sunt termini intrinseci absoluentes totam rei naturam, & essentiam: quæ igitur continentur reductiuè primo modo, sunt ignobiliora his quæ continẽtur per se, & directè in categorijs; quæ verò continentur secundo modo, sunt longè nobiliora, multoque præstantiora, cùm absoluãt & actuent ea quæ per se continentur; quare cùm existẽtia sit actus, & absolutio essentiæ, quamuis contineatur reductiuè, erit nobilior essentia, quæ per se est in categorijs comprehensa. Vel resp. possumus aliud esse contineri nobiliori modo in categorijs, & aliud esse aliquid nobilius altero secundũ se, hæc enim inter se longè distant; quemadmodum hic leo nobiliori modo continetur in categorijs, quàm anima particeps rationis; cùm sit in recta se-

& à ſerie categoriæ, & ſubſtantia prima; anima verò, neque per ſe ſit in recta ſerie, neque ſit ſubſtantia prima; cùm non ſit natura integra, & completa in ſua ſpecie: at anima particeps rationis eſt nobilior multò ſecundùm ſe, & iuxta propriam naturam, ipſo leone. Quamuis ergo eſſentia nobiliori modo contineatur in categorijs quàm exiſtentia, cùm poſsit ſubijci notioni generis, aut ſpeciei (in concreto tamen ſignificata) quibus non poteſt ſubijci exiſtentia; erit tamen exiſtentia, (cùm ſit actus eſſentiæ) ſecundùm ſe nobilior ipſa eſſentia.

Qua ratione eſſentia poſsit ſubijci notioni generis & ſpeciei, non autē exiſtentia acuratè explicat Petrus Niger 1.p. Clipei Thomiſta. q.33.

Ita argumētis propoſitis arbitramur eſſe ſatisfactum. Verùm antequam hinc abeamus, erunt duo ſcrupuli dirimendi. Primus eſt, Viuens eſt nobilius ente, vel non viuente, vt leo eſt nobilior lapide, ergo vita erit nobilior eſſe, vel exiſtentia; conſequentia eſt perſpicua ex loco à coniugatis; iam ergo exiſtentia non erit maxima omnium perfectionū, cùm vita ſit eâ perfectior. Reſp. Petrus Bergomenſis in Concordantijs locorum D. Tho. quæ cum tabula illius circumferūtur, dubitatione 559. eſſe, & vitam ſumi poſſe bifariam; primò per ſe, & ſeorſum, vt vnum poteſt ab altero ratione ſeparari; ſecundò, vt vita includit eſſe; ſi hoc poſteriori modo ſumantur, nobilior eſt vita, quia includit eſſe, & addit illi propriam nobilitatem; ſi verò

Proponuntur duo ſcrupuli.

1. Scrup. Solutio. Petri Bergomenſis.

priori

priori modo vsurpentur, esse nobilius est vita, & quauis alia perfectione; cùm neque vita, neque vlla alia perfectio, sine existentia vocari queãt perfectiones: & eodẽ modo viuẽs vt includit ens, nobilius est ente; vt autẽ ratione præscindit, vel separatur ab eo, non erit nobilius, quia viuẽs quod non fuerit ens neque esse neque vocari potest perfectum, lege D. Thomam 1. p. q. 4. art. 2. ad 3. adhibitis acutissimis commentarijs Caiet. D. Thom. Caiet.

Secundus est; Quæ prædicantur secundũ essentiam nobiliora sunt his quæ prædicantur secundum accidens; sed essentia prædicatur de rebus secundum essentiam, existentia verò secundũ accidens, vt docuimus cap. 2. ergo essentia erit nobilior existẽtia. Resp. aliud esse aliquod attributũ prædicari nobiliori modo de subiecto, & aliud conferre illi nobiliorem entitatem; hæc enim inter se maxime differunt. Igitur quamuis essentia nobiliori modo prædicetur, non tamen confert entitatem nobiliorem, cùm conferat entitatem potestate, existentia verò entitatem in actu, quæ est longè nobilior, quàm entitas secundum potestatem. 2. Scrup Solutio

Cap VII. Num essentia & existentia distinguantur reipsa

DV-

DVbia semper, multumque controuersa existit tam apud veteres, quàm apud posteriores Philosophos, hæc quæstio de distinctione essentiæ, & existentiæ; num scilicet hæc duo inter se ratione sola, an potius reipsa distinguantur. Sunt siquidem in ea explicanda, variæ sententiæ, & opiniones. Prima est quorundam existimantium essentiam, & existentiam sola ratione, vel conceptibus, inter se distingui, habentibus tamen in rebus fundamentum. Quam sententiam vt explicent, annotant essentiam, & existentiam habere se eo modo, quo se habent currere & cursus, quæ significant vnam & eandem numero formam, diuersa ratione significatam, nam cursus significat absolutè formam currendi, currere autem absolutè non significat illam, sed vt ab aliquo progreditur, vel possidetur: eadem ratione essentia, & existentia eandem formam essendi significat, diuersa tamen ratione; quia essentia significat illam absolutè, existentia verò vt ab aliquo possidetur, existere enim nihil aliud est, quàm habere essentiam. Hanc sententiã docuerunt Herueus quod lib. 7. q. 9. Aureolus apud Capreol. in 1. dist. 8. q. 1. Durandus in eodem 1. dist. 8. p. 1. illius distinctionis, q. 2. quamuis deinde in 3. dist. 6. q. 2. videatur in hac re dubius, ait enim essentiam, & existen

1. Opinio. Herueus. Aureolus. Capreol. Durãdus.

tiam, aut non distingui re ipsa, aut si distinguuntur, existentiam consequi essentiam immediatius quacunque alia proprietate. Gabriel in 3. dist. 6. q. 2. & tota famila Nominalium huic sententiæ tamquam probabiliori adhærent. Gabriel.

Secunda est Henrici Gandauensis in suis Quodlib. q. 8. q. 3. q. 9. & 10. q. 3. docẽtis hęc duo tantum inter se distingui respectibus & habitudinibus ad Deum Opt. Max. cum enim Deus sit, & exemplar rerum omnium, & earũdem caussa efficiens per creationem, si creaturæ referantur ad Deum, vt ad caussam exemplarem obtinent essentiam; si verò referantur ad illum vt ad caussam efficientem obtinent existentiam; quia quod repræsentatur per exemplaria diuina essentia est, quod verò confertur à Deo vt a caussa efficiente, est existentia. 2. Opinio. Henri.

Tertia opinio est aliorum qui arbitrãtur existentiam distingui ab essentia ea ratione qua aliquid differt à suo modo, quemadmodum albedo differt à suis gradibus qui sunt illius modi, quia essentia est ipsa res, existentia verò est modus illius, hanc distinctionem Scotistæ vocant ex natura rei, alij verò formalem, vel realem formalem: vnde ex eorũ opinione existẽtia non differt re ab essentia, sed vel formaliter, vel ex natura rei. Amplectuntur hanc opinionem Sco. in 3. dist. 6. q. 1. 3. Opinio.

Alexander Alensis 7. Metaph. tex. 22. (quamuis hæc commentaria in Metaph. falsò nomine illius circumferantur, cùm sint Alexandri de Alexandria, alterius minoritæ, & non huius Alēsis, vt quidam ante nos non leuibus coniecturis deprehenderunt, quemadmodum neque commentaria in Metaph. sunt Sco. quæ nomine eius leguntur, sed Antonij Andreæ) Antonius Trombeta 5. Metaph. q. 6. Petrus Fonseca 4. Metaph. cap. 1. q. 4. Benedictus Pererius lib. 6. suæ Philosoph. cap. 14. & M. Sotus 1. Phys. q. 2, & 4. Sent. dist. 10. q. 2. in qua etiā celeberrimos huius nostræ ætatis Thomistas extitisse ferunt.

Aquarius. 12. Meta. q. vltima, & in præfatione illius operis.

Ita de M. Victoria & de M. Ca- referi Cumel. 1. p. q. 3 art. 4.

Quarta opinio est D. Thomæ 2. contra Gentes cap. 52. cap. 5. de ente & essentia, & in alijs locis innumeris suæ doctrinæ. Aegidii in 1. dist. 2. q. 4. art. 1. in lib. de ente & essentia q. 9. & quodlib. 1. q. 7. Capreoli, & Decę in 1. dist. 8. q. 1. Caie. cap. 5. de ente q. 11. Soncinatis 4. Metaph. q. 12. Flandren. q. 3. art. 4. Aquarij q. 4. Iauelli in tractatu transcendent. cap. 4. M. Bañes, & M. Cumel. 1. p. q. 3. art. 4. & multorum aliorum, qui profitentur essentiam & existentiam inter se esse reipsa distincta, in omnibus rebus creatis.

D. Thom. Aegidi. Capreo. Decą. Caiet. Sonci. Fland. Aquar. Iauel. Petrus Ni Ferrar. M. Bañes. M Cumel.

Confirm, priores opiniones

Ex his opinionibus tres illæ priores in eo conueniunt, vt existentiam non distinguit re ipsa

ipsa ab essentia profiteantur, & ita erut illę eisdem argumentis aduersus opinionem D. Thomæ confirmandæ; sit igitur primum.
Ab ente vt ens est nihil potest esse distinctu secundum rem; solum enim quod non est, & nihil possunt ab eo distingui, sed existentia competit enti vt ens est; nam ens illud significat quod habet existentiam, ergo ab existẽtia nihil poterit secundum rem esse distinctum, & ita non differet secundum rem ab essentia. Secundum nulla res potest distingui secundum rem à naturis transcendentibus; cùm sint transcendentia inclusa in conceptu vltimo, & essentiali rerum omnium; sed esse, vel existentia sunt transcendentia; cùm de omnibus efferantur, & per omnes categorias diuagentur, ergo non distinguetur secundum rem essentia ab existentia. Corfir. argumentum. Vnum, verum, & boquæ sunt transcendentia, non distinguuntur secundum rem, neque ab essentia, neque ab alijs rebus, cùm non denotent aliquem gradum ab eis distinctum, & ita ens, homo, & vnus homo, sunt vnum & idem vt author est Arist. 4. Metaph. cap. 2. ergo & existentia cùm sit transcendẽs, non differet ab essẽtia, neque ab alijs rebus. Tertium. Si existentia non esset idem secundum rem cum essentia, non esset de essentia rerum, quare esset accidens; atqui hoc est falsum; quia accidẽs non

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

potest aduenire subiecto, nisi iam existenti & absoluto in suo esse; sine existentia verò, neque aliquid existit, neq; vocari potest absolutum in suo esse, ergo existentia non differt secundum rem ab essentia. Quartum. Si existentia re ipsa differt ab essentia, vel illa esset substantia, vel accidens; sed neutrum dici potest, ergo non differt reipsa ab ea. Propositio est aperta. Confirmatur assumptio. Inprimis existentia non est accidens; quia ita ex ea & essentia non fieret vnu per se, cùm ex subiecto & accidente nonfiat vnum per se. Deinde neque est substantia, cùm non sit prima, neque secunda, non secunda; quia neque est genus, neque species, neque prima, cùm neque sit materia, cùm non sit pura potentia, neque forma, cùm non sit pars essentialis rei, neque totum compositum, cùm non sit id quod est, sed id quo medio aliquid est; in quas tres partes est diuisa substantia prima ab Aristotele .7. Metaphysicorum capite tertio, & secundo de Anima cap.1. ergo existentia neque erit substantia, neque accidens. Quintum argumentum. Quæ generantur eadem generatione, & intereunt eadem corruptione, sunt vnum & idem; ex eo enim Arist. confirmat 4.lib. Metaph.cap.2. ens & vnum, esse idem; quia eadem generatione oriuntur, & eadem corruptione intereunt; sed essentia, & existentia

4. Argum.

5. Argum.

sunt

ſunt huiuſmodi, nam homo, eſſentia, & exiſtentia illius, ſimul oriuntur, & intereunt, ergo erunt vnum & idem. Sextum. Si hæc duo re ipſa differunt, in ortu conſtituendi erunt duo termini, atqui hoc aduerſatur veræ Philoſophiæ, iuxta quam vnius generationis vnus eſt terminus, habent enim generationes, & motus, vnitatem à terminis in quos feruntur, ergo, &c. Confirmatur propoſitio. Inprimis terminus generationis eſt forma; vnde Ariſt. paſsim vocat illam terminus ortus. Deinde exiſtentia eſt etiam terminus; quia generatio diffinitur mutatio de non eſſe ad eſſe i. de non exiſtentia, ad exiſtentiam, ergo ſi eſſentia, vel forma reipſa diſtingueretur ab exiſtentia, eiuſdem generationis eſſent duo termini. Septimum ſi exiſtentia re ipſa diſtingueretur ab eſſentia, ex illis duobus res omnes componerētur; atqui hoc eſt falſum, igitur. Propoſitio eſt perſpicua, confir. aſſump. Si ex eſſentia, & exiſtentia componerētur res ipſę, vnum eorum obtineret locum actus, vt exiſtentia, & alterū locū potentiæ vt eſſentia, atqui hoc dici nullo modo poteſt. Primò quia exiſtentia non poteſt obtinere locum actus, nam cum actus vel ſit primus, vel ſecundus, ex Ariſt. 2. de Anima cap. 1. illaque neque poſsit eſſe actus primus, quia non eſt forma, neque ſecundus, quia non eſt operatio, nullo modo erit

6. Argum.

7. Argum.

actus. Deinde neque essentia potest esse potentia, etenim cùm sit duplex potẽtia à Philosophis constituta, vna essentialis, & altera accidentaria, neutraque possit essentiæ conuenire, essentia non erit potentia: atque vt ab essentiali exordiamur, essentia non est potentia, cùm sit illa ens integrum, & completũm, hæc autem potentia est ens incompletum, vt est potentia essentialis materiæ primæ ad formam, neque est accidentaria, cùm existentia non sit verum accidens, vt multis argumentis docuimus 2. cap. huius lib. ergo neque existentia locum actus, neque essentia
8. Argum. locum potentiæ, poterunt obtinere. Octauum, Nulla res differt reipsa ab eo quo formaliter est extra nihil, sed essentia ratione existẽtiæ est formaliter extra nihil, est enim existentia actus quo primò res quælibet est
9. Argum. extra nihil, ergo. Nonum. Quando aliqua sunt reipsa distincta possunt per potentiam diuinam separari, & separata conseruari; sed fieri nullo modo potest etiam per diuinam potentiam, vt essentia separata ab existentia conseruetur; quia sequeretur illam existere, & non existere: existere quidẽ, quia est in rerũ natura, non existere verò quia ab ea fuit separata existentia, & sine existẽtia nihil potest existere, ergo essentia non differt reipsa
10. Arg. ab existentia. Tandem eadem est ratio in substantijs, & accidentibus; sed in acciden-
tibus

tibus existentia non differt ab eorum essentia, ergo neque in substātijs differet. Confir. assump. Si in accidentibus existentia distinguerertur ab eorum essentia, vel illa esset substantia, vel accidens, non substantia vt est apertum; neque accidens; quia si illa fuerit accidens obtinebit aliquam existentiam, cùm omnia accidentia illam obtineant, aut igitur hæc secunda existentia differt ab essentia accidentis vel non, si non differt, verū est igitur existentiam non distingui ab essentia secundum rē, quod si ab ea differat cùm non sit substantia erit accidens, & ita obtinebit aliam existentiam, sicque progrediemur in infinitum, quod cùm sit absurdum, existentia non distinguetur ab essentia secundum rem.

Cap. VIII. In quo vera sententia D. Thomæ explicatur.

ITA tamen arbitramur esse veram opinionem D. Tho. & consonā dictis Arist. & aliorū veterū Philosoph. vt neq; propter hęc, neq; propter quæuis alia argumenta, ab ea recedere vllo modo possimus, atque ita vt illam explicemus. Sit prima assertio. Inter essentiam & existentiā 1. Assertio.

non intercedit sola distinctio rationis, quemadmodum constituunt illi qui priorem opinionem complectuntur: Comfir. his argum.
1. Argume. Primum omnes Theologi, tum & Philosophi vno ore profitentur, esse proprium solius Dei optimi maximi, vt in eo essentia, & existentia sola ratione, vel ex solo nostro modo intelligēdi distinguātur, iuxta illud Exo.
Exod. 3. 3 *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad nos*, in quibus verbis aperte satis exprimitur, in solo Deo esse, non distingui ab essentia, sed illius essentiam esse ipsammet eius existentiam; in creaturis igitur non solum ex diuerso modo concipiendi distinguētur essentia, & existentia.
2. argumē. Secundū, Existentia de nulla re prędicatur secūdum essentiā, etenim si prædicaretur, exprimeretur per diffinitionē essentialē, quę explicat rei naturam & essentiam, quod tamen cernimus esse falsum; at essentia prędicatur de rebus secundum essentiam, ergo essentia, & existentia ex natura rei, & non solis conceptibus intellectus distinguentur; cū à parte rei aliquid competát vni, quod alteri nullo modo potest conuenire.
3. argumē. Tertium, Si essentia & existentia essent penitus vnum, & idem, solisq; nostris intellectibus distinguerentur, fieret vt quemadmodum verum est dicere, Antechristum non existere, ita etiam esset verum Antechristum non habere essentiam; atqui hoc est falsum; quia si ille
non

non haberet essentiam, ergo neque esset substantia, neque homo, & ex consequenti neque Antechristus, quæ est manifesta cōtradictio, igitur non solis conceptibus essentia & existentia distinguentur. Quartum si essentia, & existentia obtinerēt vnam, eandēque rationem vt illi censent, sequeretur hanc enuntiationem rosa existit, esse in primo modo dicēdi per se, vt est hęc altera rosa est flos, vel substantia; & esse quoque perennis veritatis, quemadmodum est secūda, in qua attributū est de essentia subiecti; atqui hæc sunt manifeste absurda, ergo essentia & existentia magis quam conceptibus nostris distinguentur. 4. Argum.

Secunda Assertio. Essentia, & existentia nō distinguūtur per diuersas habitudines ad Deum, vt ad primum exemplar, & vt ad causam supremam efficientem. Confir. aduersus Henricum. Primo, Nulla relatio secundum esse, est de essētia rei absolute, alioquin enim idem esset relatum, & absolutum, sed essentia est de essentia multarum rerum absolutarum, vt omnium substantiarum, quantitatū, & qualitatum, ergo non erit essentia habitudo quædam ad Deum, vt ad causam exēplarē. Secundo, Illud sine quo res potest apprehendi non est de eius essentia, sed possumus apprehēdere essentiam hominis verbi gratia sine hac habitudine ad Deū, etenim apprehendimus hominem secundum essentiā esse 2. Assersio. 1. Argum. 2. Argum.

animal particeps rationis in qua apprehensione nulla habitudo essentiæ hominis ad
5. Argum. Deũ resplendet, ergo hæc habitudo nõ erit ipsa essentia. Preterea habitudo existẽtię ad Deũ, vt ad causam efficientẽ, vel est rei, vel rationis; at neutrũ dici potest, igitur existentia non significabit habitudinem ad Deũ vt ad causam efficientem. Propositio est perspicua; quia omnis relatio aut est rei, aut rationis. Confir. assumptio. Inprimus hæc habitudo non est rationis; tum quia habet esse citra omnem operationem intellectus. Tum præterea, quia relatio rationis non potest cõstituere esse realis existentiæ. Deinde neque potest esse relatio rei; quia hoc esse existentiæ est fundamẽtum hujus habitudinis creaturæ ad creatorem, nulli enim alteri rei quã existentiæ tanquam fundamento potest inniti; at fundamentum si non re, ratione tamẽ formali differt à relatione; iam igitur ratio formalis existentiæ non erit habitudo ad Deum vt ad causam efficientem.
3. assertio Tertia Assertio. Essentia & existentia in omnibus rebus creatis reipsa distinguuntur. hanc assertionẽ cũ D. Tho. aduersus authores tertiæ opinionis, & aduersus quoscunque alios contrariũ opinantes, constituimus. Atque imprimis si veterum authoritas ad quippiam suadendum est alicuius ponderis, profectò hæc nostra constituta assertio verissima

rissima erit cum sit fere ab omnibus vno ore, & pari consensu comprobata, neque aliquis poterit, nisi is qui ipsos vel numquã, vel leuiter legerit, vlla ratione illam diffiteri. Vt igitur ab Arristo, initium ducamus, illum in hac sententia extitisse, constare poterit ex his locis. Primus est 2. lib. de Demostratione cap. 7. vbi ita habet. *Homo & esse hominẽ aliud est*, & subiungit. *Esse uero nulli est substantia*: i, essentia, ex quo loco ita argumentor, si esse vel existentia, nulli est essentia, neque in homine, neque in allijs rebus, ergo essentia alia res erit quàm existentia, &. 3. lib. de Anima cap. 4. hac ratione loquitur. *Aliud est magnitudo, aliud magnitudinis eſsẽtia, & aliud aqua, aliud aquæ natura.* In quo loco nomine aquæ, vel magnitudinis intelligit id quod est, vel existit, vel ipsam existentiã: nomine vero naturæ, essentiã, & formã, vt interpretatur Themistius 3. de anima cap. 19. Si igitur aliud est existentia, et aliud essentia aquæ, vel magnitudinis; essentia, & existentia reipsa distinguũtur 2. etiã lib. de Demost. cap. 1. tanquã diuersas, & multum inter se discrepantes separat, quęstionem an est quæ declarat existẽtiam, à q. quid est, quæ exprimit essentiã, constare igitur ex Arist. aperte poterit, essentiã, & existentiam multum inter e distingui. Seuerinus etiam Boetius maximi nominis Philosophus, idem apertè satis profitetur in libello

1. Argum.

Aristr

Seuer. Baet.

sit

bello de Hebdomadibus, eius verba sunt. *Diuersum est esse, & id quod est ipsum enim esse non dum est. At uero id quod est accepta essendi forma est atque consistit in se.* Qui locus si absque vlla animi perturbatione cōspiciatur, perspicuè nostram opinionem confirmat: & ita quidā perpendentes quàm apertum pro nobis sit hoc testimonium respondent, non esse in hac re acquiescendū testimonio Boetij, eo quod ipse in hac nostra olim extiterit opinione.

Ita Aureo. apud Cap. in.1. dist. 8.q. 1.cōcl 1.ratione.7 ad finem.

Præterea D. Hilarius .6. lib. de Trinitate inquit in solo Deo existentiā non esse accidens in creaturis autem omnibus esse accidens, quod etiā alij Philosophi docuerūt, vt Auicena.5. Metaph. cap. 1. & 1. Phy. cap. vlt. & D. Albert. magnus in Postcategorijs cap.9. cū igitur accidens sit reipsa distinctum à subiecto; existentia reipsa distinguetur ab essentia. Præter has authoritates confir. assertionem his arg. Primum est. Illa non sunt eadē secundum rem, ex quibus vnum intelligere possumus sub opposito alterius; sed possumus intelligere essentiam sub opposito existentiæ ergo essentia, & existentia non erunt idem secundū rem. Propo. est aperta, confir. assump. possumus intelligere essentiam non existere neque actu neque potestate, vt intelligimus essentiā rosæ præteritæ, quæ neque est actu, neque potestate cùm non posit illa iterum existere per naturam; sed non existen

Auicen.

D. Albert. mag.

1. argumē.

tia

tẽtia opponitur existentię, ergo possumus in telligere essentiam sub opposito existentiæ. Secundum Illud quod competit alicui secũ dum essentiam reipsa differt ab eo quod illi competit secundum accidens, & per participationem, quia primum semper illi competit, alterum vero aliquando potest illi conuenire, & aliquando non conuenire; quemadmodum semper competit aquæ esse humidã, corpus graue, & alia huiusmodi, quæ iuxta naturam illi conueniunt; esse tamen calidam, cum illi conueniat per accidens, & per participacionem ignis, non semper illi cõuenit; sed essentia competit rebus secundum essentiam, existentia vero quasi per accidens, & per participationem diuinæ naturę, in qua secundũ essentiam reperitur, ergo essentia, & existentia reipsa distinguentur. Confir. Arg. quod competit rei per causam efficientem reipsa differt ab eo quod illi cõpetit sine causa efficiente; sed existentia cõpetit rebus media causa efficiente, essentia vero sine illa, ergo reipsa distinguẽtur. cõfir. assumptio. inprimis exploratum est existentiam conuenire rebus media causa efficiẽte, aut generante, aut creante, cum sit illa terminus generationis, vel creationis. Deinde essentiam conuenire sine media causa efficiẽte ita suadeo. Si illa rei cõueniret media causa efficiẽte data hypothesi vt causa efficiens 2. argumẽ

non

3. Argum. non agat vt reuera potest non agere, essentia non conueniret rei; vnde fieret vt diffinitio quæ explicat rei essentiã posset separari à re diffinita; & vt enũtiationes quę fiũt in primo modo dicendi per se, non essent veritatis perpetuæ, neq; necessariæ absolute, & minus accommodatę ad demõstrationes conficiẽdas, quæ ex solis enuntiationibus perpetuis, & neccessarijs coalescũt; quæ cum sint apertissime absurda, & pugnãtia ex diametro cum his quæ docet . Arist. 1. lib. de Demonstratione cap. 4. 6. & 7. essentia non conueniet rebus media causa efficiente. Tertium Si existentia esset eadẽ res cum essentia, illa esset

3. Argum. actus per se subsistẽs, quemadmodũ essentia verbi gratia angeli, vel hominis per se subsistit; atqui hoc dici nullo modo potest ergo existẽtia non erit eadem res cũ essentia. Confir. pro. Actus non contractus, & illimitatus est per se subsistens; sed si existẽtia esset idẽ quod essẽtia esset actus non contractus, & illimitatus; quia omne quod contrahitur, vel contrahitur à subiecto, vt color contrahitur à corpore, vel à differentijs, vt idẽ color contrahitur à congregatione & disgregatione visus; existentiã autẽ certũ est non contrahi à differẽtijs, cum nullas illa habeat, quemadmodũ neq; ens. Deinde neque contrahitur à subiecto, si est idẽ cum essentia, quæ est illius subiectum; etenim idem non potest esse contrahens

trahens, & contractum quod fieret si existentia esset idē cū essentia, ergo existētia si esset idem cū essentia, esset actus per se subsistens. Preterea confir. assump. Actus per se subsistens est infinitus, complectiturque totam rationem essendi, quamobrem tantum est vnus qui est Deus Opti. Max. at existentia creata, neque est infinita, neque complectitur totam rationem essendi, ergo non poterit esse actus per se subsistēs. Quartum. In omni compositione rei, extrema cōpositionis reipsa distinguūtur; sed compositio ex esse, & essentia est compositio rei, conueniens illi citra omnem functionem intellectus, ergo illius extrema reipsa distinguentur. confir. propositio, primo inductione quadā adhibita. In compositione rei accidētaria, certū est extrema reipsa distingui, Deinde in cōpositione essentiali suppositi, & naturæ, materię, & formę, extrema quoq; reipsa distinguūtur; quia suppositū in rebus creatis reipsa differt à natura, & materia, à forma, ergo cū non sit maior ratio cōpositionis ex essētia, & existētia, quā harū duarum compositionū, extrema in illa reipsa different. Deinde vna & eadem res non potest cum seipsa efficere vllā compositionem rei, quamuis per intellectum hoc fieri possit, alioquin enim idē esset à parte rei actus, & potentia, contrahēs, & contrahibile, respectu eiusdē, quæ omnia sunt manifesta absurda, 4. Argum.

da ergo cum eſsentia, & exiſtentia efficiant compoſitionem rei, non erunt vnum, & idē ſecūdùm rem. Adhæc ex eo genus, & differētia non efficiūt compoſitionē aliquā rei, ſed per intellectū: (eſt enim hæc compoſitio conceptuum obiectorum, vt repræſentātur per conceptus formales intellectus, vt plerique Metaphy. conſtituunt) quia ſunt vna & eadem res, eadē ſcilicet natura ſpecifica, quæ iuxta attributa ſibi & alijs ſpeciebus communia, eſt fundamentum notionis generis, iuxta attributa verò propria, eſt fundamentum notionis differentiæ; ergo ſi exiſtentia, & eſsentia ſint eadem res, non efficient compoſitionē aliquam rei, ſed per intellectū; quod cùm ſit falſum, ſequitur eſsentiam & exiſtentiam reipſa diſtingui.

5. Argum. Quintum. Omne ſubiectum quod natum eſt ſucceſsione quadam recipere duo extrema oppoſita, ſecundùm rem diſtinguitur ab vtroque extremo; quemadmodum materia prima quæ nata eſt recipere ſucceſsione quadam formam, & priuationem; reipſa differt à forma, & à priuatione; ſed eſsētia nata eſt ſucceſsione quadam recipere exiſtētiam, & non exiſtentiam, vt eſsentia roſæ in hyeme non recipit exiſtentiam, in vere autem recipit illam, ergo eſsentia reipſa differet ab exiſtētia, & non exiſtentia. Quod ſi quis dicat cū aduerſarijs falſam eſse propoſitionē

quia,

quia existentia est in potentia ad existentiã, & non existentiam, cùm aliquando sit, & aliquando non sit; quemadmodum in eodẽ exẽplo existentia rosæ est in vere, & non est in hyeme; cùm tamẽ illa non differat ab altero extremo, scilicet ab existentia; quia existentia non differt ab existentia. Hanc solutionẽ tamquã falsam ita reijcimus. Primò, quia vnum contrarium non est in potentia vt sit alterius subiectum, & vt illud in se recipiat; quare cùm existentia & non existentia opponatur contradictoriè, non poterit existentiã esse subiectum non existẽtiæ. Deinde neque ipsa existentia poterit esse in potẽtia ad existentiam, cùm nihil possit esse in potẽtia ad seipsum. Quod si aliquando sit existentia, & aliquando non sit, potest tamen esse, hoc non fit per propriam potentiam, sed per potentiã producentis, aut creantis rem existentẽ, quare nulla erit illorum solutio. Denique quãdo duo extrema sunt ita inter se affecta, vt vno pereunte alterũ remaneat, reipsa distinguntur; hæc propositio ab Scotistis & ab alijs passim proponitur, illam tradit Sco. 7. Metaphy. quæst. 1. in quo loco probat ex eo inherentiam secundùm actum reipsa distingui ab accidente, quia pereunte inhærẽtia, remanet accidens in Sacramento altaris. Sed pereunte existentia remanet essentia, vt in sacrosancto Dominicę incarnationis myste- vlt. Argu.

rio, pereunte existentia humanitatis Christi Domini, remanet essentia humanitatis; ergo essentia & existentia reipsa distinguũtur. Sat scio Sco. Durand. & alios respõ-

Solutio. suros humanitatem Christi Domini habere existentiam humanam, quemadmodum & essentiam, & ita falsum esse essentiam separatam esse ab existentia.

Confut. Cęterum hęc solutio, vt modestè loquar, falsa est, (multi enim illam tamquam minus tutam condemnant) Primò, quia in mysterio incarnationis, quæ attinent ad naturam multiplicantur, vt volũtates, scientiæ, & operationes: & ita dicimus esse duas voluntates, diuinam, & humanam; duas scientias, vnam creatam, & alteram increatam; & duas operationes, vnam humanam, & alteram diuinam; at quæ sunt personæ, & suppositi, non multiplicantur, cùm sit vnicum tantùm suppositum in duabus naturis; sed existentia est suppositi tamquam subiecti inquo recipitur; solius enim suppositi est primo, & per se existere, ergo in Christo Domino tãtùm erit vnica existentia diuina. Deinde existentia humana non est actus suppositi diuini, sed in Christo tantùm est suppositum diuinum, ergo in eo non erit existentia humana. Tandem in sexta synodo Generali quę est Constantinopolitana. 2. actio. 11. in epistola Sophronij Hierosolymitani, à sancta Synodo approbata Sanccitum est his ver

bis, carnem, & animam Christi Domini, ex quibus conflatur humanitas, existere non humana, sed Diuina existentia. *Simul quippe caro, simul Dei uerbi caro, Simul caro animata rationalis, simul Dei uerbi caro animata rationalis. In illo itaque, & non in semetipsa, habuit existentiam unã.* Si igitur caro animata anima rationali, quæ est ipsa humanitas in se nullam habet existentiã, sed existit per eandem existentiã verbi diuini, vt sacrum conciliũ diffinit, quis queso erit ita audax vt aduersus hoc decretum affirmet deinde humanitatẽ Christi existere per existẽtiam humanã? Constat igitur essentiam humanam separatam fuisse ab existentia humana. Verùm hæc Theologis pertractanda omittimus apud D. Thom. 3. p. q. 17. colligi igitur ex his apertissime poterit, existentiam, & essentiam esse reipsa distincta. Verba concilij Constanti nopolitani.

Cap. VIIII. In quo aliorum argumenta dissoluuntur.

Onfirmata igitur verissima. D. Thomæ opinione, & vt arbitramur satis efficaciter, consequens est vt aduersariorũ arg. satisfatiamus. Ad 1. dicimus ab ente vt significat essentiam, nihil posse esse Ad. 1. reg.

reipsa distinctũ; ab ente tamen vt significat existentiã, aliquid posse esse reipsa distinctũ; quia ens vt significat essẽtiam dicitur de omnibus, in quid, & est inclusum in cóceptu quãtumuis proprio, & vltimato rerum omnium; illud verò quod significat existentiam, prędicatur quasi per accidens, & non est inclusum in conceptu earum; quare cum existentia nõ competat enti vt significar essentiam, ab ente vt significat existentiam, optimè poterit aliquid esse reipsa distinctum. Ad. 2. Resp. ex Capreol. in 1. dist. 8. q. 1. ad 10. Arg. existẽtiam non esse transcendens, sed essentiam, & ita ens quod significat existentiam non erit transcendens, sed illud quod significat essentiam, etenim quamuis existentia de rebus omnibus dicatur, quia tamen non dicitur necessario, & secundum essentiam, neque includitur in conceptu vltimo rerum omniũ, non erit transcendens; quia ad rationẽ transcendentis debet attributum cui hoc nomen accommodatur, predicari necessario, & secũdum essentiam de suis inferioribus, & inclu di in conceptu vltimo, & proprio eorũ. Confirmationi verò satisfacimus, vnũ, verùm, & bonum, non distingui secundũ rem ab aliqua natura, quia consequũtur ens vt significat essentiam, & sunt vera transcendẽtia, prędicantur enim necessario, & secundum essentiam de rebus; quod existentiæ nullo modo potest

Ad. 2.

Capreo.

potest conuerire. Ad. 3. Resp. existentiā non esse accidens categoriæ, vel vt vocant predicamentale, quod sit diuisum contra substātiā; & alicui subiecto inhæreat; esse tamē accidens, vt accidens significat illud quod non est de essentia rei, in qua significatione differentias possumus vocare accidentia generum, quia non sunt de essentia eorum; (loquimur de differentijs diuidentibus, non de constituentibus) Vnde quamuis accidens in prima significatione non adueniat nisi subiecto existenti in actu, & in suo esse absoluto; accidens tamen in secūda significatione, non aduenit enti in actu, imo potius constituit subiectum in actu, & absoluit illud. Reuocāda sunt ad memoriam ea quæ docuimus in cap. 2. huius lib. Ad hanc solutionem facilius intelligendam. Quarto arg. iam satisfecimus, cap. 3. huius lib. in solutione primæ obiectionis, consule illam solutionem. Ad 5. respon. veram esse propositionem, si ea quæ generātur simul, eodem modo generentur; at essentia, & existentia non eodem modo generantur; quia essentia in concreto significata, oritur tamquam terminus qui oritur, existentia verò oritur tanquā terminus quo medio fit ortus, homo vero, & vnus homo sunt vnum, & idem; quia vtrumque oritur eodem modo, scilicet tanquā terminus qui. Insurget tamen aliquis, Si hæc vera sunt, ergo fal-

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

go ſaltim exiſtētia non differet à forma, quia vtrumque generatur ſimul, & eodem modo, nimirum tanquam terminus quo, eſt enim forma terminus quo, quemadmodum exiſtentia. Reſpondemus negantes conſequentiam; quia quamuis vtrumque ſit terminus quo, diuerſa tamen ratione terminat ortum, nam forma eſt terminus tanquam principium à quo fluunt eſſentia, & exiſtentia in re genita, exiſtentia verò eſt terminus tanquam formaliter abſoluens, & vltimatè complens naturam illius.

Ad 6. Ad ſextū dicimus concedēdos eſse in generatione duos terminos, formam ſcilicet, & exiſtentiam, formam tanqûam principiûm exiſtentiæ; & exiſtentiam tãquam vltimum actum rei genitæ, qui duo termini ſunt inter ſe ordinati eſsentialiter, ita vt vnus eorum ſit propter alterum, forma enim refertur ad exiſtentiam, tanquam ad vltimum finem, & ſcopum generationis.

Ad 7. Ad ſeptimum reſp. ex eſsentia, & exiſtentia componi res omnes creatas, compoſitione Metaphyſica, & in hac compoſitione eſsentiam obtinere rationem potentiæ, exiſtentiã verò actus, vt præclare explicat D. Tho. 2. contra Gent. cap. 53.

D. Thom. Ad coufu. ca. 1. Ad confutationem verò dicimus ad primam, exiſtētiam eſse actū primum, & formam etiam, diuerſa tamen ratione, & in diuerſo genere compoſitionis; quia in compoſitione Phyſica; forma eſt

actus

ctus primus; cũ enim fiat ex materia & forma in illa materia obtinet locum potentiæ primæ, forma verò actus primi. Deinde nuncupatur actus primus, ratione operationis quæ est actus secundus: in qualibet enim re priùs est habere formam, & deinde habere operationē aliquam ab eius natura promanantem, vt in homine priùs est habere scientiam, & deinde contemplationem iuxta illam; cùm ergo forma sit prior quàm operatio, vocabitur illa actus primus, operatio verò actus secundus. Cæterum in compositione Metaphysi. existentia dicitur actus primus, & essentia potentia prima; quia ex his duobus res omnes creatæ, tanquam ex primo actu, & prima potestate coalescunt. Et quia compositio Metaphysica fit ex partibus simpliciter, & absolutè prioribus, quæ suo ambitu omnia complectũtur; propterea esse actum primum, simpliciter, & absolutè conueniet existentiæ, formæ verò si cum ea conferatur nullo modo conueniet. Ad secũdum resp. verum esse in compositione Physica potentiam simpliciter, non esse naturam integram, & completam; est enim illa materia prima, quæ quia est principium intrinsecum rei naturalis, non poterit esse integra natura: at in compositione Metaphysica, potentia simpliciter est natura integra; quia non est pars, vel principium rei, sed est tota

Qua ratione existentia sit actus 1.

Ad 2. confutat. qua ratione sit essentia potentia simpliciter.

substantia illius, est enim essentia quæ est potẽtia simpliciter in compositione Metaphysica, tota rei substantia, atque natura. Ad octauum resp. falsam esse assumptionẽ; quia essentia seipsa formaliter ponitur extra nihil, & non ratione existentiæ. Quod vt facilius intelligamus, annotandũ est, nihil posse sumi duobus modis, quemadmodum & ens cui opponitur, sumitur etiam duobus modis; sumitur enim vt opponitur enti vt significat essentiã, & vt opponitur enti ea ratione quadenotat existentiam. Si primo modo sumatur essentia, seipsa formaliter ponitur extra nihil; si verò altero modo vsurpetur ponitur extra nihil ratione existentiæ, non tamen formaliter, sed denominatiuè, & extrinsecè, quia est subiectum illius. Quod si dicas existentiam diffiniri actum primum, ratione cuius quælibet res ponitur extra nihil. Resp. hanc diffinitionem reiectam esse à nobis tanquam minus accommodatam, cap. 1. huius secundi lib. ratio autem existentiæ est esse primũ actum, ratione cuius res quælibet est primò extra suas caussas producentes. Ad nonum resp. falsam esse propositionẽ, quia materia prima, & forma reipsa differunt, tamen materia non potest etiam per diuinam potentiam separari à forma. Tum etiam iuxta probabilem Caiet. Capreol. & Ferrar. opinionem, relatio reipsa differt à suo

Ad 8. Vide Capreol in 1. dist. 8. q. 1. ad 21. arg. & Soncin. in Epitome illius, in eodẽ loco ad 1. argu. Aureo. explicãtes hanc solutionem.

Ad 9.

ſuo fundamento, à quo tamen nullo modo poteſt ſeparari: & ita quamuis exiſtentia reipſa diſtinguatur ab eſſentia, non poterit tamen etiam per potentiam diuinam ſeparari eſſentia ab exiſtentia; quia eſt tanta connexio inter eſſentiam exiſtentem, & exiſtentiam, vt nulla ratione illa diſſolui queat. Ad decimum reſp. etiam in accidentibus eſſentiam, & exiſtentiam reipſa eſſe diſtincta, vt in capite ſequenti oſtendemus, in quo huic argumento luculenter ſatisfaciemus. Ad 10.

Cap. X. An in accidentibus eſſentia & exiſtentia reipſa diſtinguantur.

QVamuis ex his quæ in capitibus ſuperioribus conſtituta fuerunt conſtare poterit non ſolũ in ſubſtantijs, verumetiã & in accidentibus eſſentiam, & exiſtentiam reipſa diſtingui, nihilominus vt hæc noſtra ſententia illuſtrior appareat, veriorq; ab omnibus iudicetur, inſtituimus, & in accidentibus quoque illam explicare. Verùm vt recta methodo progrediamur, explicandum prius erit, quęnam ſit eſſentia, & quæ exiſtentia in accidentibus; ita enim facilius multò id quod explicandum inſtituimus intelligemus.

Assertio. 1 Sit igitur in explicationem huius rei prima assertio. Essentia accidentium est inhærentia secundùm aptitudinem in subiecto; vel vt alij dicunt, est inhærentia aptitudinalis. Hæc assertio apud eos qui rectè sentiunt nulla ratione potest esse dubia, præsertimq; apud eos qui doctrinam Arist. profitentur;

1. Argum. ex Arist. cùm ipse 7. lib. Metaphy. cap. 1. doceat accidentia nullam aliam habere entitatem, nisi illam quam ab inhęrentia in subiecto consequũtur, quia accidentis inquit esse, est in esse, & apertius multo cap. 4. eiusdem libri, inquirens num in accidentibus quemadmodum & in substantijs detur essentia, quæ explicetur essẽtiali diffinitione, constituit dari quidem, non tamen primo, & per se, sed secũdo loco, & per aliud, scilicet per habitudinẽ ad subiectum, & attributionem ad illud, quare inquit dicetur homonymè, ab vno, & ad vnum, de

2. Argum. substantia, & accidentibus. Deinde in vnaquaque re illa asignari debet natura, & essentia, quæ illi competit amoto quocunque extrinseco, & non essentiali, his enim amotis sola attributa essentialia supersunt; sed amoto ab accidentibus quocunque extrinseco, & non essentiali, adhuc superest in eis aptitudinalis inhærentia ad subiectum, ergo hæc inhærentia erit illorũ natura, & essentia. Propositio est apertissima, confirmatur assumptio. Si ab aliquo accidente, vt à magnitudine, ver-

ne, verbi gratia amoueamus omnia extrinseca,& non essentialia, vt esse candidam, vel atram; calidam, vel frigidam; asperam, vel lenem; duorum, vel trium cubitorum, & sic de alijs: rogo num conueniat magnitudini aptitudinalis inhærentia, vel non; si conueniat, erit igitur illa de essentia accidentium; si verò non conueniat, ergo magnitudo erit substãtia; quod ita confirmo. Illud quod est ens, & non est in aliquo tanquam in subiecto, neque actu, neque aptitudine, est substãtia, quia hæc est natura substantiæ, neque actu, neque aptitudine, esse in aliquo tanquã in subiecto; sed amoto quocunque extrinseco, & non essentiali, magnitudo est ens, & neque actu, neque aptitudine est in aliquo tanquam in subiecto, ergo erit substantia. Rursus in analogis attributionis analoga minus præcipua secundùm essentiam denotant habitudinem ad analogum magis præcipuum; vt in analogia sani, medicamẽta vrina,& dieta, denotant secundùm essentiã habitudinem, aut causæ, aut signi, ad sanitatem animalis, quæ huius analogiæ est analogum magis præcipuum; sed ens est analogum attributionis ad substantiam, & accidẽtia, quemadmodum sanũ, authore. Arist. 4. lib. Metaph. cap. 2. & 11. cap. 3. & 12. cap. 4. ergo cum in hac anagolia accidentia sint mẽbra minus præcipua, indicabunt illa secundùm 3. Argum.

dum essentiam habitudinem secundū inherentiam aptitudinalem ad subiectum. Hanc assertionem profitemur cum D. Thom. 3. p.q.77.art.1.lib. 4.sent. dist. 12.q. 1.1. art. 1.ad 2.Caiet.cap.7.de ente & essentia in.q. de hac re edita Ferra. 4.cont. Gent.cap.65. Iauello, Flandrē. Aquario, Suessano & alijs 7.Metaphy.q.1. Aduersus Sco. Antoni. Andre. Trombetam, Soncinatem, & alios Scotistas.7.Metaph.q.1.contrarium opinantes.

D. Thom. Caiet. Ferrar. Iauel. Fland. Aquar. Suessan. Scot. Sonci.

2. assertio.

Secunda Assertio, Existentia accidentis non est existentia subiecti, sed reipsa differt ab illa. Vnde accidentia propriam, & peculiarem existentiam obtinebunt per quam existant in rerum natura, distinctam ab existentia subiecti. Hanc assertionem constituimus cum Soncin.7 lib. Metaph.q.5.concl.2. Flandren.in eodē lib.q.1.art.5. Scoto. in.4.dist. 12.q.1 quæ proculdubio est. D. Thom. 3.p. q.17.art.2. vbi constituit in aliqua substantia vt in Petro, verbi gratia tantum dari vnicam existentiam substantialem, dari tamen multas accidentarias, quæ conferuntur à diuersis accidētibus, quia alia existentia est quā confert albedo, & alia quam confert calor: iudicio ergo. D. Thom. accidentia propriam & peculiarem obtinebūt existentiam, & idē docet in.1.dist.8.q.4.art.2.& in 4.dist.12.q.1 art.1.quęstiuncula.3.ad.2. Contrariam sententiam secutus olim fuit Aegidius Romanus

Sonci. Flandr. Scot. D. Thom.

nus, præstantissimus Philosopus, & eruditissimus Theologus, docens accidentia nullam habere propriã existentiam, sed existere formaliter per eandem existentiam, per quã substantiæ existunt. Quam sententiam legimus apud illum in diuersis suæ doctrinę locis, in libello de ente & essent. q. 1, 7. lib. Metaph. q. 2. & 1. lib. Sentent. dist. 8. q. 1. art. 2. Eandem deinde complexus fuit sapientissimus M. Dominicus Soto. 1. lib. Physi. q. 6. Contrariã sentētiam tuētur Aegidius, & M. Sotus.

Confir. tamen assertio his arg. Primum, Existentia naturalis, & supernaturalis reipsa distinguuntur, sed existentia subiecti est naturalis, dantur verò pleraquę accidentia quorum existentia est supernaturalis, vt sunt fides, spes, charitas, gratia, lumen gloriæ, & alia huiusmodi; cum enim illa existant, & non per existentiam naturalem, existent per supernaturalem, ergo in his existentia reipsa differet ab existentia subiecti. Verùm quia in his accidentibus fortasse nostrã fatebuntur assertionem. Confir. in accidentibus naturalibus illam esse veram. Sitque secundum arg. Existentia dependens, & indepens reipsa distinguuntur; sed existentia substantiæ est independens, existentia verò accidentium, est dependens, ergo hæ duæ existentiæ inter se reipsa distinguentur. Tertium, Existētia est proprietas quæ dimanat ab essentia, ergo vbi erunt distinctæ essentiæ, erunt distinctę

Confirmat. 1. Argum. 3. Argum. 3. Arg.

stinctæ proprietates, & existentiæ; sed substantiæ, & accidentium sunt diuersę essentiæ, ergo erunt quoque diuersæ existentiæ. Confir. hoc arg. Cuilibet potentiæ respondere debet suus proprius actus, quia potentiæ per actus distinguuntur, & ita si diuersæ fuerint potentiæ, diuersi quoque debent esse actus; sed essentia est potētia quędam, cuius actus est existentia, ergo cùm substantię & accidentium sint diuersæ essentiæ, erunt quoq; illorum diuersę existentiæ. Quartum

4. Argum. Quę generantur diuersis generationibus, habent existētias diuersas; sed multa accidētia generantur diuersa generatione, ab ea qua generatur substantia, vt sunt accidentia separabilia, quæ adueniunt subiecto post illius constitutionem, ergo in his existentia reipsa erit diuersa ab existentia substantiæ; quare cùm horum, & omnium aliorum accidentium vna sit, & eadē ratio, in omnibus; existentia erit reipsa differens ab existentia substantiæ. Assumptio huius argumenti experientia constat, propositio verò ex eo probatur, quod existentia est terminus generationis, & ita si diuersæ fuerint generationes, & diuersæ quoque erunt existentiæ. Cùm igitur accidentia habeant existentiam, atque hæc non sint existētia subiecti, erit illis alia existentia asignāda, vnde sit tertia asertio.

3. Assertio. Existentia accidentium nulla est alia quā

vnio

vnio illorũ secundùm actũ in subiecto, vel vt cũ alijs loquamur, existentia accidentiũ est inhærẽtia actualis in subiecto. Hãc assertionẽ profitemur cum Sonci. 7. Meta. q. 2. ad finem, & Flandren. in eodem lib. q. 5. art. 5. contra Duran. opinantem inhærentiã actualẽ non esse eorum existentiam, ita profitetur in 1. dist. 8. q. 2. ad 2. Confir. tamen assertionem his argumentis. Primum, Existentia accidentium est actus, vel ergo est per se subsistens, vel alteri inexistens, nam hæ sunt duę differentiæ ambientes omnem actum; cùm ergo non sit actus per se subsistens, cùm huiusmodi actus tantùm conueniat substantijs separatis, & animæ compoti rationis, erit actus inexistẽs. Præterea actus inexistens quidam existit in materia, & alius in subiecto; prioris generis actus, sunt formæ substantiales, quæ existunt in materia prima, igitur existentia erit actus secundi generis existens in subiecto, ergo cùm inexistere subiecto nihil aliud sit quàm vnio secundùm actum in illo, hęc erit existentia accidentium. Confir. arg. Inesse accidentis est vniri actu cum subiecto, nam inesse si vim nominis contemplemur, est esse in aliquo; sed inesse accidentis est illius existentia, vt perspicuis verbis docet Arist. 7. Metaphy. cap. 1. inquiens accidentis esse, vel existentiam, nihil aliud esse, quàm inesse, ergo vnio in actu erit existentia ac-

Sonci.
Flandren.
Durandus amplectitur contrariã opinionem.
1. Argumẽ.
Confir. argumen.

2. Argum. tia accidentium. Secundum, Quemadmodum se habet substantia ad vtramque cohærentiam, vel existentiam per se, secundùm actum, & secundùm aptitudinem; ita quoq; se habebit accidens ad vtramque inhærentiam secundùm actum, & secundùm aptitudinem; quia quod est substantiæ esse per se, est accidentibus esse in alio; sed essentia substantiæ est esse per se secundùm aptitudinẽ, D. Tho. vt author est D. Tho. 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. existentia verò est esse actu per se, ergo inhęrere subiecto secundùm aptitudinẽ erit essentia accidentis; inhærere verò secundùm actum erit illius existentia. Tertium, Exi-3. Argum. stentia est primus actus, quo vnaquæque res est à parte rei extra suas causas; sed accidentia sunt à parte rei extra suas caussas per vnionem actualem in subiecto, quæ vnio est primus actus accidentium, vt est apertum, ergo illa erit existentia accidentium. Quar-4. Argum. tum argumentum, Ille actus qui primò fluit ab essentia si prætermittatur suæ naturæ, est existentia. Hæc propositio est perspicua, quia existentia est actus primò fluens ab essentia; sed inhærentia secundum actum est actus qui primò fluit ab essentia accidentis, si prætermittatur suæ naturæ, quemadmodum in sanctissimo Eucharistiæ sacramẽto, si accidentia prætermitterentur suæ naturæ, statim vnirentur secundùm actum in

subiecto,

subiecto, cùm semper obtineat naturalem procliuitatem, & propensionem ad subiectum, ergo inhærentia secundùm actum erit existentia accidentium. Ad extremum egregio quodam testimonio D. Tho. nostram assertionem confir. Is siquidem in Commentarijs in 1. cap. lib. 1. de Demonstratione, explicans caussam ob quam de proprietate cognoscere debeamus ante demonstrationẽ quid sit, & non an sit, inquit causũ esse; quia proprietates habent naturam, quæ potest ante demonstrationem prænosci per diffinitionem: at quia proprietates esse, vel existere, concluditur per demonstrationem; (quia concludimus in illa actualem vnionem proprietatis in subiecto, quæ & in ipsis, & in reliquis accidentibus est propria, & naturalis existentia,) propterea non prænoscitur ante demonstrationem an sit, nam quod concluditur, non debet prænosci. Subijciam verba D. Thom. vt facilius multò possit quilibet eius mentem percipere. *De paßione autem potest quidem sciri quid est, quia accidentia quodãmodo diffinitionem habent. Paßionis autem esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto, quod quidem in demonstratione concluditur.* Igitur concludendum erit existentiam accidẽtium esse illorum inhærentiam secundùm actum, in subiecto.

5. Argum. D. Tho.

Verba D. Tho. lc. 2.

Quarta & vltima assertio, In accidenti- 4. Assertio

non remaneret, atque ita simul esset, & non esset, sed pereunte actuali inhærentia, remanet aptitudinalis, vt videmus in Sacramento Eucharistiæ, in quo accidentia non inhærent actu in subiecto, sed sola potestate, & ita pereunte in hærentia actuali remanet aptitudinalis, ergo hę inherentiæ reipsa distinguentur. Secundum hoc interest inter 2. Argum.
effectum alicuius formæ, primum & secundum; quod à primo effectu non differat forma reipsa, à secundo tamen differat; nam si à secundo non differret, quemadmodum à primo non potest separari, quia non differt ab eo: ita neque à secundo potest, quod tamē in humanitate Christi Domini cernimus esse falsum, quæ separatur ab effectu eius secundo, qui est esse existentiæ, & non à primo qui est esse essentiæ; sed inhærentia actualis est effectus secundus formæ accidentariæ, quia primus est esse essentiæ, vel esse inhærentiæ aptitudinalis, ergo inhærentia actualis reipsa differt à formis accidentarijs, & ex consequenti in accidentibus essentia, & existentia reipsa distinguentur.

Cap. XI. In quo dissoluuntur quædā argumenta aduersus superiora.

AEterum quia non sat est nostram sententiam confirmasse, nisi fuerit simul aduersariorum argumentis satisfactum, superest vt in hoc capite nonnulla argumenta ab alijs aduersus superiores assertiones obiecta, dissoluamus.

1. Argum. Sit igitur primum argumentum aduersus primã assertionem. Nulla relatio est de essentia rei absolutæ; sed inhærentia secundùm aptitudinem est quædam relatio accidentis ad subiectum, ergo non erit de essentia accidentis. Resp. duplicem esse relationem, vnam transcendentem, & alteram categoriæ, vel prædicamentalem; quæ & ratione fundamenti, & ratione termini inter se distinguuntur; primò ratione termini; quia in relationibus transcendẽtibus terminus non semper est quippiam correlatum, sed vel est subiectum cui inhæret forma, vel obiectum, vt in facultatibus naturalibus; quæ in obiecta propria tanquam in suos terminos referuntur. Deinde ratione fundamenti, quia relatio transcendens in intimis, & essentialibus rei attributis fundatur, relatio verò categoriæ semper fundatur in aliquo accidente, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in vi agendi, & patiendi, vt author est Arist. 5. Metaph. cap. 15. Ex his igitur duabus relationibus, illa quæ est categoriæ non potest

Solutio.

essen-

essentia alicuius absoluti, altera verò transcendẽs optimè poterit, eoquòd hęc non constituit naturam relatam, sed relinquit naturam absolutam intra suos limites rei absolutè: & huius generis est relatio inhærentiæ accidentis ad subiectum, quare optime poterit illa esse de essentia accidentis.

Secundum est, In omni relatione subiectum est extra naturam relationis, cùm subiectum sit quippiã absolutum, & relatio obtineat naturam in habitudine ad aliud; sed accidens est subiectum inhærentiæ secundùm aptitudinem, ergo erit accidens extra naturam illius, quare aptitudinalis inhærẽtia non erit de essentia accidentis. Respon. propositionem veram esse in relatione prædicamentali; esse tamen falsam in relatione transcendenti; quia cùm illa prior non consequatur intima rei attributa, sed aliquod accidens inhærens subiecto, necessariò subiectum esse debet extra illius rationem, & è conuerso, illa extra rationẽ subiecti. Verùm cùm transcendẽs consequatur attributa essentialia, aut sit ipsummet attributum essentiale, non poterit subiectum esse extra illius rationem. Hæc duo argumẽta breuiter proposuimus aduersus secundam assertionem: poterat enim hæc quæstio vberius multò exagitari si fuisset huius instituti de inhærentia, vel essentia accidentium disputare. 2. argumẽ.

ctione totius compositi. Sed quia est pura potentia nullum ex se continens actum entis, ob hanc causam illa non obtinet aliquam existentiam.

Quartum. In analogis attributionis ratio superioris tantum competit vni ex inferioribus intrinsecè, & secundum essentiam; alijs verò competit extrinsecè, & per attributionem ad aliud, vt in sanitatis exemplo intuemur; in quo sanitas secundum essentiam, & intrinsecè solùm dicitur de animali, de vrina verò, & medicamẽtis dicitur extrinsecè; sed existentia, quemadmodum & essentia, dicitur per attributionem de substantia, & accidentibus, vt docet Arist. 7. lib. Metaph. cap. 4. ergo tantũ dicetur intrinsecè de substantia & extrinsecè, vel per attributionem de accidentibus, & ita accidentia existent formaliter per existentiam subiecti. Confir. arg. Ex eo accidentia existunt quia sunt in subiecto, aut tanquam mensuræ quædam, aut tanquã dispositiones, aut tanquam habitudines, cùm accidentis esse sit inesse ex Aristot. in eodem lib. cap. 1. ergo ratio formalis existendi in accidentibus erit substantia, & ita illa non existent per propriam sed per alienam existentiam subiecti. Resp. Verùm esse propositionem in his analogis quæ sunt solius attributionis, vt est analogia sanitatis proposita; in analogis tamen attributionis, quę simul etiã 4. Argum. Solutio.

sunt analoga secundùm attributionem, dicimus illam esse falsam: existentia verò non dicitur secundùm analogiam solius attributionis, de substantia, & accidẽtibus, sed cum hac analogia dicitur etiam, secundùm analogiã proportionis, eo modo quo docuimus de ente. 1. lib. cap. 27. quare non obtinebunt eandem existentiam subiecti. Confir. verò satisfacimus. Accidẽtia ex eo esse entia quia sunt in substãtia, & obtinere suã existentiã ab ea, non quidem in genere causæ formalis, & intrinsecè, sed in genere causæ efficientis extrinsecè, quia fluit existentia accidentium à substantia in genere causæ efficientis, non tamen à sola illa, sed media natura, & essentia eorundem accidentium. Animaduertẽdum

Anno. est tamen non ita esse intelligendum acciden tia habere propriam existentiam, & distinctam ab existẽtia subiecti, quasi sint ipsa quę primo, & per se existant, hoc enim falsum est in accidentibus vnitis in subiecto, & non separatis per miraculum ab eo, si enim ita esset componerentur ex quo est, & quod est; quod neque accidentibus, neque alijs formis potest vlla ratione conuenire; sed dicuntur existere propria existentia; quia conferũt subiecto existentiam aliquam iuxta quam illud primo existit, & secundò loco per illam existunt quoque accidentia. Quemadmodum in formis substantialibus (excipio semper

animam compotem rationis (formæ primò, & per se non existunt, sed tota naturalia existunt per existentiam promanantem à formis, per quam etiam eædem formæ secundo loco existunt. In accidentibus verò separatis per miraculum à subiecto, vt in accidētibut Eucharistiæ, res diuerso modo se se habet, nam illa primò, & per se existunt, per existentiam eis à Deo Opt. Max. tributam, & ita illa componuntur ex quo est, & quod est i. ex existentia, & ex eo quod existit, quemadmodum annotauit D. Tho. 3. p. q. 77. art. 1. ad vltimum argumētum. Neque est quod nos remoretur ab hac opinione complectenda, non posse in vna & eadem re varias existentias reperiri, quæ tamen reperirentur si accidentia haberent propriam existentiam, quia in vna re dantur varia accidentia; nam hoc intelligi debet de existentia essentiali, non autem de accidentaria; etenim accidentariæ multę esse possunt in eodem subiecto, vt præclare docuit D. Tho. 3. p. quæstione 17. art. 2. D. Thom. D. Thom.

Quintum, In sanctissimo sacramento Eucharistiæ accidentia existunt per propriam, & peculiarem existentiam; sed illa accidentia non inhærent subiecto secundum actum, ergo existentia accidentium non est illorum inhærentia secundum actum in subiecto. 5. Argumē. & 1. contra 3. assertionem.

Respondemus nostram assertionem intelli- Solutio.

& secundi actus, quia neq; potest vniri cum forma, neque potest componere totum, potest tamen supplere vices materiæ ratione tertij actus, qui est sustentare formam, non quidem per informationem, sed vel per manutenentiam, vel alio modo; & ita in hac re poterit Deus supplere vices subiecti, sustinẽdo scilicet accidentia in sacramento Eucharistię, quæ antea sustinebat in subiecto.

Sextum. Eadem est ratio vnius, & omniũ accidentium; sed relationes non obtinent existentiam ab inhærentia secundùm actum in subiecto; sed ab habitudine quam habent ad suum terminum, quia totum esse relationis, est ad aliud se habere, vt constat ex diffinitione relatorum, ergo existentia accidentium non erit inhærentia secundùm actum. 6. Argum.

Respondemus falsam esse assumptionem; quia relationes quemadmodum & alia accidentia obtinent suam existentiam à subiecto. Confir. verò dicimus, in diffinitione relatorum quando illa diffinimus relata esse quorum esse est ad aliud se habere, nomine esse non debere intelligi esse quod significat existentiam, sed esse quod significat essentiam, ac si apertius ita illa diffiniremus. Relata sunt quorum essentia est ad aliud referri, vt D. Thom. 1. Sent. dist. 26. q. 2. art. 1. in corpore, & apertius multò dist. 33. q. 1. art. 1. in solutione ad 1. docet: & ita nomine illius Solutio. Explicatur diffinitio relatorum.

parti-

particulæ esse, quam Boetius in sua interpretatione adhibuit in proposita diffinitione, Ioachimus Perionius interpretatus est vim,& naturam,ita enim ille vertit. Relata sunt quorum vis, & natura, in eo posita est, vt ad aliud referantur; quæ interpretatio illustriorem multò,& clariorem reddit diffinitionem relatorum,quàm prior illa Boetij.

7. Argum. contra 4. assertionē.

Septimum argu. Nulla res potest distingui reipsa à transcendentibus,seu à modis internis entis; sed inhærētia actualis est transcendens, cùm diuagetur per omnes categorias accidentium,& est modus internus entis coercens illius naturam ad accidentia , ergo inhærentia actualis, vel quod idem est existētia accidentium,non differet reipsa ab accidentibus,& ab ipsorum natura. Confir.arg. Proprietates quæ non destinantur ad agendum,sed ad essendum,non differunt reipsa à suis subiectis ; sed existentia accidentium est proprietas essentiæ , & non distinàtur ad agendum,sed ad essendum; ergo existentia accidenitum non differet reipsa ab eorum essentia.

Solutio.

Resp.falsam esse assump. Quia existētia accidentium non est transcendens , cùm neque sit de essentia,accidentium,neque includatur in vltimo eorū conceptu, quæ duo debent necessariò omni transcendenti conuenire. Vnde quemadmodū in ente illud quod denotat existentiam non est trāscendens,sed illud

illud quod exprimit essentiam, itaquoque & in accidente illud quod denotabit existentiã non erit transcendens; sed illud quod significabit essentiã. Ad Confir. verò Resp. Proprietates quæ non destinantur ad agendum, sed ad essendum reipsa non distingui à suis subiectis si non attineant ad existentiam subiecti, vt est appetius in materia prima, & vnũ atque verum in ente, quæ proprietates sunt eædem cum suis subiectis; quia non spectant ad eorum existẽtiam. At si attinuerint ad sui subiecti existentiam reipsa ab eo different, & ita distinguentur existentia ab essentia, quamuis sit illius proprietas, non destinata ad agendum. Solu. confirm.

Octauum. Arg. Si existentia accidentium reipsa distingueretnr ab accidẽte vel illa esset substantia, vel accidens; at neutrum dici potest, ergo non differet reipsa ab eo. Prop. est perspicua. Confir. assump. Inprimis apertum est non esse substantiam, deinde. Confi. non esse acaidens. Omne accidens inhæret alicui subiecto; ergo si existentia accidentiũ est accidens, inhęrebit alicui subiecto, iam rogo de hac secunda inhęrentia; vel illa differt ab accidente, vel non; si non differt, ergo assequimur institutum; si vero differt, ergo cum illa non sit substantia, erit accidens, & ita inhęrebit subiecto media alia inhærentia, sicque abibimus in infinitum, quod cum 8. Argum.

sit

Sunt enim quidã qui existimãt illud ens esse transcendens, & de quo concludunt proprietates, quod significat existentiam, cumque illud idem quod est transcendens sit etiã diuisum in decem Categorias, docent quoque ens quod significat existentiam esse illud quod est distributum in decem Categorias. Ita censet acutissimus Caietanus. cap. 4. de ente & essentia, ita etiam plerique recensiores Dialecti profitentur, constituentes ens diuisum in decem categorias, esse per se, finitum & actu, i. existens. Opinio Caietani.

Ego verò quamuis Caiet. plurimũ in omni parte Philosophiæ tribuam, illiusque ingenium & eruditionem maxime mirer, in hac tamen re illius sententiam laudare nullo modo possum, cũ illam neq; firma aliqua ratione inniti conspiciã, & manifestè D. Tho. aduersari intuear. Quare cum Capreo. in 1. dist. 8. q. 1. ad 1o. aduersus 1. assertionem, Didaco Deca in eodem loco & quæst. notab. 2. Fera. 1. cont. Gent. cap. 25. M. Sot. cap. 4. Antecatego. q. 1. contrariam sententiã amplectimur, illãque his assertionibus explicamus. Contraria opinio verior. D. Thom. Capreo. Deca. Ferrar. M. Sot.

Sit. 1. Ens quod est diuisum in decẽ Categorias, est illud quod significat essentiã, non autem illud quod significat existentiã. Confirm. inprimis apertissimis testimonijs D. Tho. qui vbique fere illam constituit, prefertimque. Quodl. 2. q. 2. art. 1. lib. 1o. Metaphy. 1. Assertio. 1. Argumẽ.

lect.

2. Argum. lect. 3. in postremis verbis. Præterea, illud ens est diuisum in decem Categorias, quod est diuisum in actum, & potestatē; sed essentia, non autem existentia, est diuisa in actum & potestatem, igitur ens illud erit diuisum in decem Categorias, quod significabit essentiam. Expendamus singulas huius argum. propositiones, vt facilius multò eius vim intelligere possimus. Propositionem inprimis Aristot. esse veram, & Arist. & D. Tho. testimonio possumus suadere, Arist. enim 3. Physi. cap. 1. & 12. lib. Metaph. cap. 4. apertè satis docet in vnaquaque categoria dari actum, & potestatem: atque tam illud quod est actu, quàm quod est potestate in illa contineri, vt in categoria substantiæ, qui est homo actu, D. Thom. & qui est potestate continentur, & D. Tho. 10. lib. Metaph. lect. 3. in postremis verbis inquit ens quod est diuisum in decem categorias, esse illud quod significat essentiam actu, vel potestate. Cōstat igitur ens quod est diuisum in categorias illud esse cui competit esse actu, vel potestate. Deinde confir. assump. & quidem existentiam non posse diuidi in actum, & potestatem est ita apertum vt nulla egeat confir. Nam actus non diuiditur in actum, & potestatem, cùm sint hæ duę differentiæ contrariæ entis, quemadmodum neque candidum, quod atro contrariatur, diuidi potest in candidum, & atrum: cùm igitur

existen-

existentia sit actus rerum omnium, non poterit diuidi in actum, & potestatem. Essentiam verò aliquando esse in actu, & aliquando esse sola potestate, nulli dubium esse debet, cùm videamus in hyeme essentiam rosæ esse sola potestate, in vere autem esse in actu: quod idem in omnibus essentijs quarũ indiuidua subijciuntur interitui, cernimus esse verum, efficax igitur est argumentum propositum. Rursus, In categorijs illa tantum attributa continentur quæ per se, & necessariò de subiectis prædicantur, nam ex illis depromi debent enuntiationes accommodatæ ad conficiendas demonstrationes, quæ iuxta præcepta tradita ab Aristot. lib. 1. de Posteriori Analasy cap. 4. 5. & 6. debẽt esse necessariæ, & per se; sed existentia non dicitur de rebus necessariò, sed contingenter, cũ res aliquando existant, & interdum non existant, neque per se, cùm quasi per accidens existentia prædicetur, cùm non attineat ad rei essentiam, ergo ens quod est diuisum in decem categorias, non erit illud quod significat existentiam. Huc etiam accedit, existentiã non per se, sed reductiuè cõtineri in categorijs; vt docuimus cap. 2. huius lib. at quod est diuisum in categorias, per se debet in ipsis contineri. Ad extremum, hæc est series categoriæ substantiæ, Thomas est homo, homo est animal, animal est corpus animatum,

2. Argum.

Aristot.

3. Argum.

4. Argum.

corpus animatum est corpus, corpus est substantia, substantia est ens: & hæc altera est categoriæ Quantitatis; linea recta est linea, linea est quantitas coniuncta, quantitas coniuncta est quantitas, & quantitas est ens. Sed in his seriebus, & coordinationibus, verbum est, non significat existentiam, sed essentiam; quia siue res existant, siue non existant, hæ series constantes sunt, & perennes, cum consflentur ex attributis essentialibus, quæ semper ipsis rebus conueniunt, ergo ens quod est diuisum in categorias non erit illud quod significat existentiam, sed quod denotat essentiam.

2. Assertio. Secunda assertio, Ens quod est transcendens quod est subiectũ primæ Philosophiæ, & de quo concluduntur proprietates transcendentes, est illud quod denotat essentiam; tanquam rem significatam. Confir. inprimis ex superiori assertione. Illud ens est transcendens quod est diuisum in categorias, vt

1. Argumẽ. etiam fatetur Caiet. in eodem loco; sed huiusmodi est illud ens quod significat essentiam, ergo ens quod significat essentiam erit transcendens. Secundo, Illud est transcendens quod est inclusum in conceptu vltima-

2. Argum. rum differentiarum, & quod dicitur de rebus secundum essentiam, vt est apertissimũ; at qui ens quod significat existentiam, neque est inclusum in conceptu vltimarum differentia-

sentiarum, cum possimus eas concipere sine existentia, neque dicitur de rebus secundum essentiam, vt exposuimus cap. 2. ens vero quod denotat essentiam est inclusum in conceptu vltimarum differentiarum, & enunciatur essentialiter de rebus, ergo non illud quod significat existentiam, sed quod denotat essentiam erit transcendens. Præterea proprietates entis neque esse, neque concipi possunt sine ente quod est transcendens; quia illud effertur secundum essentiam de suis proprietatibus; sed possumus intelligere proprietates entis sine ente quod significat existentiam, possumus siquidem intelligere hominem esse vnum, & esse verum, absque eo quod cogitemus illum existere, vel non existere; quemadmodum nunc in hyeme mente apprehendimus rosam esse vnam, & veram, quam tamen apprehendimus non existere, ergo ens quod denotat existentiam non erit illud quod est transcendens.

De hoc ente loquebatur Arist. 5. Meta. cap. 5. quando docebat ens esse inclusum in cōceptu vltimarū differētiarū.

Explicata nostra opinione, superest vt rationem propositā à Caiet. dissoluamus. Vtitur enim ille ad confir. suam opinionem hujusmodi argumento. Illud ens est transcendens, & diuiditur in decem categorias quod conuertitur cū bono, quia bonu est proprietas entis; & ita debet cū eo conuerti; sed ens quod conuertitur cum bono est illud quod significat existentiā; ergo ens quod erit trās-

Argum. 1. Caiet. aduersus nostram opinionem.

cendens erit illud quod significabit existentiam. Assump. confir. primò. Bonum est illud quod est natum appeti; sed illud solùm quod existit est natum appeti, ergo bonum solùm conuertitur cum ente quod existit.

D. Thom. Deinde D. Tho. 1. p. q. 5. art. 6. ad 1. & q. 21. de Verita. art. 1. inquit creaturam non esse bonam secundùm essentiam, quemadmodum neq; est ens secundùm essentiam: ex quo licebit colligere, cum illo ente conuerti bonum, quod non dicitur de rebus secundũ essentiam; sed hoc ens est illud quod significat existentiam, igitur ens quod denotat existentiam erit transcendens, & diuidetur in decem categorias.

Solutio. Huic argumento respon. negandam esse assumptionem, ad confirmationem verò dicimus essentiam sumi posse duobus modis, primò vt neque existit, neq; indicat ordinem intrinsecum, & habitudinē ad existentiam. Secundò sumitur, vel ea ratione qua existit; vel saltim ea qua denotat intrinsecum ordinem ad existentiam. Si primò modo sumatur, neque est illa bona simpliciter, neque est nata vt appetatur à voluntate; si verò altero modo vsurpetur, est bona simpliciter, & nata vt à voluntate appetatur; qua ratione dicitur transcendens, & diuiditur in decem categorias.

Argumen. Quod si quis dicat, iam ergo ratio formalis quare essentia sit transcendens erit existentia.

Solutio. Resp.

erit

erit negando consequentiam. Sed existentia habebit se tanquam conditio, sine qua non ad rationem transcendentis, dici verū de rebus omnibus secundùm essentiam, erit formalis ratio ob quã sit essentia transcendens. Ad authoritatem verò ex D. Tho. petitam vt resp. annot. est, In ente duplex esse significatum, vnum præcipuum, & hoc est essentia, & alterum minus præcipuum, hocque est existentia. Dicitur essentia significatum magis præcipuum, eo quod ad illam significandã nomen entis præcipuè fuerit impositum. Existentia verò dicitur minus præcipuum, quia minus præcipuè ad illam significandam fuerit huiusmodi nomen impositum; & ita communi nomine existentia dicitur illud à quo nomen entis fuit impositũ rebus, essentia verò nuncupatur illius significatum. Inspiciens igitur D. Tho. significatũ minus præcipuũ entis, quod est existẽtia, inquit creaturam non esse ens per suam essentiam, sed per participationem; eo quòd existentia non est de essentia creaturarum, sed est quædã participatio diuinæ naturæ: neq; esse bonam secundùm essentiam; quia essentia, aut sine existentia secundùm actum, aut sine intrinseca habitudine ad illam, non dicitur bona simpliciter, & absolutè. Consule Ferrar. in loco quem proposuimus perdoctè hanc solutionem explicantem. Anno.

4. Argum. Argumentabitur præterea aliquis confirmans existentiam esse transcendens hoc argum. Transcendentia sunt quædam attributa vniuersa quæ de rebus omnibus prædicantur, vt docuimus 1. lib. cap. 1. sed existentia est attributum vniuersum, quod de rebus omnibus dicitur, cùm nulla sit res quæ naturam existentiæ queat subterfugere, igitur existentia erit transcendens. Huic argu.

Solu. mento resp. ad rationem transcendentium, præter communem illam, & generalem de rebus omnibus prædicationem, debere attributum prædicari secundùm essentiam, & includi in conceptu vltimarum differentiarum, quod existentiæ non competit, vt sæpè docuimus: vnde diffinitioni traditæ transcẽdentium addi debet hæc particula, secundũ essentiam, ita vt diffinitio sit, Transcendentia sunt quædam attributa vniuersa, quæ de omnibus dicuntur secundùm essentiam.

Cap. XIII. Nũ ens obtineat aliquas proprietates.

MVlta de ente tã in hoc secũdo quàm in superiori libro explicata hactenus fuerunt; consequens ergo est vt post explicatam illius naturam de proprie

tatibus quæ ab illa dimanant in reliqua parte operis disputemus, ita tamē nos geremus; vt prius de proprietatibus in cōmuni, deinde de eisdem in particulari pertractemus. Est igitur prima quæstio earum quæ ad proprietates in communi spectant, num in ente sint aliquæ proprietates ab eius natura fluētes, & quæ de ipso, tanquam de proprio, & adæquato subiecto concludi posint. Quam quæst. vt commodius pertractemus erunt nonnulla tanquam firmissima fundamenta prius præfanda. Primum est, Proprietates esse in duplici differentia, quasdam scilicet rei, & alias quæ per demonstrationem de suis subiectis concluduntur. Priores vocant Metaphysici reales, posteriores verò demōstrabiles. Proprietates rei nuncupantur illæ quæ producuntur à suis subiectis per veram aliquam actionem. Tum debent distingui secundum rem à subiecto. Et tandem non debet subiectum prædicari de illis secundum essentiam, neque in recto, sed debet prædicari de eis in obliquo, debetq; in ipsarum diffinitione comprehendi tanquam quid additum, & extrinsecum. Demonstrabiles autem vocantur illæ, quæ obtinent ea quę sufficiūt vt posint de subiecto per veram, & legitimam demonstrationem concludi; ex propositionibus veris, primis, & immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis, vt Anno. 1.

 perscri-

Anno. 1. Aristot. perscribit Arist. 1. lib. de Demonstratione cap. 2. Secundò annot. In omni scientia tria requiri, subiectum scilicet, principia, & proprietates, quæ per principia de subiecto concludantur; & ita cùm Metaphysica sit vera scientia, obtinebit principia, proprietates, & subiectum. Quodnam sit illius subiectũ notissimum est apud omnes, illud esse ens. Proprietates sunt vnum, verum, bonum, ex simplicibus; ex coniunctis verò sunt principium; & quod ortum habet ab illo, caussa, & effectus, idem, & diuersum, & alię de quibus diffusa oratione disputat Arist. 5. libro Metaph. Principia verò quædam sunt simplicia, & alia coniuncta. Simplicia rursus quædam sunt intrinseca, & alia extrinseca. Simplicia, & extrinseca sunt Deus, & intelligentiæ, à quibus dependet ens, vt ens est, vt explicat D. Tho. in præfatione Metaphysi. D. Thom. & 4. Metaph. lect. 1. Simplicia tamen, & intrinseca sunt ipsæmet quidditates, & essentiæ entium, eodem D. Tho. authore 6. lib. Metaph. cap. 1. lect. 1. At verò coniuncta sunt enuntiationes ex quibus conflantur demonstrationes in prima Philosophia, vt essentiam esse vnam; quidquid obtinet intellectum, obtinere quoq; voluntatem, ex quibus ita connectimus demonstrationes in Metaph. ex prima ad hũc modum, omne quod habet essentiam est vnum; sed omne ens habet

bet essentiam, ergo omne ens est vnum, ex secunda verò hac ratione. Quidquid obtinet intellectum, obtinet quoque voluntatẽ; sed Deus Opt. Max. obtinet intellectum, ergo obtinebit quoque voluntatem. Obseruãdum est præterea, scientiam per suum paronymum diffinitam fuisse ab Arist. 1. lib. de Demonstratione cap. 2. hac ratione. Scire est rẽ per caussam cognoscere, & ita rei caussam esse, vt rem aliter se habere non posse arbitremur: ex qua diffinitione colligimus scientiam esse cognitionem rei per caussam. Cæterum cum duplex sit caussa, vna in cognoscendo tãtum, vt fumus est caussa ignis, & altera in essendo, simul & cognoscendo, vt animal particeps rationis est caussa capacitatis disciplinæ; nominæ caussę in hac diffinitione non debemus intelligere solam causam in cognoscendo; quia demonstrationes à posteriori progrediuntur per caussas huius generis, quæ tamen non generat scientiã simpliciter sed secũdum quid, & imperfecta ratione: sed intelligere debemus causas in essendo, ex his siquidem perfecta, & absoluta scientia generatur. Animaduertendum est tamen huius secundi generis caussas quasdã esse in actu, & alias in virtute, vel facultate. In actu sunt illæ, quæ actu producunt effectum à se distinctum, per veram, & non metaphoricam actionem, vt ignis est causa calo-

Anno. 3.

Anno. 4. Consule Caiet. cap. 2. lib. 1. de Demonst.

ris, & aqua frigoris. In virtute verò sunt illæ, quæ actu non produeunt effectum à se distinctum, habent tamen vim, & facultatē producendi illum, si natus ipse esset produci, vel absolutè, vel in tali subiecto, qua ratione immutabilitas est caussa ęternitatis in Deo, & actus infinitus potentiæ actiuæ infinitæ; quia si in Deo æternitas ab aliquo principio promanare posset non ab alio, quā ab immutabilitate promanaret, & potentia infinita non aliunde deriuaretur, si in Deo posset ab alio deriuari, quàm ab actu per se subsistente, & infinito. Ornari verò debent hę caussæ in virtute duabus proprietatibus, prima vt vel natura, vel saltim ratione sint illæ priores effectibus, & proprietatibus à se dimanantibus. Secunda vt sint rationes ob quas proprietates conueniant suis subiectis, vel ob quas vnum attributum efferatur de eodem subiecto, & ita communi nomine vocantur rationes formales, quasi sint rationes, & caussæ quare alia attributa efferantur de eodem subiecto; quia secundùm naturam hæ proprierates, vel attributa consequuntur rationem harum caussarum. Itaq; scientia non semper debet progredi per caussas in essendo actu; sed vel per has, si proprietates, vel subiectum illas habuerint, vel per caussas in virtute, & potestate, vt in Theologia intuemur, in qua omnes demōstrationes quas

quas de Deo concludimus, progrediuntur per solas caussas in virtute, & facultate.

His igitur constitutis sit prima assertio. Ens obtinet veras & legitimas proprietates. 1. Assertio.

Confir. inprimis ex Arist. qui illam profitetur 4. lib. Metaph. cap. 1. & 2. nam cap. 1 illico obijcit nobis ante oculos esse constituendam quandam scientiam, quæ agat de ente, vt ens est, & de proprietatibus quæ illi per se insunt, & in postremis verbis cap. secundi concludens cap. ita loquitur. *Illud ergo perspicuũ est artis unius esse id quod est quatenus est cognoscere et eaque illi, qua ex parte est conueniũt.* & subiungens quęnam sint hæ proprietates quæ per se enti insunt, inquit, *Item quid prius sit, quid posterius, quid genus, quid species, quid totũm, quid pars, quid cætera eiusdem generis.* Constat igitur ex Arist. ens obtinere veras, & legitimas proprietates. Præterea, in quauis scientia illud omne quod est subiectum conclusionis demonstrationis obtinere debet veras, & legitimas proprietates; quia in omni vera demõstratione concludimus proprietates de subiecto; sed ens est subiectum conclusionis multarum demonstrationum, quæ fiunt in prima Philosophia: concludimus enim in illa ens esse bonum, quia est natum appeti, & esse vnũ, quia est indiuisum, & sic in alijs, ergo ens obtinebit veras, & legitimas proprietates. Ad hæc, in omni sciẽtia

1. Argum. (beside "illico obijcit")

2. Argum. (beside "Præterea")

3. Argum. (beside "Ad hæc")

tia vt in annotationibus docuimus ex Arist. 1. de Demonstratione cap. 1. requiruntur 3. scilicet subiectũ, principia, & proprietates, quæ de subiecto concludantur; cùm igitur Metaph. sit verè scientia in illa hæc eadem reperientur, quare & ens quod est illius obiectum veras, & legitimas obtinebit proprietates. In hac assertione summa est inter nos & Scotistas consensio, ex Thomistis siquidẽ profitentur illam Soncin. 4. Metaph. q. 17. & Iauel. in eodem lib. q. 2. ex Scotistis vero Antonius Andreas 1. Metaph. q. 1. conclu. 4. & Antonius Trom. in lib. 4. q. 3.

Sonci. Iauel. Antonius Andreas. Trombe.

2. Assertio.

Sit Secunda Assertio. Proprietates entis non sunt proprietates rei, sed demõstrabiles tantùm, in prima parte dicimus non esse proprietates rei, inqua nobis aduersantur Sco. existimãtes proprietates entis, & demõstrabiles, & rei esse, vt videre licet apud Antó. Tromb. in eodem loco. q. 4. Verùm illam ita confir. Propietates rei sunt illæ quæ à subiecto per veram actionẽ fluunt, àquo differunt reipsa, sed proprietates entis non differunt reipsa ab ente; ergo proprietates entis nullo modo erunt proprietates rei. Scotistę tamen negant propositio. censent enim proprietates nõn distingui inquouis subiecto secũdũ rem ab illo, & ita cùm dentur multę proprietates rei, falsum erit proprietates rei distingui reipsa à subiecto. Cæterùm hanc solutionem

Confirm. Assertio.

nem ita euertimus. Causa efficiens, & effectus reipsa distinguũtur; sed subiectũ est causa efficiens suarum proprietatum, ergo reipsa distinguetur à suis proprietatibus. Assum. profitetur Scotist. vt videre licet apud Anto. Andre. 9. Metaphy. quæst. 1. vbi profitetur subiectum habere rationem causę efficientis ratione suarum proprietatum. Confir. prop. Interea intercedit distinctio rei, inter quæ intercedit relatio rei, quia relatio rei tantùm reperitur inter extrema reipsa distincta; sed inter causam efficientem, & effectum, reperitur relatio rei secũdi generis, scilicet, agentis ad passum, iuxta Arist. 5. Metaphy. cap. 15. iã igitur inter causam efficientẽ, & effectum, intercedet distinctio rei. Anto. Trom. inspiciens vim huius arg. vt illud dissoluat confugit ad perbellam quandam distinctionem agentis in Physicum, & Metaphysicum, proximum, & remotum, Physicum vocans proximum & Metaphysicum remotum, inquitque inter agens Physicum, & proximum, interuenire distintionem rei: inter agens verò Metaphysicum, & remotum, nullam interuenire distinctionem: subiectum autem ait esse causam efficientem Metaphysicam, & remotam suarum proprietatum; quamobrẽ non differet secundùm rem ab eis: Hæc tamẽ omnia absurda sunt. Primò. Quia nihil potest producere seipsum, & ita in quauis agente, siue

Aristot.

Confugiũ Trombe.

Confut.

te, siue Physico, siue Metaph. debet inter cau & effectum à se dimanantem dari distinctio rei. Secundò Quia inqualibet relatione rei extrema debent reipsa distingui, cùm igitur inter quamuis caussam efficiētem, & effectū detur relalio rei, neque contrariū dici aut excogitari vllo modo potest, cùm illud ex- Arist. presse profiteatur, vt diximus Arist. 5. Metaphy. cap. 15. illius solutio nulla erit. Prætermitto multa alia quæ poterāt hoc loco proponi ad confir. propietates reipsa distingui à subiecto, quæ quia sunt alterius instituti, illa silentio inuoluo.

Confir. 2. pars assertionis. Altera pars eiusdem assertionis erat. Proprietates entis esse proprietates demonstrabiles. Quam esse veram his arg. ostendimus.

Primum. Vbi dantur veræ & legitimæ demonstrationes ibi debent constitui veræ proprietates; sed in prima Philosophia dantue veræ & legitimæ demonstartiones, quæ concluduntur de ente ergo in ea erunt veræ proprietates demostrabiles, quæ de ente concludātur. Prop. est perspicua. Confir. assum. In quauis vera scientia dantur verę, & legitimæ demonstrationes; sed Metaphy. est vera scientia, imo est omniū aliarum moderatrix, princeps, & regina, quæ iure optimo ars artium, & scientia scientiarum potest nuncu- Arist. pari; & ita hoc nomine illam ornat Arist. 1. Metaphy. cap. 2. in primis verbis & 6. cap. 1.

vbi diuidit ſcientiam contemplatiuam in primam Philoſophiam, Mathematicas artes, & Philoſophiam naturæ, in illa igitur reperientur veræ, & legitimæ demonſtrationes.

Secundum. Omnis ſciētia quæ vtitur demonſtrationibus a priori, concludit veras, & legitimas proprietates de ſuo ſubiecto; ſed Metaphy. eſt huiuſmodi, igitur illa veras, & legitimas proprietates concludet de ſuo ſubiecto. Prop. eſt perſpicua Confir. Aſſup. ſciētia quæ eſt omnium aliarnm certiſsima vti debet certiſsimis demonſtrationibus; ſed Metaphy. vt auth. eſt Ariſt. 1. Metaphy. cap. 2. eſt omniũ ſcientiarum certiſsima, & demonſtrationes à priori, & per cauſam ſunt quoq; omnium certiſsimæ; vtetur ergo illa demonſtrationibus à priori. Deinde quod allijs ſciētijs ignobilioribus conceditur, non eſt ſcientiæ nobiliſsimæ, qualis eſt Metaphy. denegãdum; ſed alijs ſcientijs concedimus proprietates quæ demoſtrentur de earum ſubiectis, ergo Metaphyſica quoque huius generis proprietates de ſuo obiecto, ſcilicet ente, concludet.

2. argumē.

3. Argum.

His tamen argumentis poſſet quiſpiam reſpondere omnia illa inniti huic fuudamento ſcilicet Metaphyſicam eſſe ſcientiam, ex eo enim colligimus debere eius obiectum obtinere proprietates, quia eſt ipſa ſcientia; at quam ſit falſum huiusmodi fundamentũ.

Solutio.

Ita

Ita demostrare possumus habitus sapientiæ distinctus est ab habitu scientiæ, vt author est Arist. 6. Eticorum cap. 3. constituens. 5. habitus intellectus interse multum diuersos, s. Sapientiam, intelligentiam, scientiam, artem, & prudentiam; sed Metaphysi. iudicio eiusdem Arist. 1. Metaphy. cap. 1. est sapientia, ergo non erit scientia. Resp. tamen fundamentum propositũ cui innituntur illa arg. firmissimũ esse, quod in hunc modũ suadeo. Scientia est cognitio rei per suã causam in essendo, aut actu, aut in virtute, vt docuimus, in annot. sed in Metaph, cognoscimus multa per suas caussas rei, & in essendo, vt ens esse vnum, quia est indiuisum, & esse bonũ, quia est appetibile, ergo erit illa vera scientia, & ita illum vocat Arist. in locis traditis in 1. arg. huius assertionis. Neque huic obstat argumentum propositum: quia sapientia non ita distinguitur à sciẽtia, vt non possint hæc duo, vni, & eidem habitui conuenire, quemadmodum distinguũtur candidum, & atrũ, vel duo alia contraria, quæ non possunt simul eidem subiecto inesse; sed distinguuntur tanquam superius, & inferius, vel tanquam includens, & inclusum, vt Annotauit D. Tho. q. 2. super Boetium de Trinitate art. 2. ad 1. quia scientia tantum denotat habitũ conclusionum quæ demonstrantur; at sapiẽtia præter habitum conclusionum, includit habi-

Aristot. Solutio. D. Thom.

habitum primorum principiorum; versatur enim illa in primis principijs, & altissimis causis, & ita includit habitum intelligētiæ, qui versatur tantùm circa principia, & sciētiæ, qui versatur circa conclusiones, non per aggregationem, sed per excellentiam, & modo eminentiori; quod expressis verbis profitetur Arist. 6. lib. Ethic. cap. 7. ita enim habet. *Quare sapientia erit intellectus, & scientia ac quasi habens caput, scientiarum præstantissimarum*. Quamuis igitur fateamur Metaphysicam esse sapientiam, non proinde diffitendum erit illam esse scientiam, cùm hæc duo inter se nullo modo pugnēt. Vnde Aristoteles volens hanc rem nobis explicare, 1. Metaph. cap. 2. & scientiam, & sapientiam, vocat Metaphysicam, vt ita intelligeremus in eodem habitu scientiam, & sapientiā optimè posse cohærere. Aristot. Aristot.

Cap. XIIII. In quo dissoluũtur quædam argumenta aduersus superiora.

Ibuit tamen Petro Nigro viro erudito, & ingenij acumine ornato 1. p. Clipei q. 7. aduersus nostrā sententiā in superiori cap. explicatam, Petrus Niger.

constituere in ente nullas esse proprietates, vel rei, vel demonstrabiles, cuius arg. erit à nobis in hoc cap. dissoluendum. Ita enim ar-
6. Argumẽt. gumentatur. Subiectum est extra rationem suarum proprietatum, continetúrque in ipsarum diffinitione, tanquam quippiam additum, & extrinsecum; sed nihil potest esse extra rationem entis. Præterea in nullius rei diffinitione contineri potest ens, tanquã quippiam additum, & extrinsecum, igitur ens nullas obtinebit proprietates. Respon.
Solutio. propositionem esse verã de proprietatibus rei, vt sunt capacitas disciplinæ in homine, & calor in igne, in his enim subiectum continetur tanquam quippiam additum, & extrinsecum, estque extra earum naturam, & essentiam; at in proprietatibus demonstrabilibus est omnino falsa; quia in illis subiectum secundùm essentiã potest de ipsis prędicari, & contineri in eorum diffinitione, tãquam quippiam intrinsecum, & essentiale. Ratio enim subiecti in proprietatibus huius generis non est alia, quàm vt sit prior, aut natura, aut intellectu ratione proprietatis, & vt sit caussa ob quam proprietates efferã tur de subiecto, vt exposuimus in cap. superiori; cum quibus optimè cohæret, subiectũ dici secundùm essentiam, & formaliter de ipsis.
7. argumẽt. Scotist.

Præterea argumẽtantur Sco. ad confirmã dum

dū ens habere proprietates rei, quamuis non distinguantur ab eo secundum rem. In alijs rebus, vt in homine, aut leone, dantur proprietates rei; sed illæ non distinguuntur reipsa à suis subiectis, ergo quamuis proprietates entis non differant reipsa ab ente, erunt nihil omnius proprietates rei. Assump. ita confir. Primo si proprietates distinguerentur secundum rem à suis subiectis possent ab eis separari, quia quæ distinguuntur reipsa possunt à se inuicē separari; at proprietates non possunt separari à subiecto, etenim si separarentur contingēter illi inessent, quia possent illi conuenire, & non conuenire: non igitur distinguuntur à subiecto. Secundò, Potentia hominis ad recipiendum intellectum, est illius proprietas; sed hęc non differt ab homine, ergo. Confir. assump. Si differret ab homine, ergo per aliam potentiam diuersam posset homo illam recipere, de qua quęrendum erit num differat ab homine; si enim non differt, ergo iam aliqua proprietas non differt à subiecto, quod si differat, per aliam igitur potentiam illam recipiet, & sic abibimus in infinitum, quod cùm sit absurdū, propietates non distinguentur à suis subiectis. Resp. In alijs rebus præter ipsum ens esse proprietates in duplici differentia, quędam enim sunt destinatę ad agendum, vt sunt intellectus in homine, & calor in igne, & aliæ ad essendū, vt Solutio.

sunt appetitus, & potẽtia in materia prima; igitur iuxta decreta verissima D. Tho. 1. p. q. 54. arti. 3. proprietates illæ quæ destinantur ad essendũ non distinguuntur secundum rem à suis subiectis, neq; sunt rei, sed demõstrabiles, vt sunt in materia prima, potẽtia, & illius appetitus; aliæ verò quæ destinãtur ad agendum distinguũtur reipsa. Præfato igitur hoc fundamẽto Resp. assump. esse falsam. Ad confir. Inprimis dicimus falsam esse propo. Quia multa differunt reipsa quæ tamen non possunt separari propter necessariam connexionem, vt sunt materia, & forma. Præterea dicimus falsam quoque esse assump. Quia possunt proprietates quæ destinãtur ad agendũ separari per diuinã potentiã à suis subiectis, & separatæ conseruari, vt in alio loco docuimus. Neque hinc fit illas contingẽter inesse subiecto; quia quamuis possint ab illo separari per potentiam diuinam, non tamẽ possunt per propriam, & naturalẽ; contingentia verò non ex causa prima, & remota, sed ex causis proximis, & immediatis peti debet. Ad 2. Confir. Resp. potentiã hominis ad recipiendum intellectum non esse illius proprietatẽ, quia hæc non est aliqua qualitas eius naturæ superaddita, sed est non repugnantia illius ad recipiendum intellectum; itaque potentia hominis ad recipiendum intellectum nihil aliud est quam ipsamet natura hominis ea

D. Thom.

In Commentar. in Porphi. ca. de Proprio.

ratione qua sibi non repugnat habere intellectum.

Cap. XV. Qua ratione propietates entis distinguantur ab ente, & reciprocentur cum eo.

CVM simus acturi in lib. sequentibus (agentes de transcēdentibus sigilatim, & seorsum) de distinctione vniuscuiusque transcendētis ab ente, & de mutua reciprocatione illorum. q. in hoc cap. propositam breuiter absoluemus, ne sepius eadem repetamus. Vt igitur illam explicemus erunt duo prius proponenda. Anno.

Primū est, distinctionē apud eos qui recte Philosophantur (vt in alio loco abūdè satis ostendemus) duplicē esse; vnam rei; & aliam rationis: quę sunt deinde subdiuidendę; quia distinctio rei, quædam est inter rem, & rem, vt est distinctio quæ intercedit inter Ioannē & Dominicum, & alia inter includens, & inclusum, quæ itidem est duplex; nam quædam est inter includens, & inclusum intrinsecè, vt est distinctio inter hominem, & animal; quia homo includit rationalitatem intrinsecè, quā non includet animal; & alia est inter inclu- Tantum sunt duo genera distinctionū rei, & rationis. Lege Caie. 1. p. q. 3. articulo 5.

dens, & inclusum extrinsecè, vt est inter suppositum, & naturam, scilicet inter Ioannē, & humanitatē; nam Ioannes includit candorem, magnitudinem, & alia accidentia extrinsecè, quæ à se excludit humanitas. Præterea distinctio rationis duplex est, vna rationis ratiocinantis, & altera rationis ratiocinatæ. Illa prima fit inter ea quæ sola ope, & beneficio intellectus distinguuntur, vt est distinctio eiusdem à seipso, & distinctio dextri, & sinistri in columna; quia hæc à parte rei non distinguuntur, sed solo intellectu distinguente idem à seipso, & dextrum à sinistro, separantur. Posterior verò est quæ fit beneficio intellectus distinguentis vnum ab altero: est tamen huius distinctionis fundamentum in rebus ipsis, qua ratione distinguūtur attributa essentialia hominis, animal particeps rationis; nam hæc solo beneficio intellectus effformantis diuersos conceptus illorum distinguntur; habent tamen illi fundamentum in ipsis rebus, etenim alia est ratio animalis, & alia participis rationis, ob quam caussam intellectus effingit de illis diuersos conceptus.

Anno. 2. Secundum est. Reciprocationem, vel conuersionem triplicem esse, secundum rem, secundùm rationem, & secundùm attributionem. Illa reciprocantur secundùm rem, quę vnam, & eandem rationem, atque naturam

signifi-

significant adæquatè, vt animal particeps rationis,& homo. Tum quælibet diffinitio & illius diffinitum, hoc genere conuersionis reciprocantur. Illa reciprocantur secūdùm rationem, quorum est vnus, atque idem conceptus, vt sunt omnia nomina quæ à Græcis polyonyma, à veteribus Latinis multiuoca, & à recentioribus synonyma nuncupantur, hæc enim eundem conceptum obtinent, vt sunt vestis,& indumentum, gladius,& ensis, & alia huius generis. Illa denique reciprocantur secundùm attributionem, quæ sunt ita inter se affecta, ut de illo subiecto, de quo vnum effertur, efferatur & reliquum, qua ratione reciprocantur subiectum, & proprietates, vt homo, & capacitas disciplinæ; nam de quocunque effertur homo, effertur quoque capacitas disciplinæ,& è conuersò.

His igitur animaduersis sit. 1. Assert. Proprietates entis non differunt reipsa ab ente. Hanc assertionē profitetur Arist. 4. Metaph. cap. 2. in quo loco confir. 2. arg, ens,& vnum (& idem iudiciū est de alijs proprietatibus) non distingui reipsa, quæ in lib. sequenti agētes nū ens distinguatur ab vno proponemus. Præterea si ens distingueretur secundùm rē à suis proprietatibus per aliam,& distinctam entitatem aliquid esset ens, vnum,& bonum quemadmodū quia homo,& risibilitas, reipsa distinguuntur per aliam entitatem, homo

1. Assertio.
1. Argum. ex Arist.
2. Argum.

est homo, vel animal particeps rationis, & per aliam est risibilis; atqui hoc asserere est absurdum, cùm non sint in aliqua re tot entitates constituendæ, ergo ens non distinguetur reipsa à suis proprietatibus. Rursus si ens reipsa distingueretur à suis proprietatibus, sumamus igitur illud ea ratione qua est distinctum ab eis; vel ergo hac ratione sumptum poterit apprehendi ab intellectu, vel non poterit; si potest apprehendi, ergo vel non distinguitur à veritate, ratione cuius omnia apprehenduntur ab intellectu, & illi adæquantur, quia adhuc vt sic distinctum, concipitur ab intellectu: vel erit effectus formalis sine forma, posse scilicet apprehendi ab intellectu qui est effectus formalis veritatis, sine veritate, quæ omnia cum sint manifestè falsa, sequitur ens non distingui reipsa à suis proprietatibus.

3. Argum.

2. Assertio. Secunda Assertio. Ens non distinguitur secundum formam, vel vt dicunt formaliter; & essentialiter à suis proprietatibus. Confir. his duobus argum.

1. Argum. Primũ Quando aliquod attributum dicitur de aliquo subiecto secundum essentiã, non differt ab eo formaliter; sed ens dicitur secundum essentiam de suis proprietatibus, vt ostendemus deinde, ergo non distinguetur ab illis formaliter.

2. Argum. Secundũ. Ex duabus enunciationibus contradi-

tradicentibus debet necessariò vna earũ vere enuntiari de proprietatibus entis; quia de qualibet re vera est affirmatio, vel negatio, de nulla vero ambæ simul; sed hæ sunt duæ enuntiationes contradicentes, esse ens formaliter, & non esse ens formaliter, ergo altera illarum debet necessariò de proprietatibus entis enuntiari; iam igitur si enuntiatio aiens quę est esse ens formaliter, non effertur de ipsis vt aduersarij dicunt; altera negans quæ est non esse ens formaliter dicetur de eis, erunt ergo proprietates entis non entia formaliter; & ex consequenti erunt nihil formaliter; quo nihil absurdius excogitari potest.

Tertia Assertio. Proprietates entis differunt ab ente ratione ratiocinata. Confir. his arg. Primũ, Quæ differunt conceptibus obtinentibus tamen fundamentum in re differunt ratione ratiocinata; sed ens & eius proprietates sunt huiusmodi; quia alium conceptum efformamus entis, alium vnius, alium veri, & alium boni; de ente enim concipimus esse illud quod habet esse, de vno, esse illud quod est in se indiuisum, & distinctum à quolibet alio, de verò esse illud quod est adæquatum intellectui; & de bono esse illud quod est natum appeti, qui omnes conceptus inter se maxime differunt, & habent fundamentum in rebus ipsis, vt est omnibus notissimũ, ergo

3. Assertio.

1. Argum.

est homo, vel animal particeps rationis, & per aliam est risibilis; atqui hoc asserere est absurdum, cùm non sint in aliqua re tot entitates constituendę, ergo ens non distinguetur

3. Argum. reipsa à suis proprietatibus. Rursus si ens reipsa distingueretur à suis proprietatibus, sumamus igitur illud ea ratione qua est distinctum ab eis; vel ergo hac ratione suptum poterit apprehendi ab intellectu, vel non poterit; si potest apprehendi, ergo vel non distinguitur à veritate, ratione cuius omnia apprehenduntur ab intellectu, & illi adæquantur; quia adhuc vt sic distinctum, concipitur ab intellectu: vel erit effectus formalis sine forma, posse scilicet apprehendi ab intellectu qui est effectus formalis veritatis, sine veritate, quæ omnia cum sint manifestè falsa, sequitur ens non distingui reipsa à suis proprietatibus.

2. Assertio. Secunda Assertio. Ens non distinguitur secũdũm formam, vel vt dicunt formaliter; & essentialiter à suis proprietatibus. Confir. his duobus argum.

1. Argum. Primũ Quando aliquod attributum dicitur de aliquo subiecto secundum essentiã; non differt ab eo formaliter; sed ens dicitur secundum essentiam de suis proprietatibus, vt ostendemus deinde, ergo non distinguetur ab illis formaliter.

2. Argum. Secundũ. Ex duabus enuntiationibus contradi-

tradicentibus debet necessario vna earũ vere enuntiari de proprietatibus entis; quia de qualibet re vera est affirmatio, vel negatio, de nulla vero ambæ simul; sed hæ sunt duæ enuntiationes contradicentes, esse ens formaliter, & non esse ens formaliter, ergo altera illarum debet necessario de proprietatibus entis enuntiari; iam igitur si enuntiatio aiens quę est esse ens formaliter, non effertur de ipsis vt aduersarij dicunt, altera negans quæ est non esse ens formaliter dicetur de eis, erunt ergo proprietates entis non entia formaliter, & ex consequenti erunt nihil formaliter, quo nihil absurdius excogitari potest.

Tertia Assertio. Proprietates entis differunt ab ente ratione ratiocinata. Confir. his arg. Primũ, Quæ differunt conceptibus obtinentibus tamen fundamentum in re differunt ratione ratiocinata; sed ens & eius proprietates sunt huiusmodi; quia alium conceptum efformamus entis, alium vnius, alium veri, & alium boni; de ente enim concipimus esse illud quod habet esse, de vno, esse illud quod est in se indiuisum, & distinctum á quolibet alio, de vero esse illud quod est adæquatum intellectui; & de bono esse illud quod est natum appeti, qui omnes conceptus inter se maxime differunt, & habent fundamentum in rebus ipsis, vt est omnibus notissimũ, ergo 3. Assertio. 1. Argum.

 ens

ens distinguetur à suis proprietatibus ratione ratiocinata.

2. Argum. Secudum, Si non distinguerentur proprietates entis ab ente, ratione ratiocinata, sed ratione ratiocinante, fieret vt quando ita dicimus ens vnum, aut ens bonum, committeremus apertam nugationē; quia bis idē reppeteremus, quemadmodum quia idem tātum differt à seipso ratione ratiocinante, & non ratiocinata, quando dicimus Thomas est Thomas, committimus apertam nugationē; atqui in his locutionibus ens est vnum, vel bonum, vel verum, nullam commitimus nugationem, vt est consensus omnium Philosophorum, ergo distinguentur ens, & eius proprietates ratione ratiocinata. Ad hęc ratio

3. Argum. subiecti, prior est natura ratione suarum proprietatum, ergo ratio entis prior erit natura ratione vnius, veri, & boni; sed inter ea inter quæ intercedit ratio prioris, & posterioris secundum naturam, interuenire debet vt minimum distinctio rationis ratiocinatæ, ergo ens distinguetur ratione ratiocinata à suis proprietatibus.

4. Assertio. Quarta Assertio. Quod dictum est de ente, asserendum est de illius proprietatibus inter se collatis, illas scilicet non distingui inter se reipsa, neque formaliter, sed ratione ratiocinata. Non distingui reipsa omnes profitentur, & meritò quidem, quia eadem res est ens

homo

homo, vnus homo, verus homo, & bonus homo. Deinde non distingui formaliter, vel secundum essentiam ita confir. Illa quæ prædicantur de se inuicem in abstracto, non differunt secundum essentiam; sed proprietates entis sunt huiusmodi, dicimus enim bonitatem esse vnitatem, & vnitatem, esse bonitatem; aut veritatem, vt docet D. Tho. q. 9. de poten. art. 7. ad vlt. ergo hæ proprietates non distinguuntur inter se secundum essentiam. Ad extremũ distingui ratione ratiocinata ita ostendimus. Illa quæ sunt fundamẽta enunciationum contradicentium distinguuntur saltim inter se ratione ratiocinata, quia in his quæ sola ratione ratiocinante differunt, non possunt fundari enuntiationes contradicentes; sed proprietates entis sunt fundamẽta enuntiationũ contradicentium: nam hæ duæ sunt contradicentes, esse natũ vt appetatur, & nõ esse natum vt appetatur ex quibus aiens fundatur in bono, cuius natura est esse illud natum vt appetatur, negans verò in vero, aut vno, quorũ natura est non esse illa nata vt appetatur, sed vel vt adęquẽtur intellectui, vt est natura veri, vel vt sint in se indiuisa, vt est natura vnius: distinguentur igitur hæ proprietates ratione ratiocinata. Rursus vnius, veri, & boni diuersæ sunt rationes à parte rei, ergo inter illa maior erit distinctio quàm rationis ratiocinantis, distinguen-

2. Argum.

D. Thom.

3. Argum.

4. Argum.

guetur igitur ratione ratiocinata, cùm non differant neque secundùm rem, neque secūdùm formam, & essentiam.

5. Assertio. Quinta assertio, Ens, & ipsius proprietates non reciprocantur inter se secundùm rationem, & conceptum, sed secundùm rem, & attributionem. Confir. prima pars, scilicet non reciprocari inter se secundùm conceptū. Alius est conceptus boni, alius vnius alius veri, & alius entis, vt sępe exposuimus, ergo hæ proprietates non reciprocabuntur, neque inter se, neque cum ente secūdùm conceptum. Alteram partem confirmamus. In primisque reciprocari cum ente secundùm rem ex his quæ docuimus satis, superq; remanet confirmatum, cùm dictū sit proprietates entis non distingui secundùm rem ab eo. At reciprocari secundùm attributionē ita colligimus. Quæ sunt ita inter se affecta, vt de quocunque prædicetur vnum, prædicetur & reliquum; illa reciprocantur secundùm attributionem; sed de quocunque prædicatur ens, (loquimur de eo vt significat essentiam, ita enim constitutum est in superioribus esse transcendens, & subiectum harū proprietatum) prædicantur quoque vnum, verum, bonum, & è conuersò, igitur reciprocabuntur inter se ens, & ipsius proprietates secundum attributionem. Lege Soncinatē de distinctione entis à suis proprietatibus & mu-

Confir. 1. pars.

Confir. 2. pars.

Sonci.

mutua ipsorum reciprocatione, 4. Metaph. q. 18. & 21. Iauellum in eodem lib. q. 3. & Petrum Nigrum 1. p. Clipei q. 8. Iauel. Pe. Niger.

Cap. XVI. Dissoluuntur quædam argumenta aduersus superiores assertiones.

EXaminemus tamen num sint veræ assertiones à nobis constitutæ in cap. superiori, neq; enim desunt argumenta quibus possunt illæ euerti, quæ erunt à nobis hoc loco antequã vlterius progrediamur, dissoluenda. Primum est aduersus primam assertionem. Illa distinguuntur secundùm rem quibus opponuntur diuersa contraria; sed enti, & suis proprietatibus opponuntur diuersa contraria, enti enim opponitur non ens, siue nihil, bono opponitur malum, vni multitudo, vel diuisio, & vero falsum, ergo ens reipsa distingetur à suis proprietatibus. Resp. cum Sonci. 4. Metaph. q. 21. ad. 4. falsam esse propositionẽ; quia ad hoc vt quibusdam diuersa contraria opponantur, sat esse vt inter illa intercedat distinctio rationis ratiocinatę, & non est necesse vt inter se reipsa distinguantur, quemadmodũ albedo, & similitudo obtinent diuersa opposita, nam oppositum albedinis est nigredo, similitu- 1. Argum. Solutio. Soncin.

militudinis vero dissimilitudo, quæ tamen non re, sed sola ratione ratiocinata distinguũtur. Vel resp. distinguentes assump. quia vel
Solutio. loquimur de oppositione secundum rem, aut secundum rationem: si primo modo loquamur quidquid opponitur vni ex transcendentibus, quoque opponitur alteri: nam nihil, falsum, & malũ, sunt vnum, & idem secundum rem, & ita si enti opponitur nihil, quoque, ei opponuntur secundum rem falsum, & malũ: & si falsum opponitur vero, ita quoque illi opponuntur secundum rem malum, & nihil: si vero loquamur secundo modo non quidquid opponitur vni ex transcendentibus opponitur alteri, quia hæc inter se ratione differunt, & ita opponitur enti nihilum secundum rationem, distincta oppositione ab ea qua opponitur malũ bono, vel falsum vero; quare tantum ex hoc argu. colligere poterimus transcendentia distingui inter se ratione, non autem secundum rem, quemadmodũ & ipsorum opposita non re, sed sola ratione distinguuntur.

2. Argum. Secundum arg. Ea quæ sunt in Deo minus differunt quam ea quæ sunt in creaturis; sed transcendentia in Deo differunt ratione ratiocinata, quemadmodum iustitia, sapientia, & alia attributa diuina, ergo in creaturis maiori distinctione distinguẽtur quam ratione ratiocinata. Huic arg. Resp. Soncinas

nas in eodem loco.ad.2.arg. In Deo quędam esse indistincta,& eadem secundum rem, & distincta secundum rationem non ex se,sed quia sunt in tali subiecto scilicet Deo,in quo propter eius summam simplicitatem nihil potest esse distinctum secundum rem,& alia esse indistincta & eadem secundum rem,non ex ratione subiecti diuini, sed ex propria eorum ratione vt sunt omnia transcẽdentia. Ex attributis itaque prioris generis minus illa differunt quæ sunt in Deo quã ea quæ sunt in creaturis,quemadmodũ in Deo sapientia & iustitia non differunt secundum rem,quæ tamen in creaturis reipsa distinguuntur; at ex attributis secundi generis non minus illa distinguuntur quæ sunt in Deo quam quæ sunt in creaturis, eo quod illa non habent idemptitatem rei,& distinctionem rationis, ex eo quod sunt in Deo ,sed ex propria & peculiari natura, quæ in creaturis quemadmodum & in Deo reperitur. Cum itaque transcendentia ex propria natura sint eadẽ, re,& differant sola ratione,non distinguentur minus in Deo quã in creaturis. Sunt qui dicant in Deo neque transcendentia neque vlla allia attributa distingui ratione ratiocinata,sed sola ratione raciocinante,quod prouenit ex maxima simplicitate diuinæ naturę etenim si Socrates nõ differt à seipso ratione ratiocinata sed ratiocinante, sit quæ maior idem- Alia sola.

ideptitas & simplicitas diuinorum attributorū quam sit ideptitas Socratis ad seipsum, quid mirum si asseramus neque transcendentia vt sunt in Deo, neque alia attributa diuina distingui nisi sola ratione ratiocinante? Quę solutio si vera est, resp. erit argu. falsam esse assump. quia diuina attributa, & transcēdentia, minus differunt in Deo, quā in creaturis; cùm in illo differāt sola ratione ratiocinante, in creaturis vero ratione ratiocinata.

Alia solut. Possumus etiam dicere negandam esse consequentiam; quia distinctio rationis ratiocinatæ latitudinem obtinet, quemadmodum & distinctio rei, quædam enim magis, & alia minus intra illius ambitum distinguuntur, & ita quamuis transcendentia tam in Deo, quā in creaturis differant ratione ratiocinata, minus tamen in Deo quam in creaturis distinguentur.

3. Argum. Tertium Arg. aduersus Tertiam assertionē, si proprietates entis distinguerētur ratione ratiocinata ab ente aliquid adderent ipsi enti; quia distinctio ab aliquo superiori sine additione intelligi nullo modo potest; sed enti nulla potest fieri additio, tum primo; quia quod additur alicui est extra illius rationem, at nihil potest esse extra rationē entis. Tum deinde quia illud cui quippiā additur circunscribitur intra certos limites naturæ, cuius est differentia addita, vt animal cui addi-

additur rationis paticeps, continetur intra limites naturæ humanę; at ens sub nullius naturæ limitibus circunscribi potest, quare neque ei vlla poterit additio fieri, & ex consequenti neque poterit aliquid ab eo distingui. Vt huic arg. satisfaciamus annot. est ex D. Thom. q.21. de Verit. art.1. tribus modis posse alicui naturæ fieri additionem, Primò ita vt illud quod additur secundum rem differat ab eo cui additur, vt homo albus, addit homini, albedinem, quæ reipsa differt ab homine. Secundò iuxta modum contrahendi, & limitandi, quia scilicet illud quod additur limitat, & coercet ambitū eius cui fit additio, qua ratione homo addit animali rationalitatem, quę coercet, & continet infra limites humanæ naturæ, ipsum animal. Tertiò quia illud quod additur est habitudo sola rationis, respectu eius cui fit additio, vel aliqua priuatio, quemadmodum homo cæcus addit homini cæcitatem, quæ est priuatio facultatis vidēdi. His igitur animaduersis dicimus enti nihil posse addi primo, vel secundo modo, sed solo tertio modo. Inprimis non primo, nā nihil potest rationem entis vllo modo subterfugere, & ita nihil poterit ei addi tamque ab eo reipsa distinctum. Deinde neque secundo, quia ens non potest sub alicuius naturæ certis limitibus contineri propter latepatentem illius ambitum. Tantum igitur tertio modo ei

Solutio. D.Tho.

do ei poterit aliquid addi, ens scilicet rationis, & ita transcendentia solùm addunt enti ens rationis; nam vnum addit negationem, vel priuationem diuisionis, verum habitudinem rationis ad intellectum, & bonum ad appetitum, vt docet. D. Tho. q. 1. de Verit. art. 1. Ex his superest satisfactū arg. confirmat enim illud nihil posse addi enti primo vel secūdo modo quod nos libenter fatemur: non autem tertio modo. Vnde quemadmodū homo cæcus secundùm rem, nihil aliud significat nisi hominem cum sola habitudine rationis, quæ nullam entitatem ei addit; pari ratione ens verum, aut ens vnum, aut ens bonum, nullam entitatem ab ente distinctam significabit, sed denotabit solum ipsum ens cū respectu rationis; vel ad intellectum, vel ad appetium. Vide quæso Diuum Thomam quæstitone nona de Potenti a articulo 7. ad sextum ad hanc solutionem facilius intelligendam.

D. Tho.

D. Tho.

4. argumē.

Quartum arg. Contra. 4. affert. Quæ efficiunt facultates reipsa distinctas, reipsa distinguūtur; sed bonum, & verum constituūt intellectum, & appetitum, bonum appetitū, verum autem intellectnm; quia tota natura appetitus est ferri in bonum, & intellectus in verum, quæ duæ facultates sunt inter se reipsa distinctæ, ergo bonum, & verum, erunt quoque transcendentia reipsa distincta. Confirma-

firmatur argumentũ. Facultates distinguuntur per sua obiecta, vt author est Arist. 2. de Anima cap. 4. & passim in alijs locis, ergo si facultates reipsa distinguuntur optimè colligere poterimus, quasi ab effectu, & à signo, & obiecta quoque earum reipsa distingui. Resp. cum D. Tho. 1. p. q. 80. art. 1. ad 2. & q. 15. de Verit. art. 2. falsam esse propositionem; quia ad distinctionem rei in facultatibus, sufficit distinctio rationis in earum obiectis, quemadmodum (vt vtar exemplo D. Tho. in posteriori loco) natura auulsa à proprietatibus singularibus, & vnita cum eis vna, & eadem est secundùm rem, & sola ratione distincta; at natura separata a proprietatibus singularibus constituit intellectum patibilem tanquam illius obiectum; vnita verò cum illis constituit intellectum agẽtem eadem ratione, tanquam obiectum: versatur enim hic intellectus in natura affecta proprietatibus singularibus, vt scilicet sua illustratione illã ab huiusmodi proprietatibus separet, efficiatque eam secundum actum intellectilem, quæ antea sola potestate erat intellectilis. Confir. verò resp. negandam esse consequentiam, non enim est necesse vt obiecta eo modo inter se differant, quo distinguuntur facultates, possunt enim obiecta minus distingui quàm facultates, vt in exẽplo proposito apertissime intuemur. D.Tho.

Possumus etiam resp. intellectum, & voluntatem proximè, & intrinsecè non distingui per verum, & bonum, sed per diuersas habitudines ad hæc obiecta, quæ habitudines sunt inter se reipsa distinctæ, & ita efficiunt distinctionem rei in his facultatibus.

5. Argum. Quintum argumentum, Ratio boni à parte rei distinguitur à ratione veri, cùm ratio boni sit esse appetibile, & ratio veri sit posse adæquari intellectui, quę rationes sunt à parte rei inter se distinctæ, ergo proprietates entis non distinguētur sola ratione, sed potius reipsa, cùm à parte rei distinguantur.

Solutio. Resp. rationes horum transcendentium sumi pòsse, aut secundùm virtutem, & fundamentaliter, aut secundùm actum, & formaliter; si primo modo sumantur à parte rei distinguuntur, quia à parte rei est fundamentum huius distinctionis: si verò altero modo vsurpentur, solius intellectus beneficio inter se separantur; intellectus enim efformat diuersos horum attributorum conceptus, ratione quorum illa attributa actu separantur inter se, quæ antea sola potestate distinguebätur: verùm quia hi conceptus in rebus habent fundamentum, meritò hæc distinctio nuncupatur rationis ratiocinatæ.

Iauel. Sonci. Aduersus vltimam assertionem poteramus varia argumenta proponere, quæ à Iauello q. 4. & à Soncin. q. 18. lib. 4. Metaph.

& ab

& ab alijs proponuntur: verùm quia illa sigillatim, & & seorsum, confirmant de vno, vero, & bono non conuerti cum ente, libenter hoc loco prætermittimus; quæ à nobis commodius multò, singulorum transcendētium naturam explicantes, proponentur.

Cap. XVII. Num ens prædicetur secundùm essentiam de suis proprietatibus, & vltimis differentijs.

Ariæ, & multū inter se discrepantes extiterunt veterū Philosophorum opiniones in hac q. explicanda. Auicen. vt author est D. Tho. 4. lib. Meta. cap. 2. lect. 2 & 10. lect. 2. existimat ens, & vnum prædicari de rebus omnibus secundùm accidens: arbitratur enim ille, ens, & vnum esse quasdam dispositiones accidentarias, superadditas rerum naturis, & essentijs eo modo quo superadduntur cādor, vel magnitudo. Alia opinio est huic ex diametro opposita, Alexandri Achilini, vt author est Zimara in sua tabula verbo ens, in quadam digresione, qui arbitratur ens quauis ratione sumptum, tam vt significat essentiā, quàm

Opinio Auicē. ex D. Tho.

2. Opinio Achilidi. Zimara.

quàm vt significat existentiam, prædicari de rebus omnibus secundùm essentiam. Tertia opinio est, Scot. in 1. dist. 3. q. 3. Antonij Andreæ 4. Metaph. q. 3. & Anto. Trom. in eodem loco qui censent ens de quibusdam rebus dici secundùm essentiam, & de alijs nullo modo dici. Distribuunt enim ens in varias classes, scilicet in Deū, & creaturas, in decem categorias, in suas proprietates, quæ sunt vnum, verum, bonum, & in vltimas differentias; dicunt igitur ens dici secundùm essentiã & formaliter de Deo, & de creaturis, & de decem generibus supremis, de proprietatibus tamē, & de vltimis differētijs, nullo modo dici secundùm essentiam. Quibus autem argumentis adducti hi authores hanc sententiã secuti fuerint, postea ostendemus. Quarta opinio est Thomistarum omnium, vt Capreoli in 1. dist. 8. q. 1. in plerisque solutionibus argumentorum. Caieta. cap. 4. lib. de Ente, & essentia, Soncin. 4. Metaph. q. 19. Iauelli q. 5. eiusdem lib. quæ proculdubio est D. Tho. vt deinde ostendemus, constituentium ens secundùm essentiam, & quidditatiue dici de rebus omnibus, etiam de suis proprietatibus, & de vltimis differentijs.

3. Opinio Sco. Andr. & Trom.

4. Opinio. D. Thom. Capre. Caiet. Sonci. M. Sot. in Antepraedica. cap. 4. q. 1.

Annot. Inter has igitur tam discrepantes opiniones vt veram sententiam explicemus, reuocamus inprimis ad memoriam distinctionem illam entis protritam, sæpissimeque in hoc

opere

opere à nobis repetitam, in ens nominaliter, vel participialiter, vel in ens quod significat essentiam, & quod significat existentiam. Deinde animaduertimus prædicationē quiditatiuam, siue secundùm essentiam, illam esse, in qua attributū est de natura, & essentia subiecti; siue in qua conceptus attributi continetur secundùm essentiam, in conceptu subiecti, siue attributum reciprocetur cū subiecto, vt diffinitio essentialis reciprocatur cum re definita, siue non reciprocetur, vt genus prædicatur de specie, cum qua non reciprocatur; prætermittimus prædicationē idempticam, & denominatiuam, quia certū est ens secundùm rem, vel idemptice prędicari de rebus omnibus, denominatiuè verò de nulla.

Sit igitur iā prima assertio. Si loquamur de ente vt significat existentiam, ens de nulla re creata dicitur secūdùm essentiam, sed de solo Deo. Dici de Deo secundùm essentiam apertum est apud omnes Philosophos constituentes in Deo existentiam esse eius essentiam, vt indicant illa verba Exodi 3. *Ego sum qui sum; & qui est misit me ad uos.* In quibus aperte satis existentia tribuitur Deo tanquam illius attributum essentiale. De creaturis verò non dici secūdùm essentiam, confirmauimus satis copiose in cap. 2. huius secundi lib. Nunc tamen aduersus Alexandrum 1. Assertio.

drum Achilinum his argu. illud suademus.
1. Argum. Primum est. Quæ prædicantur secundùm essentiam necessariò prędicantur; quia essentia necessariò dicitur de rebus; sed existentia non dicitur de rebus necessariò, cùm res aliquando existant, & aliquãdo non existãt, ergo ens quod significat existentiam, non dicetur de rebus secundùm essentiam. Secundum.
2. Argum. Si existentia diceretur de rebus secundùm essentiam, omnia quæ conueniunt rei ratione existentiæ, dicerentur quoq; de eadem secundùm essentiam; & ita cùm esse singulare conueniat rei ratione existentiæ, quia existentia tantum competit rei singulari, & actiones quoque ac passiones, conueniant eidem ratione existentiæ; cùm tantũ rei quæ existit possint illæ conuenire, sequeretur esse singulare, actiones, atque passiones dici quoque de rebus secundùm essentiam, quod cùm sit manifeste falsum, falsa quoque erit opinio Achilini. Consulat qui voluerit Zimaram in loco citato, qui diffusa satis oratione, varijsque argumentis in medium propositis, hanc paradoxam opinionẽ, omnium Philosophorum suffragijs repugnantem, labefactat.

2. Assertio. Secunda assertio. Ens quod significat existentiã, non dicitur secundùm accidens categoriæ, vt scilicet accidens est diuisum contra substantiam, de suis inferioribus. Hanc asser-

tionem

tionem abunde ſatis confirmauimus aduerſus Auicēnam capite 2. huius libri, & ita ne eadē repetamus illā prætermittimus. Conſule quæ eo loco docuimus. Inſurget tamen aliquis aduerſus nos. Si ens quod ſignificat exiſtentiam non dicitur de rebus ſecundùm eſſentiam, ergo dicetur ſecundùm accidens; cùm quidquid dicitur de aliquo dicatur vel ſecundùm eſſentiam, vel ſecūdùm accidens; quare vera erit opinio Auicen. aſſerentis ens dici de rebus ſecundùm accidens. Reſp. Negando conſequen. Quia inter prædicari ſecundùm eſſentiam, & ſecundùm accidens, datur medium, ſcilicet prædicari ſecundùm ſubſtantiam, multa enim ſunt quæ non conueniunt rebus ſecundùm eſſentiam, neque ſecundùm accidēs, ſed ſecundùm ſubſtantiā; vt ſunt partes integrantes, quæ non ſunt de eſſentia rei, cùm poſsit res eſſe ſine illis, vt homo poteſt eſſe ſine manibus, & pedibus, neque ſunt illius accidētia, vt eſt exploratū, Sed ſunt de eius ſubſtantia, & integritate: pari ratione exiſtentia neque erit accidens, neque de eſſentia rei, ſed erit de illius ſubſtantia, tamquam actus vltimus, terminans illius potentiam, & facultatem. Quare iure reprehendi debet Auic. qui docuit ens dici de rebus ſecundùm accidens, quamuis non dicatur ſecundùm eſſentiam; quia inter prædicationem ſecundùm eſſentiam, & ſecundùm

Obiectio.

Solutio.

[illegible]

accidens, datur media prædicatio, secũdùm substantiam.

3. Assertio. Tertia Assertio. Ens quod significat essẽtiã prędicatur formaliter, & inquid de rebus omnibus, etiam de vltimis differentijs. Intelligimus nomine rerum omnium entia completa. Primam partem profitentur nobiscũ Scot. constituentes ens dici de naturis integris, & absolutis, & ita non erit cur in illa cõfirmanda immoremur. Secundam verò partem diffitentur illi, asserentes ens non dici secũdùm essentiã, & formaliter de vltimis differentijs, Cęterùm illam esse verissimam his arg. Confir. Primum Arist. 3. Metap. cap. 3. confirmat ex eo ens non esse genus, quia est inclusum in vltimis differentijs. Rogo num intelligat esse inclusum formaliter, vel idẽpticè; si dixeris inclusum esse idempticè, contra Arist. eo loco proponit discrimen inter genus, & ens, quod genus non est inclusum in vltimis differentijs, ens autem est inclusum in illis, quod si intelligẽdus esset idempticè, hoc discrimẽ nnllũ esset; quia genus quoq; idẽpticè includitur in vltimis differentijs; significant enim genus, & differentia, vnam, & eandem naturam speciei, intelligi ergo debet formaliter; quare ens erit formaliter inclusum in vltimis differentijs, & ex consequenti formaliter, & secundùm essentiã prædicabitur de illis. Secundum de quocunque

1. Argumẽ. Arist.

2. Argum.

prædi

prædicantur proprietates entis secundùm essentiam,& formaliter, de codẽ debet prædicari formaliter ens; quia proprietates de nullo possunt prędicari de quo non prædicetur earum subiectum proprium,& adęquatum; sed proprietates entis prædicantur formaliter de vltimis differentijs, igitur & ens quoque prædicabitur formaliter. Propo.est perspicua. Confir.assump. Vnum,& verum, sunt proprietates entis, sed hæ prædicantur formaliter de vltimis differentijs, sumpta enim quauis vltima differentia formaliter, & secundùm suam essentiam, illa est in se indiuisa,& ita est vna,& nata est vt posit intelligi & ita est vera, iam ergo proprietates entis formaliter prædicantur de vltimis differentijs. Tertium Inter ens,& nihil, vel inter ens, & non ens nullum datur medium, ergo si differentiæ vltimæ non sunt formaliter ens, erunt formaliter nihil, & non ens, quod est omnino ab surdum. Tum etiam sequeretur, vt ea quæ conflantur ex vltimis differentijs non essent ex omni parte entia formaliter, ex ea scilicet, qua conflantur ex illis, quæ omnia cùm sint manifestè absurda, sequitur differentias vltimas esse formaliter entia. Quartum. Nihil potest apprehendi ab intellectu nisi sub formali ratione sui obiecti, sed obiectum formale intellectus ęst ens, ergo nihil poterit apprehendi ab intellectu nisi fuerit

3. Argum.

4. Argum.

fuerit formaliter ens; sed vltimæ differentiæ apprehendũtur ab intellectu, ergo erunt illę formaliter ens.

4. Assertio. Quarta Assertio. Ens prædicatur formaliter, & in quid, de suis proprietatibus. Hanc assertionem constituimus aduersus eosdem Scotistas, & aduersus Petrũ Fonsecam. 4. Metaphy. cap. 2. q. 3. sect. 2. assertione. 3. Is enim cùm ingenuè nobiscum fateretur aduersus Scotistas, ens dici secundùm essentiã de vltimis differentijs, diffitetur tamen illud dici formaliter, & in quid, de suis proprietatibus. Confir. tamen assertionem his argum.

Petrus Fõseca.

1. Argumẽ. Primum. Aut vnum quod est proprietas entis in sua propria, & formali ratione, significat solam indiuisionem, aut præter illam includit ipsum ens, primum dici non potest ita enim fieret vt vnũ esset sola negatio, quemadmodum indiuisio significat solam negationẽ, vnde vnum nihil poneret in ipsis rebus, & quãdo dicimus Deum esse vnum, nihil de Deo diceremus, sed solam negationem enuntiaremus de eo, quæ omnia sunt manifestè falsa, quare secundum erit verũ, scilicet vnũ includere formaliter, & quidditatiue ens.

Solutio. Quod si dicas vnũ includere ens, neges tamẽ ens dici de illo formaliter, quia includit illud tamquã quid additũ, & extrinsecum, & quæ hac ratione includũtur in aliquo non dici de eo secundùm essentiam. Contra ita argumẽ

tor.

tor. Quæcunque dicuntur de aliquo in primo modo dicendi per se, dicũtur de illo quid ditatiue, & formaliter; quia primus modus spectat ad rei quidditatem; & essentiam; sed ens prædicatur de vno, in primo modo dicendi per se, ergo dicetur de vno inquid, & formaliter. Confirmatur assumptio. Hæc attributio vnum est ens est per se, & non est in secundo modo; quia attributũ non est proprietas subiecti, neque subiectum continetur in diffinitione attributi, vt est apertum. Neque est in tertio modo, quia ille non spectat ad modum prædicandi; sed ad modum per se existendi. Neque in quarto, quia subiectum non est causa attributi, erit igitur à sufficienti diuisione, in primo modo. Confir. hoc argum. Punctum dicitur in 1. modo dicendi per se de linea, & vnitas de numero, vt Author est Arist. 1. lib. de Demonst. cap. 4. sed punctum continetur tanquam quid extrinsecum in ipsa linea, quia illud neque est pars, neque componit lineam, quemadmodum momentum, neque est pars, neque componit tempus, ergo quamuis ens contineretur tamquam quippiam additum, & extrinsecum in ratione vnius; nihilominus prædicari posset inquid, & formaliter de vno, vel quod idem est in primo modo dicendi per se. Secundum argumentum. Ens prædicatur secundum essentiam, de hac, vel illa boni

Confu.

2. argumẽ.

tate

tate, vt de iustitia, aut fortitudine, quæ continentur secundùm essentiam sub bonitate transcendente, & quæ est proprietas entis, ergo prædicabitur quoque secundùm essentiam de bonitate transcendente. Antec. ita demonstramus. Iustitia secundùm essentiam est accidens; sed accidēs secundùm essentiam est ens, ergo iustitia secūdùm essentiam erit ens. Confir. deinde conseq. ex illa regula tradita ab Aristo. in Antecategorijs diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ quoque sunt specie differentiæ, quare si bonitas transcendens non includit secundùm essentiam conceptū entis, neque quæ illi subalternatur, vt iustitia includet conceptum entis, quod cùm sit omnino falsum, vt remanet confirmatum, sequitur bonitatem transcendentem, & quæ est proprietas entis, includere formaliter ens. Ad extremum proprietates entis non

Vlt. Argu sunt formaliter nō ens, ita enim nihil essent, ergo erunt formaliter ens. Confir. conseq. quia ex duabus vocibus contradicentibus, altera illarum necessariò debet dici de quauis re, & ita si proprietates entis non sunt formaliter non ens, erunt formaliter ens.

Cap. XVIII. In qu dissoluuntur argumenta aduersariorum.

Quàm

Vàm futilia sint argumenta quæ proponunt aduersarij ad uersus nostram opinionem, ex his quę in hoc cap. ostēdemus, poterit quisq; facillimè intelligere. Argumentis quibus poterat suaderi opinio Auicen. iam satisfecimus cap. 3. huius libri; illa enim contendebant probare ens prædicari de rebus secundùm accidens. Achilini verò argumēta quoniam non sunt alia quàm ea quibus suasimus essentiam, & existentiam non distingui reipsa, quibus iam supra satisfecimus hoc loco prætermittimus. Quare tantum erunt dissoluenda argumenta ab Scoto, & eius alumnis proposita. Ita enim primò argumentantur. Si vltimæ differentiæ includerent ens formaliter, fieret illas inter se differre alijs differētijs, hoc autem est omnino absurdū, quia ita abiremus in infinitū, si enim vltimæ differētiæ differrent differentijs, & illæ alijs, & sic absque vllo fine, in infinitum proculdubio abiremus, ergo ens non includitur formaliter in vltimis differentijs. Confirm. propositio sumamus duas differentias vltimas, vt particeps rationis & expers, si illæ includerēt formaliter ens, ergo in illo conuenirēt, & cùm non sint vnum, & idem, differrent aliquibus differētijs; quia omnia quæ in aliquo conueniunt debent obtinere differentias

1. Argum. Scot.

quibus

quibus inter se distinguantur intra talem naturam, iam ergo si differentiæ vltimæ includerent formaliter ens, differrent inter se ali-
Solutio. quibus differentijs. Resp. falsam esse propositionē. Ad confir. dicimus, Non omnia quæ in aliquo conueniunt obtinere differentias quibus inter se distinguantur; quia categoriæ conueniunt in natura entis, quæ tamen nullam continent differentiam qua inter se distinguantur, sed primò, & immediatè seipsis differunt, etenim vt ea quæ in aliquo conueniunt obtineant differentias quibus inter se distinguantur debet illorū natura in qua conueniūt esse synonyma, non autē analoga, qualis est natura entis, in qua conueniunt vltimæ differentiæ, & genera supre-
Anno. ma. Annot. est tamen ob duas rationes non obtinere aliquā differētias quibus differāt, sed quod seipsis distinguantur, vel quia non habent differētias, constituentes, vt sunt decem genera suprema; vel quia non sunt illa quæ differunt, sed quibus alia differunt, vt sunt vltimæ differentiæ.

2. Argum. Secundū arg. Eadem est ratio compositionis conceptuū, quę est compositionis rei; sed in cōpositione rei fit vltima resolutio in duo extrema, scilicet in per se actum, & per se potestatem, quorum neutrum est inclusum in ratione alterius, quia neque actus in ratione potesttatis, neque potestas in ratione actus

inclu-

includitur, ergo & in compositione conceptuum, deueniẽdum erit ad duo alia extrema, quorum neutrum in ratione alterius includatur, atqui huiusmodi extrema sunt ens, & vltimæ differentiæ, ex quibus ens limitatur, & contrahitur, & ita obtinet locum potẽtię, differentiæ vero limitant, & contrahunt, & ita obtinent rationem actus, iam ergo neque differentiæ in ratione entis, neque ens in ratione vltimarum differentiarum, erit vlla ratione inclusum. Resp. falsam esse propositionẽ. Quia in compositione rei extrema sunt quædam naturæ priuatæ, & limitatæ; & ita vna pars non poterit includi in ratione alterius, atvero in compositione conceptuũ vel intellectus, quæ fit ex ente, & vltimis differẽtijs, alterum extremum, nimirum ens, est natura quædam transcendens, & illimitata, & ita necessariò debet includi in conceptu alterius partis, scilicet vltimæ differentiæ. Vnde colligendũ erit omnes alios conceptus præter conceptum entis, esse coniunctos, cũ resoluantur in proprias rationes, & in conceptum entis, solumque conceptum entis esse simplicissimũ, cùm ipse solus sit qui in alios priores conceptus dissolui nulla ratione potest. Solutio. Consect.

Tertium. Omne contractum est extra naturã, & essentiam contrahentiũ; quia quod contrahitur obtinet locum potentiæ, con- 3. Argum.

trahens verò locum actus, at potentia, extra rationem est actus; sed vltimæ differentiæ contrahunt ens ad naturas specificas, ergo ens erit extra naturam vltimarum differen-
Solutio. tiarum, Resp. duplicem esse contractionem; vnam propriam, & aliam communi quadã ratione dictam, in propria vna pars obtinere debet locum potentiæ, & altera locũ actus, & ita vna debet esse extra rationẽ alterius, vt in compositione materiæ, & formæ, essentiæ, & existentiæ, generis, & differentiæ intuemur: At verò in compositione alterius generis, non debet quod contrahitur habere rationem potentię, & quod contrahit rationem actus, neque quod contrahitur debet esse extra rationem eius quod contrahit; in hac siquidem contractione nulla est compositio, sed maior & clarior expressio eius quod antea erat confusum, & indistinctum; qua ratione ens contrahitur ad inferiora, nõ quod cum contrahente natura efficiat vllã compositionem, etenim illud cum nulla re potest efficere compositionem, cùm sit de intima ratione rerum omnium, sed quia differentiæ vltimæ, & alij modi interni entis, explicant apertius gradus aliquos entis, qui nomine illius confuse exprimebantur.

4. Argum. Quartum. Quidquid continetur in diffinitionibus essentialibus tanquam additum, est extra rationem, & essentiam rei diffinitę, sed

ſed ſubiectum continetur in diffinitionibus tanquam quid additum, & extrinſecum, quẽadmodum docet Ariſt. 7. lib. Metaph. cap. 5. vt naſus continetur in diffinitione ſimitatis, tanquam aliquid additum, & extrinſecũ, ergo ens non continebitur in ſuis proprietatibus, neq; prædicabitur de illis formaliter, & ſecũdùm eſſentiã. Reſp. ad aſſum. in proprietatibns rei, ſubiectũ contineri in ipſarũ ratione tanquam quid additum, & extrinſecum; in proprietatibus verò demonſtrabilibus contineri ſubiectum intrinſecè, & ſecundùm eſſentiam: at proprietates entis non ſunt rei, ſed demonſtrabiles, vt docuimus in ſuperioribus, quare poterit illud in ratione harum proprietatum includi ſecundùm eſſentiam. Authoritas igitur Ariſt. intelligi debet de proprietatibus rei, vt ſunt ſimitas in naſo, & riſibilitas in homine, non autem de proprietatibus demonſtrabilibus. Solutio.

Quintum. Omne quod includit aliquid ſecundùm eſſentiam, eſt eo inferius; quemadmodum homo qui includit animal ſecundùm eſſentiam, eſt inferior animali; ſed proprietates entis non ſunt inferiores ente, ſed reciprocantur cum eo, ergo ipſæ non includent ens formaliter, & ſecundùm eſſentiam. Reſp. duobus modis poſſe vnam rem includere aliam intra ſe, vno modo per differentiam inferiorem rei quæ contrahitur, qua 5. Argum. Solutio.

ratione homo cõtrahit ad se animal per participes rationis, quod est inferius animali; secundo modo per differentiam illi parem, & æqualem. Quę igitur includunt aliquid per differentiam contrahentem inferiorē, non reciprocantur cum natura contracta, quemadmodum animal non reciprocatur cũ homine; quæ verò includunt illud per differentiam contrahentem parem, & æqualem, reciprocantur cum re contracta: at proprietates entis includunt ens per differentiam, (loquimur de differentia, vt etiam ambit modos internos) contrahentem parem, & æqualem, vt vnum contrahit ens per rationem indiuisionis, quæ cum ente conuertitur, & bonum per rationem appetibilis, quæ pari ratione reciprocatur cum ente, & ita proprietates entis reciprocabuntur cum eo.

6. Argum. Ad extremum. Quæ sunt de essentia rei, continentur in diffinitione essentiali explicāte rei naturam, & essentiam; sed ens in nulla diffinitione essentiali continetur, vt constare poterit percurrenti diffinitionem essentialē hominis, equi, & aliarum rerum, ergo ens nō prędicabitur de rebus secundùm essentiam.

Solutio. Resp. Non omnia quę sunt de rei essentia cōtineri in diffinitionibus essentialibus rerum, sed illa tantùm quæ exprimunt gradum aliquem, & conceptum distinctum à rebus diffinitis, & à partibus diffinientibus, vt animal

quod

quod explicat gradum aliquem distinctum, & ab homine, & à rationis participe, continetur in diffinitione hominis. Cùm igitur ens non significet gradũ aliquem, vel conceptũ distinctum à conceptibus suorũ inferiorũ, vt docuimus in cap. vltimis 1. lib. quãuis dicatur de rebus secundùm essentiam, non proinde continebitur in diffinitionibus earũ. Quæ ratio proposita est ab Arist. 8. Metaph. cap. 6. vbi inquit ob hanc rationem ens, & vnum non cõtineri in diffinitionibus essentialibus, quia immediate dicuntur de rebus omnibus. Consule Caieta. cap. 4. de Ente, & essentia. Arist. Caieta.

Cap. XVIIII. Quem ordinem obtineant proprietates entis inter se.

AD hanc dubitationem explicãdã, animaduertendũ est prius, transcendentia sumi posse, aut secundùm naturam quã significant, aut secundùm ipsorum proprias, & peculiares rationes formales. Annotandum est deinde rationem formalem alicuius rei esse conceptum quem de illa re intra mentem efformamus, qui perspicuè refert intellectui rei intellectæ naturam. Cùm autem in vna, & eadem re posſint esse mul- Anno. 1. Anno. 2.

tæ rationes formales, ordine quodã illi cõuenietes, vt homini conueniũt hæ rationes, esse substantiã, corpus, corpus animatum, & animal particeps rationis, ex quibus primò illi competit esse corpus, quam animatũ, & esse animatum, quam esse animal particeps rationis, & ita ille conceptus dicetur prior qui apprehendit priorem rationem formalẽ, & ille posterior, qui apprehendet rationem posteriorem.

1. Assertio. His itaque animaduersis sit prima Assertio. In transcendentibus nullus est ordo secũdũm prius, & posterius, ratione rei, & naturę significatæ, vnde neq; vnũ ex illis erit prius, vel posterius altero. Hæc assertio est perspicua, quam ita suademus.

Confir. Natura, & res significata nomine transcendentium; est vna, & eadem, vt in superioribus docuimus, ergo ratione rei significatę nullus erit ordo inter illa, cùm ordo non sit vnius, sed multorum.

2. Asser. Secunda Asser. Iuxta proprias & peculiares rationes formales transcendentium, ens 1. sibi vendicat locũ inter illa. Confirm. his arg.

1. Argum. Primum, ratio subiecti prior est ratione proprietatum; sed ens est subiectum, reliqua vero sunt proprietates, ergo ens iuxta suam rationẽ formalem, erit prius reliquis transcẽdentibus.

2. Argum. Secundũ, ratio cuiuslibet rei est cõceptus formalis, quem de illa efformamus, ergo illius ratio erit prior quod primò concipitur

pitur ab intellectu; sed ens est illud quod primò concipitur ab intellectu iuxta decreta omnium Philosophorum, ergo illius ratio erit prior ratione aliorum transcendentium. Consule. D. Thom. 1. p. q. 5. art. 2. D. Tho.

3. Assertio.

Tertia Assertio. Vnum antecedit duas alias proprietates entis, verum scilicet, & bonum; itaque illud erit posterius ente, erit tamen prius, vero, & bono. Vt hanc assertionē melius intelligere possimus, annotandum est ex. D. Thom. 1. p. q. 11. art. 2. ad, 3. &. 10. lib. Metaphy. lec. 4. in apprehensione intellectus hunc ordinem obseruari, nimirum vt prius apprehendamus ens, deinde non ens, mox diuisionem entis à non ente, adhęc indiuisionē alicuius rei in se, quę constituit rationem vnius, præterea multitudinem ex vnitatibus conflatam, quas apprehensiones sequuntur deinde, apprehensiones veri, & boni. Ex his ita connecto argumentū. Illa est prima proprietas entis, quę immediatius consequitur illud; sed vnum consequitur immediatius ens, post non ens, & diuisionem, vt exposuimus; ergo illud antecedet alias entis proprietates. Rursus, Prius est aliquid esse in se, quàm referri ad alterū; sed vnum competit cuilibet rei vt est in se, verum autem, & bonum, vt referuntur ad alterum; nam bonum refertur ad appetitum, & verum ad intellectum, ergo vnum erit prius vero, & bono.

D. Thom.

1. Argum.

2. Argume

4. Assert.

4. Asser. Quarta Assertio. Verum est prius bono.
D. Thmo. Hanc assertionem his duobus arg. confir. D. Tho. 1. p. q. 16. art. 4. quorum primum est.
1. Argum. Illud quod consequitur esse simpliciter, est prius illo quod consequitur esse perfectum; quia esse simpliciter, prius est esse perfecto; sed verùm consequitur esse simpliciter; nam omne quod obtinet esse simpliciter est natum intelligi, bonum verò consequitur esse perfectum, & absolutũ, illud scilicet, quod natum est appeti, ergo verũ erit prius bono.
2. Argum. Secundũ, Eundem ordinem obseruant obiecta, quem tenẽt facultates; sed facultates quę feruntur in verum, & bonum; & perficiuntur ab eis, hunc ordinem obseruant, vt facultas quæ fertur in verum sit prior ea facultate quæ fertur in bonum; nam in verum fertur intellectus, in bonum autem appetitus, at intellectus prior est appetitu, ergo & verum, & bonum, hunc ordinem inter se obtinebũt, vt verum sit prius bono, sęcundùm suam rationẽ formalẽ. Dictum est autem secundum
Annot. suam rationẽ formalẽ, quia si loquamur iuxta ea quę nata sunt perfici ab his duobus trãscendentibus, bonũ est prius vero, i. communius etenim plura sunt ea quę nata sunt perfici à bono, quam à vero, nam à bono omnia perficiuntur, à vero tamen, solum ea perficiuntur, quę nata sunt habere facultatem intelligendi, & hinc fit, vt omnia appetant bo-

num

num,verum autem non appetant nisi substā tię intelligentes. Annotāt rē hanc D. Tho. q.21.de verit.art.3.& Conradus in cōmentarijs in primam secundæ,q.8.art.1. D. Thom. Conrra.

Quinta Assertio. Bonum vltimum locum obtinet inter transcendentia. Hæc assertio constare poterit ex superioribus. At priuatim esse illud posterius vero,ita ostendimus. Ea quæ sunt compositiora sunt posteriora simplicioribus;sed bonum est magis compositum,quàm verum,ergo erit posterius vero. Confir. assump. Res magis compositæ sunt in se,quàm in intellectu, cùm ea ratione qua sunt in intellectu nanciscantur quēdam simplicitatis,& immaterialitatis modum,quem non habent in se consistentes;sed bonum conuenit rebus vt sunt in se,verum autē vt sunt in intellectu,vt ex Arist.6.Metaph.cap.vltimo docent omnes Metaphysici,in illa decantata sententia, bonum, & malum sunt in rebus,verum,autem & falsum,sunt in intellectu,ergo bonum erit magis compositū quàm verum. Superiores assertiones profitetur D. Thom.1.p.q.16.art.4.ad.2.&.q.21.de verit. art.3. vbi ita loquitur. *Vnde istorum nominum transcendentium talis est ordo, si secūdùm se considerentur quod post ens est unum, deinde uerum, deinde post uerum, bonum.* & D. Albertus Magnus 1. p. suæ Theologiæ, siue de mirabili scientia Dei.trac.6.q.28. Alexander Alen- 5. Assertio. D. Thom. D. Alber. Alex. Alē. Soncin. Iauell.

sis. 1. p. quoque suę Thęologię. q. 13. membro 2. in solutione dubitationis 4. Soncinas 4. Metap. q. 24. & Iauellus in eodem lib. q. 6. & in tractatu transcendentium cap. 1. qui omnes vno ore profitentur hunc ordinem obseruare transcendentia, vt primum locum obtineat ens, secundùm vnum, tertium verum, & quartum bonum.

Sonci.
Iauel.

Cap. vltimum in quo dissoluũtur quædam argumenta.

SVnt tamen aduersus superiores assertiones nonulla argumenta proponenda, ex quorũ solutione illæ multo illustriores reddẽtur. Primum. Omne positiuum est prius priuatiuo; sed vnum significat priuationem diuisionis, bonum autem, & verum, significant naturas positiuas, ergo bonum, & verum erunt proprietates priores vno. Resp. falsam esse propositionẽ si absolutè loquamur, neque enim omne positiuum est prius aut tenebris, aut cæcitate; sed illud positiuũ est prius priuatiuo, quod est illius fundamentum; quemadmodum animal est prius cæcitate, quia est fundamentũ ipsius, & ita ens quod est fundamentum, & subiectum vnius, erit prius vno, bonum autẽ

1. Argum.

Solutio.

 & ve-

& verum cùm non ſint ipſius fundamenta, non erunt illo priora. Secũdum. Illud quod competit rei circunſcripto quocunque extrinſeco eſt prius, magiſq; intimum eo quod competit ipſi tantum conſtituto aliquo extrinſeco; ſed bonum, & verum conueniunt enti amoto quocunque extrinſeco, nam eo ipſo quo res aliqua eſt in rerum natura obtinetque aliquam entitatem, eſt bona, & vera, cùm ſit appetibilis, & intelligibilis, non tamen eſt vna, niſi conſtituatur alia res in rerum natura, à qua ſit diſtincta; eſt enim vnũ illud quod eſt in ſe indiuiſum, & diſtinctum à quolibet alio, ergo verum, & bonũ, prius, & magis intimæ conueniunt enti, quam vnum. Reſp. Inprimis de ratione vnius tantũ eſſe efficere rem indiuiſam in ſe, quod verò faciat eam diſtinctã à quolibet alio, non eſt ipſius ratio, ſed proprietas quædam ab eo ſeparabilis, vel potius eſt quidam effectus ab vnitate deriuatus, vnde præclare profecto docuit Alexander Alenſis 1. p. q. 13. mẽbro 1. vnitati conuenire aliquid ſecundùm eſſentiã, & aliquid ſecundùm effectũ, negatio inquit diuiſionis competit illi ſecundùm eſſentiã, at verò diſtinguere rem vnã ab alia competit illi ſecundùm effectũ. Pręterea dicimus duobus modis ſumi poſſe diſtinctionẽ vnius ab altero, aut ſecũdùm actum, aut ſecundùm aptitudinem, ſi ſumatur ſecundùm actum

2. argum.

1. Solutio.

Alex. Alẽ.

2. Solutio.

actum, non est de ratione vnius distinguere rem vnam ab altera; si verò sumatur secundùm aptitudinem, erit de illius ratione rem vnam ab altera separare: erit igitur ratio vnius esse natum separare rem vnam ab altera; quod ab eo seiungi nulla ratione potest. Constituta igitur vna sola re in rerum natura illa non minus erit vna, quàm vera, vel bona; quia quamuis secundùm actum à nulla alia distingueretur, nata tamen est vt distinguatur secundùm aptitudinem. Quare quemadmodũ non est de ratione boni, actu appeti, sed posse appeti, neque est de ratione veri, actu apprehendi, sed posse apprehendi ab intellectu; pari ratione non erit de ratione vnius actu distinguere rem vnam ab altera, sed posse distinguere.

3. Argum. Tertium. Illud quod est communius est quoque prius; sed bonum est communius ente, ergo erit prius ente. Confir. assump. quia propositio est perspicua. Bonum suo ambitu complectitur tam ea quæ sunt, quàm ea quæ non sunt: complecti ea quæ sunt, nulli est dubium, complecti verò ea quæ non sunt hac ratione colligimus. Damnati, & illi qui se necant appetunt non esse, sed omne quod appetitur est bonum, iam ergo bonum ambiet illa quę non sunt, ens autem tãtum ambit id quod est, ergo bonum erit prius ente.

Solutio. Resp. breuiter (quia huius argu. difficultatẽ abun-

abundè satis explicabimus lib. 5. agentes de bono) non esse non appeti, neque à damnatis, neque ab ijs qui sibi ipsis mortem consciscunt, primò, & per se, sed per accidens, cũ enim ipsi fugiant maxime miserias, quæ non possunt cohærere cũ esse quod ipsi cupiunt, illas autem fugere nulla ratione possunt, nisi per non esse, ex consequenti, & per accidẽs appetunt non esse.

Quartum. Magis vniuersa priora sunt minus vniuersis; sed bonũ est magis vniuersum quàm verum, ergo erit prius vero. Confirmatur assumptio. Omne verum est quoddam peculiare bonum intellectus, cùm sit perfectio illius; sed bonum in particulari est minus vniuersum, quàm bonum generale, & vniuersum, ergo verum erit minus vniuersum quàm bonum. Resp. verum sumi posse aut in propria ratione veri, aut in ratione boni, sunt enim hæc transcendentia ita inter se permixta, vt vnum dicatur de alio secundum essentiam, est enim verum, bonum, & bonum, verum, vnum bonum, & verum, & hæc, sunt quoque vnum, si primo modo sumatur verum, vt docuimus, est prius bono; si vero altero modo vsurpetur, bonũ erit prius illo. Quemadmodum etiam ipsum bonum si sumatur vt verum quoddam est, inferius est vero, cum sub eo contineatur, quamuis in propria ratione sit illi æquale. Resp. etiam cum 4. Argum. 1. Solutio. 2. Solutio.

1. Solutio. D.Tho. cum. D. Thom. q.21. de veri. art. 3. ad. 4. ex hoc arg. tantum colligi bonum esse prius vero in habitudine ad ea quę ab eo perficiũtur, scilicet ad intellectũ, quod nos ingenuè fassi sumus in superiori cap. non tamen colligitur esse prius in propria, & peculiari ratione formali, quod nos diffitemur. Alia argumenta pretermittimus quæ in lib. sequentibus commodius proponentur. Sicque vltimam manũ huic secundo lib. æquum est vt imponamus.

FINIS SECVNDI Libri.

DE

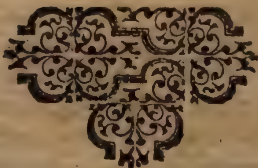

DE ENTE ET EIVS PROPRIETA- tibus.

LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

IVXTA ordinem quem inter ſe obtinent tranſcendentia perſcriptũ in vltimis cap. lib. ſuperioris poſt explicatã naturam entis, agendum erit prius de vno quam de alijs duabus ipſius proprietatibus, & ita conabimur in hoc. 3. lib. vnius naturam, & quę illius eſſentiã conſequantur pro ingenij tenuitate, ea tamen qua poterimus diligentia, & perſpicuitate, explicare, nihil eorum prætermittentes quæ à grauiſsimis Philoſophis, de hac re cõſcripta fuerũt; egerunt enim de vno quãplurimi vt Plato in Parmenide, Ariſt. 4. & 10. Metaphy. in quibus locis illius interpretes multa prę claré excogitata conſcripſerunt. D. Tho. in diuerſis ſuæ

Plato.
Ariſtot.

D. Thom. D. Alber. Alexā. Alē. Theolo. Boet. Picus Miran.

suæ doctrinæ locis, tum præsertim. 1. p. q. 11. D. Albertus Magnus. 1. p. de mirabili sciētia Dei. q. 6. tract. 24. Alexāder Alē. 1. p. q. 13. reliqui Theologi in 1. dist. 24. D. Seuerinus Boetius in aureo quodā opere à se edito, de Vnitate, & vno, Picus Mirandulanus in lib. de ente & vno, ex quorum omnium limpidissimis, & vberrimis fontibus, ea omnia hauriemus, quæ huic nostro instituto, ad naturam scilicet vnius explicandam, necessaria esse videbuntur.

Cap. I. Num ens & vnum inter se reciprocentur.

Etus fuit, inter Platonicos, & Peripateticos, olim instituta contrauersia, de ambitu vnius & entis, num scilicet ens sit superius, vel inferius, vel potius sit eiusdem ambitus, & ęqualitatis cum vno. Platonici enim acerrimè tuētur, totisque viribus confirmare nituntur, vnum esse superius ente, eiusque ambitum plura continere, quam ambitus entis complectatur, incunctanter asseuerant, vt tradunt Picus Mirandulanus in lib. de ente, & vno. & Cęsar Scaliger in lib. de Subtilitate ad Cardanum exercitatione. 65. numero 2. Vtuntur autē illi. 3. arg.

Opinio Platonis. Picus Miran. Cæsar Scaliger. 1. Argum.

arg. vt docet Picus ad hanc opinionem suadendam. Primum est. Deus Optimus Max. est vere vnus; at ipse non est ens; quia cùm ens sit nomen concretum, sintque nomina concreta talia ab alijs, scilicet ab abstractis, Deus esset talis ab alio, & non à se, quod quàm sit falsum, non est qui non probè cognoscat. Secundum. Materia prima est vna, quemadmodum ex rerum omnium mutuo ortu apertissime intelligimus, debet siquidē in his quæ mutuò oriuntur, esse vna, & eadē materia, quæ nunc vni, deinde verò alteri formæ subijciatur: at materia prima non est ens. 1. quia nullū suapte natura continet actū entis, sed est pura potentia. 2. quia afficitur priuationibus formarum omnium, priuatio autem est non ens per se. 3. Quia molitur quantum potest formarum omnium interitum, ob quā caussam malefica nuncupatur; at quod molitur interitum, & non esse, qua quæso ratione poterit esse ens? nam ens potius moliri debet entis conseruationem, quā illius interitum. Tertium arg. Vni opponitur multitudo, enti verò opponitur nihil, at multitudo & nihil diuersa sunt, neque inter se reciprocantur, ens igitur & vnum, erunt quoque diuersa, neque inter se vlla ratione poterunt reciprocari. Hæc sunt arg. Platonicorum, quibus nos duo alia possumus addere, vt demōstremus ens esse superius vno,

1. Argum. 2. Argum. 3. Argum.

& ita non posse hæc duo reciprocari inter
4. Argum. se, sit igitur quartum argum. Ens dicitur de multitudine, de qua non dicitur vnum, ergo ens, & vnum non conuertẽtur inter se. Antece. est manifestum. Confir. consequentia, quia ea solùm reciprocantur quæ sunt ita inter se affecta, vt de quocunque enuntiatur vnum, de eodem quoque & alterum enuntietur, quare si ens enuntiatur de multitudine, de qua vnum non potest enuntiari, non
5. Argum. conuertentur illa inter se. Quintũ. In quauis optima diuisione res diuisa non reciprocatur cum vno ex membris diuidentibus, vt perscribunt leges optimæ diuisionis; sed ens diuiditur in vnũ, & multitudinẽ, ergo cùm vnum sit membrum diuidens, non poterit ens reciprocari cum illo.

Cap. II. Proponuntur diffinitiones vnius, simulque Platonicorum fundamenta confutantur.

Aris. Aeterùm omnes Peripatetici sequuti Arist. 4. lib. Metaph. cap. 2. aduersus Platonicos verissimè profitentur, ens, & vnum eiusdem esse ambitus, & ita inter se reciprocari, vt de nulla re posfit

vnum

vnum eorum dici de quo alterum etiã non enuntietur. Vt tamen hanc opinionem explicemus præfandæ prius erunt diffinitiones vnius, ita enim facilius multo in hac quęstione explicanda progrediemur. Vnius igitur vel vnitatis variæ traduntur à Philosophis diffinitiones. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, in primis verbis cap. 1. & in postremis cap. 2. ita diffinit vnitatem. Vnitas est qua vnaquæque res dicitur esse vna. Licuit autem Boetio ad hunc modum diffinire vnitatem; quemadmodum licuit Arist. in categoria qualitatis diffinire qualitatem à qua quales nominamur, etenim cũ hæ res sint omnium communissimæ, non possunt exactissimis diffinitionibus comprehendi; sed sunt describendæ per earum effectus formales, vt ex illis manuducamur ad latentes, & obscuras essentias intelligendas. Erit igitur hæc definitio petita ab effectu formali vnitatis; qui est rem vnam efficere. 1. Diffinitio vnitatis ex Boe.

Cæsar Scaliger in lib. de Subtilitate aduersus Cardanum, exercitatione 65. numero 5. ex Henrico ad hunc modum diffinit vnitatẽ. Vnitas est priuatio diuisibilitatis in se, & cõmunicabilitatis in alio. In qua diffinitione duas priuationes constituunt hi authores esse de essentia vnius, vnam diuisionis, & alteram communicabilitatis; erit igitur vnum in se indiuisum, & alteri incommunicabile. 2. Diffinitio ex Scaligero, & Henrico.

Communis tamen diffinitio vnius est. Vnũ est illud quod est in se indiuisum, & distinctum à quolibet alio. Quam diffinitionem
D.Tho. vt intelligamus annot.est ex D.Tho. 1.p.q. 11.art.2.ad 4. & 1.Sent.dist.24.q.1. art. 3. ad 2 & 10.Metaph.lect. 4. in apprehensione intellectus, quod primò se offert cognoscendum, esse ens, deinde non ens, tertio diuisionem vnius entis ab alio ente, quarto vnũ, & quinto multitudinem. Est igitur vnum priuatio diuisionis vnius entis ab alio ente, quæ nomine indiuisionis exprimitur, vndę quemadmodũ priuationes plæreque consequũtur formã, vel habitũ, vt cæcitas consequitur visum, & tenebræ lumen, ita quoquę vnum consequitur diuisionem, & hæc priuatio est quæ exprimitur per primam partem diffinitionis, in qua dicimus vnum esse illud quod est in se indiuisum. Secunda pars est, & distinctum à quolibet alio, quã omnes illi qui constituunt aliquid esse transcendens, docẽt esse extra rationem vnius, cùm hoc sit proprium transcendẽtis ad aliquid, distinguere rem vnam ab alia, & non vnius. Verùm cùm nos in.1. lib. cap.2. docuerimus ad aliquid non esse transcendens distinctum ab ente, & vno, dicimus hanc particulam rectè adhibitam esse in diffinitione vnius, vt vltimam illius rationem, & essentiam, quæ ẽst distinguere rem vnã ab altera, nobis explicet. Quod

vt ex-

vt explicemus obseruandum est, duobus modis posse rem vnam ab altera esse distinctã, secundùm naturam, vno modo secundùm actum, & altero modo secundùm potestatẽ, Quando ergo constituimus vltimam rationem vnius esse distinguere rem vnam ab altera secundùm essentiam, intelligi debet secundùm aptitudinem, & non secundùm actũ, distinguere enim secundùm actum, potius est quidam effectus consequens naturã vnius, vt docuit Alexander Alensis 1. p. q. 13. art. 1. quam illius natura. Vnde quemadmodum in quantitate est de illius essentia posse distinguere vnam rem ab altera secundùm situm, & locum, actu tamen distinguere, est quidam effectus ab hac natura deriuatus, pari ratione posse distinguere vnam rẽ ab altera secundùm essentiam, erit natura vnius, distinguere verò secundùm actũ erit ipsius effectus. Constitutis itaque his diffinitionibus, sit hæc assertio. Ens, & vnũ sunt eiusdem ambitus, & æqualitatis, & reciprocantur inter se, ita vt de quauis re vnum dicatur, necessariò & reliquum debeat prædicari. Vt hanc assertionẽ confirmemus euertenda erunt inprimis Platonicorum fundamenta, quibus ducti docuerunt vnũ esse ente superius, illis enim euersis, facillimum erit confirmare assertionem. Ob duas itaque rationes potissimas Platonici existimarunt

Alxã. Alē.

1. Assertio

vnum esse ente superius. 1. Quia Deus iuxtà illos est vnus, qui tamen non est ens. Altera quia materia prima est vna, & non est ens. Quæ duæ rationes quàm sint futiles, & par ui momenti, ex his licebit colligere. Atque vt à prima auspicemur, falsum est Deũ non esse ens, imo nulla alia vel magis accommodata, vel magis propria appellatio Deo tribui potest quã ipsum esse ens, & id quod est; vt ex illis verbis Exo. 3. *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad uos.* in quibus tãquam propriũ & peculiare nomen Deus Opt. sibi tribuit esse ens, & id quod est, colligi apertissime potest. Præterea vt aduersus Platonicos cum

Plato. Platone disputemus, quis quæso apud eum qui eius monumenta vel leuiter legerit, dubitare poterit, appellationem entis simpliciter, esse Deo Opt. Max. tribuendam? In Sophista enim, & in Timeo, res corporeas non verè esse, res autem spiritales (quarum suprema est ipse Deus) solas verè esse profitetur. Adhæc in eodem Sophista, & Parmenide, Deum vnum, & ens appellat, nec inueniri illi naturæ inestimabili, quæ nec diffinitione claudi, nec cogitatione teneri, nec notitia aut verbis capi potest, aliquod nomen quo aptius, vel magis accommodatè posit nuncupari, quàm esse id quod est, & vnum. Legerat sanè Plato plerosq; libros Hæbreorum, præsertim verò Moysi, vt D. Iustinus

Martyr in exhortatorio ad Gẽtes, D. Theodoretus in lib. de Græcorũ affectionibus, & Eusebius Cæsariensis in lib. de Pręparatione Euangelica sunt testes locupletissimi, ex quib⁹ multa hausit quę in suis operibus deinde fœliciter collocauit, vt sunt ea quę ad mũdi exordiũ, & creationem, & quæ ad Dei appellationẽ spectant. ex illo enim loco Exodi 3. *Ego sum qui sum*, mutuatus est diuinũ nomẽ, quo Deũ esse id quod est, apertissime profitetur, vt D. August. 8. de Ciuitate Dei cap. 11. & D. Iustinus Martyr in superiori loco docent. Hæc etiã fuit aliorum Philosophorum qui ætate Platonem antecesserunt sententia atque opinio, vt Xenophanis, Parmenidis, & Melissi. De Xenophane enim refert Arist. in eo lib. quem de Zenone, Xenophane, & Gorgia conscripsit, ipsum constituisse id quod est ætenrum, infinitum, vnum, omnino q; sui simile, & immobile, intelligens nomine eius quod est Deum, cui soli rationes infiniti, æterni, vnius, & immobilis possunt conuenire. Parmenides etiã & Melisus, constituẽtes id quod est esse vnum. & immobile, nomine eius quod est, Deum intellexerunt, qui est vnus, immobilis, & omnino immutabilis, vt testatur Simplicius 1. Physico. cap. 2. Neq; enim nomine eius quod est intelligere potuerunt hæc inferiora, cum sensu conspiciamus, illa esse multa, caduca, varijsque mutationi-

D. Iustinus Mart.
D. Theo.
Eusebius Cæsar.

Parmen. & Melisus.

Simpli.

tationibus obnoxia, neq; de Parmenide pręsertim hoc credere fas est, viro quem Plato in Theæteto, & Sophista vocat magnum, sapientem, acrem, generosum, patrem, & magistrum Socratis, & vtētem pulcherrimis rationibus ad disputandum. Refert etiam Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparatione euangelica cap. 7. ex Plutarcho, fuisse olim postibus templi Apollinis Delphici, à sapiētissimis viris conscriptum. *Cognosce teipsum.* Qua oratione Deus eos qui religionis ergô templum ingrediebantur, admonebat vt seípsos agnoscerent, propriamq́ue naturam inspicientes, intuerentur esse illam fluentē, varijs mutationibus obnoxiam, magisq; non entis, quàm entis participem. Ingredientes verò Deum hac altera oratione resalutabant. *Tu es.* quasi dicerent, profitemur ingenuè nos mortales esse, caducos, magisq; non entis, quàm entis participes, qui non fuimus, neque erimus aliquando. Te autem solum esse profitemur, tibiq́ue appellationem entis iure conuenire, in te enim nihil caducū, vel labile, sed omnia semper constant, in te neque præteritum, neque futurum cadere vlla ratione queunt, cùm semper sis, omniaq́ue tempora tuo latissimo ambitu complectaris. Constat igitur Deum Opt. Max. simpliciter, & absolutè debere ens nuncupari, primumq́ue Platonicorum fundamentum

Eusebius Cæsar.

Animadte hæc.

ex his

ex his omnino corruisse. Vide quæso si tibi per tempus licuerit Augustinum Eugubinum lib. 3. perennis Philosophiæ, cap. 7. & 9. & Ludouicum Viues, in commentarijs in cap. 11. lib. 8. de Ciuitate Dei.

Eugubin.

Ludouicus Viues.

Rursus quàm infirmum sit alterum fundamentum illorum ex his colligi apertissime poterit. Primò, quia si materia prima est non ens, cùm ex materia prima omnia componantur & ex ea constent, sequeretur ex nō ente res esse constitutas, & ita ex non ente, vel ex nihilo, aliquid fieret, quod communi consensui Philosophorum aduersatur, vno ore constituentium ex non ente, vel ex nihilo nihil fieri; sed quæcunque fiunt ex aliquo fieri. Deinde materia prima est vera, & legitima substantia, vt constat ex 7. Metaph. capite 3. & ex secūdo de Anima cap. 1. in quibus locis diuiditur substantia singularis, in materiam, formam, & totum compositum, erit ergo illa verum ens. Adhæc, esse illud ex quo insito aliquid fit, recipere in se formas tanquam commune omnium earū subiectum, esse veluti earundem matrē, complexu suo, & sinu omnes fouentē, non enti nulla ratione possunt adaptari, at hæc omnia tribuūtur materię primæ à Platone in Timęo, in quo loco constituit materiam similē esse matri, formam proli, & caussam producentem parenti, igitur materia prima non erit

Reijcitur 2. fundamentum Platonicorum, suadeturq. 3. argum. materiā primā esse ens.

1. Argum.

2. Argum

3. Argumē.

 non

Plotini testimoniũ. non ens. Plotinus præterea Platonicorum grauifsimus, Aeneade 2. lib. 4. fere toto lib. præsertim vero cap. 6. multis rationibus nititur suadere, constituendum esse commune aliquod subiectum in rebus naturalibus, ex quo omnia fiant, & ratione cuius in se inuicẽ transmutentur, vicissimque alia ex alijs oriãtur, hocque esse materiam primam, erit igitur illa ens, neq; ei poterit non entis per se, appellatio vlla ratione conuenire. Funditus igitur euersum superest alterum Platonicorum fundamentum.

Cap. III, In quo vera sententia Peripateticorum explicatur.

Versis igitur illorum fundamẽtis, assertionem constitutã in cap. superiori, confir. inprimis testimonio grauissimorũ Philosophorum, illam enim profitetur Plato his verbis in Parmenide. *Neque enim ens uni, neque unum enti deest; sed duo hæc potius per omnia coæquantur.* Eandem noster Arist. 4. lib. primæ Philosophiæ cap. 2. constituit, vbi & hæc duo inter se reciprocari, & significare vnam, & eandem naturã

Plato. Arist.

duabus

duabus propositis rationibus (quas deinde trademus) confir. D. Dionysius eandem docet in vltimo cap. de nominibus diuinis ita dicens. *Nihil existentiũ est non participans uno*, & D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, & lib. 3. de Consolatione Philosophica, prosa 11. illam apertissime profitetur, vt innumeros alios Philosophos prætermittam, qui nobiscum idem sentiunt. D. Diony. D. Seuerinus Boe.

Præterea illam confirmamus his argum. Primum est petitum ex D. Tho. 1. p. q. 11. art. 1. Omne ens vel est simplex, vel compositũ; si fuerit simplex est omnino indiuisum, & actu, & potestate, cùm nullas habeat partes in quas possit diuidi; si verò fuerit compositum tamdiu illud retinet entitatem, quamdiu illius partes sunt indiuisæ, & inter se copulatæ; sed quidquid est indiuisum est vnum, ergo omne ens erit vnum. Confir. hoc arg. ex his quę tradit D. Seuerinus Boetius in libello de Vnitate, & vno. In rebus compositis esse à nulla alia causa fluit, quàm ab vnione formæ, cum materia, vnde veteres diffinierunt esse, existentiam formæ in materia; sed ex hac vnione resultat vnum, ergo nullũ erit essę materiale saltim, quod conflatur ex materia, & forma, quod non participet vnitate, quare & inter se hæc duo conuertentur. Rursus res omnes, quemadmodũ naturali propensione appetunt esse, eadem propen 1. Argum. D. Tho. Boet. 2. Argum.

propensione feruntur vt appetant vnitatē, cum soluta vnitate illico intereat esse, vt in rebus naturalibus conspicimus, in quibus soluta vnitate materiæ, & formæ, statim perit ipsarum esse, ergo ens & vnum eiusdē erunt ambitus, cùm vnum sine altero appeti nulla ratione queat.

3. Argum. Ad hæc Deus est in se vnus, ergo & omne ens erit quoque in se vnū. Confir. consequentia, entitas in Deo & in alijs à se, est eadem secundùm analogiam, debent igitur eędē proprietates consequi vtramque entitatem secundùm analogiam; sed Diuinam entitatem consequitur vnitas, ergo & entitatem creaturarum consequetur itidem vnitas; quare omne ens erit vnum.

2. Assertio. Secunda Assertio. Vnum est vera, & legitima proprietas entis. Contrariam sententiā amplexus est Zimara in theorematibus, in eo theoremate in quo explicat, nū ea quæ eadem generatione generātur, sint vnum & idem. Censet enim vnum non esse verā proprietatem entis. Verùm assertionem in hunc modum confirmamus. Primo, Vnum reciprocatur cum ente, & fluit ab illius natura; sed quidquid reciprocatur cum aliquo subiecto, & fluit ab eius natura, est ipsius proprietas, ergo vnum erit vera, & legitima proprietas entis. Præterea constitutum est in libro superiori in ente constituendas esse aliquas pro-

Opinio Zimaræ.

Confir. Assertio. 1. Argum

2. Argum

proprietates veras, & legitimas demonstrabiles; sed nulla alia potiori iure potest in illo constitui quam vnum; quia vnum est quod primo enti inest, & quod de ipso per veram demonstrationem concluditur, ergo vnum erit vera proprietas entis.

Aduersus tamen hanc assertionem obijciet aliquis primo, ens rationis non est proprietas entis rei; sed vnũ est ens rationis, ens autem quod est subiectum harum proprietatum vnius, boni & veri, est ens rei, ergo vnum non poterit esse proprietas entis. Resp. inprimis falsam esse assump. Quia ens quod est subiectum harum proprietatum, abstrahit ab ente rei, & rationis vt in lib. 1. docuimus, & ita poterit obtinere proprietates rei, vt sunt actus & potentia, principium, & quod ortum habet ab illo, &c. & rationis, vt sunt vnum, verum & bonum, ex quibus prima significat priuationem, aliæ verò duæ denotant relationem rationis, ad appetitum, & intellectum. Respon. etiam. Vnum in recto non significare ens rationis, significat enim vnitatem secundùm formam, vnitas verò entitatem significat in recto, & indiuisionem in obliquo, quare vnum non erit omnino ens rationis cum in recto includat entitatẽ, quæ iuxta propriam rationem non est ens rationis; hanc tamen solutionem postea abunde satis explicabimus.

Argumẽ. 1. aduersus hanc asser.

Solutio.

Solutio 2.

Obi-

Communis tamen diffinitio vnius est. Vnũ est illud quod est in se indiuisum, & distinctum à quolibet alio. Quam diffinitionem vt intelligamus annot. est ex D. Tho. 1. p. q. 11. art. 2. ad 4. & 1. Sent. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 2 & 10. Metaph. lect. 4. in apprehensione intellectus, quod primò se offert cognoscendum, esse ens, deinde non ens, tertio diuisionem vnius entis ab alio ente, quarto vnũ, & quinto multitudinem. Est igitur vnum priuatio diuisionis vnius entis ab alio ente, quæ nomine indiuisionis exprimitur, vndę quemadmodũ priuationes plæreque consequũtur formã, vel habitũ, vt cæcitas consequitur visum, & tenebræ lumen, ita quoque vnum consequitur diuisionem, & hæc priuatio est quæ exprimitur per primam partem diffinitionis, in qua dicimus vnum esse illud quod est in se indiuisum. Secunda pars est, & distinctum à quolibet alio; quã omnes illi qui constituunt aliquid esse transcendens, docẽt esse extra rationem vnius, cùm hoc sit proprium transcendẽtis ad aliquid, distinguere rem vnam ab alia, & non vnius. Verum cùm nos in. 1. lib. cap. 2. docuerimus ad aliquid non esse transcendens distinctum ab ente, & vno, dicimus hanc particulam rectè adhibitam esse in diffinitione vnius, vt vltimam illius rationem, & essentiam, quæ est distinguere rem vnã ab altera, nobis explicet. Quod

D.Tho.

vt ex-

vt explicemus obseruandum est, duobus modis posse rem vnam ab altera esse dinstinctã, secundùm naturam, vno modo secundùm actum, & altero modo secundùm potestatẽ, Quando ergo constituimus vltimam rationem vnius esse distinguere rem vnam ab altera secundùm essentiam, intelligi debet secundùm aptitudinem, & non secundùm actũ, distinguere enim secundùm actum, potius est quidam effectus consequens naturã vnius, vt docuit Alexander Alensis 1. p. q. 13. art. 1. quam illius natura. Vnde quemadmodum in quantitate est de illius essentia posse distinguere vnam rem ab altera secundùm situm, & locum, actu tamen distinguere, est quidam effectus ab hac natura deriuatus, pari ratione posse distinguere vnam rẽ ab altera secundùm essentiam, erit natura vnius, distinguere verò secundùm actũ erit ipsius effectus. Constitutis itaque his diffinitionibus, sit hæc assertio. Ens, & vnũ sunt eiusdem ambitus, & æqualitatis, & reciprocantur inter se, ita vt de quauis re vnum dicatur, necessariò & reliquum debeat prædicari. Vt hanc assertionẽ confirmemus euertenda erunt inprimis Platonicorum fundamenta, quibus ducti docuerunt vnũ esse ente superius, illis enim euersis, facillimum erit confirmare assertionem. Ob duas itaque rationes potissimas Platonici existimarunt

Alxã. Alẽ.

1. Assertio

vnum esse ente superius. 1. Quia Deus iuxtà illos est vnus, qui tamen non est ens. Altera quia materia prima est vna, & non est ens. Quæ duæ rationes quàm sint futiles, & par ui momenti, ex his licebit colligere. Atque vt à prima auspicemur, falsum est Deũ non esse ens, imo nulla alia vel magis accommodata, vel magis propria appellatio Deo tribui potest quã ipsum esse ens, & id quod est; vt ex illis verbis Exo. 3. *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad uos*. in quibus tãquam propriũ & peculiare nomen Deus Opt. sibi tribuit esse ens, & id quod est, colligi apertissime potest. Præterea vt aduersus Platonicos cum Platone disputemus, quis quæso apud eum qui eius monumenta vel leuiter legerit, dubitare poterit, appellationem entis simpliciter, esse Deo Opt. Max. tribuendam? In Sophista enim, & in Timeo, res corporeas non verè esse, res autem spiritales (quarum suprema est ipse Deus) solas verè esse profitetur. Adhæc in eodem Sophista, & Parmenide, Deum vnum, & ens appellat, nec inueniri illi naturæ inestimabili, quæ nec diffinitione claudi, nec cogitatione teneri, nec notitia aut verbis capi potest, aliquod nomen quo aptius, vel magis accommodatè possit nuncupari, quàm esse id quod est, & vnum. Legerat sanè Plato plerosq; libros Hæbreorum, præsertim vero Moysi, vt D. Iustinus

Plato.

Martyr

Martyr in exhortatorio ad Gẽtes, D. Theodoretus in lib. de Græcorũ affectionibus, & Eusebius Cæsariensis in lib. de Preparatione Euangelica sunt testes locupletissimi, ex quib⁹ multa hausit quę in suis operibus deinde fœliciter collocauit, vt sunt ea quę ad mũdi exordiũ, & creationem, & quæ ad Dei appellationẽ spectant. ex illo enim loco Exodi 3. *Ego sum qui sum*, mutuatus est diuinũ nomẽ, quo Deũ esse id quod est, apertissime profitetur, vt D. August. 8. de Ciuitate Dei cap. 11. & D. Iustinus Martyr in superiori loco docent. Hæc etiã fuit aliorum Philosophorum qui ætate Platonem antecesserunt sententia atque opinio, vt Xenophanis, Parmenidis, & Melissi. De Xenophane enim refert Arist. in eo lib. quem de Zenone, Xenophane, & Gorgia conscripsit, ipsum constituisse id quod est ætenrum, infinitum, vnum, omnino q; sui simile, & immobile, intelligens nomine eius quod est Deum, cui soli rationes infiniti, æterni, vnius, & immobilis possunt conuenire. Parmenides etiã & Melisus, constituẽtes id quod est esse vnum, & immobile, nomine eius quod est, Deum intellexerunt, qui est vnus, immobilis, & omnino immutabilis, vt testatur Simplicius 1. Physico. cap. 2. Neq; enim nomine eius quod est intelligere potuerunt hæc inferiora, cùm sensu conspiciamus, illa esse multa, caduca, varijsque mu-

D. Iustinus Mart. D. Theo. Eusebius Cæsar.

Parmen. & Melisus.

Simpli.

tationibus obnoxia, neq; de Parmenide pręsertim hoc credere fas est, viro quem Plato in Theæteto, & Sophista vocat magnum, sapientem, acrem, generosum, patrem, & magistrum Socratis, & vtẽtem pulcherrimis rationibus ad disputandum. Refert etiam Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparatione euangelica cap. 7. ex Plutarcho, fuisse olim postibus templi Apollinis Delphici, à sapiẽtissimis viris conscriptum. *Cognosce teipsum.* Qua oratione Deus eos qui religionis ergô templum ingrediebantur, admonebat vt seípsos agnoscerent, propriamque naturam inspicientes, intuerentur esse illam fluentẽ, varijs mutationibus obnoxiam, magisq; non entis, quàm entis participem. Ingredientes verò Deum hac altera oratione resalutabant. *Tu es.* quasi dicerent, profitemur ingenuè nos mortales esse, caducos, magisq; non entis, quàm entis participes, qui non fuimus, neque erimus aliquando. Te autem solum esse profitemur, tibique appellationem entis iure conuenire, in te enim nihil caducũ, vel labile, sed omnia semper constant, in te neque præteritum, neque futurum cadere vlla ratione queunt, cùm semper sis, omniaque tempora tuo latissimo ambitu complectaris. Constat igitur Deum Opt. Max. simpliciter, & absolutè debere ens nuncupari, primumque Platonicorum fundamentum ex his

Eusebius Cæsar.

Animadte hæc.

ex his omnino corruisse. Vide quæso si tibi per tempus licuerit Augustinum Eugubinum lib. 3. perennis Philosophiæ, cap. 7. & 9. & Ludouicum Viues, in commentarijs in cap. 11. lib. 8. de Ciuitate Dei.

Eugubin.

Ludouicus Viues.

Rursus quàm infirmum sit alterum fundamentum illorum ex his colligi apertissime poterit. Primò, quia si materia prima est non ens, cùm ex materia prima omnia componantur & ex ea constent, sequeretur ex nō ente res esse constitutas, & ita ex non ente, vel ex nihilo, aliquid fieret, quod communi consensui Philosophorum aduersatur, vno ore constituentium ex non ente, vel ex nihilo nihil fieri; sed quæcunque fiunt ex aliquo fieri. Deinde materia prima est vera, & legitima substantia, vt constat ex 7. Metaph. capite 3. & ex secūdo de Anima cap. 1. in quibus locis diuiditur substantia singularis, in materiam, formam, & totum compositum, erit ergo illa verum ens. Adhæc, esse illud ex quo insito aliquid fit, recipere in se formas tanquam commune omnium earū subiectum, esse veluti earundem matrē, complexu suo, & sinu omnes fouentē, non enti nulla ratione possunt adaptari, at hæc omnia tribuūtur materiæ primæ à Platone in Timeo, in quo loco constituit materiam similē esse matri, formam proli, & caussam producentem parenti, igitur materia prima non erit

Reijcitur 2. fundamentum Platonicorum, suadeturq. 3. argum. materiā primā esse ens.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argumē.

Plotini testimoniũ.

non ens. Plotinus præterea Platonicorum grauiſsimus, Aeneade 2. lib. 4. fere toto lib. præſertim verò cap. 6. multis rationibus nititur ſuadere, conſtituendum eſſe commune aliquod ſubiectum in rebus naturalibus, ex quo omnia fiant, & ratione cuius in ſe inuicē transmutentur, viciſsimque alia ex alijs oriãtur, hocque eſſe materiam primam, erit igitur illa ens; neq; ei poterit non entis per ſe, appellatio vlla ratione conuenire. Funditus igitur euerſum ſupereſt alterum Platonicorum fundamentum.

Cap. III, In quo vera ſententia Peripateticorum explicatur.

Verſis igitur illorum fundamẽtis, aſſertionem conſtitutã in cap. ſuperiori, confir. inprimis teſtimonio grauiſsimorũ Philoſophorum, illam enim profitetur Plato his verbis in Parmenide. *Neque enim ens uni, neque unum enti deeſt; ſed duo hæc potius per omnia coæquantur.* Eandem noſter Ariſt. 4. lib. primæ Philoſophiæ cap. 2. conſtituit, vbi & hæc duo inter ſe reciprocari, & ſignificare vnam, & eandem naturã

Plato.
Ariſt.

duabus

duabus propositis rationibus (quas deinde trademus) confir. D. Dionysius eandem docet in vltimo cap. de nominibus diuinis ita dicens. *Nihil existentiũ est non participans uno*, & D. Seuerinus Boetius in libello de vnitate, & vno, & lib. 3. de Consolatione Philosophica, prosa 11. illam apertissime profitetur, vt innumeros alios Philosophos præter mittam, qui nobiscum idem sentiunt. D. Diony. D. Seuerinus Boe.

Prætereaillam confirmamus his argum. Primum est petitum ex D. Tho. 1. p. q. 11. art. 1. Omne ens vel est simplex, vel compositũ; si fuerit simplex est omnino indiuisum, & actu, & potestate, cùm nullas habeat partes in quas posit diuidi; si verò fuerit compositum tamdiu illud retinet entitatem, quamdiu illius partes sunt indiuisæ, & inter se copulatæ; sed quidquid est indiuisum est vnum, ergo omne ens erit vnum. Confir. hoc arg. ex his quę tradit D. Seuerinus Boetius in libello de Vnitate, & vno. In rebus compositis esse à nulla alia causa fluit, quàm ab vnione formæ, cum materia, vnde veteres diffinierunt esse, existentiam formæ in materia; sed ex hac vnione resultat vnum, ergo nullũ erit esse materiale saltim, quod conflatur ex materia, & forma, quod non participet vnitate, quare & inter se hæc duo conuertentur. Rursus res omnes, quemadmodũ naturali propensione appetunt esse, eadem propen 1. Argum. D. Tho. Boet. 2. Argum.

propensione feruntur vt appetant vnitatē, cum soluta vnitate illicò intereat esse, vt in rebus naturalibus conspicimus, in quibus soluta vnitate materiæ, & formæ, statim perit ipsarum esse, ergo ens & vnum eiusdē erunt ambitus, cùm vnum sine altero appeti nulla ratione queat.

3. Argum. Ad hæc Deus est in se vnus, ergo & omne ens erit quoque in se vnū. Confir. consequentia, entitas in Deo & in alijs à se, est eadem secundùm analogiam, debent igitur eędē proprietates consequi vtramque entitatem secūdùm analogiam; sed Diuinam entitatem consequitur vnitas, ergo & entitatem creaturarum consequetur itidem vnitas; quare omne ens erit vnum.

2. Assertio. Secunda Assertio. Vnum est vera, & legitima proprietas entis. Contrariam sententiā amplexus est Zimara in theorematibus, in eo theoremate in quo explicat, nū ea quæ eadem generatione generātur, sint vnum & idem. Censet enim vnum non esse verā proprietatem entis. Verùm assertionem in hunc modum confirmamus. Primo, Vnum reciprocatur cum ente, & fluit ab illius natura; sed quidquid reciprocatur cum aliquo subiecto, & fluit ab eius natura, est ipsius proprietas, ergo vnum erit vera, & legitima proprietas entis. Præterea constitutum est in libro superiori in ente constituendas esse aliquas pro-

Opinio Zimaræ.

Confir. Assertio. 1. Argum

2. Argum

proprietates veras, & legitimas demonstrabiles; sed nulla alia potiori iure potest in illo constitui quam vnum; quia vnum est quod primo enti inest, & quod de ipso per veram demonstrationem concluditur, ergo vnum erit vera proprietas entis.

Aduersus tamen hanc assertionem obijciet aliquis primo, ens rationis non est proprietas entis rei; sed vnũ est ens rationis, ens autem quod est subiectum harum proprietatum vnius, boni & veri, est ens rei, ergo vnum non poterit esse proprietas entis. Resp. inprimis falsam esse assump. Quia ens quod est subiectum harum proprietatum, abstrahit ab ente rei, & rationis vt in lib. 1. docuimus, & ita poterit obtinere proprietates rei, vt sunt actus & potentia, principium, & quod ortum habet ab illo, &c, & rationis, vt sunt vnum, verum & bonum, ex quibus prima significat priuationem, aliæ verò duæ denotant relationem rationis, ad appetitum, & intellectum. Respon. etiam. Vnum in recto non significare ens rationis, significat enim vnitatem secundùm formam, vnitas verò entitatem significat in recto, & indiuisionem in obliquo, quare vnum non erit omnino ens rationis cum in recto includat entitatẽ, quæ iuxta propriam rationem non est ens rationis; hanc tamen solutionem postea abunde satis explicabimus.

Argumẽ. 1. aduersus hanc asser.

Solutio.

Solutio 2.

Obi-

2. Argum. Zimaræ. Obijcit secundò Zimara. Ens & vnum eadem generatione, & simul generantur, vt docet Arist. 4. Metaphy. cap. 2. sed subiectum & illius proprietates non simul generantur; quia subiectum prius natura generatur quã proprietates, ergo vnum non erit proprietas entis. 1. Solutio. Resp. quidam in proprietatibus rei veram esse assump. nimirum subiectum prius natura generari quàm proprietates; in alijs verò demonstrabilibus esse falsam, quia hæ non producuntur à subiecto per veram, & Physicã actionem, neque distingũtur ab eo secundùm rem, quemadmodum alię priores: vnum autem non est proprietas entis rei, sed demonstrabilis, quare ens non generabitur prius natura quam vnum. Possumus etiam 2. Solutio. Respon. in ente prius natura generari subiectum, quàm generentur illius proprietates, non enim ita dicuntur generari simul quasi vnũ non prius natura generetur quàm aliud, sed quia in eodẽ momento temporis generẽtur. Argum. Quod si quis vrgeat, nullum igitur erit discrimẽ inter subiectũ & alias proprietates, & inter ens & suas proprietates respectu generationis; quia quemadmodum ens, & eius proprietates simul tẽpore oriuntur, non tamẽ simul natura, ita quoq; homo & illius proprietates simul tẽpore oriuntur non tamẽ simul natura. Solutio. Resp. esse disparẽ rationẽ, quia prioritas naturę quæ interuenit inter subie-

ctum

ctum, & alias proprietates, est prioritas causæ efficientis Physicæ secũdùm actum, prioritas verò quæ intercedit inter ens, & eius proprietates, est prioritas rationis formalis, vel causæ in essendo secundùm virtutem, nõ tamen secundum actum, & ita magis simul generabuntur ens & ipsius proprietates, quã generentur homo, & illius proprietates, eo quod est minor prioritas naturę inter ea quę ob rationem aliquam formalem sunt priora, quàm inter ea quæ sunt priora, ob rationem causæ efficientis Physicæ.

Cap. IIII. In quo dissoluuntur argumẽta Platonicorum proposita in cap. I.

PVgnauimus hactenus aduersus Platonicos pro Peripateticis, verùm quia in cap. I. non nulla argumẽta quæ à Platonicis tradũtur proposuimus, erũt illa à nobis hoc loco dissoluenda, vt ex illorum solutione nostra, eaq; verissima opinio, illustrior appareat. Ad. Primum argumentum Respondemus, duobus modis posse aliquid esse ab alio, efficienter, & formaliter; efficiẽter habet candidum esse à producente candorem in pariete; formaliter verò habet esse Ad I. arg.

à can-

á candore. Efficienter, Deus á nullo habet esse, cùm supra se nullam obtineat causam efficiētem; formaliter verò ab aliquo potest obtinere esse, nam Deitate est Deus, & paternitate pater; & ita ea ratione qua Deus est ens habet esse ab alio formaliter, scilicet ab entitate, ratione cuius tanquā forma communi, omne ens est id quod est. Hæc tamen ratio, & aliæ rationes formales, non sunt di- distinctæ á Deo secundùm rem, sed secundū solam rationem, quare non habebit Deus esse ab alio á se distincto secundùm rem in genere caussæ formalis, sed seipso secūdùm rem erit ens. Consule D. Thom. 1. p. q. 40. in solutione 1. arg. Ad 2. resp. negantes assumptionem. Ad confirmationes vero ita resp. Ad primam dicimus, materiam primā nullum suapte natura continere actum Physicum, & existentiæ; continere tamen actum Metaph., & essentiæ, & ita nuncupatur pura potētia, non quod sit expers omnis actus, sed quia est expers actus existentiæ: verùm non rectè colligitur materiam primam non esse ens, quia non habet actum existendi, cū ens non solam existentiam, sed essentiam etiam significet. Ad 2. resp. potius ex ea colligi nostram opinionem, quàm ipsorum sententia confirmetur, quia priuationes alicui enti tanquam fundamento inniti debent, vt cæcitas inest animali, & tenebræ aëri, quare si ma-

D. Thom.

Ad 2. Arg.

Ad 1. cōfir.

Ad 2.

si materia prima afficitur varijs priuationibus formarum, erit necessario ens. Dicimus igitur ad confirmationem materiam primã ratione priuationũ esse non ens per accidẽs, ipsam tamen ex se, & suapte natura, esse ens per se, vt docuit Aristoteles. 1. Phy. capite 8. Ad 3. resp. materiam primam non moliri interitum entis in communi, ita enim & suum interitum quoque moliretur; sed moliri interitum huius, aut illius entis priuati, quemadmodum vnum contrarium molitur interitum alterius, vt calidum interitum frigidi, cùm tamen vtrumque contrarium sit ens. Vnde autem proueniat in materia prima moliri interitum omnium formarũ, non est huius instituti explicare, illud autem explicabimus 1. Physi. cap. 9. Ad 3. arg. resp. negando consequentiam: nã vt aliquid contrarietur vni quod alteri non contrariatur, sat est inter illa duo esse distinctionem rationis, quemadmodum vero contrariatur falsum, & bono malum, cùm tamen bonum, & verum inter se sola ratione distinguantur. Vnde quamuis enti contrarietur nihil, & vnitati multitudo, solùm colligitur ens, & vnum inter se sola ratione distingui, non tamẽ aut esse diuersa secundùm rem, aut non esse eiusdem ambitus, & æqualitatis. Ad 4. resp. negando antecedens. Quia vnum non minus dicitur de multitudine quàm ens, cùm quæ-

Ad 3.

Ad 3. arg.

Ad 4.

libet multitudo sub aliqua vnitate debeat necessario comprehendi, vt dicemus cum D.
Confu. Tho. in solutione sequenti. Quod si quis dicat, vnum contrarium non potest dici de altero; sed vnum, & multa sunt contraria priuatiuè, ergo vnum non poterit dici de
Solutio D. Thom. multitudine. Resp. ex D. Tho. 1. p. q. 11. art. 2. ad 1. & 10. lib. Metaph. lect. 4. vnum, & multitudinẽ sumi posse, aut ratione formæ, aut ratione materiæ, forma vnius est indiuisio, multitudinis verò diuisio, materia vnius est ens, vt denotat in obliquo indiuisionem, multitudinis vero est quoque ens, ea ratioe qua denotat diuisionẽ vnius ab altero. Quãuis igitur vnum non efferatur de multitudine ratione formæ; (qua ratione inter se sunt opposita priuatiuè) quia indiuisio non effertur de diuisione; effertur tamen ratione materiæ; eo quod multitudo conflatur ex entitatibus, quæ nomine vnius exprimuntur. Quemadmodum etiam corpus ratione formæ, quę est non viuens (qua ratione opponitur animali, cuius forma est viuens) non dicitur de animali, at ratione materiæ, vt significat entitatem, & naturam quandam imperfectam, quæ nata est perfici à natura animalis, dicitur de illo. Ad quintũ resp. Aegi-
Ad 5. solu. 1. Aegidij. dius Romanus 4. Metaph. q. 6. ad 2. arg. duplicem esse diuisionem, vnam in qua mẽbra diuidentia sunt permixta inter se, & alterã

in qua

in qua sunt membra diuidētia inpermixta. In ea igitur diuisione in qua membra diuidentia sunt inter se inpermixta, non potest vnum membrum reciprocari cum re diuisa, quemadmodū in diuisione animalis in particeps, & expers rationis, in qua hæc membra longe inter se distant, absque vlla permixtione, neutrum membrū per se, & seorsum sumptum, reciprocatur cum animali. At in diuisione in qua vnum membrum confunditur, & permiscetur cum altero, optime potest vnum ex membris diuidentibus reciprocari cum re diuisa; quemadmodum ens diuiditur in bonum, & malum, ita tamē vt bonum confundatur, & permisceatur cū malo, non enim est aliquod malū, in quo non reperiatur bonum, quia fundamentum mali est ipsum bonum, vt fundamentum cæcitatis quæ est mala, est animal, quod est bonū, & fundamentum tenebrarum quę sunt malæ, est aer, qui est bonus: in qua diuisione alterum ex his membris, scilicet bonum, conuertitur cum ente. Eadem ratione cùm vnū permisceatur cum omni multitudine, quia non est multitudo quæ non participet vno, in diuisione entis in vnum, & multitudinem, alterum membrum, scilicet vnum, conuertetur simpliciter, & absolutè cum ente. Acuta quidem, & accommodata solutio. Resp. tamen possumus ex D. Tho. 1. p. q. 11. art. 1. ad 2. 11 Solutio ex D. Tho.

ad 2. diuisionem entis in vnum, & multitudinem, esse in vnum simpliciter, & in multa secundùm quid, quia multitudo non continetur sub re diuisa, scilicet sub ente, nisi ea ratione qua continetur sub vno, & participat vnius naturam, nã quæ sunt multa partibus, sunt vnum toto, & quæ sunt multa accidẽtibus, sunt vnum subiecto, & quæ sunt multa numero, sunt vnũ specie, & quæ sunt multa specie, sunt vnũ genere, & quę sunt multa genere, sunt vnum analogia, vt præclare testatum nobis reliquit D. Dionysius 5. cap. de nominibus diuinis, quare optimè poterit in diuisione entis in vnum, & multitudinem, alterum membrum, scilicet vnum, conuerti cum ente simpliciter, & absolutè: nam lex illa in qua perscribunt Dialectici non posse in optima diuisione vnum membrum conuerti simpliciter, cum re diuisa, intelligi debet in diuisione, in qua res diuisa diuiditur in vtrumque membrum simpliciter, & absolutè.

D. Diony.

Cap. V. Qua ratione vnum distinguatur ab ente.

D. Thom.

Vicenna vt referunt Auerroes, & D. Tho. 4. lib. Meta. cap. 2. in ea est opinione vt existimet ens, & vnum, reipsa esse distincta, censet enim vnitatẽ

esse

esse quantitatem,& accidens additum naturæ entis,eo modo quo alię quantitates addũtur, illius naturæ. Vnde quamuis inquit recã procētur ens, & vnum,& de omnibus efferãtur,reipsa tamen differunt, quemadmodum quãuis subiectum,&illius proprietates inter se conuertantur,vt homo,& capacitas disciplinæ,reipsa tamen distinguuntur. Hanc tamen opinionem acriter reprehendit Auerroes,& merito quidē. Primo in eo quod asserit vnum reipsa distingui ab ente. Deinde ex eo quod constituit vnitatem transcendentē, contentam esse in categoria quantitatis. Verúm quia de posteriori in cap. sequentibus disputabimus, in hoc cap. priorem partem ęquum est vt labefactemus, veramq; Arist. & aliorum Peripateticorum opinionem explicemus.

Reprehenditur Auicenna ab Auerroe.

Sit igitur prima assertio. Ens,& vnũ sunt vna,& eadem res,eandemque essentiam significãt.Hanc assertionem profitetur Arist.4. Metaphy.cap.2.D.Thom. in commentarijs illius loci.1.p.q.11.art.1.1. lib.sent.dist.24. q.1.art.3.& in alijs plerisque locis, Auerroes 4.Metap.cap.2.D.Albertus Magnus tract. 1. 4.lib.Metaph.cap.1.&.1.p. Theologiæ, tract.6.q 24.Alexãder Alensis.1.p.q.13.membro.1.& reliqui Theologi.1.lib.sent.dist.24. & Metaphy. 4.Metaphy.quæ his tribus arg. confir.Primũ est petitũ ex Arist.Quæ sunt

1.Assertio.

Aegidius q.2.Durandus,Argentina, Capreo. q. 1. ex Metaph.

igitur iterum, num illa sit ens, vel nihil, cumque non sit nihil, erit ens, & cum omne ens sit vnum, illa quoque natura erit vna, iam ergo vel deueniendum erit ad naturam entis, quę sit eadem cum natura vnius, vel progrediendum erit in infinitum.

Secunda assertio. Vnum ratione differt ab ente. Confir. his arg. Primum Vnum, & ens habent se eo modo quo se habent principium, & causa, vt auctor est Arist. 4. Meta. cap. 2. sed principium, & caussa quamuis subiecto sint idem, ratione tamen differunt, vt est idem auctor. 5. Metaph. cap. 1. ergo ens & vnum ratione distinguentur. Secundum. Ratio vnius est esse indiuisum, ratio verò entis est habere esse; sed hæ sunt rationes diuersæ, ergo ratio vnius diuersa erit à ratione entis. Præterea si non distinguerentur ratione, sed potius essent vnius, & eiusdem rationis, quando ita dicimus, vnum est ens, commiteremus apertam nugationem, quia bis idem, & sub eadem ratione repeteremus, quod tamen est omnino falsum. Reuoca ad memoriã ea quę in superiori lib. docuimus de dinstinctione entis à suis proprietatibus.

2. Assertio.
1. Argum.
Aristot.
2. Argum.
3. Argumẽ.

Cap. VI. in quo 3. argumenta dissoluuntur.

tremum ago aduersus tertium arg. peccat enim illud fallacia figuræ dictionis, mutando quo, in quod, quia illa dispositio superaddita qua media ens est vnum, non est id quod est vnum, sed est id quo ens dicitur vnũ, quando ergo ita argumentamur. Si illa dispositio superaddita enti, reipsa differt ab ente, ergo vel erit ens, vel nihil, non erit hoc secũdum, ergo erit illud primũ; sed omne ens est vnũ, ergo illa erit vna, & ita progrediemur in infinitum, fallaciter colligimus; quia quamuis sit ens, non tamen erit vna, sed erit illud quo medio ens dicetur vnum. Quemadmodum si ita argumẽtaremur, si nix est candida per candorem suæ naturæ superadditum, ergo vel ille candor erit cãdidus, vel non erit, hoc secundum dici non potest, ergo candor erit candidus, vel ergo per qualitatem superadditam, vel per suam naturam; si per qualitatem superadditam, ergo idem quod prius, vel illa erit candida, vel non, quare progrediemur in infinitum, quod si non fuerit per qualitatem superadditam, ergo iam erit aliquid candidum per suam naturam. Si inquã ita argumentaremur, fallaciter colligeremus, mutãtes quo, in quod, nã cãdor non est candidus, sed est id quo aliquid est candidũ, & ita quando rogamus vel candor erit candidus, vel non, sistere ibi debemus, quia vbi est quod, & quo, sistendum est in quo. His

tamen obiectionibus hac ratione satisfacimus. Ad primam resp. propositionem traditam in argumento, intelligendam esse de his quę sunt eadem vni tertio, secundùm rē, & secundùm rationem, vt sunt vestis, & indumentum, authore D. Tho. 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. in his siquidem verū est ea quæ sunt eadem vni tertio, esse quoque eadem inter se; at actio, & passio non sunt eadem secundùm rem, & rationem, cum motu, cùm alia ratio sit actionis, vel passionis, & alia motus, & ita non erūt eadem inter se. Præterea dicimus ea quæ sunt eadē vni tertio esse quoque eadem inter se, eo modo quo sunt eadē in tertio, & ita cùm actio, & passio sint eadē cum motu secundùm rem, differant tamen ratione ab eo, erūt quoque eadē inter se secundùm rem, different tamen ratione. Ad alteram confirmationem eodē modo resp. Animal, & particeps rationis differre ratione ab homine, quia quamuis hæc duo includantur in conceptu vltimo, & quidditatiuo hominis; tamen quia homo non includitur in conceptu quidditatiuo illorum, different ratione ab eo, & ob hanc caussam non erunt eadem inter se animal, & particeps rationis. Lege alias explicationes huius axiomatis apud Theologos, 1. p. q. 28. art. 3. vt apud Caieta. M. Bañes, Bartholomeum Torres, & alios, & apud Soncinatem 4. Metaph. q. 22.

Ad 1.

D. Tho.

Caieta.
M. Bañes.
Bartholo.
Torres.

q.22. Ad secundum resp. intelligendam esse propositionem de his quæ generantur ex æquo, ita vt vnum non prius quàm alterum generetur, vt sunt homo, & Thomas, at si nõ ex æquo generantur, quamuis generentur eadem generatione, non erunt vnum, & idẽ, & ita cum subiectum, & proprietates non ex æquo generentur, nã primò, & per se generatur subiectũ, proprietas verò posterius, & quasi per accidens, ob hanc caussam quã uis oriantur eadem generatione, & intereãt eadem corruptione, nôn erunt vnum & idẽ. Ex hac tamẽ solutione Zimara in suis theorematibus in eo loco quem in cap. 3. huius lib. proposuimus colligit arg. ad confirmãdum vnum non esse proprietatẽ entis. Quia illa quæ non ex æquo generantur, non sunt vnum, & idem, quamuis eadem generatione generẽtur; sed subiectũ, & proprietates non ex æquo generantur vt docuimus, ergo subiectum, & proprietates non erunt vnum, & idem, & ita si vnũ esset proprietas entis, non esset idem cum ente, quod & rei veritati repugnat, & Arist. 4. Metaph. cap. 2. Huic tamen argumento iam satisfecimus in eodem cap. 3. Consule quæ in eo loco docuimus. Possumus etiam eidem arg. præcipuo satisfacere, si dicamus subiectum, & proprietates non generari eadem generatione, etsi generentur simul; nam quamuis sit eadẽ actio

Ad 2.

Zimara.

Aristot.

Solutio. 2.
Argumẽ.

qua generatur subiectum, & qua generatur proprietates, in illa tamen sunt duæ rationes, scilicet generationis simpliciter, & secũdum quid, inter se multum diuersæ, animaduertendæ, etenim vt illa actio terminatur ad subiectum, dicitur generatio simpliciter, vt autem terminatur ad proprietates nuncupatur secũdùm quid, quare verè, & propriè, vel formaliter (vt dicunt loquendo,) subiectum, & proprietates non generantur eadẽ generatione.

Ad 3. Ad tertiam quę proponitur ab Antonio Andrea 4. Metaph. q. 3. & ab alijs Scotistis, vt Respon. annotandum est, argumentationem aliquam posse esse vitiosam simpliciter & absolute, quæ tamen ratione materiæ est accurata, quemadmodum argumentatio ex duabus aientibus in secunda figura est vitiosa ratione formæ, quætamen est aliquando accurata ratione materiæ, quando scilicet sumuntur in argumentatione termini pares, & æquales, & ita Aristoteles 1. Physi. cap. 5. vtitur argumẽtatione ex duabus aientibus in secunda figura, probaturus siquidem prima principia esse contraria, ita argumentatur. Prima principia sunt quæ nõ fiunt ex alijs, neque ex se inuicem, sed omnia ex illis oriuntur; sed prima contraria, sunt quæ non fiunt ex alijs, neque ex se inuicẽ, sed omnia ex eis oriuntur, ergo prima contraria

Arist. (margin)

erunt

erunt prima principia, & per conuersionem simplicem prima principia erunt contraria. Igitur quamuis absolute loquẽdo formæ nõ sunt id quod sunt, sed quibus medijs alia sũt, neq; posśint seipsas vlla ratione denominare, quemadmodum candor nõ est idquod est candidum, neque denominat seipsum candidum; at in formis transcendentibus, in quibus abstracta prædicantur de concretis; & concreta de abstractis; dicimus enim vnum esse vnitatem, & vnitatem esse vnam, bonum esse bonitatem, & bonitatem esse bonam, & bonitatem esse vnam, & bonum esse vnitatem, & sic in alijs, ratione materiæ. i in huiusmodi naturis, efficaciter colligimus, si quippiam est vnum per vnitatem superadditam, illam vnitatem cum sit ens, esse quoque vnam neque est sistẽdum in quo vt sistimus, in candore, quia vnitas est vna, & vnum est vnitas, at candor non est id quod estcandidũ, neque id quod est candidum potest esse candor; & ita argumentum propositum efficax erit ratione materiæ, quamuis ratione formę non semper coucludat; neque vllo vitio fallacię laborat vt illi perperam, & parum memores præceptorum Dialecticæ arbitrãtur: vnde meritò Augustinus Nimphus Suessanus in comentarijs in lib. destructio destructionũ Auerrois, disputatione. 5. inquit hos Philosophos ex imperitia artis differendi, quæ
perscri-

Lege Caie. 1. p. q. 11. art. 1. explicantem solutionem 1. argumẽ. D. Tho.

perscribit, non nullas argumentationes esse optimas ratione materię quæ non sunt optimæ ratione formæ, hanc argumentationem reprehendisse, est siquidem illa proposita à viris eruditissimis, vt à. D. Thom. Auerroe, D. Alberto Magno, Aegidio Romano, Argentina, & ab alijs, qui in illa nullam fallaciã inspexerunt, cum essent alioquin eo intellectus acumine à natura ornati, vt in proponendis, tum Philosophicis, tum Theologicis rationibus, oculis propemodum linceis vterentur.

Cap. VII. Qua ratione distinguatur vnum transcendens ab vno quod est principium numeri.

IN superioribus cap. exposuimus Auicennam in ea esse opinione vt existimet, Vnũ transcendens nulla ratione distingui ab vno quod est principiũ numeri, arbitratur enim ille vnum transcendens esse accidens quoddam, ad quantitatis genus spectans, ab ente reipsa distinctũ, quare cùm hoc sit vnum quod est principium numeri, nulla ratione differet vnum transcendens, ab eo vno, quod est principium nnmeri.

Cæte-

Cęterũ vt veram sententiam explicemus sit 1. Assertio.
1. assertio. Vnũ quod est transcendẽs, non est illud quod est principium numeri categoriæ quantitatis. Hanc assertionem aduersus Auicen. his arg. confir. Primũ. Quæ sunt in vna 1. Argum.
categoria non possunt in alia categoria secũdùm essentiam contineri, alioquin enim categoriæ essent inter se confusæ, & permixtæ; sed vnitas transcendens continetur in omnibus categorijs, quemadmodũ & ens cuius est proprietas, ergo vnitas categoriæ quãtitatis non erit illa quæ est trascendens, cùm sit illa infra limites solius categorię quantitatis, secundùm essentiam comprehẽsa. Secundum. 2. Arg.
Proprietates simplices entis conuertuntur cũ ente, sed vnitas quantitatis, non conuertitur cum ente, ergo vnitas quãtitatis non erit vnitas transcendens. Proposi. est perspicua. Confirmatur assumptio. Illa quæ continentur in certa, & determinata categoria, non conuertuntur cum ente, sed vnitas quantitatis continetur in certa, & determinata categoria, ergo non conuertetur illa cum ente. 3 Arg.
Ad extremum, Quod competit rebus sesecundùm essentiam, non potest à quantitate 3. Argum.
(cùm sit accidens) prouenire; sed indiuisio entis in qua est constituta tota ratio vnius transcendentis, competit rebus secundùm essentiam; quia quęlibet res secundùm essentiã est indiuisa, ergo hæc indiuisio non pro-

ueniet

ueniet à quantitate, & ita vnũ quod cõprehẽ ditur in categoria quantitatis, diuersum erit ab eo quod constituimus esse transcendens.

1. Argum. Secunda assertio. Vnum quod est principium numeri non differt secundùm rem ab vno transcendenti, differt tamen secundùm rationẽ. Primam partem ita confirmamus. Ens transcendens effertur secundùm essen-
2. Assertio. tiam de vno quod est principium numeri, nam vnum quod est principium numeri secundùm suam essentiam est in se indiuisum, at hæc est ratio vnius transcendentis; sed illa
2. Argum. non differunt reipsa ex quibus vnum dicitur de alio secundùm essentiam, ergo vnum quod est principium numeri, non distinguetur reipsa ab vno transcendente. Deinde eadem est ratio entis, & vnius transcendentis; quia hæc duo ex æquo, & pari ratione de rebus omnibus prædicantur; sed ens dicitur secundùm essentiam de vno, quod est prin-
Confir. 2 cipium numeri, neque differt ab eo secun-
pars 1. arg. dùm rem, ergo & vnum transcendens dicetur de eo secundùm essentiam, & non distinguetur reipsa ab illo. Secundam partem hac ratione demonstramus. Si ens, & vnum non distinguerentur saltim ratione, quando ita diceremus, vnum quod est principium numeri est vnum secundùm essentiam, committeremus apertam nugationem; nam idẽ
2. Argum. secundùm rem, & rationem nomine subie

ẽti, &

cti, & attributi significaremus, quod tamen quã sit falsum, omnibus est satis perspicuũ. Præterea vnius, & entis est diuersa ratio, ob quam distinguuntur inter se ratione, vt in superioribus capitibus exposuimus, ergo cũ non sint magis eadem vnum transcendens & numericum quàm ens, & vnum, inter se quoque illa ratione distinguẽtur. Vnde colligere poterimus vnum, quod est principiũ numeri, addere aliquid vnitati transcendenti, nam inter ea quę ratione differunt, necessariò debet aliqua additio interuenire. Quid tamen addat vnum numericum, est maximè difficile ad explicandum inter viros eruditos. Quidam enim existimant addere entitatem aliquam positiuam, constituunt enim eo distingui hæc duo genera vnius, quod vnum transcendens solam negationem, vel priuationem significet, vnum verò numericum, præter hanc negationem significet rationem aliquam quantitatis positiuam. Sententiam hanc amplectuntur Auerroes 4. Metaph. cap. 2. D. Tho. 1. p. q. 11. art. 1. ad 1. & 1. lib. Sent. dist. 24. q. 1. art. 3. q. 9. de potẽtia art. 7. & quodlibeto 10. q. 1. art. 1. Aegidius Romanus, & Tho. Argentina in hoc eodem loco, ex 1. Sent. dist. 24. ille q. 2. hic verò q. vnica art. 1. Capreo. ibidem q. 1. conclu. 1. Paulus Soncinas 4. Metaph. q. 25. & lib. 10. q. 3. Alij verò cẽsent vnum numeri-

2. Argum.

Confectu

Cõtrouersia de eo quod addit vnum numericũ vnitati trãscendenti.

1. Opinio.

Auerroes.

D. Tho.

Aegidius.

Argentina.

Capreo.

Sonci.

2. Opinio.

cum non addere enti, & vnitati transcendenti nisi indiuisionem, quæ vel est negatio, vel priuatio diuisionis in quãtitate; vnde quemadmodum vnum transcendens significat indiuisionem in communi, per quam ratione separatur ab ente, ita quoque vnitas numerica denotabit indiuisionem coarctatam ad categoriam quantitatis, per quam ratione separetur ab ente, & ab vnitate transcendẽte. Hæc sententia placuit Durando in 1. dist. 24. q. 2. quam etiam alijs vetustioribus placuisse idem profitetur. Præterea ex his qui sequuntur priorem opinionem, quidam arbitrantur illud quod additur, esse rationem mensuræ in vno numerico, ratione cuius separatur ab vno transcendente, in qua sentẽtia extitisse videtur D. Tho. 1. Sent. dist. 24. q. 1. art. 3. & præsertim in solutione 4. in qua ferunt extitisse Herueum. Alij verò constituunt illud additum esse quantitatem coniunctam rei quantæ, ea ratione qua est indiuisa. Hęc sententia placuit Soncinati in loco citato ex 10. lib. Metaph. Cæterum vt nostram sententiam explicemus annotandum est prius, in vnitate categorię quãtitatis duo reperiri, materiam scilicet, & formam; materia est quantitas ipsa coniuncta, forma verò est indiuisio in quantitate, est enim indiuisio forma omnis vnitatis, tam transcendẽtis, quàm numericæ. Obseruandum est etiã

mensu-

Duran.

D. Thom.

Explicatur vera opinio.

mensuram sumi frequenter pro relatione quadam, & habitudine ad rem mensuratã, sunt enim relata tertij generis illa quæ referuntur secundùm mensuram, & mensuratũ; & sumi interdum pro fundamento, vel causa huius habitudinis, quibus obseruatis sit tertia assertio.

Illud quod addit vnum numericum enti, vel vni transcendenti, secundùm materiam est aliquid positiuum, secundùm formam verò est quippiam priuatiuum. Prima pars satis est perspicua, cùm materia vnius numerici sit quantitas coniuncta, quæ quippiam est positiuum. Alteram verò partem confirmamus ex innumeris propemodũ locis Arist. in quibus semper cõstituit rationẽ, & naturam vnius, esse indiuisionem, constare hoc poterit ex 1. Phy. cap. 2. 4. Metaph. cap. 2. 5. cap. 6. & 10. cap. 1. quod si ratio communis vnius est indiuisio, quæ est priuatio diuisionis, proculdubio & ratio vnius numerici erit priuatio diuisionis in quantitate coniuncta. Præterea ratio naturæ superioris reperiri debet in suis inferioribus, quamuis contracta, & limitata; sed ratio vnius transcendentis, quod vnum superius est, secundùm essentiam ad vnum numericum, est priuatiua, est enim indiuisio, vt constat ex his locis Arist. ergo & ratio vnius numerici, erit priuatiua secundùm formam.

3. Assertio.

1. argumẽ.

Arist.

2. Argum.

4. Assertio. Quarta assertio. Esse mensuram non est de essentia vnitatis numericæ, sed est quædã proprietas ab eius natura dimanãs. Primam partem constituimus cum Aegidio, Durando, Argentina, & Soncinate, in superioribus locis, quam ita suademus. Nullum relatum

1. Argum. secundùm esse est de essentia entis absoluti; sed mensura est relatum secundùm esse, etenim relatio mensuræ ad mensuratum constituit relata tertij generis, vt auctor est Arist. 5. Metaphy. cap. 15. ergo cùm vnitas numerica sit ens absolutum, cùm contineatur in categoria quantitatis, quæ est absoluta, esse

Confirmatur 2. pars. mensuram non erit de illius essentia. Secundã verò partem, esse scilicet proprietatem, con-

1. Argum. Cap. 2 firmamus ex Arist. qui 10. lib. Metaphy. constituit, & confirmat rationem mensuræ primò conuenire vnitati numericæ, quæ in categoria quantitatis comprehenditur, & deinde deriuari ad alias categorias; quare cùm esse mensuram non sit illius essentia, neque accidens commune, erit illius proprietas. Deinde si vnitas numerica in seipsam du-

2. Argum. catur, metitur numerũ, vt si quater in se ducatur, metitur numerum quaternarium, & si ducatur quinquies, metietur numerum quinarium, & sic in alijs numeris, ergo esse mensuram conueniet vnitati numericæ tamquã proprietas ab eius natura dimanans. Verum hanc rem vberius postea explicabimus, agentes de

tes de contrarietate interueniente inter vnũ & multitudinem.

Ex hac aſſertione colligimus ſequentem, quę ſit quinta. Illud quod addit vnum numericum vnitati tranſcẽdenti, non eſt ratio mẽſuræ. Confir. hac ratione. Illud quod addit vnum numericum vnitati tranſcendenti eſt de eſſentia vnius numerici; ſed confirmatum eſt rationem menſuræ non eſſe de eſſentia vnius numerici, ergo illud quod addet non erit ratio menſurę. Quod ſi quiſpiam nobis obijciat authoritatem D. Tho. ex. 1 lib. Sentent. diſt. 24. q. 1. art. 3. in hoc cap. adductam; vnitatem numericam addere vnitati tranſcendenti rationem menſuræ. Reſpondendum erit. D. Thom. ſeipſum explicaſſe in ſolutione ad 4. inquo loco diſtinguit in vnitate numerica id quod eſt, à ratione menſuræ; vnde quãuis addat rationem menſuræ alteri vnitati tranſcendenti, non tamen addit illam ſecundùm id quod eſt, aut ſecúdùm eſſentiam, ſed tamquam quandam proprietatẽ ab eius natura promanantem, nos verò in hac quæſtione, & aſſertione, tantum inueſtigamus illud quod addit vnum numericum ſecundùm eſſentiam. conſtituimuſque huiuſmodi additum non eſſe rationem menſuræ.

5 Aſſer. Confir. Argumen. D. Tho. Solutio.

Sexta & vltima aſſertio. Illud quod addit vnitas numerica vnitati tranſcẽdenti eſt quãtitas coniuncta rei quãtę, vt eſt in ſe indiuiſa. 6. Aſſer.

Dicimus inprimis esse quantitatem coniunctam, quia tam vnitas, quàm numerus categoriæ quantitatis, tantùm reperiuntur in his quæ sunt affecta quantitate coniuncta, vt auctor est. D. Thom. in eo loco quem nunc proximè proposuimus. Dicimus deinde vt est in se indiuisa, nã cùm in vnitate numerica reperiantur duo, & materia, & forma, materia est quantitas coniuncta, forma verò est illius indiuisio; quemadmodum in vnitate transcẽdenti, materia est entitas, forma verò est indiuisio secundùm entitatem. Hanc assertionem profitemur cum Soncinate in superiori loco, & cum Aegidio Romano. 4. Metaphy. q. 9. quam vt probe intelligamus, annotandũ est prius ex Soncinate, quantitatem coniunctam alicuius indiuidui, vt Dominici, aut Thomæ, sumi posse duobus modis, primo ea ratione qua efficit partem extra partem in eodẽ toto, & est extensa, obtinetque positionem, & situm in loco. Secũdo ea ratione qua est in se indiuisa, & diuisa à qualibet alia. Cæterum vt distinctionẽ facilius intelligamus, obseruandum est iterum ex Aegidio, quantitatẽ coniunctã sumi posse aut vt est perfectio subiecti in se, & absolutè sumpti; nimirum ea ratione qua efficit illud, & reddit in se indiuisum, & distinctum à quolibet alio secundũ numerum; aut ea ratione qua est perfectio ipsius in ordine ad partes, efficiens vnã

Soncin.
Aegidius.
Annot. 1.
Annot. 2.

partem

partem extra alteram, in eodem toto. Si igitur sumatur quantitas coniuncta alicuius individui ea ratione qua est perfectio totius in ordine ad partes, efficiendo vnam extra alteram, non habet rationem vnius, cùm hac ratione non obtineat rationem indiuisionis, si verò vsurpetur altera ratione, ea scilicet qua est perfectio totius in se, & absolutè sũpti, vt cõstituit illud in se indiuisum numericè, & distinctum à quolibet alio, obtinet veram, & legitimam rationem vnius numerici, & hoc positiuum est quod addit vnum numericum, vnitati transcenti. Confirmatur assertio his duobus argumentis. Primũ. Illud est vnum quod est in se indiuisum, & distinctum à quolibet alio; sed quælibet res affecta quantitate coniuncta, est in se indiuisa secũdùm numerum, & distincta à quolibet alia, ratione quantitatis coniunctæ, neque enim aliunde quàm à quantitate potest obtinere indiuisionem, ergo quantitas coniuncta erit (in his quę afficiũtur quantitate) vnitas numerica. Secundum. Illa est vnitas numerica secundùm essentiam, qua sola collocata in his quæ numerantur constituit numerum; sed collocata sola quantitate coniuncta omnibus alijs amotis in equo, constituit ille numerum cum boue, & leone, ergo quantitas coniuncta erit vnitas numerica.

Confirmatur assertio 2. arg. 1.

2. Argum.

Cap.VIII. In quo quædam argumenta aduersus superiora dissoluuntur.

2 Argum. SVnt tamē aduersus ea quę docuimus nonnulla argumenta proponenda, Primū est. Illud quod non continetur in definitione essentiali, quæ explicat quid res sit, est accidēs rei diffinitæ; sed vnitas transcendens non continetur in definitione essentiali alicuius rei, quemadmodum in diffinitione hominis intuemur apertissimè, in qua non comprehenditur vnitas, ergo vnitas transcendens erit accidens, & ita erit

Solutio. 4. Met. q. 7 eadem cum ea quæ continetur in categoria quantitatis. Resp. Iauellus duplex esse accidens; vnum categoriæ, vel vt dicunt prædicamentale, & aliud prædicabile, illud scilicet quod non est de essentia rei, neque dicitur in primo modo dicendi per se: si igitur loquamur de accidente categoriæ, neganda est propositio, quia multa sunt quæ non continentur in definitionibus essentialibus, quæ non sunt accidentia huius generis: quemadmodum in definitione circuli non continetur aurum, vel ęs, cùm tamen neque aurum, neque æs sint accidentia inhærentia. Si verò loqua-

loquamur de accidente in altera significatione, admittimus totam collectionem argumenti, scilicet vnitatē transcendentē esse accidens, quia nō est de essentia rei, neq; in primo modo dicēdi per se, sed in secūdo, prędicatur qemadmodum & omnes aliæ proprietates prædicantur in hoc secūdo modo; hinc tamen non recte colligit Auicen. vnitatem transcendentem esse accidens contentum in categoria quantitatis, cùm dentur multa accidentia, (sumpto accidente in hac significatione) quæ non continētur in categoria quātitatis, vt sunt omnes proprietates quæ destinantur ad essendum, quemadmodum in substantia est, esse per se, & in materia prima potentia, vel appetitus ad formas substātiales suscipiendas. Præterea dicimus falsam esse propositionem, quia ens non continetur in aliqua diffinitione essentiali, quod tamen non est accidens rei diffinitæ. Ratio autem quare ens, & vnum quamuis non sint accidentia rerum quæ diffiniuntur, non contineantur in earum diffinitionibus, tradita fuit ab Arist. 8. Metaph. cap. 6. est autem illa; quia in diffinitionibus vna pars diffiniēs addere debet nouum, & distinctum naturæ gradum, ab altera parte diffiniēte, vt in diffinitione hominis, animal addit nouum, & distinctū gradū, à participe rationis, cumq; neq; ens neq; vnum addant distinctū gradum alicui

Alia Solu.

Aristot.

alicui rei, (cùm immediatè de omnibus prędicentur) ob hanc rationem non compræhẽdentur in diffinitionibus essentialibus, quãuis non sint accidentia rerum quæ diffiniũtur. Secundum arg. Si vnitas transcendens sæpius in seipsam ducatur, constituit aliquẽ numerum, vt si decies in seipsam ducatur constituit numerum denarium, & si septies septenarium; sed numerus est quantitas deiũcta, ergo vnitas transcendens ex qua numerus conflatur, erit quantitas deiuncta. Confir. Principium continetur reductiue in categoria in qua continetur illud quod ortũ habet ab illo; sed numerus qui ortum habet ab vnitate transcendenti, tanquam à principio continetur in categoria quantitatis, ergo & vnitas quoque transcendens in eadem categoria continebitur. Resp. duplicem esse numerum, vnum transcendentem, & alterum categoriæ quantitatis; numerus transcendẽs est qui conflatur ex vnitatibus transcendentibus, ex illis scilicet quæ consequuntur intima, & essentialia rei attributa; quantitatis verò nuncupatur ille qui cõstituitur ex vnitatibus quantitatis, nimirũ ex illis quæ consequuntur quantitatem coniunctam rerum quæ ex materia componuntur. Reuocanda sunt ad memoriam ea quæ de vtroque numero, & vtraque vnitate conscripta fuerũt à nobis lib. I. cap. 4. diuisione 4. Si igitur loquamur

2. Argum.

Confir.

Solutio.

quamur de numero transcendēte falsum est illum in categoria quantitatis esse compræhensum; diuagatur siquidem ille per omnes categorias, se seq; per omnia genera rerum diffundit, & hunc constituit vnitas transcendens, in seipsam sępius ducta. At si de numero quantitatis loquamur admittimus illum contineri in categoria quantitatis, cæterùm hic non conflatur ex vnitatibus transcendētibus; sed ex alijs eiusdem categoriæ. Ad confir. resp. vnitatem transcendentem esse principium numeri transcendentis, & ita quemadmodum numerus transcendens non continetur in certa aliqua categoria, neque vnitas transcendens continebitur in aliqua determinata natura; at verò vnitas numerica cùm sit principium numeri quantitatiui, in categoria quātitatis continebitur reductiue. Tertium. Vnitas numerica est vna, vel ergo est vna secundùm suam essentiam, vel per aliquod accidens superadditum; si fuerit vna secūdùm suam essentiam, ergo non distinguetur ab vnitate transcendente; quia nihil potest distingui ab eo quod sibi competit secūdùm suam essentiam: si verò fuerit vna per entitatem superadditam, illa entitas erit proculdubio vna, vel ergo erit vna secundùm essentiam, vel per aliquod superadditū, si per suā essentiam, ergo non distinguetur ab vnitate transcendente, si verò per aliquod super 3. Argum.

addi-

additum, in infinitum progrediemur, quod cùm sit absurdum, sequitur eandem esse vnitatem numericam, & transcendentem. Res-
Solutio. pon. vnitatem numericam esse vnam vnitate transcendenti, non per aliquam entitatem superadditam, sed per suam naturam, ex hoc autem tantum colligitur has vnitates non distingui secundùm rem, non tamen colligitur non distingui secundùm rationem, aut non distingui tamquam includens, & inclusum, eo modo quo exposuimus.

4. Argum. Quartum. De ratione vnitatis est indiuisio; sed de ratione quantitatis coniunctæ est diuisio; diffinitur enim quantitas. 5. Metaph. cap. 13. quæ diuidi potest in ea quæ insunt, ergo illud quod vnitas numerica addit vnitati transcendenti; non erit quantitas coniuncta rei quantæ, cùm illud quod addit debeat esse quippiam indiuisum. Hoc arg. nititur Iauellus labefactare sententiam Soncinatis in vltima assertione à nobis explicatam. Illi tamen resp. quantitatem coniunctam sumi posse, aut ea ratione qua est perfectio subiecti in se, & absolute sumpti; aut ea ratione qua perficit ipsum in ordine ad partes; si primo modo sumatur, falsum est de ratione quantitatis coniunctæ esse, posse diuidi in partes; sed eius ratio est, efficere subiectum indiuisum secundùm numerum, & distinctũ à quolibet alio. Si verò altero modo vsurpetur, conueniet
Solutio

quanti-

quantitati coniunctæ secundùm essentiam diuidi posse; At ratio vnitatis non competit quantitati coniunctæ hac secunda ratione, sed altera prima. Vrget tamen Iauellus aduersus hanc solutionem. Quod conuenit rei secundùm essentiam, semper illi conuenit, quauis ratione vsurpetur; sed diuidi posse cōpetit quantitati secundùm suam essentiam, ergo quauis ratione sumatur semper illi conueniet, & ita in ordine ad subiectum secundùm se sumptum, illi conueniet, vnde neque hac ratione poterit quantitati coniunctæ conuenire ratio vnitatis numericæ. Verùm huic argumento ita satisfacimus, veram esse propositionē, si illud quod competit rei conueniat illi absolutè sumptæ, vt homini competit esse animal particeps rationis; si verò illi conueniat in habitudine ad alia, falsa erit propositio, in omnibus enim relatis secundū essentiam reperitur referri ad alterū, quod non competit illis quauis ratione vsurpētur; sed ea ratione qua referūtur ad suum correlatum. Posse autē diuidi non competit quātitati, nisi in habitudine ad alia, scilicet ad partes integrantes totius, & ita non conueniet ipsi quauis ratione vsurpetur; ea præsertim qua refertur ad subiectū in se considaratum.

(?)

Arg. Iauel.

Solutio.

Cap. VIIII. Sit ne ratio vnius positiua, vel priuatiua.

Ontrouersia est (nec quidem leuis) apud viros eruditos de ratione essentiali vnius, sit ne illa positiua, vel potius priuatiua, aut negatiua. Quidam enim è quorum numero est Scot. 4. Metaph. q. 2. Antonius Andreas q. 3. & alij Scoti sectatores, acerrime tuentur rationem formalem vnius, non esse priuatiuam, sed positiuã, & hanc rationem positiuam esse quam addit enti, arbitrantur.

Scotus. Antonius Andreas.

Communis tamen opinio Philosophorũ est, rationem vnius non esse positiuam, sed negatiuam, vel priuatiuam; est enim illa indiuisio, quæ nihil aliud quàm negationẽ diuisionis significat. Amplectuntur hanc sententiam D. Tho. 4. Metaph. cap. 2. p. q. 11. art. 1. D. Albertus Magnus 4. Meta. tract. 1. & 1. p. Theologiæ tract. 6. q. 24. mem. 2. Alexander Alensis 1. p. q. 13. membro 1. Aegidius Romanus 4. Metaph. q. 8. & in 1. dist. 24. q. 2. Argentina in eodem loco q. 1. Durandus q. 1. Capreolus q. 1. Caiet. cum alijs recentioribus 1. p. q. 11. art. 1. Soncin. 4. Metaph. q. 23. Iauel. q. 8. & 10. q. 1. Flãdren-

Opinio cõmunis.

D. Thom. D. Alber. Alexã. Alẽ. Aegidius. Argenti. Duran. Capreol. Caietan. Soncinas. Iauellus. Flandren. Aquarius.

drensis in eodem 4. q. 3. art. 8. & Aquarius q. 3.

His opinionibus propositis vt veram sententiam explicemus annotandum erit, vnũ secundum formam significare vnitatẽ, quẽadmodum candidum significat candorem; vnitas autem significat entitatẽ indiuisam, entitatem tanquam materiam, indiuisionem verò tanquam illius formam, quare in vno aliquid continebitur tanquam materia, & aliquid tanquam forma. Anno.

Sit igitur prima assertio. Vnum ratione materiæ non significat naturam aliquã priuatiuam, sed positiuam. Confir. hac ratione. Materia vnius est ens; sed ens significat naturam aliquam positiuam, ergo vnũ ratione materiæ significabit naturã aliquam positiuam. Assump. est perspicua, confir. propositio. In omnibus proprietatibus, subiectum obtinet locum materiæ; sed ens est subiectũ vnius, veri, & boni, ergo obtinebit locũ materiæ, in habitudine ad has proprietates. 1. Assertio. Confir.

Secunda assertio. Vnum ratione formæ significat negationem, vel priuationem. Nomine formæ intelligimus vltimam vnius rationem, ratione cuius, & ab ente, & ab alijs proprietatibus quæ sub eo continentur separatur: omnes enim in ratione entis conueniunt, separantur tamen inter se in proprijs, & peculiaribus rationibus: hanc igitur ratio- 2. Assertio.

nem

nem per quam vnum separatur ab alijs constituimus esse priuatiuam, vel negatiuam; nō autem positiuam. Confir. his duobus argu.
1. Argum. Primum. Indiuisio non significat naturam aliquam positiuam, sed negatiuam, vel priuatiuam; atqui vnum nihil aliud significat quā indiuisionē, aut quod idē est, negationē diuisionis, vnum igitur non significabit naturam aliquam positiuā. Confir. assump. ex Arist. qui in omnibus locis in quibus sese obtulit occasio disputandi de vno, semper constituit illius rationem esse indiuisionē, constare hoc poterit ex lib. 5. Metaphy. cap. 6. in quo iuxta interpretationem Perionij ita loquitur.
Verba Ari. *Generatim enim & vniuerse quæ diuisionem, disiunctionemq; non habent hoc ipso quod nō habēt, unum dicuntur*, & .10. lib. Metaphy. cap. 1. apertius multo idem profitetur his verbis, capiti finem inponens. *Itaq; Vnum esse, est esse indiuiduum aliquod.*
2. Argum. Secundum. Vnum secundum suam formam addit enti aliquam rationem; sed hęc ratio non est positiua, ergo ratio vnius secūdum formā nō erit positiua. Propo sit. est perspicua, ex his quæ in superiori lib. docuimus, ens scilicet, & vnū inter se ratione ratiocinata distingui. Confir. assump. hęc ratio non est eius rei, qui si esset, proculdubio distingueretur vnum ab ente secūdum rem, aliquid enim inpropria ratione contineret secundum rem, quod non contineretur sub ratione

tione entis, erit ergo ens rationis; sed non est relatio quædam vel habitudo, vt bonum denotat habitudinem ad appetitum, & verum ad intellectũ, ergo erit negatio vel priuatio: Quia ens rationis ex cõmuni consensu Philosophorum, vel est relatio, vel negatio, vel priuatio. Ita docet D. Tho. q. 21. de Veritate arti. 1. & ad 2. & nos idẽ docuimus in 1. lib. cap. 4. diuisione 1.

Verùm cùm in vno duo reperiantur, entitas scilicet, & indiuisio, dubitatio est, significet ne magis entitatem quam indiuisionem, vel è conuerso indiuisionem magis quam entitatem. Quidam enim censent magis significare indiuisionem quàm entitatem. At Capreol. in 1. dist. 24. q. vnica, ad. 1. Sco. aduersus, 3. assertionẽ, Sonci. 4. Meta. q. 23. & in 1. dist. 24. q. vnica concl. 2. & alij arbitrãtur magis significare entitatẽ quàm indiuisionẽ, imo entitatem significari putant nomine vnius in recto, indiuisionem verò in obliquo, veluti quandam limitationem, & determinationẽ illius, quorum opinionem amplectimur libẽtissime, atque ita vt illam explicemus sit tertia Asser. Capreo. Scotus. Soncinas.

3. Assertio. Quamuis vnum secundùm formam & essentiam significet entitatẽ indiuisam, multo tamen magis entitatem quam indiuisionem significat. Primam partem scilicet significare entitatem indiuisam secundùm essentiam, fere omnes ingenue profitentur & merito quidem; quia ratio, & essentia vnius neque est so

la entitas, in hac enim bonum, & verum etiã conueniunt, neque sola indiuisio, sine entitate, ita enim esset nihil, etenim quod non includit entitatem nihil est, & non ens, quare erit entitas indiuisa vt ita ratione entitatis fiat extra nihil, ratione verò diuisionis, à bono, & à vero distinguatur. Ex hac re intelligere poterimus qua ratione sit vnum proprietas entis, nũ vt separatur, vel vt est præcisum ab eo, vel an vt in sua intima, & essentiali ratione illud includit. Dicendum enim erit, duobus modis posse vnũ esse præcisum ab ente, primò ita vt ratio entis sit omnino ab illo separata; secundo ita vt includat illius rationem, addat tamen propriam, & peculiarem rationẽ indiuisionis, eo modo quo dicimus totum esse pręcisum à sua parte, & includens ab incluso, quia totum includit suam partem, additque illi propriam, & peculiarem nobilitatem. Primo modo non potest vnum esse proprietas entis, eo quod hac ratione est nihil, & non ens, at non ẽs non potest esse proprietas entis. Secũdo vero est illius proprietas, quia includit entitatem, additque illi propriam rationem indiuisionis, non tanquam aliquid ab ea distinctum, sed tanquam aliquid quod apertius multo gradum aliquem entis exprimit, qui nomine entis confusa quadam, & obscura ratione exprimebatur.

Explicatur qua ratione vnũ sit proprietas entis.

Lege Capreo. in loco superiori.

Alteram partem eiusdem assertionis, nimirum vnitatem magis, atque præcipue significare entitatem, quàm indiuisione, suadeo inprimis egregio quodam testimonio D. Tho. petito ex q. 9. de potentia art. 7. ita enim loquitur. *Vnum quod conuertitur cum ente non addit supra ens nisi negationem diuisionis, non quod significet ipsam indiuisionem tantum; sed substantiam eius cum ipsa; est enim unum idē quod ens indiuisum*. Ex quo loco aperte satis colligere poterimus vnum in recto, magisq; præcipue denotare substantiam, vel entitatem rei quæ dicitur vna, minus tamen præcipue, & in obliquo exprimere indiuisionē. — Confir. 2. pars assertionis. Egregium D. Thom. testimon.

Idem etiam demonstro ex discrimine interueniente inter proprietates rei, & demonstrabiles, in proprietatibus enim rei, subiectum est extra naturam, & essentiam ipsarū, vt homo est extra naturam risibilitatis, ob quam caussam subiectum minus præcipue, & quasi per accidens, & in obliquo earum nomine designatur, dicimus enim, risibilitatem esse facultatem hominis ad ridendum; in qua diffinitione facultas quæ est verum genus risibilitatis, significatur secundum essentiam, homo verò tanquam quid additum, & extrinsecum, & in obliquo, exprimitur: at in alijs demonstrabilibus res diuerso modo se se habet; quia in illis subiectum est de essentia proprietatum, imo proprietas nihil aliud — 2. Argum.

est quàm ipsum subiectum aliqua ratione limitatum, vt potentia materiæ primæ quæ est proprietas demonstrabilis illius, nihil aliud est, quàm ipsamet natura, & essentia materiæ, limitata, vel contracta ad formas substantiales recipiẽdas, & hinc fit vt in his proprietatibus subiectum magis præcipuè designetur illarum nomine, quàm limitatio illa, vel contractio; cùm igitur vnum sit proprietas entis demonstrabilis, vt in superiori lib. docuimus, ens quod habet locum subiecti magis præcipuè, & quasi in recto nomine vnius denotabitur, indiuisio verò quæ est quædam limitatio entis ad rationem vnius, secundario, & in obliquo exprimetur: vnde vnum nihil aliud erit, quàm ens determinatum, & limitatum per indiuisionem. Preterea contrariorum vna est, & eadem ratio; sed multitudo quę opponitur vnitati, præcipuè, & in recto denotat entitatem, in obliquo autẽ, vel minus præcipuè, significat distinctionem vnius entis ab altero; est enim multitudo pluralitas entitatũ, ea tamen ratione qua vna non est alia, ergo vnitas præcipuè significabit entitatem, minus tamen præcipuè, & in obliquo indiuisionem.

3. Argum.

Cap. X. In quo proponuntur quædam dubitationes, ex quarum solutione natura vnius maxime explicatur.

Suscep-

SVsceptam disputationem de ratione vnius prosequamur, explicemusq; magis, quaenam sit haec indiuisio, quam nomine vnius significari docuimus, offerũt se enim nonnullę dubitationes, quarum solutiones, non paruã ad hanc rem intelligendam poterũt nobis lucem praebere. Prima est num vnum significet indiuisionem per modum negationis, vel potius per modum priuationis. Secunda, an significet solam negationem, vel priuationem diuisionis, vel an cum illa significet etiam negationem idemptitatis cum alio. Tertia opponatur ne multitudini, vel potius diuisioni, & tandem quarta, an sit prius multitudine, nec ne. Ex his dubitationibus duas priores explicabimus in hoc capite, reliquas verò in sequenti.

Proponuntur nõnullae dubitationes.
1. Dubita.
2. Dubita.
3. Dubita.
4. Dubita.

In explicanda igitur prima dubitatione Alexander Alensis 1. p. Theologiae q. 13. membro 1. arbitratur vnum significare indiuisionem per modum negationis, vel vt illius verbis vtar, per modum abnegationis, quam opinionẽ multi ex recentioribus profitentur. Caeterum Duran. in 1. dist. 24. q. 1. Aegidius in eodem loco q. 2. & plerique alij ex posteribus, è quorum numero est Petrus à Fonseca 4. Metaphysi. capite 2. quaestione 5. sectione quinta existimant illud signi-

Explicatur 1. dubita.
Alexã. Alẽ.
Duran.
Aegidius.
Fonseca.

ficare vnitatem per modum priuationis.

Vt tamen hanc dubitationem explicemus animaduertendum est primo, eo distingui simplicem negationem à priuatione, quod simplex negatio potest nõ enti (vt chimeræ) conuenire, priuatio verò tantũ potest enti adaptari, Annotandum est deinde ex Arist. 5. Metaph. cap. 22. Priuationẽ sumi tribus modis. 1. vt significat carentiam formę quæ nata est ab aliquo haberi qua ratione plãtas dicimus esse cæcas, eo quod non habeant visum, qui natus est ab animalibus haberi. 2. significat negationem formæ quæ nata est ab aliquo eiusdem generis haberi, & ita talpã dicimus cæcam, quia caret facultate videndi, quæ nata est possideri ab equo, & Leone, qui in eodem genere animalis, cum talpa continẽtur. Tertio significat negationem formæ in subiecto apto, & nato, vt illam recipiat, tempore à natura præfinitio, vt catulum si post nonũ diem non videat, dicimus esse cæcũ, eo quod non habeat visum, quem eo tẽpore natus est habere à natura, quę significatio est propria, & legitima priuationis, nam aliæ duæ potius videntur esse significationes negationis, quã priuationis, quamuis non sint tantum negationes simplices, sed mediæ cuiusdam naturę inter negationes simplices, & priuationes; nam in negationibus simplicibus, nullũ subiectum, debet necessariò requiri, dãtur enim

Aristot.

Tribus modis sumitur priuatio.

in non entibus negationes, in quibus nullum subiectum reperitur, at hę priuationes alicui subiecto innitũtur, vt est omnibus satis perspicuum; in qua re conueniunt cum veris priuationibus, in quibus debet subiectũ aliquod reperiri. Differũt tamẽ à priuationibus veris ex eo, quod in priuationibus, in subiecto à quo negatur forma debet esse quædã capacitas, & naturalis propensio, ad eam recipiendam, in his vero priuationibus, nulla est in subiecto capacitas, ad formas negatas recipiẽdas: Igitur inhærentes vestigijs. D. Tho. q. 9. de poten. art. 7. ad 11. his assertionibus propositam dubitationẽ diffinimus. Prima est. Vnum non significat indiuisionem per modum simplicis, & absolutę negationis. Cõfir. simplex, & pura negatio, nulli enti tanquam fundamento innititur, cũ posit non entibus conuenire; sed indiuisio quæ nomine vnius exprimitur, innititur enti tamquã fundamento, ergo nõ erit illa simplex, & pura negatio. D. Tho. 1. Assertio. Confir.

Secunda Assertio. Vnum non significat indiuisionem, per modũ veræ, & legitimę priuationis. Confir. aperte. Priuatio vera, & legitima, significat carentiam formæ in subiecto apto, & nato; sed ens quod est vnum, non est aptum, & natum diuidi ea diuisione quã priuat indiuisio, ergo nõ erit indiuisio vera, & legitima priuatio. Confir. assump. Diuisio quæ nomine indiuisionis aufertur, est di- 2. Assertio. Confir.

uiſio, vel diſtinctio vnius entis ab altero; ſed nulla res poteſt eſſe diſtincta, vel diuiſa à ſe ipſa ſecundum rationem entis, ergo nulla res poterit eſſe apta, vt recipiat formā quā negat indiuiſio, nomine vnius expreſſam.

3. Aſſertio. Tertia aſſertio. Vnum ſignificat indiuiſionem per modum priuationis, primo, vel ſecūdo modo, quia ſcilicet denotat negationem illius formæ, nimirum diuiſionis, quæ nata eſt haberi ab his quæ in eodem genere entis continentur cum vno, à multitudine videlicet. Confir. hac ratione. Diuiſio vnius entis ab alio quæ nomine indiuiſionis aufertur, nata eſt haberi à multitudine, quæ vna cūm vnitate ſub ente continetur; ſed priuatio in his ſignificationibus denotat carentiā formæ, quæ nata eſt ſimpliciter haberi ab aliquo, vel ab eo quod ſub eodē genere continetur, ergo vnum ſignificabit indiuiſionē per modum priuationis primo, vel ſecundo modo. Vnde quemadmodum cæcitas eſt priuatio viſus in talpa, quia eſt negatio formæ, vel facultatis videndi, quæ nata eſt haberi à leone, contento ſub eadem natura animalis, ſub qua talpa continetur, pari ratione indiuiſio erit priuatio diuiſionis in quolibet ente, eo quod eſt negatio formæ, vel diuiſionis quæ nata eſt conuenire multitudini, quæ ſub eadem natura entis, ſub qua vnitas continetur, eſt comprehēſa. Ex his aſſertionibus

nibus possumus conciliare propositas opiniones si dicamus Alexandri opinionem non esse intelligendam de simplici, & pura negatione, sed de negatione, vt distinguitur à vera, & propria priuatione, qua ratione priuatio in prima, & secunda significatione potest nuncupari negatio. Durandum vero & alios, intelligēdos esse non de vera, & propria priuatione, sed de priuatione in duabus prioribus significationibus. Conciliantur opiniones.

Vt secundam dubitationem explicemus, annot. est, non esse aliquid idem cum altero, idem esse, quod esse aliquid ab altero distinctum, quia non idem, idem est quod distinctum, atque ita quando rogamus num vnum prętcr priuationem diuisionis, denotet negationem idemptitatis cum alio, idem est ac si quærcremus, an vnum præter indiuisionem in se, denotet distinctionem à quocunque alio quod non sit ipsum. Quidam igitur, vt Alexāder Alensis in. 1. p. q. 13. membro. 1. Soncinas. 4. Metaphy. q. 23. Petrus à Fonseca. 4. Metaphy. cap. 2. q. 5. sect. 5. censent de ratione vnius esse solam indiuisionem, distinctionem verò à quocunque alio, esse effectum quendam subsequentem eius naturam, vt inquit Alexander. Verum alij præstantissimi Philosophi, in ea sunt sententia, vt existimēt, esse vtrumque de ratione vnius, nimirum indiuisionem in se, & distinctionem à quolibet Explicatur secunda dubitatio. Alexan. Soncin. Fonseca.

 alio

alio, & ita cõmunibus Philosophorum suffragijs tradita fuit hæc vnius diffinitio. Vnum est illud quod est in se indiuisum, & distinctũ à quolibet alio, quã in 1. cap. proposuimus.

D. Alber. Heruess. Aegidius. Picus Mirãdulanus. Plato.

Amplectuntur hanc sententiam. D. Albertus Magnus. 1. p. Theologiæ. tract. 6. q. 24. membro. 2. Herueus Quodlib. 4. q. 2. Aegidius Romanus, tum. 1. lib. Sent. dist. 24. q. 2. tum etiam. 4. lib. Metaphy. q. 6. Picus Mirandulanus, in libello de ente & vno cap. 8. in quo loco docet, vtramque rationem fuisse constitutam in vno, à Platone in Sophista, & in diuisionem in se, & distinctionem à quolibet alio, quæ sententia ni fallimur, est multo verior, longeque probabilior quàm superior, & ita vt illam explicemus sit hæc assertio.

Assertio.

Vnum præter negationem diuisionis in se, significat negationem idemptitatis cum alio, vel esse distinctum ab alio. Confir. his arg. Primum. Eo ipso quo aliquid est in se indiuisum, est distinctũ ab omnibus alijs, quę non sunt ipsum; quia eadem sunt principia constituendi aliquid in se, & distinguendi à quolibet alio, ergo eo ipso quo aliquid erit vnum, non tantum erit in se indiuisum, sed etiam erit distinctum à quolibet alio. Deinde esse vnũ ens ab alio distinctum, cùm omni enti conueniat, debet vel ab ente, vel ab aliqua eius proprietate dimanare, at non dimanat

1. Argum.

2. Argum.

manat ab ente; quia ens non significat distin-ctionem, sed essentiam, vel existentiam, ergo dimanabit ab aliqua eius proprietate, tã quam illius effectus formalis, sed non potest dimanare à vero, neque à bono, ergo dimanabit ab vno: nam quod quidam dicunt dimanare à transcendente ad aliquid quod illi constituunt, vt distinguantur naturæ inter se, quàm sit falsum, docuimus 1. lib. cap. 2. vbi ostendimus ad aliquid esse reijciendum à numero transcendentium. Hoc autẽ quod hactenus docuimus, scilicet de ratione vnius esse efficere in rebus distinctionem, vel non idemptitatem, intelligi debet secundùm aptitudinem, & non secundùm actum, nam de ratione vnius est essenatum illud distinguere vnum ens ab alio secundùm essentiã, non tamen actu distinguere, vt in lib. superiori cap. vltimo in secunda solutione 2. argu. & cap. 1. huius lib. in 3. diffinitione vnius admonuimus. Ex qua re superest satisfactum argumentis quibus aduersarij vtuntur aduersus nostram assertionem, ita enim primo argumentantur. Deus fuit maxime vnus ab æterno, at ab æterno à nullo erat distinctus. Deinde si tantum esset vna res in rerum natura, illa esset verè, & propriè vna, at illa nõ esset ab alijs distincta, ergo de ratione vnius non erit distinguere vnam rem ab altera. Resp. his argumentis, Deum secundùm aptitudinem

Anno.

Argumenta aduersus assertionem.

1. argumẽ.

2. Argum.

Solutio.

nem

nem distinctum fuisse ab æterno à creaturis, quia ab æterno natura diuina est apta, & nata distinguere Deum ab omni alio quod non est Deus, quamuis actu non fuerit distinctus, & eadem ratione si vna tantum res creata esset in mundo, illius vnitas esset nata distinguere ipsam à qualibet alia re, quæ non esset ipsa, & ita obtinebit rationem vnius, quãuis actu non distinguat.

Cap. XI. In quo explicãtur aliæ duæ dubitationes.

Explicantur aliæ 2. dubitationes, prima.

Xposuimus in superiori cap. duas primas dubitationes, ex illis quatuor quas in superiori cap. explicãdas proposuimus; superest in hoc cap. vt alias duas posteriores explicemus. Erat igitur 3. an ratio vnius sit priuatio diuisionis, vel potius multitudinis. Aegidius 4. Metaph. q. 8. & 1. Sent. dist. 24. q. 2. ad 1. argu. censet, vnũ non esse priuationem diuisionis, sed multitudinis; Annotat tamen ille duplicem esse multitudinem, vnam rerum, vel entium, vt est multitudo hominum, vel equorum, & alterã entis, & non entis, vt est multitudo hominis, & non hominis, leonis, & non leonis. Inquit ergo, vnum significare priuationem

Aegidij Romani sententia.

multi-

multitudinis, non quidem rerum, vel entiũ, sed entis,& non entis: hunc enim ordinẽ obseruat intellectus in apprehensione, primo apprehendit ens, deinde non ens, mox diuisionem entis à non ente, & statim vnũ quod est priuatio huius diuisionis, vel multitudinis, conflatæ ex ente,& non ente: & tandem sequitur multitudo rerum quæ conflatur ex multis rebus, quarum quęlibet est in se vna. Ex quo colligit negationem, quam ratio vnius significat, tantùm esse per intellectum, quia illa ambit etiam non ens, at quod ambit non ens tantùm potest habere esse per intellectum,& rationem.

Communibus tamen Philosophorũ suffragijs receptum est, vnum diuisioni opponi, & non multitudini, nisi ea ratione qua in multitudine includitur diuisio. Verum vt hanc dubitationem explicemus annotandũ est, multitudinem nihil aliud esse quàm pluralitatem entium, ex quibus vnum non est aliud; idest multitudo exprimit plura entia, ex quibus vnumquodq; est indiuisum in se, & distinctum à quolibet alio. Ex qua diffinitione colligere poterimus, duo requiri ad rationem multitudinis. Primum vt sint multa entia,& secundum, vt vnum eorũ ita sit hoc ens, vt non sit aliud; primum est aliquid positiuum; secundum verò negatiuum, vel priuatiuum; quia est negatio vnius entis ab altero,

Communis opinio.

Quid sit multitudo.

tero, vel non idemptitas vnius cum altero.

Annot. ex D. Thom. Obseruandum est etiam quod, sæpe docuimus ex D. Tho. 1.p.q.11.art.2.ad 4.quæst. 9.de poten.art.7.ad 15.10.Metaph. lect.5. & in alijs plerisque locis intellectum in cognoscendo hunc ordinẽ obseruare, vt prius apprehendat ens, tanquam illius obiectum formale, & adequatum; deinde non ens, quia cognito vno contrario, illico, & aliud cognosci debet, sequitur tertio loco diuisio entis à non ente; etenim cognito ente, & non ente, statim cognoscitur diuisio vnius ab altero, mox apprehẽditur vnũ, quod nihil aliud est quàm priuatio huius diuisionis, entis à nõ ente, apprehendimus enim ita esse hoc ens idem sibi ipsi, vt non sit, neque in se, neque à se diuisum, eo modo quo est ens diuisum à non ente, & tandem sequitur cognitio multitudinis, quæ ex vnitatibus constatur, nam in multitudine sunt multa entia, quorum vnumquodque est in se vnum, & indiuisum.

1. Assertio. quæ est D. Tho. in superioribus locis, & 4. Meta. cap. 2. His animaduersis sit 1. assertio. Vnũ non opponitur multitudini ratione illius positiui quod significat. Confir. Multitudo ratione positiui, componitur ex vnitatibus, quia multitudo est plurium vnitatum compositio; sed vnum contrarium non componitur ex altero, ergo vnum hac ratione non opponetur multitudini.

2. Asser. Secunda assertio. Vnum opponitur multitudi-

titudini ratione diuisionis quam in se includit. Hæc assertio est perspicua, quia diuisio opponitur indiuisioni, sed vnum significat indiuisionem, ergo opponitur multitudini ea ratione qua significat diuisionem. Ex hac assertione colligere poterimus vnum magis opponi diuisioni, quàm multitudini. Nam opponitur multitudini propter diuisionem, at propter quod vnumquodque tale, & illud magis debet esse tale.

Consecta. vnum magis opponitur diuisioni, quàm multitudini.

Tertia assertio. Oppositio quæ intercedit inter vnum, & multitudinem, non est secundum rē, sed secundum rationem. Hāc assertionem profitentur D. Tho. quodlib. 10. q. 1. art. 1. ad 3. Capreo. in 1. dist. 24. q. 1. asser. 3. Sonci. in codē 1. & dist. q. 1. conclu. 2. & 10. Metaph. q. 4. Vt tamen illam facilius intelligamus annotandum est, in omni multitudine reperiri aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum; cùm enim sit multitudo compositio multorum entium, quorū vnum non est alterum, ratione entitatum erit aliquid positiuum, ratione verò eius quod est vnum non esse alterum, erit quippiam priuatiuum, vel negatiuum: cùm igitur vnum ita opponatur multitudini vt sit illius priuatio, illius ratio erit priuatio positiui, & priuatiui: ex quo ita connecto argumentū. Priuatio priuationis, est priuatio rationis; sed priuatio vnius est est priuatio priuationis, ergo erit priuatio

3. Asser.

D. Tho.
Capreol.
Soncinas.

Confir.

rationis

rationis. Assump. ex his quæ diximus constat apertissime. Confir. propo. Habitudo inter duo entia rationis, est relatio rationis; sed habitudo quæ intercedit inter duas priuationes, est habitudo inter duo entia rationis, ergo habitudo quæ interueniet inter duas priuationes, erit ens rationis, & ita priuotio priuationis, erit priuatio rationis.

Dissoluitur vltima dubitatio. Vt vltimæ dubitationi satisfaciamus sit 1. Assertio. Vnum secundum naturam, est prius multitudine, vt multitudo est. Confir. his duobus arg. Primum. Illa sunt priora natura, á quibus non valet subsistendi consequẽtia, sed ab vno ad multitudinẽ non valet subsistendi consequentia: non enim valet, vnum est, ergo multitudo est; quia potest esse vnum sine multitudine, vt si omnibus alijs rebus peremptis in mundo, vna tantum superesset, cùm tamen valeat multitudo est, ergo vnum est, ergo vnũ erit prius natura multitudine.

1. Assertio. 1. Argum.

2. Argum. Secundum. Quælibet pars est prior natura suo toto; sed vnum est pars multitudinis, cũ ex vno componatur multitudo, ergo erit vnum prius natura multitudine.

2. Assertio. Secunda Assertio. Multitudo ratione diuisionis quam includit, est prior, secundùm rationem, & diffinitionem vnitate. Confir. habitus prior est ratione, & diffinitione priuatione, ratione, quia ratio priuationis ex ratione habitus colligi debet, diffinitione vero,

quia

quia priuatio per habitũ diffinitur, vt cęcitas diffinitur per visum, & tenebræ per lumen; sed diuisio est habitus, vnitas est priuatio illius, ergo diuisio, & ratione, & diffinitione, erit prior vnitate, & ita multitudo sub ratione diuisionis erit prior vnitate.

Tertia Assertio. Iuxta cognitionem nostram, vel quoad nos, multitudo sub ratione multitudinis, est prior vnitate. Confir. inprimis ex Arist. qui illam profitetur 10. lib. Metaph. cap. 5. Deinde, compositiora sunt priora simplicioribus, iuxta nostrum modum intelligendi, iuxta quem progredimur à compositioribus, & tendimus ad simpliciora; sed multitudo est cōpositior, vnitas vero simplicior, ergo quo ad nos, multitudo prior erit vnitate. Præterea totũ confusa cognitione, & quo ad nos, notius est suis partibus, vt auctor est Arist. 1. Physi. cap. 1. sed multitudo est quoddam totum, cuius partes sunt vnitates, ergo multitudo notior erit nobis ipsa vnitate. 3. Assertio. Argumen. ex Arist. 1. Argum. 3. Argum.

Cap. XII. In quo dissoluuntur rationes Scoti, aduersus ea quæ docuimus de ratione vnius.

Co. tamen & illius alumni, varijs vtuntur argumentis vt confirment suam opinionem, scilicet rationem vltimā vnius non esse aliquam negationem, vel priuationem, sed esse quippiam, positiuum, quæ erunt à nobis hoc loco dissoluēda. 1. est. Vnum secundùm formam, vt ratione separatur ab ente, est idem cum ente, quia si differret, esset non ens, & nihil, ergo ratio formalis vnius non erit priuatiua, vel negatiua. Confir. conseq. Quia negatio, vel priuatio, nō possunt esse idem cum ente. Respo. duobus modis posse aliqua esse eadem, primò negatiuè, quando scilicet vnum illorum non significat naturam aliquam, vel rationem ab alio diuersam, sed significat eandem, diuersa tamē ratione, & modo. Secundo positiue, quando vtrumque significat naturam aliquam & entitatem positiuam, non tamen diuersam, sed eandem cum altero, vt sunt animal, & particeps rationis in homine, quia vtrumque significat naturam aliquam positiuam, non tamen diuersam, sed eandem cum natura alterius, nam natura animalis eadem est cum natura rationis participis, & natura rationis participis, est quoque eadem cum natura animalis, Quæ igitur sunt eadem positiue, non possunt esse negatiua, vel priuatiua, at quæ sunt eadem negatiuè, optimè esse poterunt

1. Argum. Scoti.

Solutio.

nega-

negatiua, aut priuatiua. Vnum autem, & ens non sunt eadem positiuę, quia vnum nullam entitatem positiuam addit distinctam ab ente, sed sunt eadem negatiuè; quare quamuis sint eadem, non rectè colligetur vnum significare naturam positiuam.

Secundum. Vnum secundùm suam formam, & essentiam, ea nimirum ratione, quá ratione separatur ab ente, vel præscinditur ab eo, non est nihil, quia hac ratione effertur de ente tamquam ipsius proprietas in secundo modo dicendi per se, ergo hac ratione vnum erit natura aliqua positiua, nam quidquid est extra nihil, significat naturam aliquã positiuam. Resp. Inprimis negando consequentiam; quia omnes priuationes, & negationes entium rei, sunt extra nihil, quæ tamẽ non significant naturam aliquam positiuam, vt sunt cæcitas, non homo, non lapis, & aliæ. Has autem esse extra nihil ex eo possumus suadere, quod obiectum primæ Philosophię sit extra nihil; quod ambit negationes, & priuationes, iuditio Arist. 4. Metap. cap. 2. Quã uis igitur vnũ formaliter sit extra nihil, hinc tamẽ non sequitur illud esse naturã positiuã Resp. deinde. cũ Capreo. in. 1. dist. 24. q. 1. ad. 1. arg. cõtra 3. assertio. duobus modis posse vnum ratione separari, vel pręscindi ab ente, primo ita nullã rationem entis includat. Secundo ita vt includat illam, addat tamen

2. argúm.

Solutio 1.

Solutio 2. Capreol.

propriam rationem per modum cuiusdam contractionis, vel limitationis: si primo modo sumatur, vnum non est proprietas entis, neque prædicatur de eo in secundo modo dicendi per se; quia est purū nihil, etenim quod nihil entis includit, est purum nihil; si verò altero modo vsurpetur, est illius proprietas: verùm hac ratione non significat solam negationem, sed naturam etiam positiuam, neque enim vnum ita significat negationē, vt non significet aliquid positiuum, sed significat positiuum cum negatione, positiuum in recto, & tanquam præcipuum eius significatum, negationem vero tanquam modum, & determinationē illius, minusque præcipuè, vt in superioribus cum eodem Capreo docuimus. Dicet tamen aliquis, iam ergo incidimus in opinionem Scoti, & aliorum à nobis in superioribus confutatam, naturam scilicet vnius esse positiuam. Resp. nos non incidere in illius opinionem; quia ille profitetur rationem vnius nullam priuationem includere, sed totam illius rationem esse positiuam. At nos constituimus rationem vnius ex duobus conflari, positiuo nimirum, & priuatiuo; positiuo tanquam præcipuo significato, priuatiuo verò, tanquam minus præcipuo.

Obiect.

Solutio.

3. Argum. Tertium arg. Vnum secundùm formam, vt ratione separatur ab ente obtinet rationē

primæ

primæ mensuræ, vt constat ex Arist. 10. Metaphy. cap. 2. & est principium numeri, ergo vnum formaliter erit aliquid positiuũ; quia hæc non nisi positiuis possunt conuenire. Aristot.
Resp. admittentes vnum esse aliquid positiuum secundum essentiam; neque enim hoc nos diffitemur, vt sæpe docuimus; sed præter hanc rationem positiuam, dicimus significare quoque rationem aliquam priuatiuã, tanquam limitationem, & contractionẽ positiuæ. Vnde ratione vtriusque conueniet vnitati esse mensuram, & ratione positiui, & ratione priuatiui: cùm enim in mensura duo reperiantur, & esse notiorem re mensurata, & esse aliquid ita indiuiduum, & minimum, vt ab ea neque posſit aliquid separari, neque sibi posſit aliquid addi, ita enim erit infallibilis, efficietque nos certos de re mensurata, absque vlla deceptione: ratione positiui vnitati competit prima ratio mensuræ, vt scilicet sit ipsa notior re mensurata. Secundum verò illi conueniet ratione priuatiui, hac enim ratione vnitas est quid minimum, & indiuiduũ. Solutio.
Resp. etiam possumus cum Caiet. 1. p. q. 11. art. 1. negando consequen. Quia metiri commune est positiuis, & priuatiuis; non solum enim minimum in positiuis alia metitur, sed etiam in priuatiuis; nam ægritudo, & vitium, priuationes quędam sunt valetudinis, & virtutis, cùm tamen ægritudo Solutio 2. Caiet.

minima, cæteras metiatur; & minimum vitium, alia quoque vitia mensurat, quemadmodum minimum, aut indiuiduum peccatum gulæ, metitur alia eiusdem naturæ peccata. Quare quamuis vnum denotet rationem aliquam priuatiuam, poterit esse mensura multitudinis.

4. Argum. Quartum. Vnum secundùm suam essentiam significat perfectionem; sed nulla priuatio, vel negatio significat perfectionem, ergo vnum secundùm essentiam non significabit priuationem. Assump. est perspicua, confirmatur propositio. Vnum secundum essentiam reperitur in Deo, ergo significabit perfectionē; quia imperfectio in Deo nullo modo potest reperiri.

Solutio 1. Resp. Caiet. falsam esse propositionem; quia vnum secundùm suam essentiam neque denotat perfectionem, neq; imperfectionem, sed abstrahit à perfectione, & imperfectione. Quemadmodum relatio ex se, & suapte natura, abstrahit à perfectione, & imperfectione; quare in quibusdam significabit perfectionem, vt in Deo; quia res negata in eo, quæ est multitudo naturarum, significat imperfectionem, in alijs verò, vt in his quæ oriuntur denotabit imperfectionē; quia multitudo quam priuat exprimit perfectionem, in his enim inferioribus tunc tēporis censetur natura perfecta, quando est in multis indiuiduis illius ratio propagata.

Præte-

Præterea possumus eidē arg. hac altera ratione satisfacere, si dicamus duplicem esse negationem, vnam rei perfectæ, & alterā rei imperfectæ, incorruptibile, & immortale, quæ de superioribus corporibus enūtiātur, sunt negationes rei imperfectæ; quia negāt rationē corruptibilis, & mortalis, quæ sunt rationes imperfectæ. Insipiens autē & iniustū, sunt negationes rei perfectæ, quia sapientia, & iustitia, quas negant, indicant maximā perfectionē. Assum. igitur falsa est simpliciter, & absolutè, sed ea negatio, vel priuatio dici debet imperfecta, quæ negat naturam aliquam perfectam; vnitas autem non negat naturā perfectā, sed imperfectā, est enim negatio diuisionis, & multitudinis, quæ iuxta proprias rationes denotant imperfectionē, etenim recedere ab vno imperfectio est. Vnde & primum principium est vnum, & quo aliqua magis accedūt ad illud, cùm sint perfectiora, magis retinent vnitatem; vt sunt naturæ angelicæ, in quibus tantùm est vnicum indiuiduum in qualibet specie; & quò magis recedunt ab eo, eò magis recedunt à perfectione, & incidunt in imperfectionem; quia magis recedunt ab vnitate, vt sunt hæc inferiora imperfecta, quę statim labūtur, in quibus reperiuntur multa indiuidua intra eandem speciem. Solutio 4.

Quintum. Priuatio non recipit magis, &

D. Thom. minus, vt docet D. Tho. 1. p. q. 11. art. 4. ad 1. sed vnum recipit magis, & minus; nam simplicia sunt magis vnum, quàm composita, quia sunt magis indiuisa, ergo vnum non significabit priuationem.

Solutio. Resp. priuationem ex se, & suapte natura non recipere magis, & minus; at ratione fundamenti, & contrarij poterit recipere magis, & minus. Et ita vnum ratione fundamenti, (entis videlicet) recipiet magis, & minus: quia illud erit magis vnum, quod est magis ens, & ita cùm simpliciora, & immaterialia sint magis entia quàm materialia, & composita, obtinebunt magis rationem vnius. Recipiet etiam illud magis, & minus, ratione multitudinis cui opponitur; nam quo aliquid fuerit magis, vel minus diuisibile, eò erit magis, vel minus vnum, nã quæ multum possunt diuidi, minus sunt vnum, quàm ea quæ minus diuidi possunt.

6. Argum. Sextum. Nullum positiuum componi potest ex priuatiuis; sed multitudo quæ est quippiam positiuum, componitur ex vnitatibus, ergo vnum non erit aliquid priuatiuũ.

Solutio. Resp. in vnitate reperiri aliquid positiuum, & priuatiuum; positiuum est entitas, priuatiuum est indiuisio. Vnde vnitas ratione priuationis, non componit multitudinem, cùm illi opponatur; sed ratione entitatis, & positiui quod denotat, constituit illam, vt exposuimus

ſuimus cap.4.huius lib. Alia argumenta par ui ponderis prætermittimus, quæ ex horum ſolutione facile diſſolui poterunt.

Cap. XIII. Qua ratione vnum, & multitudo opponantur.

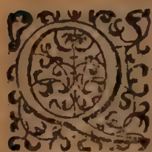

Vatuor ſunt genera oppoſitorũ varijs in locis ab Ariſt. propoſita, præſertim verò in Poſtcategorijs in cap.de contrarijs,quæ ſunt aduerſa,vt cãdidum, & atrum,relata,vt dominus,& ſeruus,ſimile,& diſsimile,priuantia, vt lux, & tenebræ,& contradicentia,vt homo, & non homo. Quærimus igitur cùm tot ſint oppoſitorum diuerſa genera,& naturæ,quo genere ex his quatuor vnum,& multitudo, inter ſe pugnent,& aduerſentur. Propoſuerat hãc quæſtionem Ariſt. 10.lib.Metaph.cap. 3.ex cuius mente & aliorum Philoſophorum,vt illam explicemus, annot. eſt primo. Vnum ſumi poſſe aut ratione poſitiui quod ſignificat, aut ratione priuationis quam exprimit, eſt enim illud ens indiuiſum,vnde ex ea parte qua eſt ens, erit quippiam poſitiuum, ex ea verò qua eſt aliquid indiuiſum,denotabit priuationem. Annot.eſt iterum, vnum ſumi poſſe aut ſecundùm id quod eſt, & ſuã eſſen 1.Obſer. 2.Obſer.

 tiam,

tiam, aut iuxta illa quæ consequuntur eius naturam, tanquam ptoprietates ab ea dimanantes.

1. Assertio. Sit igitur prima assertio. Si vnum sumatur ratione illius naturæ positiuæ quam significat, nõ opponitur multitudini. Confir. Vnum hac ratione sumptum constituit multitudinem, sed vnum contrarium non constituitur ex altero, ergo vnum hac ratione non opponetur multitudini.

2. Assertio. Secunda assertio. Vnum ratione priuationis quam exprimit opponitur multitudini. Confir. Indiuisum opponitur diuiso; sed vnum significat indiuisionem, multitudo verò diuisionem, ergo vnum, & multitudo opponentur hac ratione.

3. Assertio. Tertia assertio. Vnum, & multitudo, non opponuntur contradictoriè, vt opponuntur

1. Argum. candidum, & non candidum. Confir. hac ratione. In contradicentibus altera pars non tantùm de ente, sed etiam de non ente enuntiatur, vt auctor est Arist in Postcategorijs; in cap. de contrarijs; quemadmodum non homo, enuntiatur de lapide qui est, & de chimera, quæ non est; sed neque vnum, neq; multitudo enuntiatur de non ente, ergo vnũ, & multitudo, non opponentur contradictorié.

2. Argum. Præterea oppositio contradictoria est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, vt sunt leo, & non leo; sed vnum, & multitudo, non sunt

ſunt affirmatio, & negatio, eiuſdem de eodē vt eſt perſpicuum, ſed vnum, & non vnum, multitudo, & non multitudo, ſunt affirmatio, & negatio eiuſdem de eodem, ergo vnū & multitudo, non opponentur contradictoriè.

Quarta aſſertio. Si vnum ſumatur ſecundùm eſſentiam, non opponitur multitudini oppoſitione relata. Opponitur tamen illi hoc genere oppoſitionis, ſi ſumatur ſecundū eius proprietatem, quæ eſt eſſe menſuram. Primam partē ita demonſtro. In relatis tota vis, & natura eorum eſt, referri ad aliud, ideſt ad terminum, vt tota natura patris eſt referri ad filium, & domini, referri ad ſeruum; ſed tota natura vnius non eſt referri ad multitudinem; non enim dicimus vnitatē eſſe multitudinis vnitatem, vt dicimus, patrem eſſe filij patrem, ergo vnum, & multitudo non opponentur relatè, ſi ſecundùm eſſentiam ſumantur. Secundam verò ita ſuadeo. Menſura, & menſurabile, opponuntur relatè, conſtituunt enim relata tertij generis; ſed eſſe menſuram eſt quædam proprietas fluens à natura vnius, vt docet Ariſt. 10. Metaph. cap. 2. multitudo verò eſt res menſurata per vnum, ergo vnum opponetur relatè multitudini, ſi vſurpetur iuxta ſuam proprietatem. 4. Aſſertio. 1. Argum. 2. Argum.

Quinta aſſertio. Vnum & multitudo oppo- 5. Aſſert.

ponuntur oppositione aduersa, vel contraria, iuxta suam essentiam. Confir. Inprimis duæ aliquæ naturæ quę sub aliquo superiori continentur, opponi debent inter se oppositione contraria, vel aduersa; quia habẽt illæ contrarias formas; sed vnum, & multitudo sunt duæ naturæ contentę sub ente, ergo opponentur inter se contraria oppositione. Secundo. Vnum, & multitudo, non opponũtur purè priuatiuè; quia vnum non est pura indiuisio, sed est ens denotans indiuisionem; cùm igitur non opponantur relatè, neq; contradictoriè, opponentur aduersè, & hæc est expræssa sententia D. Tho. in 1. dist. 24. q. 1. art. 2. ad 4. & Arist. 10. Metaph. cap. 5.

6. Assertio. 1. p q. 11. ar. 1. & 2. q. 9. de potẽtia. art. 7. in loco proxime citato ex 1. Sent. & 4. Metaphy. cap 2.

Sexta assertio. Vnum, & multitudo, opponuntur priuatiuè, ita docet Arist. in superiori loco, ita D. Tho. profitetur, & hæc est cõmunis Philosophorum opinio, quã ita confir. Indiuisio opponitur diuisioni priuatiuè, sed vnum denotat indiuisionem, multitudo verò diuisionem, ergo vnum opponetur multitudini priuatiuè: qua autem ratione intelligi debeat hæc oppositio priuatiua, inter vnum, & multitudinem, in superioribus capitibus, abunde satis exposuimus. Cap. 10.

Cap. XIIII. In quo dissoluuntur nonnulla argumenta.

Verùm

Erùm in ea quæ docuimus poterit aliquis hæc argumenta proponere. Primum. Vnū tantùm contrariatur vni; nā multa non sunt vni contraria, vt docet Arist. 1. lib. de interpretatione cap. 5. & 10. Metaph. cap. 6. sed multitudini opponitur paucitas, ergo illi non opponetur vnitas; nisi velimus dicere vnum esse paucum, vel pauca. Huic arg. resp. cum Arist. 10. Metaph. cap. 6. multitudinem duobus modis sumi posse, aut simpliciter, & absolutè, aut secundum aliquem excessum. Si primo modo sumatur opponitur vnitati; quia multitudo hac ratione significat diuisionem plurium entium; vnitas verò denotat priuationē huius diuisionis. Si verò altero modo vsurpetur, opponitur paucitati, & non multitudini: nam multitudo non est quęuis collectio vnitatum, neque enim binarium in quo colligūtur duæ vnitates, dicimus multitudinē; sed est collectio excedēs, ex pluribus vnitatibus conflata, & ita mille homines dicimus multos, eò quòd conflātur ex multis vnitatibus. Vni igitur eadem ratione non possunt multa opponi, at diuersis rationibus optimè possunt; & ita multitudini vt significat excessū, opponitur paucitas, vt verò exprimit diuisionem, opponitur vnitas.

1. Argum.

Solutio ex Aristot.

Cōsule Zimaram in theorematibus explicantē qua ratione vnū vni contrarietur.

Secundum arg. Relata iudicio Arist. in

catego-

Lege hanc solutionē apud D. Tho. 1. p. q. 11. art. 2. ad 3. D. Alber. Magnū. 1. p. suę Theologiæ trac. 6. q. 24. mēbro. 3. & Alexan. Alē. 1. p. q. 15. membro. 5. vberius explicatam.

categoria relatorum sunt simul natura, & cognitione; sed vnum, & multitudo non sunt simul natura; quia vnum prius est multitudine, cū componat illam, ergo vnū, & multitudo non opponentur relatè, vt in quadam assertione docuimus. Resp. vnum sumi posse, aut iuxta suam naturam, aut iuxta ipsius proprietatem, quæ est esse mensuram multitudinis; si primo modo sumatur illud est prius multitudine, verùm hac ratione non opponitur multitudini oppositione relata. Si verò altero modo vsurpetur, nō est prius multitudine; sed est simul natura cū ea, qua ratione opponitur multitudini relatè, quia inter mensuram, & mensurabile datur oppositio relata.

3. Argum.

Tertium. Extrema contraria, vel aduersa sunt extrema positiua, vt sunt candor, & ator, frigiditas, & caliditas; sed vnum non est extremum positiuum, sed negatiuum, non ergo opponetur multitudini oppositione aduersa, vel contraria. Confirm. arg. Contraria illa dicuntur quæ sub eodem genere posita inter se maxime distant, secundum formam, & vicissim subiecto insunt, à quo mutuo se expellunt, nisi alterum fuerit à natura; sed vnum, & multitudo nō sunt huiusmodi, quia non continētur sub aliquo genere, neq; se mutuo ab aliquo subiecto expellunt, cui insint, vt est perspicuum, igitur vnum, & multitudo non

Confir. argum.

do non opponentur contrariè. Huius argu. pondere conuictus Mathias Aquarius. 10. Metaph. q. 2. diffitetur, vnum, & multitudinem opponi aduersè, vel contrariè. Nostra tamen constituta assertio verissima est, cùm & ratione manifesta, & testimonio Arist. fuerit à nobis confirmata. Argumento igitur resp. falsam esse assump. Quia vnum in recto, & ex præcipuo significato, entitatem significat positiuam, in obliquo verò, & minus præcipuè, exprimit negationem, vel priuationem, vt sæpe admonuimus. Ad Confir. dicimus, totam illam diffinitionem, tantum conuenire primis, vel secundis patibilibus qualitalibus contrarijs, quæ eidem subiecto possunt vicissim inesse, à quo mutuo se expellunt. Contrarijs verò in cõmuni non potest illa tota adaptari. Sed eorum ratio erit, illa inter se maximè distare sub aliqua natura cõmuni, obtinereque rationes formales ita diuersas, vt non possint eidem subiecto conuenire; qua ratione differentiæ diuidentes aliquod genus opponuntur contrariè, vt particeps, & expers rationis; quia sub animali contentæ, inter se maximè distant secũdùm formam, neque possunt alicui subiecto simul conuenire. & hoc genere contrarietatis opponuntur vnum, & multitudo; quia continentur sub natura cõmuni entis, & inter se maximè distant secũdùm formam, ita vt neque

Opinio Aquarii, Cõclusione vltima.

Solutio.

ratio

ratio multitudinis vnitati; neque vnitatis multitudini ea ratione qua est multitudo possit vlla ratione conuenire.

4. Argum. Quartum. Habitus non fit ex priuatione, vt lumen non componitur ex tenebris; sed multitudo componitur ex vnitate; est enim illa plurium vnitatum compositio, ergo vnũ non opponetur multitudini priuatiuè, vt docuimus in posteriori assertione. Ad hæc vnũ contrarium non enuntiatur de alio, at vnum dicitur de multitudine; quia nulla est multitudo quæ non participet vno, ergo vnum, & multitudo non opponentur priuatiuè. Huic arg. sępe in superioribus satisfecimus, libenterque hoc loco illud prætermisissemus, nisi ab alijs in hac quæstione propositum fuisset. Cui Resp. in vnitate duo reperiri, entitatẽ, & indiuisionem, primum illud est positiuum; alterum verò negatiuum, vel priuatiuum. Igitur vnam ratione secundi opponitur multitudini priuatiuè, ratione verò primi, non opponitur illi, & hac ratione componit multitudinem, & dicitur de illa.

Confir.

Solutio.

5. Argum. Quintum. Omnis habitus est prior priuatione; sed multitudo est posterior vnitate, cùm fiat ex ea, ergo nõ ita opponẽtur vnum, & multitudo, vt vnũ habeat rationem priuationis multitudo verò rationẽ habitus. Resp. in multitudine reperiri duo, & diuisionem formalem vnius entis ab alio, & compositionem

Solutio.

nem ex pluribus vnitatibus; ratione primi, habet illa locum habitus in habitudine ad vnum, non autem ratione secundi; & ita ratione diuisionis erit multitudo prior vnitate, quamuis altero modo sit ea posterior.

Ioannes Bacho in 1. dist. 33. q. 1. cēset vnū habere locum habit° multitudinē verò priuationis, cuius argumēta, quia futilia sūt hoc loco pretermittuntur. Lege illa apud Iauellū 10. Metap. q. 6.

Cap. XV. De varijs formis, & speciebus vnius.

Actenus ea quæ spectant ad naturam vnius explicandam, luculēter satis exposuimus; verùm quia diuersæ sunt formę, & variæ illius species, æquum erit vt de illis nonnulla in hoc cap. pertractemus. Traduntur autem à viris præstantissimis innumeræ propemodum vnius diuisiones, vt ab Arist. 5. Metaph. cap. 6. D. Diony. in libello de nominibus diuinis, D. Seuerino Boetio in libello de vnitate, & vno, D. Bernardo lib. 5. de Consideratione ad Eugeniū, Auicenna, & Algazele Arabibus Philosophis, in suis Metaphysicis, quas omnes collegerunt. D. Albert. Magnus 1. p. suæ Theologiæ tract. 6. q. 24. membro 1. & Alexāder Alensis 1. p. q. 13. membro 3. ex quibus omnibus potiores, & quę sunt magis in vsu Philosophorū, alijs reiectis, proponemus. Cùm autem vnum sit quædam proprietas entis,

Aristot.
D. Diony.
D. Seueri.
Boetius.
D. Bernar.
Auicen.
D. Albert. Magnus.
Alexā. Alē.

eadem ratione diuidetur, qua diuiditur ens, & ita cum prima diuisio entis in suas differẽtias sit in ens per se, & per accidens, pari ratione prima diuisio vnius erit in vnum per se, & per accidens. Vnum per accidens tribus modis dicitur, scilicet subiectum cũ accidente, vt homo, & musica; accidens cum subiecto, vt musica, & homo; & accidens cum accidente, vt musica, & Philosophia; hæc enim omnia sunt vnum accidentaria quadam ratione, ita enim accidit, vt aut homo, cum musica, aut vt musica cũ homine, aut vt musica, cum Philosophia vnirentur.

Ita docuimus. 1. lib. cap 5.

Prima diuisio vnius.

1. Diuisio.

Vnum verò per se pluribus modis dicitur, sunt enim quæ hac ratione dicuntur vnum, aut vnum secundum principium, aut secundum totum, aut secundum analogiam, aut secundum genus, aut secundum speciẽ, aut secundum numerum. Vnum principio illa nuncupantur, quæ ab vno principio deriuantur, vt sunt omnes riui qui ab vno fonte progrediuntur, qua ratione omnes creaturæ sunt quoque vnum, quia omnes illæ ab vno principio, Deo scilicet deriuantur. Vnũ toto illa dicuntur, quæ in eodem toto vnita continentur, vt omnes partes integrantes; (loquimur enim hic de toto integro) vt caput, pedes, brachia, & aliæ sunt vnum toto, quia in eodem toto vnitæ continentur. Huc reuocari debet vnum coniunctione, vel con-

Quæ sint vnum principio.

Quæ sint vnũ toto.

tinua-

tinuatione, (vt sunt magnitudo, & motus) in quo partes sola potestate sunt diuersæ, actu tamen sunt indiuisæ, & ita partes in eodem toto vnitę continētur. Vnum analogia vocantur illa, quæ inter se retinent aliquam proportionem, & habitudinem, vt sunt rector in ciuitate, & gubernator in naui; nam quod est rector in ciuitate, est gubernator in naui. Tum fundamentum in domo, & cor in animalibus. Vnum genere vocantur illa, quę sub eodem genere continentur; cùm autem sit duplex genus, supremum, & intermediū, quædam erunt vnum genere supremo, vt sunt illa quæ infra ambitum eiusdem categoriæ continentur; & alia erunt vnum genere intermedio, vt illa quæ sub eodem genere intermedio proximè continentur, qua ratione sunt vnum, homo, & brutū, quia illa duo sub eodem animali tanquam sub genere intermedio, proximè continentur. Vnū specie appellantur, quorum est vna, & eadem diffinitio essentialis, quia diffinitiones essentiales solis speciebus possunt adaptari. Vel illa dicuntur vnum specie, quæ sub eadē specie comprehendūtur: verùm cùm sit duplex species, infima, & interiecta, duobus quoque modis dicentur aliqua vnum specie, aut quia sunt vnum specie atoma, vt Dominicus, & Thomas; aut quia sunt vnum specie intermedia, vt homo, & leo. Ad extremū illa dicuntur

Quæ sint vnum analogia.

Quæ sint vnum genere.

Quæ sint vnum specie.

Quæ sint vnum numero.

tur vnum numero, quorum est vna, & eadē materia, quia à materia res habent rationem indiuidui numerici, vt Socrates est vnus numero; quia illius est vna, & eadem materia numero. Arist. 1. Topicorū cap. 6. tres proponit species vnius numerici. Prima est, quādo aliqua significant idem, & sub eadem ratione, vt sunt vestis, & indumētum, gladius, & ensis. Secunda, quando aliqua habent se vt subiectum, & proprietates vt sunt homo, & facultas ad intelligendum, ignis, & leuitas. Tertia, quando se habent aliqua, vt subiectum, & accidentia, vt Socrates, & sapientia. Ex his prima species est vnius per se, reliquæ vero sunt vnius per accidens.

Tribus modis dicitur vnum numero ex Aristot.

Inter has autem vnitates quædam sunt maiores, & alię minores, nam vnitas numerica, maior est vnitate specifica, & specifica maior est quàm generica, & generica quàm ea quę est secundùm analogiā, & hęc, quàm ea quæ est secundùm rationem vnius principij: deinde quę est ab vno principio, minor est quàm quæ est secundùm analogiam, & hæc quàm generica, & generica, quàm specifica, & tandem specifica, quàm numerica. Sunt autem ita inter se affectæ hæ vnitates, vt ex maiori possimus colligere minorem, ex minori autem maiorē nulla ratione possimus: & ita ex vnitate numerica colligitur specifica, & ex specifica, generica, & sic in alijs

alijs: verùm ex generica non colligitur ſpecifica, neque ex ſpecifica numerica. Quare ſi quippiam fuerit vnum numero, erit vnũ ſpecie,& ſi fuerit vnum ſpecie, erit vnum genere; & ſi vnum genere, erit vnum ſecundùm analogiam; non tamen è conuersô, ſi aliqua fuerint vnum ſecundùm vnalogiam, erunt vnum genere,& ſi fuerint vnum ſpecie,erũt vnum numero; quia plura genere,ſunt vnũ ſecũndùm analogiam, & plura ſpecie, ſunt vnum genere, & plura numero, ſunt vnum ſpecie.

Præterea multitudo pluribus etiam modis dicitur, nam cùm tot modis dici debeat vnũ contrarium, quot dicitur alterũ, ſintq; vnum, & multitudo contraria, his eiſdẽ modis quibus diximus aliqua eſſe vnum, erunt etiam aliqua multa; vnde quædam dicentur multa principio, quæ ſcilicet à diuerſis principijs oriuntur, vt riuus,& pomum, nam riuus à fonte,pomum vero ab arbore deriuatur. Alia ſecundùm analogiam,illa videlicet quorum eſt diuerſa proportio, vt gubernator,& fundamentum, nam alia eſt habitudo gubernatoris,ad nauim, & alia fundamenti ad parietẽ. Alia toto, vt diuerſæ partes quæ in duobus, vel pluribus totis reperiuntur. Alia genere, vt quæ in diuerſis categorijs ſunt compreheſa. Alia ſpecie,illa nimirum, quæ ſub diuerſis generibus continentur, vel

Quib' modis dicantur aliqua multa.

quorum est multiplex, & diuersa diffinitio essentialis. Et tandem alia numero, quorum scilicet est multiplex materia, vel quæ sub eadem, aut diuersis speciebus continentur.

Cap. XVI. de his quæ consequuntur naturam vnius.

Vm omnem naturam consequantur nonnullæ proprietates, ab ea tanquam à proprio principio dimanantes, etiam à natura vnius quædã proprietates orientur, de quibus in hoc vltimo cap. erit à nobis disputandum. Sunt autem hæ proprietates idem, simile, & æquale, de quibus agit Arist. 5. lib. Metaph. cap. 9. & 10. cap. 5. Vnum in substantia efficit idẽ, in quantitate æquale, & in qualitate simile. In substantia igitur efficit idem; quia illa dicuntur eadem quæ habent vnam, & eandem substãtiam. Hæc autem quędam sunt eadem per se, & alia per accidens. Hoc posteriori modo tribus modis aliqua dicuntur eadem, subiectũ cum accidente, accidens cum subiecto, & accidens cum accidente, quemadmodum, etiã tribus modis docuimus aliqua esse vnum per accidens. Per se verò dicuntur sex modis, principio, quorũ est idem, & commune principium,

Quæ sint proprietates vnius.

Quot modis aliqua dicantur eadem.

in cap. superiori.

cipium, vt riui qui ab eodem fonte deriuantur sunt idem principio. Toto, vt sunt partes integrantes eiusdem totius. Analogia vt sunt ea quæ obtinent eandem proportionẽ. Genere, vt ea quæ sub eodem genere continentur. Specie, vt indiuidua quæ sub eadem specifica natura sunt comprehẽsa. Et numero, vt sunt ea quorum est materia eadẽ, qua ratione actio, & pasśio sunt eadem, quia eadem est vtriusque materia, scilicet motus, & idem, est idem sibiipsi, quia eadem est eiusdẽ ad seipsum materia.

Aequalia deinde illa dicuntur quorum est vna, & eadem mensura in quantitate: vel quorum est par, & eadem quantitas. Cùm autem æqualitas constituta sit in indiuisibili, in qua neque excessus, neque defectus reperiri vllo modo possunt, non poterit in varias formas, & species diuidi, quemadmodũ idemptitas, & similitudo diuiduntur.

Quæ sint æqualia.

Tandem in qualitate vnitas efficit similitudinem, quia illa dicuntur similia quorũ est vna, & eadem qualitas, vt duæ niues dicuntur similes, eò quod est vna qualitas earum, candor scilicet. Sunt autem distributa similia in varias, & diuersas formas; nã quædam sunt similia, quia in multis conueniunt: alia quia in sola forma; & tandem alia, quia in forma, & in illius gradibus conueniunt. Primo modo argentum, & plumbum, nun-

Quæ sint similia.

Tribus modis aliqua dicuntur similia.

cupantur similia, conueniunt enim in materia, colore, & in multis alijs. Secundo modo quæ obtinent eandem qualitatem appellantur similia, quamuis plures gradus illius sint in vno, quàm in alio subiecto, vt sunt nix, & paries, quorum est idem candor secũdùm speciem, quamuis plures gradus illius in niue, quàm in pariete reperiantur. Tertio vero modo illa erũt similia, si non tantùm eandem qualitatem, vt candorem, sed eosdem gradus illius obtinuerint, ita vt si vnũm illorum obtineat quatuor gradus, & alterum quoque obtineat quatuor. Ex his quæ sunt similia primo modo, sunt minimè similia, quæ secundo, sunt medio modo similia, quæ verò tertio, sunt maximè omnium similia; quia in primis illis non est aliqua forma specifica communis, in medijs communis est forma specifica, in vltimis verò non tantum forma, sed etiam gradus illius sunt communes. At maius est habere formã, & gradus, quam solam formam, vel quàm non habere illam.

Verùm cùm multitudo contrarietur vnitati, & tot modis debeat dici vnum contrarium, quot modis alterum dicitur, quemadmodum ab vnitate hæ proprietates deriuantur, ita & à multitudine contrariæ proprietates promanabũt. Quare proprietates multitudinis erunt diuersum, inæquale, & dissimile. Multitudo in substantia efficit diuersum,

Quæ sint proprietates multitudinis.

ſum, vel differens, in quantitate inæquale, & in qualitate diſsimile. Præterea diuerſum in varias formas eſt diſtributum; nam quædam ſunt diuerſa principio, alia toto, alia analogia, alia genere, alia ſpecie, & alia numero, vt ex his quæ in hoc, & in ſuperiori cap. docuimus, cuique poterit eſſe perſpicuū. Inæquale duobus modis dicitur, aut ſecundùm exceſſum, aut ſecundùm deffectum. Illud eſt inęquale alteri ſecundùm exceſſum, quod illud vincit, & ſuperat magnitudine. Illud verò eſt inęquale ſecūdùm deffectùm, quod ab alio vincitur, & magnitudine ſuperatur. Vltimò, diſsimilia tot modis dicuntur quot ſimilia dici expoſſuimus; vnde quędam erunt diſsimilia quia in nulla qualitate conueniūt, vt aër, & terra, vel ignis, & aqua. Alia quia habent nonnullas qualitates ſpecificas contrarias, quamuis in quibuſdam poſsint conuenire, vt ſunt æthiops, & homo candidus, qui quamuis coloribus differant, conueniunt tamen in multis qualitatibus, vt in calore, frigore, humiditate, & alijs. Ad extremum ſunt alia diſsimilia gradibus, quæ quamuis communem habeant qualitatem, obtinent tamen diuerſos gradus illius, vt ſi quippiam fuerit calidum vt quatuor, & aliud vt nouem, dicentur diſsimilia gradibus, quia obtinent inęquales gradus eiuſdem qualitatis, & formæ.

Quot modis dicantur aliqua diuerſa.

Quot modis dicantur inęqualia.

Quot modis dicantur diſsimilia.

Cap. Vltimum In quo quædam argumenta dissoluuntur.

Obijciet tamen aliquis aduersus ea quę dicta sunt, nimirum idē tantum reperiri in substantia; æquale in quantitate, & simile in qualitate. Primò, omne ens comparatum cum altero, vel est idem vel diuersum, ergo idemptitas, non solis substantijs, sed omnibus entibus conueniet. Secudò, æquale, & inæquale, oriuntur ab vnitate, & multitudine; sed vnitas, & multitudo, non in sola quantitate, sed in omnibus categorijs reperiuntur, ergo æquale & inæquale, non in sola categoria quantitatis reperientur. Ad hæc omne ens cùm altero collatum, aut est simile eum eo, aut dissimile, ergo similitudo, & dissimilitudo, non in sola qualitate reperientur, sed ad omnia rerum genera se diffundent.

1. Argum. aduersus superiora.

2. Argum.

3. Argum.

Dissoluuntur arg proposita.

Ad 1.

His tamē argumentis ita satisfacimus, Ad 1. dicimus, substantiam apud Arist. 5. Meta. cap. 8. & 7. cap. 3. inter varias significationes has duas obtinere, primam, in qua significat naturam per se coherentem, qua ratione distinguitur ab accidente, quod significat naturam alteri inhærentem; & secundam, in qua deno-

denotat naturam, & essentiam, rerum omniũ quæ significatio diffusior est priori, ambit enim omnia rerum genera, tã categoriæ substantiæ, quam categoriarum accidentium. Quando igitur profitemur vnum in substantia efficere idem, nomine substantiæ, intelligimus naturas, & essentias rerum, non autem illud quod per se cohęret, & distinguitur ab accidente, & ita idẽptitas non tantum in categoria substantiæ, sed etiam in alijs categorijs accidentium reperietur.

Ad 2. Resp. Duplicem esse quantitatem, vnam molis, vel magnitudinis, & alterã perfectionis. Prima illa dimensionem aliquam, aut secundùm longitudinem, aut secundùm latitudinem, aut secundùm profunditatem significat: altera verò perfectionem naturæ exprimit. Illa prima, in sola categoria quantitatis reperitur: hęc verò posterior per omnes categorias se diffundit; in omnibus enim illis, reperitur naturæ perfectio, & absolutio. Vnitas igitur in quantitate efficit æquale, sumpta quantitate pro perfectione naturæ, non autem pro dimensione aliqua, & magnitudine; quare non in sola categoria quantitatis, sed in omnibus categorijs æqualitas reperietur, quia hæc æqualitas, non est in dimensionibus, sed in perfectionibus naturarum, constituta. Ad 2.

Ad. 3. vt Resp. Annotierit, qualitatis no- Ad 3.

men

men ambiguum esse, & varias obtinere significationes, quas tradit diffusa oratione Aristo. 5. lib. Metaphy. cap. 14. inter quas duæ sunt potissime. Prima est, in qua significat differentiam substantialem, vel maxime propriam, eam nimirum, quæ est formatrix specierum. Secunda in qua exprimit certum aliquod, & diffinitum genus entis, ab alijs distinctum, quod communi nomine categoriã qualitatis nuncupamus, à qua quales sumus, & nominamur. Igitur nomine qualitatis, quando docemus vnum in qualitate efficere simile, non intelligimus qualitatem vt exprimit definitum genus entis, sed intelligimus differentias essentiales, iuxta quas res omnes sunt similes, vel dissimiles inter se, iuxta suam essentiam, & naturam; etenim similitudo hæc quæ consequitur vnitatem, non est similitudo solum interueniens inter patibiles qualitates; vt inter candorem, vel atrorem; sed quę intercedit inter intima, & essẽtialia rerum omnium attributa. Consule Chrysostomum Iauellum. 5. Metap. q. 21. dum explicat modum primum relatorum, illorum scilicet, quæ fundantur in vno, & multitudine. Atque hæc de vno, eius ratione, contrarietate, formis, & proprietatibus dicta sufficiant.

FINIS LIBRI TERTII.

DE ENTE ET EIVS PROPRIE-tatibus.

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

RATIONEM, & naturã veri, simpliciorem esse multò natura, & essẽtia boni, si quis intellectum simpliciorem esse his quæ sunt extra ipsum cognouerit, intuebitur apertissimè. Veri enim ratio in intellectu est constituta, boni verò, in his quæ extra ipsum à perte rei subsistũt. Quare cùm iuxta methodum compositionis ad disciplinas tradendas maximè accommodatam, quæ sunt simpliciora debeant tradi primo loco, post explicatam naturam vnius, proximè de vero, ante bonum erit instituenda disputatio. Quos autem, & quam vberes hæc disputatio pariat fructus, quæ commoda nobis illa præbeat, nullus est ab ipsa

ipsa veritate ita alienus, qui non probè intelligat. Sine veritate enim nihil aut inueniri, aut exprimi, aut doceri vlla ratione potest. Hanc si è medio abstuleris, euanescent omnes disciplinæ, illicoq; scientiæ omnes interibunt, nihilque aliud, nisi densissimæ tenebræ, & profundissima quædam mentis caligo, supererit. Illius igitur naturam in hoc lib. conabimur explicare, colligentes ea quæ à superioribus Philosophis non minus doctè quàm verè, de veritate fuerunt explicata.

Aristot. De qua egerunt Arist. 6. Metaph. cap. vltimo, 9. lib. cap. etiam vltimo, 5. lib. cap. 19. disputans de falso, & in præfatione lib. de Interpretatione. D. Tho. 1. p. q. 16. & q. 1. de veritate, & in alijs plerisque locis. D. Anselmus in quodam dialogo à se edito de veritate. D. Albert. Magnus 1. p. Theologiæ tract. 6. q. 25. Alexander Alensis 1. p. q. 15. reliqui Theologi in 1. dist. 19. & Metap. 6. lib. Metaphy.

D. Thom. D. Ansel. D. Albert. Magnus. Alexã. Alē.

Cap. I. In quo proponuntur diffinitiones veritatis.

VT Recta methodo in hac disputatione explicanda progrediamur, tradendæ erunt diffinitiones veritatis quę à Philosophis proponuntur ita enim fiet, vt illius essentiam statim cognitam, per

spectam,

spectãq; habeamus. Cæterùm quia nomina ambigua sunt prius distinguenda, quàm diffinienda, ne multiplici eorum significatione perturbemur, veritatisque nomen ambiguũ sit, erũt prius illius variæ significationes explicandæ, vt deinde facilius multo quid ipsa sit, possimus diffinitionibus comprehẽdere. Sũt igitur (inter alias) sex significationes veritatis, ex diuersis Arist. locis à Frãcisco Patritio collectæ, in lib. omni genere laudũ ornatissimis, discussionum Peripateticarum, lib. 13. Prima est veritas rei. 2. sensuum. 3. intellectus. 4. habituũ intellectus. 5. sermonis, & orationis. 6. & vltima scripturæ. Quæ ita sunt inter se affectæ, vt à prima oriatur secũda, à secunda progrediatur tertia, à tertia nascatur quarta, & ab hac, quinta ducat originem, & tandem à quinta, sexta deriuetur. Quia à veritate rei, est veritas in sensibus; & à veritate sensuũ, est in intellectu, & à veritate intellectus, in habitibus reperitur, & à veritate habituum inest sermoni, & à veritate sermonis in scriptura collocatur. A prima igitur significatione exordiamur, quæ est veritas rei, cuius natura ex falsitate quæ illi opponitur, erit à nobis colligenda. Falsitas itaque duo significat, & rem non esse, vt hominem esse leonem, quia hoc non est, Et rem nõ apparere eo modo quo est, qua ratione auri chalcum vocamus falsum aurum; eo quod alio

Franciscus Patricius. Sex significationes veritatis.

Quę sit veritas rei.

alio modo sit, quàm nobis appareat. Duobus etiam modis superioribus contrarijs, dicetur veritas rei, primò, quia significat rem aliquam esse, vt hominē esse animal. Secundò, quia significat rem aliquam esse, & nobis ita apparet, vt in se est; qua ratione aurum obrizum appellamus verum aurum, quia & est verum aurum in se, & nobis quoque verum apparet. Secunda est veritas sensuum, quæ nihil aliud est, quàm vera, & non ficta apprehensio sensus circa suum proprium obiectū, de qua veritate locutus est Arist. 3. de Anima cap. 6. dicens, visum circa colores esse verum; & 2. de Anima cap. itidem 6. docens, sensum non posse falli circa suum proprium obiectum. Tertia est veritas intellectus, quæ est vera, & non existimata tantùm, sui obiecti comprehēsio. Cęterùm cùm in intellectu dētur varia munera, & functiones, quæ sunt simplicium apprehensio, compositio, & diuisio, & ratiocinatio, in his omnibus veritas reperietur; quia in omnibus reperitur vera sui obiecti cōprehensio. Quāuis apud Arist. veritas huius generis, frequentius pro veritate composita, quæ in compositione, & diuisione reperitur, quàm pro simplici, aut discursiua vsurpetur, vt constare poterit ex præfatione lib. de Interpretatione, & ex 5. lib. Metaph. cap. vltimo, in quibus locis, in compositione, & diuisione sola intellectus

Quę sit veritas sensuum.

Quę sit veritas intellectus.

censet

censet esse veritatem constituendam, quod qua ratione intelligi debeat, postea explicabimus. Hanc veritatem vocant Metaphysici, veritatem secundùm formam, & essentiã, quia tota veritatis ratio, est adæquatio quędam intellectus, & rei. Quarta veritas est habituum, quæ nihil aliud est, quàm dispositio quædam, qua rectè, facilè, & sine errore, possit intellectus ferri in obiecta, quæ sibi cõtemplanda offerũtur. Sunt autem hi habitus quinque, sapientia, intelligentia, sciẽtia, ars, & prudentia, vt auctor est Arist. 6. lib. Ethicorum cap. 3. his enim semper verum dicimus, & apprehendimus; nam opinio, & existimatio, cum interdum versentur circa falsum, nulla ratione poterunt inter hos habitus intellectus, recenseri. Quinta est sermonis, & orationis, quæ nihil aliud est, quã interpres eius veritatis, quæ intra mentem retinetur; cùm enim illa lateat, sitq; hominibus occulta, concessus fuit nobis à natura vsus sermonis, vt illius beneficio, tanquam interprete quodam, sensa animi, & veritatẽ mentis, intelligeremus. Vltima est veritas scripturæ, quæ vt absentibus mentem nostram manifestaremus, cùm quibus sermonẽ miscere non possumus, fuit instituta, Est autẽ illa signũ veritatis quæ est in sermone, & intepres illius, quemadmodum altera quæ est in sermone, est signum, & interpres veritatis quæ

Quę sit veritas habituum.

Quę sit veritas sermonis.

Quę sit veritas scripturæ.

est in mente; nam voces signa sunt, ac notæ affectum animi, & scripturæ, vocum, vt inquit Arist. in præfatione lib. de Interprætatione. Vtramque veritatem vocant Philosophi, veritatem in significando, quia veritas sermonis, significat veritatem mentis, & veritas scripturæ, veritatẽ sermonis declarat.

Consect. triplex est veritas.

Ex his omnibus colligere possumus triplicem esse veritatem, in efficiendo, in significando, & secundùm essentiam; quemadmodum etiam est triplex sanitas, in causando, qualis reperitur in pomo, vel medicamento, quod optimam valetudinem producit, in significando, vt reperitur in vrina, quæ indicat num animal rectè valeat, & secundùm essentiam, vt est ea quæ inest animali; tantũ enim animali competit secundùm essentiã esse sanum. Veritas secundùm caussam, vel in efficiendo, est illa quæ in rebus reperitur, ab hac siquidem tanquam à propria caussa, reliquæ veritates mentis, & sermonis oriũtur; quia ex eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, vt docuerat Arist. in categorijs cap. de substantia. Veritas in significando est illa quæ in sermone externo, & in scriptura reperitur; tam enim sermo exterior, quàm scripturæ, ex eo dicuntur veræ; quia significant veritatem mentis, illãq; latẽtem exprimunt, & patefaciunt. Veritas secundùm essentiam est illa, quæ in mente reperi-

reperitur, illa nimirum adæquatio, vel similitudo quæ inter intellectum, & rem cognitam intercedit.

Cùm gitur sint diuersę veritatis significationes, de veritate rei, potissimè erit à nobis suscipienda disputatio, quia hæc veritas est trāscendens, & reciprocatur cùm ente; quāuis nonnulla etiam proponemus de veritate mētis, & significationis. Quamobrā tres tra demus diffinitiones veritatis, vnam veritatis signi, secundam veritatis rei, & tertiam veritatis intellectus. Veritas signi in hunc modum diffinitur à D. Hilario. Veritas est manifestatiua, & declaratiua ipsius esse, & à D. August. in lib. de vera religione cap. 26. Veritas est, qua ostenditur id quod est. Veritas rei diffinitur à D. August. 2. lib. soliloquiorum cap. 5. Verū est id quod est, & ab Auicenna lib. 11. Metaph. cap. 2. Veritas rei est proprietas sui esse, quod est cuilibet rei à natura præfinitum; vt veritas rei in natura humana, est proprietas illius esse, quod est à natura præfinitum. Veritas mentis diffinitur à D. Anselmo in dialogo de veritate, cap. 12. Rectitudo sola mente perceptibilis, & ab Isaac 2. Metaphysicorum cap. 2. Adæquatio rei, & intellectus: quæ diffinitio tanquā omniū acuratissima fuit deinde ab omnibus Philosophis, communibus suffragijs approbata, quæ complectitur etiam veritatem

1. Diffinitio veritatis.
D. Hilar.
D. August.
2. Diffini.
Auicen.
3. Diffini.

Annot. tem rei, vt ostendemus deinde. Vt igitur illã explicemus, annotandum est primò, nomine adæquationis, intelligendam esse similitudinem inter intellectum, & res quæ intelliguntur, quæ non est petenda à natura intellectus, cùm aliquando inter intellectũ, & res cognitas, maxima intercedat dissimilitudo; vt quando intellectus apprehendit naturas corporeas, quæ ex materia constãt; est enim ille immaterialis, hæ autẽ naturæ, sunt materiales; sed aliunde peti debet. Quare cùm in intellectu quatuor reperiantur, species impressę, expressæ, actiones intelligendi, & habitus illi inhærentes, ab aliquo ex his erit similitudo depromenda. Inprimisque ab habitibus non poterit depromi, cùm illi nõ sint tributi vt repræsentent, sed vt conferant intellectui facultatem intelligendi, vt scilicet rectè, & facilè, in suis actionibus progrediatur. Deinde neque ab actionibus intelligendi; quia actio non est similitudo, sed via quædam tendens ad similitudinem, scilicet, ad verbum mentis, & speciem expressam, quæ est similitudo rei, in actu secundo. Petetur igitur ab vtraque specie, impressa scilicet, & expressa; quia vtraque, est similitudo rei quam percipit intellectus, quamuis magis ab expressa, quã ab impressa, debeat postulari, vt egregiè annot. D. Thom. 1. contra Gent. capite 59. Erit igitur veritas adæquatio, & simili-

militudo intellectus, non in natura, sed in specie intellectili, vel impressa, vel expressa, cũ rebus intellectis. Deinde annot. est, nomine rerum non esse intelligendas res quæ obijciũtur intellectui, ita vt illæ res dicantur veræ, quæ ea ratione qua obijciuntur intellectui, sunt illi adæquatę; ita enim fieret, vt monstra animi, (vt chimerę) dicerentur vera; siquidẽ hæc omnia vt obijciuntur intellectui, sunt cõformia conceptibus, quibus apprehendũtur: sed intelligi debent res à parte rei subsistentes, aut in actu, aut secundùm aptitudinem. Itaq; conformitas harũ rerum cum intellectu, eo modo quo exposuimus, dicetur veritas. Annot. est etiam, hanc diffinitionem, & veritati mẽtis, & rei, conuenire, potest enim hæc adęquatio, similitudo, vel conformitas, sumi aut actiuè, aut pasſiuè. Actiuè sumitur pro ipsa similitudine ab actione mentis prouenientе. Pasſiuè verò, pro re per huiusmodi similitudinem repreſentata, & intellecta. Si sumatur actiuè, complectetur veritatẽ mentis, in qua reperitur similitudo rei intellectę. Si verò sumatur pasſiuè, continebit veritatẽ rei, quæ est conformitas pasſiua rei cum speciebus intellectilibus, quę sunt intra mẽtem. Ad extremum obseruandum est, hanc diffinitionem non conuenire veritati quæ in sensibus reperitur. Si tamen libuisset Philosophis nomine intellectus collocare faculta-

Anno. 2.

Annot. 3.

Annot 4.

Generalis diffinitio veritatis. tem cognoſcendi, ita vt diceremus. Veritas eſt adæquatio rei, & facultatis cognoſcendi, ambiret etiã veritatem ſenſuum, quæ eſt adæquatio inter rem, & facultatem cognoſcẽdi. Quare ſi cupimus generalem quandam diffinitionem proponere, hæc quæ nunc proximè tradita fuit, erit proponenda.

Cap. II. ſit ne hæc adæquatio inter rẽ, & intellectum, in qua eſt ſita ratio veritatis, petenda ex intellectu diuino, vel ex creato.

Vpereſt tamen ad abſolutam cognitionem veritatis conſequendam, vt explicemus quiſnam intellectus ſit ille, inter quem, & res, debeat intercedere adæquatio, in qua eſt tota ratio veritatis conſtituta, eſt ne hic intellectus diuinus, vel potius humanus, aut alius creatus. Huic dubitationi ita ſatisfacimus. Adæquatio quę continetur in ratione veritatis de qua nunc agimus, non eſt ad intellectum Humanũ, & creatum, ſed ad diuinum, & increatum. Itaque Annot. res ex eo dicuntur veræ, quia ſunt ſimiles, & adæquatæ exemplaribus diuinis; quia ſcili-

cet tales ſunt in ſe, quales ſunt & ræpreſentã tur in mente diuina. Diximus conſultò veritatis de qua nunc agimus, eo quod de veritate ſigni, vel coniuncta intellectus, nunc non diſputamus ex pręcipuo inſtituto, ſed de ſola tranſcendenti, quam profitemur eſſe adęquationem paſsiuam rerum omnium cum intellectu diuino.

Confir. igitur Aſſertio his arg. primum eſt petitum ex teſtimonio. D. Tho. qui 1. p. q. 16. art. 1. his verbis illam profitetur. *Res naturales dicuntur eſſe ueræ, ſecundum quod aſſequã tur ſimilitudinem ſpecierum quæ ſunt in mente diuina. Dicitur enim uerus lapis, quia aſſequitur propriam lapidis naturam, ſecundum præconceptionem intellectus diuini.* Secundum arg. Veritas rerum ab eo intellectu deſumi debet, à quo res depẽdet per ſe; ſed res creatæ per ſe dependent ab intellectu diuino, & per accidens ab intellectu humano, vt ſcilicet poſsũt ab illo cognoſci, quod accidit ipſis rebus, ergo nõ ab humano, ſed à diuino intellectu, erit veritas rerũ poſtulãda. Prçterea. Veritas rerum eſt adæquatio earum, cum propria, & prima ipſarum menſura; ſed ſola exemplaria mentis diuinæ, ſunt propriæ, & primę menſurę rerum omnium, ergo ab huiuſmodi exẽplaribus, erit veritas depromenda. Prop. eſt perſpicua. Confir. Aſſump. Primo, quia rationes, & exemplaria quæ ſunt in intellectu

Confir. Aſſertio. 1. Argum. D. Thom. teſtimon.

2. Argum.

3. Argum.

creato, aut non sunt mensuræ rerum, sed mensurãtur ab eis, vt conceptus leonis, non est mensura leonis, sed mensuratur ab illo: aut si fuerint, vt sunt exemplaria artificum, non sunt illa primæ mensuræ, sed quæ sunt in mẽte diuina, in qua sunt prima exemplaria, domus, nauigij, scamni, & aliarum huius generis rerum, quę ab arte fiunt. Secundò. Primum ens (infinitum scilicet) ex eo dicitur verum, quia est adæquatum intellectui diuino, primo, & infinito; ergo cùm omnia alia entia ab hoc primo ente deriuentur, ex eo dicentur vera, quia adæquantur intelle-
4. Argum. ctui diuino. Ad hęc veritas rerum, certa est & infallibilis; sed veritas intellectus humani non est infallibilis, sed sola diuina, ergo non intellectus humanus, sed diuinus erit men-
5. Argum. sura veritatis ipsarum rerum. Rursus, dãtur plęreque veritates ęternę, vt hominem esse animal, & circulum esse figuram planã vnica linea comprehensam, vt deinde demonstrabimus; sed illarum mensura non potest esse intellectus creatus, cùm non sit ille ab æterno, erit ergo increatus, quare veritas rerum ab intellectu diuino, & increato, de-
6. Argum. prometur. Tandem res practicæ dicuntur veræ per conformitatem ad intellectũ practicum à quo fluxerunt, & non per conformitatem ad intellectũ speculatiuum à quo non dependent; quemadmodum domus di-
citur

citur vera, quia est conformis exemplaribus architecti, & non quia sit conformis intellectui alterius hominis; sed res omnes creatæ comparantur ad diuinum intellectum, vt ad intellectum practicum, à quo omnes illæ fluxerunt, ergo veritas rerum, per habitudinẽ ad diuinum intellectum, erit postulanda.

Offerunt se tamen aduersus hanc nostrã opinionem nonnulla argumenta dissoluẽdà. Primum est. Si veritas rerum esset depromenda ex habitudine ad intellectum diuinum; sequeretur omnes res esse veras ex æquo; quia omnes illæ ex æquo referuntur ad intellectum diuinum; atqui hoc repugnat Arist. 2. Metaph. cap. 1. asserenti quasdam res esse alijs veriores, ergo veritas rerũ non petetur ex habitudine ad intellectum diuinum. Resp. res creatas posse conferri, aut cũ exemplaribus mentis diuinæ, aut inter se; si primo modo sumantur omnes sunt ex æquo veræ, quia omnes ex æquo adæquantur suis exemplaribus: si verò altero modo vsurpentur, quædam sunt alijs veriores, quia quædã sunt magis entia, quàm aliæ, & quædam participant magis quàm aliæ, naturam diuinã, at quo aliqua fuerint magis entia, magisque obtinuerint participationem naturæ diuinæ, erunt veriora: quare non erunt omnia ex æquo vera.

1. Argum. aduersus superiora.

Solutio.

Secundum arg. Conceptus nostri specu-

2. Argum.

 latiui

latiui, ex eo dicuntur veri quia adæquantur ipsis rebus conceptis, vt conceptus leonis, ex eo est verus, quia adæquatur leoni, ergo non omnis veritas desumetur ex habitudine ad exemplaria mentis diuinæ. Resp. conceptus

Solutio. nostros adæquari, & rebus conceptis, & exēplaribus mentis diuinæ; nam si res adæquantur exemplaribus diuinis, & conceptus adęquantur rebus, à primo ad vltimum, conceptus adęquabūtur exemplaribus diuinis. Sūt igitur conceptus nostri veri, & quia adæquātur rebus, & quia adæquātur exemplaribus diuinis, præcipuè tamen, & primo erunt veri, ex eo, quod adęquantur exemplaribus diuinis.

3. Argum. Tertium arg. Conformitas rerum cū intellectu diuino, est relatio rei; sed verū quod est proprietas entis, nullam relationem rei significat, qua distinguatur ab ente; ita enim distingueretur reipsa ab eo, ergo verum non significat conformitatem rerum cum intel-

1. Solutio. lectu diuino. Quidam respondent huic arg. falsam esse propositionem; quia cùm hæc relatio fundetur in natura potentiali; fundatur siquidem in rerum naturis, & essentijs, etiam antequam sint, (sunt enim illę conformes, & adæquatę intellectui diuino ab æterno, quando non dum erant, qua ratione dicuntur esse potentiales:) ob hanc rationem huiusmodi conformitas non erit relatio rei.

Possu-

Possumus tamen dicere hanc conformitatem rerum cum intellectu diuino, in recto, & ex præcipuo significato, non denotare habitudinem aliquam; sed naturam absolutam, nimirum entitatem cuiuslibet rei, quæ à supremo ente, tanquam à primo totius entitatis vberrimo fonte fuit deriuata. Minus tamē pręcipuè, & secundariò, exprimere quandam habitudinem mensurati, ad primum exemplar, & mensuram. Et eandem ratione verum non addit enti relationem aliquam tanquam præcipuè significatam; sed secundariò, & minus præcipuè: est enim in recto ens, & in obliquo relatum quoddam ad intellectum, vt in sequentibus vberius explicabimus. 3. Solutio

Quartum. Commensuratio vel conformitas est relatio quædam æqualis comparationis; sed veritas intellectus diuini non est commensuratio cum rebus creatis, ergo veritas rerum creatarum, non erit commensuratio cum intellectu diuino. Resp. verã esse propositionem, quando vnũ ex his quæ comparantur non dependet ab alio secundùm essentiam, vt euenit in conformitate similitudinis inter cignum, & niuem interueniente, quę est habitudo æqualis comparationis, eo quod neque cignus à niue; neque nix à cigno, dependeat secundùm essentiã. At quando ex his quæ commensurantur, vnum dependet 4. Argum. Solutio.

pēdet ab alio secundùm essentiam, dicimus falsam esse propositionē; quia in his non debet interuenire relatio ęqualis comparationis. Cùm igitur creaturæ dependeāt à Deo secundùm essentiam, non interueniet inter Deum, & ipsas, relatio secundùm æqualitatem comparationis.

5. Argum. Quintum. Si veritas esset conformitas cum intellectu diuino, ita vt diuinus intellectus sit regula, & mensura omnis veritatis, sequeretur neque Philosophos, qui veritatem ipsam tanquam scopum sibi consequendam proponunt, neque aurifices, statuarios, aut alios opifices, posse vlla ratione, aut rerū naturalium, aut suorum operum veritatem comparare. Quia sine regula, & prima mensura veritatis, nō potest veritas comparari, cùm ergo exemplaria, & ideæ mentis diuinæ, sint maximè occultæ, & nos lateant, si ipsæ essent primæ mēsuræ, & regulæ omnis veritatis, reuera occulta quoque esset nobis omnis veritas, quod quàm sit absurdum, non est qui non probè cognoscat; non igitur veritas erit adæquatio cum exemplaribus diuinis.

Solutio. Resp. duobus modis posse aliquid in alio cognosci; vno modo tanquam in obiecto cognito, qua ratione cognoscimus imaginem in speculo. Altero modo tanquam in principio, vel ratione cognoscendi, quo modo cognoscimus colores in lumine. Igitur

intelle-

intellectus cognoſcit veritatem in exemplaribus mentis diuinæ, non tanquam in obiecto cognito, aut ſpeculo aliquo; ſed tanquam in principio, aut ratione cognoſcendi; effluit enim ab exemplaribus diuinis, ſplendor quidam, quo illuſtratæ mentes, perſpicuè veritatem ipſam, tam in his quæ à natura oriuntur, quàm in his quę arte conſtant, intuētur. Conſpicimus igitur veritatē in exemplaribus diuinis, tanquam in primis illius menſuris, quæ quamuis vt obiecta ſunt, ſint maximè incognita, vt tamē ſunt rationes, & principia cognoſcēdi, maximè poſſunt à noſtris mentibus, conſpici. Ex his igitur colligere licebit vehementer erraſſe Aureolum, vt auctor eſt Capreo. in 1. diſt. 19. q. 3. exiſtimantem, veritatem rerum non eſſe depromendam ex habitudine earum ad intellectū diuinum. Conſtat enim & rationibus efficacißimis propoſitis, noſtram ſententiam eſſe veram, & quas aduerſus nos illæ proponit futiles eſſe, & parui momenti, vt ex traditis ſolutionibus, cuique poterit luce clarius eſſe manifeſtum.

Vide D. Tho. 3. cōtra Gent. cap. 47. explicantem hanc ſolu. accuratiſsimè, interpretantēq. D. Auguſt. docentem omnia cognoſci in rationibus æternis.

Aureolus errat.

Cap. III. Sit ne verum proprietas entis, & quid potißimè ſignificet, num entitatem, vel relationem ad intellectum.

Con-

Oncors est, & vna, Philosophorum omnium sententia, verum esse proprietatē entis, cum eoque conuerti, & reciprocari, quam vt explicemus, has constituimus assertiones. Sit prima. Verum est vera, & legitima proprietas entis. Confirmatur his argumentis.

1. Assertio.

1. Argum. Primū. Quidquid reciprocatur cum aliquo subiecto, & fluit ab eius natura, est ipsius vera, & legitima proprietas; sed verum reciprocatur cum ente, & fluit ab ipsius natura, ergo erit proprietas illius. Propo. est prespicua cōfir. Assump. Inprimis verum reciprocatur cum ente; quia omne ens est adæquatum exemplaribus mentis diuinæ, at illud nuncupamus verum, quod est adæquatū his exemplaribus. Deinde fluit ab eius natura, hac lege, vt ab ea remoueri nulla ratione queat, remanente siquidem rei natura, & entitate, debet quoq; veritas superesse, quæ nisi cum entitate aufferri nullo modo potest, vt

D. Hila. præclare. D. Hilarius. 5. de Trinitate, expressit his verbis. *Perime aquæ quod aqua est, & per id poteris abolere quod uera sit.* Secundum qua

2. Argum. ratione se habet aliquid ad entitatē, eadē se habet quoq; ad ueritatem: eadē enim est dispositio rei in entitate & veritate, vt docet Arist. 2. Meta. cap. 1. ergo verū erit vera, & legitima proprietas entis, cùm per eādem rationem

tionem per quam aliquid sit ens, sit quoque verum. Consule. D. Tho. 1. p. q. 16. art. 3. & Alex. Alen. 1. p. q. 15. membro. 2. D Tho. Alex. Alē.

Secunda Assert. Verum addit rationem aliquam, rationi entis, non tamen reipsa, sed sola ratione, ab ea distinctā. Addere rationem aliquam omnibus est exploratū. Tum quia entis, & veri, sunt diuersi cōceptus. Tū etiam; quia si nihil adderet, quando ita diceremus. Verum est ens, committeremus apertā nugationem; nomine enim subiecti, & attributi, idem secundùm rem, & rationem enuntiaremus. Hanc verô rationem non distingui secundùm rem ab ente, sed secundùm rationem, ostendimus iam lib. 2. cap. 15. agentes de proprietatibus entis in communi, repete illa quæ in eo loco conscripsimus, 2. Assertio.

Tertia assertio. Ratio quam verum addit enti, est habitudo quędā, & relatio intrinseca, ad intellectū. Hanc assertionē profitetur D. Tho. 1. p. q. 16. art. 3. Vbi inquit, Verum addere enti habitudinē ad intellectum, quēadmodum bonum addit eidem habitudinē ad appetitum, & apertius multo illam profitetur. q. 1. de Verit. art. 2. docens, ita denotare Veritatem habitudinem ad intellectum, vt si è medio auferretur omnis intellectus, illico tota ratio veritatis necessariò deberet interire. Confir. deinde. Verum transcendens est adęquatio rei ad intellectum; sed in hac 3. Assertio. D. Tho. 1. Argum.

hac difinitione includitur habitudo quędam intrinseca ad intellectum, ergo veritas, transcendens, indicabit huismodi habitudinem.

2. Argum. Præterea, verũ addit aliquam rationẽ enti; sed nullam aliam potest addere nisi hanc relationem ad intellectum, hæc ergo relatio, erit quam addit verum, rationi entis.

Consect. Vnde colligere poterimus, verum ex duplici ratione constitui, ex entitate scilicet, & habitudine ad intellectum, quemadmodum vnum ex duplici quoque ratione entitate videlicet, & indiuisione, constitui docuimus in superiori lib. Cæterùm quid verum præcipuè denotet, num entitatẽ, vel potius habitudinem ad intellectum, est maxime controuersum apud Philosophos. Quidã enim arbitrantur veritatem præcipuè, & secundùm essentiã, denotare habitudinem ad intellectum, minus tamen pręcipuè, & quasi in obliquo exprimere entitatem. Sententiam hanc profitentur Caiet. 1. p. q. 15. art. 2. Duran. in. 1. dist. 19. q. 5. & multi alij.

Quid præcipuè denotet veritas, num entitatẽ, vel relationẽ.

1. Opinio Caiet. Duran.

E contra verò alij existimant, veritatem magis præcipuè, secundùm essentiam, & in recto, significare entitatem, relationem verò ad intellectum, secundariò, & minus præcipuè, tamquam entitatis contractionem, vel limitationẽ, exprimere. Hæc opinio placuit Capreolo in. 1. distinctione. 19. q. 3. concl. 3 Soncinati in eodem. 1. & distinct. q. 4. & .6. Metaph.

2. Opinio.

Capreol.

Metaph. q. 17. Ferra. 1. Cont. Gent. capite 60. & M. Dominico Bañes 1. p. q. 16. art. 3. dubitatione vltima. Quæ opinio maximè nobis placet; atque ita vt illam explicemus, sit quarta assertio. Soncinas. Ferrar. M. Bañes.

Veritas magis præcipuè, denotat entitatem, quam relationem ad intellectum. Confir. his arg. Primũ. Veritas secundùm suam formam, & essentiam, denotat perfectionem intellectus, quemadmodum bonum, exprimit perfectionem appetitus; sed relatio secundùm suam essentiam, & vltimum actũ, non significat aliquam perfectionem: quia quælibet perfectio exprimi debet, vt natura quædam inhærens rei quæ perficitur, (perfectio enim est in perfectibili) at relatio secundùm suam essentiam, non exprimitur vt inhærẽs, sed vt referens ad terminũ, ergo veritas non denotabit relationem ad intellectum. Deinde eadem est secundùm analogiam veritas rei in Deo, & in nobis, quemadmodum cadẽ est entitas; sed veritas in Deo non significat ex præcipua ratione, aliquam habitudinem; sed entitatem absolutam, ergo neque in alijs rebus significabit relationem tanquam præcipuum significatum. Propo. est perspicua; confir. assump. Si veritas in Deo significaret ex præcipuo significato relationem; aut illa esset rei, aut rationis, at neutra esse potest. Inprimis non rei, quia si esset rei, iam essent 4. Assertio 1. Argum. 2. Argum.

Deo plures quàm quatuor relationes rei, quæ sunt paternitas, filiatio, spiratio actiua, & passiua, quod omnium Theologorũ consensui aduersatur. Deinde neque potest esse rationis. Quia relatio rationis, nullam denotat perfectionem, quemadmodum neque vllum aliud ens rationis; at veritas in Deo exprimit maximam perfectionem, quare veritas in Deo non denotabit ex præcipuo significato aliquã relationem. Rursus confirmatur testimonio D. Tho. q. 1. de veritate art. 8. in quo loco docet, veritatem rei præcipuè significare illius entitatem, addere tamẽ ipsi, habitudinem quandam æqualitatis, ad intellectum. Ad extremum proprietates demonstrabiles (è quorum numero est veritas,) magis præcipuè significant subiectũ, quàm quippiam aliud, vt 2. lib. cap. 14. & 3. cap. 9. agentes de vno, docuimus, non ergo veritas significabit præcipuè relationẽ, sed entitatem absolutam. Vnde quemadmodum in illo loco docuimus, vnum inrecto, magisq; præcipue denotat entitatem, quàm indiuisionem, ita profitendum erit, veritatẽ magis præcipuè significare entitatem, quàm relationem ad intellectum. Attamen cùm præter veritatẽ rei, detur quoq; veritas intellectus, hæc assertio non tantùm de veritate rei, sed etiam de veritate intellectus debet intelligi, vt præclare sentiunt Capre. & Soncin. in superioribus

Ita docet D. Tho. 1. p. q. 32 art. 3. cum reliquis Theologis in 1. dist. 26.

3. Argum. D. Thom.

Veritas intellectus præcipuè quoque denotat entitatem.

ribus

rib' locis. Etenim veritas intellectus, est qualitas quædã mẽtis, est enim vel species intellectilis, vel verbum mentis, (nam his duobus adæquatur rebus cognitis) at hæc duo, qualitates quędam sunt mẽtis, cùm igitur qualitas non significet ex primo eius, & præcipuo signficato relationem aliquam, neque veritas mentis illã significabit. Quare quẽadmodum scientia quæ est qualitas intellectus, in recto, & ex præcipuo significato, denotat naturam absolutam, connotans tamẽ in obliquo, & minus præcipuè, habitudinem quandam ad obiectum: pari ratione veritas mentis, in recto significabit qualitatem intellectus, & entitatem absolutã, scilicet aut speciem intellectilem, aut verbum mentis, in obliquo tamen, & minus præcipuè, significabit relationem ad res veras, à parte rei subsistentes. Vnde veritas rei, erit entitas cũ habitudine ad intellectũ, præcipuè diuinũ. Veritas verò intellectus, erit entitas cum habitudine ad res veras. In quibus diffinitionibus, entitas continetur in recto, relatio vero in obliquo.

Cap. IIII. In quo dissoluuntur quædam argumenta aduersus superiora.

Erum quia non sat est veritatem explicasse, nisi simul argumentis quæ obijci possunt fuerit satisfactum, dissoluenda erunt in hoc cap. nonnulla argumenta aduersus superiora, ex quibus sit hoc primum. Ens tantum dicitur de his quę sunt, verum autem dicitur quoq; de his quæ nō sunt, nā intellectus verę apprehendit nō ens, non esse, & enuntiat, non ens, non esse, in secunda eius functione, ergo verum non reciprocabitur, neq; erit proprietas entis. Confir. conse. Quia proprietates non debent latius patere, suo proprio, & adæquato subiecto. Resp. inprimis nos non loqui de omni veritate, quando illam facimus proprietatē entis, sed de sola veritate rei, quæ sola est transcendens; vnde quamuis veritas composita, vt est veritas enuntiationis, etiam ambiat non entia, simplex tamen, quæ est veritas rei, & transcendens, de solo ente potest enuntiari, & sola ea quæ sunt, possunt esse vera huius generis veritate. Præterea dicimus, non entia non apprehendi ab intellectu, vt non entia sunt, & sub ratione non entis, sed sub ratione entis. Vnde quemadmodum obiectum appetitus non tantum est bonum, sed apparens bonum; ita quoque obiectum intellectus, non tantum erit illud quod est verum ens, sed etiam illud quod apparet ens.

1. Argum.

Solutio 1.

Solutio 2.

ens. Quemadmodum ergo verum se diffundit ad non entia, ita & ratio entis se diffundet ad illa. Neque hinc colligitur non ens esse ens, sed non ens apprehendi sub ratione entis.

Secundum. Si verum esset proprietas entis, ita vt diceretur de omni ente, sequeretur eandem rem posse simul esse veram, & falsam; hoc autem est absurdum, ergo verum non erit proprietas entis. Confir. propo. Falsitas reperitur in rebus, ergo si verum quoq; de eisdem diceretur, idem simul esset verũ, & falsum. Resp. negando proposi. Ad confirmationem dicimus, in rebus nullam reperiri falsitatem, cùm tales sint omnes, qualia sunt exemplaria diuina, ex quorum conformitate debet veritas postulari. In enuntiatione autem reperitur falsitas, quæ veritati compositæ aduersatur. At veritas composita, non est proprietas entis, sed altera simplex, quæ in rebus reperitur, vnde non colligitur idem simul esse verum, & falsum. 2. Argum. Solutio.

Tertium argum. Verum reciprocatur cũ ente, & est idem cum eo; sed ens non denotat intrinsecum ordinem, & relationem ad intellectum, ergo verum non denotabit intrinsecam relationem ad illum. Resp. negãdo consequentiam; quia sufficit distinctio rationis ratiocinatæ, inter ens, & verũ, ad hoc vt aliquid enuntietur de vno, quod non di- 3. Argum. Solutio.

citur de altero. Quemadmodum sufficit distinctio rationis inter ens, & vnum, vt dicamus aliquid dici de vno, quod non enuntiatur de altero; nam de vno secundum essentiam enuntiatur indiuisio; quæ non enuntiatur de ente sub propria ratione.

4. Argum. Quartum. Veritas rei diffinitur adæquatio rei ad intellectum. Intellectus verò, adæquatio intellectus ad rem; sed adęquatio denotat formaliter in recto, & magis præcipuè relationē, ergo veritas quoq. tā rei, quā intellectus, significabit magis præcipuè, & in recto, relationē ad intellectū.

Solutio. Resp. diffinitiones propositas ita esse intelligēdas. Veritas rei est adæquatio, idest, est res adæquata intellectui. Et veritas intellectus est adæquatio, idest, est cōceptus, vel similitudo adęquata rebus, in quibus diffinitionibus, vel res ipsę, vel conceptus in recto, & magis pręcipuè exprimuntur, & non relationes, vel habitudines.

5. Argum. Quintum. Illa sunt relata quibus adaptantur proprietates relatorum, sed veritati intellectus, quæ constituta est in enuntiatione interiori, vel in compositione, & diuisione, adaptantur proprietates relatorum, ergo hęc saltim veritas magis præcipuè, & secundùm essentiam denotabit relationem, quàm entitatem. Confir. assump. Proprietas est relatorum, vt ipsa mutentur ad solam

alterius

alterius mutationem; sed oratio vera mutatur in falsam, ad solam mutationẽ rei significatæ, vt hæc oratio, Socrates sedet, quę vera est, ipso sedente, si deinde non sedeat, est falsa, ad solam ipsius mutationem, vt auctor est Arist. in Categorijs, cap. de substantia, ergo orationi veræ conueniet proprietas relatorum. Resp. falsam esse assump. Ad confirm. verò dicimus in relatis formaliter sumptis ita euenire, vt vno mutato, & alterum quoque mutetur, per solã alterius mutationem. At in oratione vera, res non ita sese habet, nam quamuis eadem oratio secundùm materiam, mutetur de vera, in falsam, ad solam alterius mutationem, eadem tamẽ secundùm formam, nulla ratione potest mutari, vnde si res mutatur, & ipsa quoque debet formaliter mutari, & ita hæc oratio Socrates sedet, quæ vera est, eo sedente, si deinde non sedeat, est falsa, non per solam mutationem rei, sed per mutationem formalem quæ in ipsa est effecta, vnde non erit vna, sed duplex oratio, secundùm formam. Solutio.

Cap. V. Num veritas sit ens rei, vel rationis.

Opi. Duran.

DVrandus vir acutus, Philosophus, & Theologus eruditissimus. 1. lib. sentent. dist. 19. q. 5. & 6. arbitratur veritatē esse ens rationis; cuius sententiam vt explicemus erunt altius ipsius fundamēta, quibus ille vtitur ad hanc quęstionem explicandā, repetenda. Constituit igitur esse duo genera attributorum quæ de rebus enūtiantur, quædam quæ ipsis competunt beneficio intellectus, vt sunt genus, & species, subiectum, vel attributum. Alia vero, quæ eis conueniunt aparte rei, præter omnem operationem intellectus, vt homini conueniunt candor, atror, & capacitas disciplinæ. Cēset itaque veritatem esse recēsendam inter attributa primi generis, quæ tantum enunciantur de rebus, beneficio intellectus. Verū vt hanc rem facilius explicet, annotat iterum veritatis rationem in eô esse constitutam, nimirum, vt aliqua res apprehensa per intellectum, non tātum in simplici apprehensione, sed etiam in compositione, & diuisione, asserente, & iudicante, sit conformis, & adæquata, sibi ipsi, vt existit aparte rei. Verbi gratia veritas huius enuntiationis, homo est risibilis, sita est in conformitate quam obtinet homo apprehensus per intellectū, ad se ipsum existentem aparte rei. Vnde colligit veritatem esse ens rationis. Et enim si veritas con-

constituta est in huiusmodi cōformitate, eiusdem rei, ad se ipsam, in intellectu, & aparte rei existentem, & hęc conformitas, sit ens rationis, tum quia est eiusdem ad seipsum, inter quæ extrema, sola relatio rationis potest interuenire. Tum præterea; quia habet esse beneficio intellectus, at quæ habēt esse illius beneficio, entia rationis dicuntur. Hanc sententiam amplexi fuerunt Herueus Quodlib. 3.q.1.& Soncinas.6.Metaph.q.16. Herue. Soluti.

Horum tamen præstantissimorum virorum sententia, si in vniuersum, & in communi, de ueritate intelligatur, constare nullo modo potest. Primo. Quia veritas est maxima perfectio intellectus; atquod solū ens rationis denotat, quam quæso poterit intellectui perfectionem conferre? Deinde amota quauis intellectus cōsideratione, cælum, elementa, & quæ ex illis cōflantur, sunt vera, veritate rei, & transcendenti, sunt enim entia, quamobrē erunt vera, quibus enim aparte rei competit natura subiecti, debet quoq; proprietatis ratio cōuenire; at ens rationis tantum adaptatur rebus ope, & beneficio intellect⁹, vt ijdē auctores ingenuè profitentur, veritas igitur in vniuersum, & in communi, vt omnem veritatem amplectitur, non erit ens rationis. Impugnatur opinio Duran. 1.Argu. 2.Argu.

Reiecta itaq; hac opinione aliorum Philosophorum, præsertimq; Thomistarum vestigijs inherentes, his assertionibus propositam quæstionem Ferrari 1. cont. Gēt. cap.60.

Iauellu. in tracta. trāscend. cap. quinto, Sócī. 6. Metaph.q. 17. quamuis in q. 16. cum Herueo, & Durando consentiat & m. Bañes 1.p.q.16.ar. 1.

stionem diffinimus. Sit 1. Relatio conformitatis naturæ diuinæ ad intellectum diuinum in qua est constituta ratio veritatis, est relatio rationis. Ratio huius assertionis est perspicua. Quia si huiusmodi relatio non esset rationis, proculdubio esset rei, cum omnis relatio aut sit rei, aut rationis; atqui hoc est omnino falsum. Primo, quia inter intellectū. et naturam diuinam non intercedit distinctio rei, at relatio rei tantum intercedit inter extrema reipsa distincta. Secundo. Quia si esset huiusmodi conformitas relatio rei, darētur in deo præter quatuor illas relationes, nimirum paternitatem, filiationem, spirationem actiuā, et spirationem pasiuā, alia relatio rei, quod omninum Theologorum cōsensui aduersatur. Præterea neq. conformitas intellectus diuini cum rebus creatis pōtest esse relatio rei. Nam si esset relatio rei, Deus dependeret a creaturis, & enim in relationibus rei, vnum extremum ab altero dependet. Deinde relatio mensuræ ad mensuratū, nō est rei, sed rationis, cū igitur hęc conformitas intellectus diuini, sit relatio mensuræ ad res mēsuratas, nō erit rei, sed rationis.

1. Arg.

2 Arg.

2. Assertio.

2. Assertio. Relatio cōformitatis, & adæquationis inter creaturas, & intellectum diuinū, est relatio rei. Confir. Hæc relatio est mensurati ad mēsurā; quia tales in se sunt creaturę, qualia sunt exemplaria mentis diuinæ, sed re-

latio

latio mensurati, ad mensuram ex parte men surati est relatio rei, vt auctor est Arist. 5. Metaph. cap. 15. constituens hæc esse relata tertij generis, & ordinis, ergo hæc erit relatio rei.

3. Assertio. Relatio adęquationis rerũ ad intellectum creatum speculatiuũ, est relatio rationis. Confir. hæc relatio, est mensuræ ad rem mensuratam; quia intellectus spe culatiuus à rebus mensuratur; sed mensura sola relatione rationis refertur ad rem mensuratam, ergo hæc relatio erit rationis. Diximus autem ad intellectum speculatiuum; quia si ad intellectum practicum referãtur, relatio adæquationis ex parte earum, erit relatio rei, vt relatio adequationis inter res artificiatas, & intellectum artificum, qualis est relatio statuæ, ad intellectum statuarij, est relatio rei. Nam res artificiatæ dependent ab intellectu artificis, & mensurãtur ab eo, quare referẽtur relatione rei, eo modo quo aliæ res mensuratæ referuntur relatione rei, ad suas mensuras. 3. Asser.

Quarta assertio. Relatio adæquationis intellectus speculatiui, cum rebus, est relatio rei. Hæc assertio est perspicua. Quia intellectus speculatiuus mẽsuratur, & depẽdet à rebus, quare referetur ad eas relatione rei. Diximus intellectus speculatiui, quia si loquamur de intellectu practico, non referetur ad res 4. Assert.

rela-

relatione rei, sed rationis, eo quòd hic intellectus est mensura rerum, & minimè dependet ab eis.

Cap. VII. In quo rationes aduersus superiora dissoluuntur.

ON desunt tamen Durando argumenta, quibus confirmet suam opinionem, nostramq; labefactet, quibus erit in hoc capite satisfaciendum. Primũ
1. Argu. est Petitum ex testimonio D. Tho. q. 21. de Verit. art. 1. in quo loco docet, verum, & bonum, solam relationem rationis addere enti, quod nos in superioribus passim docuimus, iam ergo veritas in propria, & peculiari ratione, erit ens rationis, & nullius veritatis
Solut. adæquatio, esse poterit relatio rei. Resp. de ratione veritatis transcendentis esse duo hęc, inprimis vt res quę a parte rei subsistũt, vel natæ sunt subsistere, sint adæquatæ exemplaribus diuinis. Deinde vt sint natæ, & aptæ, efficere in intellectu creato, rectã suæ naturæ comprehensionẽ, vt docet D. Tho. q. 1. de verit. art. 2. si primam rationẽ contemplemur sunt mensuratæ; si vero alteram expectemus, sunt veræ mensurę, & ita in prima ratione referentur relatione rei, in secunda vero

da vero relatione rationis. Igitur D. Tho. constituens veritatem transcendentem addere enti solam relationem rationis, intelligi debet de veritate secundo modo, in habitudine ad intellectum creatum, non autem de veritate in habitudine ad intellectum diuinum, qua eadem ratione intelligenda sunt ea, quæ docuimus in superioribus.

Secũdũ. Arg. Relatio eiusdẽ ad seipsum, est relatio rationis, sed veritas significat relationẽ eiusdẽ ad seipsum, ergo erit relatio rationis. Prop. est perspicua. Confir. Assump. veritas nihil aliud est, quam esse quod est a parte rei, esse sibi adequatũ ea ratione qua est in intellectu, hoc autẽ nihil aliud est quã relatio eiusdẽ ad seipsum, ergo veritas significabit relationem eiusdẽ ad seipsum. Resp. falsam esse assump. Ad confir. dicimus, falsum quoq. esse veritatem esse conformitatẽ eiusdẽ ad seipsum, sed est illa, conformitas rei ad intellectum, aut intellectus ad rem, non vt intellectus est, sed vt afficitur similitudine, aut impressa, aut expressa, rei intellectæ. 2. Arg. Solut.

Tertiũ. Ens rationis est illud quod cõsequitur rem vt habet esse obiectiuè in intellectu, quemadmodũ docuimus lib. 1. cap. 4. sed veritas cõsequitur rẽ vt habet esse obiectiue in intellectu; etenim ex eo quod aliquid concipitur, vt in se est, sequitur veritas in intellectu, ergo veritas erit ens rationis. Resp. Propositio- 3. Arg.

positionem esse veram, si illud quod consequitur rem vt habet esse obiectiuè in intellectu; ita sit in intellectu obiectiuè, vt non sit in eo subiectiuè, vt sunt notiones generis, & speciei. Si vero quod est obiectiuè, fuerit etiã in eo subiectiuè, dicimus illam esse falsam; quia quod in heret intellectui, & est in illo tãquam in subiecto, est ens rei, nam inhęrere solum potest accidentibus rei adaptari. Cũ igitur veritas intellectus ita consequatur rẽ vt est obiectiuè in intellectu, vt sit etiam in eo subiectiuè, est enim illa similitudo impressa, aut expressa rei, menti in herens, quãuis consequatur rem vt habet esse in intellectu, erit ens rei.

4. Argu. Quartum. Si veritas esset ens rei, spectaret ad Metaphysicum ad quem spectat agere de omni ente rei, agere quoq. de veritate, sed hoc aduersatur Arist. 6. Metaph. cap. 3. docenti ens verum, excludendum esse a consideratione Metaphysici, ergo verum non erit ens rei. Resp. Cum Soncinate, non esse excludendam omnem veritatẽ à prima Philosophia; sed illam solum, quæ est in enuntiatione; hanc autem cum sit relatio signi, ex hominum instituto prouenientis, libenter fatemur esse relationem rationis. Lege alias solutiones apud Iauel. & Aquariũ. 6. Metaph. q. vltima, explicantes quã ratione ens verũ excludi debeat à consideratione Metaph.

6. Metaph. q. 17. ad. 1.

CAP.

Cap. VII. Num veritas sit in rebus, vel in solo intellectu.

ERVM & in intellectu, & in rebus reperiri, cuilibet qui leuiter etiam manu Arist. euoluerit, poterit satis esse perspicuum, profitetur enim ille varijs in locis, veritatem, & in rebus, & in intellectu reperiri. In primisq. in intellectu reperiri, constare poterit ex lib. 6. Metaph. cap. 3. in quo loco constituit verũ, & falsum, esse in intellectu, bonum verò, & malum in ipsis rebus. Deinde esse illud in ipsis rebus ex innumeris propèmodo locis colligi poterit, nã in categorijs cap. de substã. & in post categorijs cap. de priori docet, ex eo quod res ste, vel non est, orationem vocari veram, vel falsam. Præterea. 4. Meta. cap. 5. contra Protagoram inquit, nõ ex eo res esse veras quia nobis veræ apparent, sed potius ita nobis apparere, quia in se veræ sunt. 9. etiã Metaph. cap. 12. constituit, hominem esse candidum, esse verum, non quia nobis ita videatur, sed potius quia candidus est. Et 2. lib. Metaph. cap. 1. profitetur eandem esse dispositionem rei in veritate, quæ est in entitate, in quo loco, & in alijs recẽsitis, apertè testatur Arist. veritatem in rebus reperiri.

Arist.

Cum

Cum igitur hæc ita sese habeant, disceptatio est inter celebres Philosophos, sit ne veritas in rebus formaliter, & secundum essentiam, vel potius sit in illis tamquam in caussa, & fundamento, in intellectu autem sit, secundum essentiam, & formaliter.

Opinio cō munis veterum.

Fere enim omnes constituunt, veritatem in rebus esse tamquam in caussa, & fundamēto, in intellectu verò, secundum essentiā, nā habet se eo modo quo vniuersum quod est in rebus tamquam in fundamento, in intellectu verò est secundum essentiam, & formā. Sententiam hanc amplectūtur. D. Tho. 1. p. q. 16. art. 1. & 2. q. 1. de verita. art. 2. lib. 1. sententiarum dict. 19. q. 5. art. 1. Durand. in eodem primo, & dist. q. 5. & 6. Aegidius. q. 10. Capreol. q. 3. Soncinas. 6. Metaph. q. 16. & Flandren. q. 13. art. 2. Scot. q. 3. Iauel. in tract. de transcen. cap. 5. Non nulli tamen ex resentioribus in ea sunt opinione vt existiment, veritatem non solum in intellectu, verum etiam & in rebus, formaliter reperiri.

D. Tho. Durā. Aegidi. Capreo. Sōci. Flandren. Scotus, Iauel.

Cæterū vt hanc cōtrouersiam explicemus, reuocanda sunt ad memoriam eà quæ de veritate fuerunt in superioribus constituta, veritatem scilicet, quandam esse rei, vel transcendentem, & alteram intellectus, quæ est vera comprehensio ipsius, circa suum obiectum. Præterea annotandum est ex D. Tho. q. 1. de veritate. art. 2. veritatē rei posse

D. Tho.

conferri

conferri, vel cum intellectu diuino, vel cum intellectu creato, ad vtrumq; enim intellectum debet illa referri, ad diuinum, vt illius exemplaria immittetur, & ad humanum, vt veram de se, in ipso generet comprehensionem.

Sit igitur. 1. Assert. Veritas intellectus, non est in rebus, sed in solo intellectu. Hæc assertio est perspicua; quia vera comprehensio obiecti, quæ est veritas intellectus, in solo intellectu formaliter, & secundum essentiam reperitur. 1. Assertio

Secunda. Assertio. Si loquamur de veritate rei, in habitudine ad intellectũ creatum, non repititur in rebus formaliter, & secundum essentiam, sed tantũ tamquam in caussa, fundamento, & vt dicunt materialiter. 2. Assertio. 1. Arg.

Confir. Res ex eo dicuntur veræ in habitudine ad intellectum humanum, vel aliũ creatum, quia sunt natæ efficere veram sui comprehensionem in ipso, hoc autem nihil aliud est, quam esse caussam veritatis in intellectu existentis, erit ergo veritas in rebus tamquam in caussa, & fundamento. Deinde eo modo se habent res ad intellectum, quo pomum se habet ad sanitatem; vt omnes Philosophi docent; Sed pomum tantum est sanum quia est caussa sanitatis, ergo & res tantum dicentur veræ, quia sunt caussæ veritatis, quæ est intra mentem. Et hac ratione in- 2. Argu.

telligi debet Arist. in locis in principio capitis propositis, quādo inquit orationē esse veram, quia res est, vel non est, & enim illa dictio, quia, tantum denotat caussam efficientem; nam ex eo quod res est, vel non est, tāquam ex causa efficiente, oritur veritas orationis, tam mentis, que vocis.

Ex hac assertione colligimus, res hac ratione sumptas, esse veras extrinseca denominatione; & enim denominantur veræ, a veritate alteri subiecto in herente; scilicet, a ueritate existente in intellectu. Quare quemadmodum agens, denominatur agens, extrinseca denominatione; ab actione a se fluente, quæ recipitur in passo tamquam in subiecto: pari ratione, res dicuntur veræ extrinseca denominatione, à veritate fluente ab ipsis, quæ recipitur in intellectu tamquam in subiecto.

3. Assertio. Tertia Assertio. si res referantur ad intellectum diuinum, & increatum, veritas rei

1. Arg. in ipsis rebus reperietur, formaliter, & secū dum essentiam. Confir. Veritas rerū in habitudine ad intellectum diuinum, nihil aliud est quam adæquatio earum cum exemplaribus. & ideis diuinis; sed huiusmodi adæquatio, est secundum formam, & essentiam in rebus creatis, ergo veritas rerum in habitudine ad intellectum diuinum, erit formaliter,

2. Argu & secundum essentiam, in ipsis rebus. Rursus, omnes res naturales comparantur ad intelle-

tellectum diuinum, eo modo quo res quæ fiunt ab arte, comparantur ad ipsam artem; sed res artificiosæ, sunt adæquatæ formaliter, & secundum essentiam, intellectui artificis; quæ adæquatio ad huiusmodi intellectum, in ipsis est, ergo adæquatio rerum naturalium ad diuinum intellectum, erit in ipsis rebus, & ex consequenti, erit veritas formaliter, & secundum essentiam. Quare cum veritas transcendens potissimè peti debeat ex habitudine rerum ad intellectum diuinũ, vt docuimus in cap. 2. huius libri sit. 2.Arg.

Quarta assertio. Veritas transcēdens, formaliter, & secundum essentiam, reperitur in ipsis rebus. Confir. His arg. primum veritas transcendens, est adæquatio rerum cum intellectu diuino; sed hæc adæquatio, vt constat ex superiori assertione, reperitur formaliter in rebus, ergo & veritas transcendens, reperietur formaliter in illis. Secūdo. Veritas cōsequitur naturã entis, cum sit illius proprietas, ergo eadē ratione competet rebus, qua illis competit ipsum ens, sed ens competit ipsis rebus, (vt homini verbi gratia, aut leoni) à parte rei, extra omnem operationem intellectus ergo & veritas conueniet eisdē à parte rei. Prĳterea eadē est ratio veritatis, & aliarum proprietatum entis; sed aliæ proprietates, vt vnum, & bonum, conueniũt rebus à parte rei, ergo verũ cōueniet 4.Asser. 2.Argu. 3.Arg.

quoq; eisdem aparte rei.

Ad hæc eo modo se habet intellectus diuin⁹ adveritatē rei, quo se habent res, ad veritatē intellectus humani, nam quemadmodū res sunt mēsuræ veritatis intellectus humani, & veritas deriuatur ab eis; ita quoq; diuinus intellectus, ratione suorum exemplarium, est mensura rerum, & veritas rerum fluit ab illis exemplaribus; sed verū quod fluit à rebus in intellectū, est formaliter, & secūdum essentiam in intellectu, ergo verum quod fluet ab intellectu Diuino in res creatas, erit formaliter, & secundum essentiam, in ipsis rebus; atqui hoc est verū transcendens, ergo veritas trāscendens erit secundum essentiam, in ipsis rebus. Annotādum est tamen, hoc esse intelligendum tamquam in subiecto, nam cum duobus modis posit esse veritas in aliquo, aut tamqnam in subiecto; aut tamquam in termino, veritas transcendens est in rebus tamquam in subiecto, qua ratione intelligi debet assertio proposita, in intellectu autē (præcipuè diuino) est tamquam in termino; quia terminus relationis quæ includitur in veritate, est intellectus.

Obserua.

Cap. VIII. In quo quædam Argumenta dissoluntur.

Potue-

Oterunt tamen illa quæ nunc proximè docuimus, his argumentis impugnari. Primum est petitum ex Arist. in eo loco quem proposuimus, ex lib. 6. Metaph. cap. 3. bonum, & malum, sunt in rebus, verum, autem & falsum, in intellectu. Tum etiam D. Tho. in innumeris propemodum locis, profitetur verum secundũ essentiam, & formaliter, in solo intellectu reperiri, in rebus vero solum secundum caussam, & tamquam in fundamento, iam ergo veritas in solo intellectu reperietur, secundũ essentiam. Resp. Arist. & D. Tho. intelligẽdos esse, de veritate coniuncta intellectus, non autem de veritate simplici rerũ, vel de veritate transcendenti, illa enim prior in solo intellectu constitui debet, hæc verò posterior in rebus reperitur. 1.p.q.16. art.1. & 2. & q.1. de verit.art.2 Solut.

Secundum. Argumentum eò differunt intelectus, & appetitus, quod appetitus fertur in res ea ratione qua sunt à parte rei, trahitur enim ab ipsis, intellectus verò fertur in res ea ratione qua in ipso continentur, nam trahit res ad se, per quasdam earum imagines, & similitudines; sed intellectus fertur in verum tamquam in obiectum, ergo verum in solo intellectu reperietur. Resp. Non ita esse intelligendũ discrimen traditũ inter intellectum, & appetitum, quasi appetitus fe- 2. Argum. Solut.

ratur in res à parte rei subsistētes, intellectus vero nullo modo feratur in eas, hoc enim falsum est, cum intellectus res ipsas, quæ à parte rei subsistunt, contempletur. Sed ita intelligi debet discrimen. In appetitu vnicus tātū illius terminus reperitur, qui est, id quod est, à parte rei, est enim illius terminus bonū, at bonum, in ijs tantum quæ existunt, vel nata sunt existere, reperitur. In intellectu verò duplex est termin⁹, interior, & exterior, proximus, & remotus. Interior, & proximus, est verbum amente genitum, in quo res quæ à parte rei subsistunt, tamquam in speculo quodam splendent. Exterior verò, & remotus, sunt ipsæ res à parte rei existentes, vt sese offerunt cognoscendę intellectui, per suas imagines, & species. Igitur cū terminus, & obiectum appetitus, sit bonum, quod solis rebus existentibus adaptatur, ille proculdubio ferri debet extra se, ad res quę sunt à parte rei. At cum terminus intellectus proximus, & intrinsecus; sit verbum mentis, intellectus feretur ad ea quæ sunt intra se. Ex hoc tamen non sequitur omnem veritatem esse in intellectu, sed solam eam quæ indicat adæquationem intellectus ad res, vel veritatem mentis. Præterea assump. huius arg. est quoq. falsa; quia obiectū intellectus non est verū, sed ens. Verū autē est cōditio, obiecti & entis, eo quod ad apprehensionem intelle-

tellectus, consequitur, rem esse adæquatam intellectui, & intellectum esse rebus adęquatum, in qua adæquatione vtriusq; veritas consistit. Et ita ante nos alij viri præstantissimi tradiderunt, vt Caiet. 1.p.q.16.art.3. Capreol. 1. senten.dist. 19.q.3 ad 1.Herue. & Sco.1.sentē.dist.3.q.3.& 6. Metaph.q.3. Caiet. Capreo. Sco.

Tertium argumētum. In habitudine ad intellectum diuinum, creaturæ sunt veræ, quia representat veritatem exemplarium diuinorum, sunt enim imagines, & adumbratæ quædam illorum similitudines, erunt ergo veræ in significando; sed quod est verum in significando non est verum formaliter; quemadmodum quod est sanum in significādo (vt est vrina) non est sanum formaliter, ergo creaturæ in habitudine ad intellectum diuinum, non erunt verę formaliter. 3. Argu.

Resp. Creaturas in habitudine ad intellectum diuinum, esse veras vtroq; modo, & formaliter & in significando; quemadmodum etiā sunt bonæ vtroq; modo, in habitudine ad bonitatem diuinam. Assump. igitur falsa est, si de omni signo intelligatur, nam aurora, vel crepusculi matutini, (quando scilicet sol per signum integrum Zodiaci, vel per triginta gradus, in quos quodlibet signum est distributum, abest à nostro horizonte) sunt splendidi formaliter, qui tamen indicant futurum solis splendorem. Et ita creaturæ erunt ve- Solut.

 ræ for-

uæ formaliter, cum inse contineant formalē adæquationem ad exemplaria diuina; & in significando, quia nobis indicant eorundem exemplarium veritatem.

Cap. VIIII. Sit ne veritas intellectus, in sola ipsius compositione, & diuisione.

Væstionem quam in hoc cap. explicandam proponimus, luculenter satis disputant D. Tho. 1. p. q. 16. art, 2, q. 1. de Veritate. 1. lib. de interpretatione lec. 3. & in alijs multis locis, Caiet. in commentarijs, in locum propositum ex 1. p. & Ferrariensis. 1. Cont. Gent. cap. 59 ex quorum limpidissimis fontibus, ea omnia hauriemus, quæ huic quęstioni explicandæ acommodata esse videbuntur. Vt igitur illā diffiniamus, animaduertendum est in primis tres esse (inter alias) functiones intellectus patibilis. Prima est simplicium apprehensio. Secunda est, apprehensio rerum compositarum, vt est apprehensio, qua apprehendimus hominem esse animal capax disciplinę. Tertia est iudicium, quo medio iudicamus sint ne ita res à parte rei, vt eas esse per intel

D.Tho.

Caiet.

Ferra.

lectum apprehendimus. Annotandum est secundo, duobus modis posse esse in aliquo veritatem, aut tamquam in subiecto, cui inhereat; aut tamquam in cognoscente ipsam: Alij dicunt veritatem sumi posse duobus modis, aut materialiter, aut formaliter; sumitur materialiter, ea ratione qua est in aliquo tamquam in subiecto. Sumitur verò formaliter, ea ratione qua est in aliquo tamquā in cognoscente. At Caiet. & alij ipsum immitati distingunt veritatem, in veritatem in actu signato, & in actu excercito. Veritas in actu signato, est illa quæ actu reflexo cognoscitur, vt veritas est, & apprehenditur sub ratione veritatis, nimirum sub ratione cuiusdam adæquationis ad res cognitas, exprimiturque hoc nomine, Veritas. At veritas in actu exercito, est quælibet cognitio quę adequatur rebus, vel in qua exercetur adæquatio ad res ipsas, quamuis non sit illa cognita ab intellectu. Vt quando ita proferimus, homo est animal, hęc nuntiatio, est vera in actu exercito, quia ita est à parte rei vt exprimitur per ipsam, quamuis intellectus non feratur in eā actu reflexo, neq; cognoscat ipsam, vt conformem, & adæquatam, homini à parte rei. Caiet.

His igitur animaduersis, sit prima Asser. Veritas in actu exercito materialiter, aut tā quam in subiecto, in sensibus reperitur. Cō- 1. Assert.

 fir. Hæc

fir. Hęc assertio in primis apertissimis testimonijs Arist. qui illam expresse profitetur 2. de anima cap. 5. docens sensus ita esse veros circa proprium obiectum, vt circa illos decipi nullo modo possint. & 3. de anima cap. 6. constituit visum esse verum circa colores. Tum etiam. 4. Metaph. cap. 5. perspicuis satis verbis docet, atque constituit, sensus veros esse, in proprijs obiectis cognoscendis. Præterea. Sensus informatus specie sensili rei obiectæ, est illi adæquatus, & cõformis; sed veritas nihil aliud est quam adæquatio, & conformitas facultatis cognoscendi, ad rem cognitam, ergo in sensu reperietur veritas, tamquam in subiecto, & in actu exercito.

Cõsule D. Tho. lec, 3. 1. lib. de interpretatione, & q. 1. de veritate, art. 9.

1. Argu.

2. Asser.

Secunda. Assertio. Hæc eadem veritas reperitur in intellectu, in prima illius apprehensione. Confir. Ex Arist. qui 3. de anima cap. 6. & 5. lib. Metaph. cap. vltim. docet duplicem esse veritatem, vnam simplicẽ quæ est sita in simplici rerum apprensione; & alteram coniunctam, quæ est constituta in cõpositione, & diuisione, cõstare igitur perspicue poterit, in simplici rerũ apprehẽsione, dari veritatẽ. Deinde intellectus in simplici rerũ apprehẽsione, est adæquatus, & cõformis rebus cognitis, cũ igtiur veritas significet huiusmodi adæquationẽ, veritas proculdubio reperitur in prima functione intellectus.

1. Argu.

Tertia

Tertia. Assertio. Veritas eiusdem generis, scilicet in actu exercito, & tãquam in subiecto, reperitur etiam in apprehensione coniuncta rerum, vt pote in compositione, & diuisione earum. Hæc assertio ex superioribus est perspicua. Quia in hac operatione intellectus, reperitur adæquatio intellectus ad res, non minus quam in prima, quare si in prima propter hanc rationem reperitur veritas, & in secunda quoque debet reperiri. Accedit etiam ad hanc assertionem suadẽdam, diffinitio. D. August. in lib. de Vera religione. Veritas est qua ostẽditur idquod est, at id quod est ostẽditur in hac apprehẽsione cõposita intellect⁹, ergo in illa veritas reperietur. Rursus Arist. 9. Metaph. cap. 12. lib. 3. de anima cap. 6. constituit, dari veritatem cõpositam, quæ non in alia quam in hac operatione intellectus potest reperiri, cuius munus est, res componere, & diuidere, & 6. Metaph. cap. 3. profitetur veritatem, & falsitatem, in compositione, & diuisione contineri, quod multo antea, in præfatione lib. 1. de interprætatione proposuerat. His verbis. *Verum enim, & falsum, coniunctione, & disiunctione rerum, omne consistit.* Erit igitur in compositione, & diuisione intellectus veritas. Ad hæc, ex vocibus significantibus, tamquam ex interprete quodã, colligere possumus, actiones intellectus; quia voces sunt signa earum

actionũ,

3. Assertio. 1. Argu. 2. Arg. Cap. 36. 3. Argu. 4. Argu.

actionum, quæ in mente retinentur; sed in enũtiatione quæ exprimit nobis hanc actionem intellectus, reperitur veritas, vel falsitas vt in hac enuntiatione, sol est astrum cuius lux diffussa per aerem efficit diem, reperitur veritas. & in hac altera, sol non est astrũ splẽdidum, reperitur falsitas, ergo in compositione, & diuisione intellectus, veritas reperietur. Ad extremum omnes Philosophi in hac re summè conueniunt, cum in alijs multis, interse dissideãt, vt videre licet apud D. Tho. 1. p. q. 16. art, 2. & apud illius interpretes in hoc eodem loco, tum et iam apud reliquos Theologos in 1. dist. 19. & apud Metaph. 6. lib. cap. 3. erit igitur verissima assertio.

5. Argu.

D. Tho. & q. 1. de verita. art. 3. Duran. q. 5. & 6. herueus. quodlibeto 3. q. 1. & Flandren. 6. Metaph. q. 13 art. 3.

4. Asser.

Quarta. Assertio. Veritas in actu signato, formaliter, & tanquam in cognoscente, in solo iudicio intellectus, quo iudicamus res apprehensas, in alijs functionibus, ita in se esse, vt apprehenduntur, continetur. Cõfir. Cognoscere veritatem in actu signato, vel quod idem est cognoscere veritatem secundum formam, & vt veritas est nihil est aliud, quam cognoscere adæquationem, & conformitatem, interuenientẽ inter res cognitas, & intellectum cognoscentem, ita vt tales esse res conspiciamus, quales cognoscuntur esse, & tales in se sint, quales intellectus esse cognoscit, atqui hoc sine iudicio intelle

ctus

ctus fieri nullo modo poteſt, & enim cognoſcere hoc ita eſſe, vt apprehēditur, & ita apprehendi vt in ſe eſt, actus eſt iudicij, ergo veritas tamquam in cognoſcente, formaliter & in actu ſignato, in hac ſecunda functione intellectus, quæ eſt iudiciū reperietur. Quare cum in ſenſibus nō ſit huiuſmodi iudiciū, neq; in prima actione intellectus, aut in ſecū da, in apprehenſione compoſita, in his facultatibus, ratione harum actionum, non inerit veritas in actu ſignato, & ſecundum formā. Confecta. Vt interim ommittamus in ſenſibus ob aliā rationem, ſcilicet; quia non poteſt in ipſis dari actio reflexa; non poſſe huius generis veritatem reperiri, quæ ſine actione reflexa, conſtare nullo modo poteſt.

Cap. X. In quo diſſoluntur argumenta, aduerſus ſuperiora.

Aec tamen quæ in ſuperiori capite fuerunt à nobis veriſſime conſtituta, poſſunt nō nullis argumētis impugnari, quibus anteq; hinc abeamus, erit occurrendum.

Primum. Argumentum, eſt petitū ex varijs teſtimonijs Ariſt. & D. Tho. in quibus docent veritatem, & falſitatem, non in ſimplici

1. Arg. petitum ex testimonijs Arist. & D. Tho.

plici rerum apprehensione, sed in compositione, & diuisione esse constitutam. Arist. enim ità illud profitetur In præfatione libri de interpretatione, 6. lib. Metaph. cap. vltimo, & 3. de anima cap. 6. Et D. Tho. ita etiam nobis conscriptum reliquit. 1. p. q. 16. art. 2. quæstio 1. de verit. art. 3. & 1. contra Gent. cap. 59. ergo veritas non erit constituta in simplici rerum apprehensione, vt docuimus. Resp. Arist. & D. Tho. intelligendos esse de veritate tamq; in cognoscente, vel formaliter, aut in actu signato, ita enim tantum est in intellectu componente, & diuidente. Non tamèn sunt intelligendi, de veritate materialiter, vel tamquam in subiecto, qua ratione docuimus in simplici rerum apprehensione, constituendam esse veritatē.

Solut.

2. Arg.

Secundum. Si in simplici rerum apprehēsione daretur veritas, in eadem quoq; daretur falsitas, quia verum, & falsum, sunt contraria, & contraria nata sunt fieri circa idē subiectum; sed in illa nulla potest reperiri falsitas, vt testatur Arist. 3. de anima cap. 6. Inquiens apprehensionem indiuisibilium in ijs consistere, circa quæ falsitas non in est, ergo in prima operatione intellectus, nulla veritas continebitur. Resp. Inprimis. in prima operatione intellectus, per se nullam contineri falsitatem, per accidens tamen posse contineri. Continebitur autem, aut quando par-

Arist.

Solutio.

do partes diffinitionis nō sumuntur, quæ sumendæ erant; vt si in diffinitione hominis, pro participe rationis, & mortali, sumamus expers rationis, & immortale. Vel quādo illæ quæ sumendæ erant, non accommodātur rei diffinitæ, vt si eandem hominis diffinitionem, accommodaremus substantijs separatis. Arist. igitur constituens in prima operatione intellectus nullam inesse falsitatem, intelligi debet per se, non autem per accidens, & ea ratione qua in ipsa per misceri potest, aliqua cōpositio. Præterea Resp. Negando propositionem, ad cuius confirmationem dicimus, falsum tantum opponi verò, quod est in secunda operatione intellectus; non autem verò quod continetur in prima: cui tantum opponitur simplex quædam ignorantia rerum, aut nescientia; quia simplicia (in quibus intelligendis versatur prima operatio intellectus,) aut tota sciuntur, aut tota ignorantur, vt docuit Arist. 9. lib. Metaph. cap. 12. 2. Soluti.

Tertium. Argumentum. In vocibus simplicibus nulla reperitur veritas, vel falsitas; vt in his vocibus homo, cælum, elementa, vt auctor est Arist. in præfatione lib. de interpretatione; ergo neque in ea operatione intellectus, quæ exprimitur per illas, reperietur veritas, vel falsitas; sed prima operatio intellectus exprimitur per illas, ergo in pri- 3. Argu.

ma operatione nulla reperietur veritas. Resp. falsam esse propositio. Quia in vocibus simplicibus, reperitur quoque veritas simplex, tamquam in signo, non minus quam reperiatur in prima operatione secundum formam, & essentiam. Quod autem in quit Arist. in vocibus simplicibus nullam in esse veritatem, intelligi debet de veritate composita, & indicante, quæ rem exprimat esse, vel non esse; nam hæc in sola enuntiatione reperitur, quæ diffinitur, oratio indicans verum, vel falsum.

Solut.

4. Argu.

Quartum. Argumentum. Si veritas tam quam incognoscente tantum esset in compositione, & diuisione intellectus, sequeretur, neq; in deo Op. Max. neq; in angelis, dari veritatem; quia neque in Deo, neque in angelis datur cōpositio, vel diuisio, sed sola simplex rerum apprehensio; at qui hoc est omnino falsum, & absurdum, igitur veritas non erit in huiusmodi operatione intellectus constituta. Resp. intelligēda esse quę nos diximus, de intellectu humano, non autem de angelicu, aut diuino. Itaq; in humano, in compositione, & diuisione, erit veritas constituenda, in diuino autem, & angelico, nequaquam. Quod vt facilius intelligamus, animaduertēdum est, in compositione, & diuisione, non contineri per se veritatem, vt scilicet sunt cōpositio, & diuisio; sed ea ratione qua in illis conti-

Solutio.

continetur iudicium conformitatis rerum ad intellectum, & res; quia in solo iudicio, per se veritas continetur. Vnde si extiterit aliquis intellectus, in quo reperiatur huiusmodi iudicium, sine compositione, & diuisione, in illo quoq; reperietur veritas, sine compositione, & diuisione. Et si iudiciũ nulla ratione esse potuerit sine compositione, & diuisione, neq; veritas poterit esse sine his. Cum igitur in intellectu diuino, & angelico, possit esse hoc iudicium, per simplicem apprehensionem, absque vlla compositione, & diuisione, in his intellectibus, absque vlla compositione, & diuisione, veritas reperietur. Verum quia in intellectu humano (ob eius imperfectionem, in intelligendo) nõ potest tale iudicium sine compositione esse, neque veritas esse poterit, sine compositione, & diuisione.

Quintum Argumentum. Intellectus in prima eius operatione, non minus potest se ipsum reflectere in suam actionem, quam possit in secunda; sed ex eo veritas tãquam in cognoscente est in secunda operatione, quia intellectus in secunda potest habere actiones reflexas, ergo veritas tamquã in cognoscente, non solum in secunda, verũ etiam & in prima operatione intellectus, poterit reperiri. Confir. Argumentum. hæc conformitas intellectus ad rem potest sub 5. Argu.

limitibus alicuius diffinitionis comprehēdi: sed quidquid potest diffiniri, potest apprehēdi ab intellectu, in prima eius operatione, ergo hæc conformitas apprehendi poterit ab intellectu in prima eius functione, & ex consequenti veritas erit in illa tamquam incognoscente. Resp. Adæquationem, vel conformitatem intellectus ad res, sumi posse, aut sub ratione cuiusdam rei, aut sub ratione cō formitatis, & adæquationis. Si primo modo sumatur cognoscitur ab intellectu in prima eius functione, quia res, quæ est, & dicitur adæquatio, id est, actio illa intellectus, qua adæquatur rebus, apprehēditur ab hac prima operatione. Si vero altero modo vsurpetur, non potest ab illa cognosci; quia cognoscere conformitatem, vt conformitas est, sine comparatione intellectus ad res, & rerū ad intellectum, fieri non potest, at comparatio non fit in prima operatione, sed in secunda, in qua sola compositio, & diuisio reperiuntur. Cognoscit igitur intellectus in prima operatione, rem adæquatam, adæquationē verò, & conformitatem, non cognoscit. Et ob hanc caussam poterit diffinitionibus comprehendere adæquationem; quia vt diffiniatur, sat est vt cognoscatur adæquatio sub ratione cuiusdā rei & vt, concepta non autē vt exercita & sub ratione comparationis ad res adæquatas, ea nimirum ratione, qua exercet

Solucio.

cet munus,& officium, comparationis, vel conformitatis.

Sextum, si veritas esset in prima; & simplici apprehensione intellectus, esset quoq; inter speciem intellectilem, & ipsas res, quia eadem ratione adæquatur intellectus rebus per speciem intellectilem, ac adæquatur per simplicem apprehensionem; atqui hoc dici nullo modo potest; eo quod veritas est posterior natura intellectione, cum ex cognitione consequatur, species autem intellectilis est prior natura, imo aliquando est prior tempore ipsa intellectione, ergo veritas non erit in prima operatione intellectus constituta. 6. Argu.

Resp. duplicem esse veritatem, vnam in actione, aut in actu secundo; & alteram in habitu, vel in actu primo. Est igitur veritas in adæquatione intellectus ad res, & in speciebus intellectilibus, & in cognitione secundum actum, quamuis magis sit in cognitione, quam in speciebus. In speciebus quidem est secundum habitum, & in actu primo, in cognitione vero est in actu secundo. Quamuis igitur veritas quæ est in actione intellectus, sit natura posterior intellectione, altera tamen quæ est in habitu, non est posterior imo est ea prior; prius enim est intellectum adæquari in habitu, beneficio specierum cũ rebus, quam res ipsas cognoscere. Solu.

Cap. XI. Denturne aliquæ enuntiationes æternæ veritatis.

Quęstionē illam num peremptis singularibus pereāt naturę vniuersæ in hoc loco nonpertractamus, cū sit alterius instituti, sed tantū ea tradere instituimus, quæ ad veritatem enuntiationum spectant.

Axima est inter Philosophos veteres, & recentiores, institu ta controuersia de veritate enuntiationum, num scilicet dentur aliquæ enuntiationes perpetuæ, semperq; constantis veritatis, necne: vel potius sint omnes illæ veræ certis tātum, & definitis temporibus, illis scilicet, quibus naturæ significatæ existent. Multi enim ex recentioribus arbitrantur, nullam dari enuntiationem actu veram ab æterno, sed sola potestate, vel nullam dari simpliciter, & absolutè veram ab ęterno, sed exhypothesi, quando scilicet subiecta, & attributa illarum existent. Et quidem si de contingentibus enuntiationibus loquamur, vt sunt hæ, homo est candidus, & leo mouetur, exploratum est illas non esse ab æterno veras; sed de his enuntiationibus in quibus attributum est de essentia subiecti, vt sunt hæ, homo est animal, rosa est flos, & circulus est figura, est tota controuersia de quibus profitentur hauthores hanc suam opinionem, nimirum, illas esse veras potestate, vel exhypothesi, ita vt hæc propositio sit vera, rosa est flos, quādo rosa existet, vel ex hypothesi, consti-

cõstituta scilicet hypothesi quod existant. Inter alios recentiores qui huic sententiæ adhærent, sunt Ioannes Monlorius, in disputatione de rebus vniuersis cap. vltimo, & Vincentius Montanesius, in commentarijs in Porphi. q. 13. Neq; ex veteribus dessunt qui illam fuerint complexi, nam D. Bonauentura in 3. dist. 22. q. 1. referens tres gradus enũtiationum, inter se diuersos, inquit in secũdo gradu cõtineri illas propositiones quę sũt verę sola potestate, vt est hęc propositio, rosa est flos, quę tãtũ est vera quãdo rosa existit. Et Gabriel in eodẽ 3. & dist. q. vnica. Hãc opinionẽ D. Bonauẽt. laudat, & amplectitur.

Joan. Mon lorius. Vincent. Montan. D. Bonauẽ. Gabriel

Omnes tamen ferè veteres, cõtrariam sententiam amplectuntur, existimãtes illas enũtiationes in quibus attributum est de essentia subiecti, esse perennis, constantis, & firmissimæ veritatis, ita vt illæ siue res existant, siue non existant, sint simpliciter, & absolutæ, absq; vlla hypothesi, semper veræ. Ita docent. D. Tho. 1. p. q. 10. art. 3. ad 3. q. 1. de verit. art. 5. ad 7. D. Albertus Mag. in post categorijs cap. 9. & in commentarijs in libellum de caussis, cap. 8. Auicenna, Algazel, & Alfarabius Arabes Philosophi, vt in eodem loco tradit. D. Albert. Capreo. in 1. dist. 8. q. 1. conclus. 1. Soncin. 9. Metaph. q. 5. Caiet. 1. lib. de demonstra. cap. 9. Petrus Niger. 1. p. Clipei. q. 48. M. Soto

Opinio cõmunis. D. Tho. D. Albert. Auicen. Algazel. Alpharabius. Capreol. Sonci. Caiet. Niger.

2. li. Sumularũ cap. 2. & 10. M. Bañes 1. p. q. 10. art. 3. M. Vincentius Iustinianus, in suis omni genere laudum ornatissimis institutionibus Dialecticis. lib. 7. cap. 8.

M. Soto. M. Bañes. M. Iustinianus.

Ex his duabus opinionibus hanc secundã laudo tamquam veriorẽ, illamq; amplector libentissimè, quam vt explicem non nullas subijciam assertiones sit. 1. Illæ propositiones in quibus attributum est de natura, & essentia subiecti, siue res existant, siue non existãt, sunt semper veræ, fuerunt q; ab æterno verę. Hanc assertionem confirmo in primis testimonijs grauissimorum Philosophorum, D. August. D. Anselmi, & Porphirij, qui perspicuus verbis illam profitentur. Et vt à D. August. exordiamur, illum ita sensisse, ex his locis constare poterit, ex 2. lib. de libero arbitrio cap. 8. 4. de Genesi ad litterã cap. 7. & 2. Soliloquiorum cap. 5. In quorum primo docet, hanc enuntiationem tria, et septem sunt decem, semper fuisse, & futuram esse veram. In secundo profitetur, senarium esse numerum suis partibus absolutũ, et iam si mundus numquam esset futurus. faciliusq; multo inquit posse cœlum, & terram perire, quam senarium non esse numerum omnibus suis partibus absolutum. In tertio vero statuit, dari quasdam enuntiationes ita veras, vt etiam si totum vniuersum concideret, ipsæ semper permanerent verę, vt est

1. Asser.

D. August.

vt est hæc enuntiatio. Veritas est. Præterea D. Anselmus in dialogo de Veritate, & in Monologion cap. 18. nihil aliud instituit docere, quam harum enuntiationum veritatem, esse ita constantē, & perpetuam, vt neq; initiū aliquod, neq. finē, sit vnquam illa habitura. Ad hæc Porphi. in cap. de communitatibus, & differentijs, generis, & differētię, profitetur sublatis e medio omnibus participibus, & expertibus rationis, vt hominib⁹, & brutis, ad huc posse intelligi animal esse substantiam corporeā, animatam, sentientem; quamuis ergo res non existant, hæc propositio vera erit; & ita separabitur ab omni differentia temporis, & ex consequenti, erit perpetuæ veritatis. D. Anselm. Porphi.

Confir. Etiam hæc nostra assertio efficacissimis (ni fallimur) demonstrationibus. Prima. Hæ enuntiationes homo est animal, bis tria, sunt sex, linea est magnitudo, constans longitudine, sine latitudine, & aliæ huius generis, vel sunt ab ęterno veræ, vel non veræ, quia non datur medium aliquod; inter verum, & non verum, quemadmodum neq. inter duas voces contradicentes. Si fuerint veræ, dantur igitur aliquæ enuntiationes æternæ veritatis, si vero non fuerint verę, sed fuerint non veræ, vel falsæ, iam ergo verū erit, has enuntiationes esse falsas, & ita dabitur aliqua enuntiatio vera ab æterno, hæc scili- 1. Argu.

cet, quę indicat ab æterno illas esse falsas. Se
2. Arg. cunda, ex duabus enuntiationibus contradicentibus, siue res existat, siue non existat, semper vna est vera, & altera falsa, vt auctor est Arist. in post categorijs cap. de contrarijs; sed hæ duæ enuntiationes sunt contradicentes, omnis homo est animal, aliquis homo nō est animal, ergo ex his etiam homine pereūte, & non existente, vna erit vera, & altera falsa. Si aiens fuerit vera, iam ergo veritas enuntiationis nō dependebit ab existentia rerum, & ita erit perpetuò vera. Si vero negans fuerit vera, & aiens falsa, ergo hæc alia quoq; vera erit, aliquis homo non est animal particeps rationis; quia quod non est animal neq; est animal particeps rationis, & rursus hæc quoq; alia erit vera, aliquis homo nō est homo. Et enim a quo negatur deffinitio, & definitum quoq; debet negari; quare si ab aliqua homine negamus esse animal particeps rationis, ab eodem quoq; negabimus esse hominem, cum igitur hæc omnia sint absurdissima, veritas huius enuntiationis homo est animal, constans erit, atq; perpetua. Tertia. Hæ duæ enuntiationes omnis homo est
3. Argu. homo, & aliquis homo non est homo, sunt contradicentes, ergo aliqua illarū perēptis omnibus hominibus, erit vera, & altera falsa (iuxta ea quæ ex Arist. in post categorijs in cap. de contrarijs tradidimus, ex duabus enū-

tiationi-

tiationibus contradicentibus etiam re non existente, vnam debere esse veram, & alterã falsam) sed aiens est verissima: quia nihil verius quam idem dici de se ipso, ergo negans erit falsa. Præterea hæc est falsa, aliquis homo non est homo, ergo & hæc altera erit falsa, aliquis homo non est animal, erit ergo vera illius contradicens, omnis homo est animal. Quare siue res extiterit, siue non extiterit, hæc propositio erit semper, & ab æterno vera, omnis homo est animal. Quarta propositiones necessariæ, sunt semper veræ: ex eo enim separãtur ꝓpositiones necessariæ à cõtingẽtibꝰ, quod cõtingẽtes, aliquãdo possũt esse veræ, & aliquando falsæ, necessariæ verò semper sunt veræ, quia semper eodẽ modo sese habẽt, sed illæ propositiones in quibus attributum est de essentia subiecti, sunt necessariæ, vt author est Arist. 1. de demonstratione cap. 6. ergo erunt illæ semper veræ Confir. hæc ratio. Propositiones ex quibus conflatur demonstratio, sunt infallibiles, & semper veræ, quia demonstratio versatur in rebus perpetuis, & infallibilis veritatis, vt profitetur Arist. 1. lib. de demonstra. cap. 7. sed demonstratio conflatur ex propositionibus in quibus attributum est de essentia subiecti, ex his scilicet, quæ sunt in primo modo dicendi per se, ergo erunt illæ perpetuæ veritatis. Quod si cum aduersarijs dicas, has

D. Seue. Boetius in commentarijs in cap. de specie inquit. nihil verius quam idẽ dici de se ipso.

4. Argu.

enuntiationes esse semper veras nõ actu, sed potestate, quando scilicet res existent, neque argu. effectum aliquid aliud concludere. Contra ita argumentor. Si hæc solutio esset alicuius momẽti, sequeretur has enuntiationes esse contingentes, & nõ necessarias; quia existentia competit omnibus creaturis contingenter, cum illæ aliquando existant, & aliquando non existant; atqui hoc est omnino falsum, vt neq; etiam ijdẽ aduersarij diffitebuntur, ergo & falsum quoque erit, illas esse veras sola potestate, quando scilicet naturæ significatæ nominibus subiecti, & attributi, existent.

Vult. Arg. Ad extremum. Omnis propositio hypothetica quæ semper est vera, obtinet aliquã simplicem, vel categoricã, cui innitatur semper veram. Quemadmodum hæc propositio hypothetica, si homo volat, habet alas, quæ semper est vera, innititur huic categoricæ semper veræ; omne quod volat, habet alas, sed hæc propositio hypothetica, si homo est, animal est, est semper vera; cum consequens ipsius, sequatur necessario, & intrinsece, ad antecedens, animal enim, quod est cõseques, consequitur intrinsecè ad hominem, ergo innitetur alicui categoricæ semper verę: atqui nulla alia potest esse cui innitatur, nisi hæc, omnis homo est animal, erit igitur hæc propositio perpetuæ veritatis, & ita erunt aliquæ

quæ propositiones semper veræ.

Cæterum cum omnis veritas enuntiationis debeat esse in aliquo intellectu, sit quæ ipsa signum veritatis rei, & transcendentis. 2. Assert.
sit. Secunda assertio. Hæ enuntiationes, tantum sunt constantes, & perpetuo veræ, vt sunt in intellectu diuino. Hanc assertionem expressis verbis profitetur D. Tho. 1. p. q. D. Tho.
10. art. 3. ad 3. quæst. 16. art. 7. & quæst. 1. de verit. art. 2. idem sentiunt Alexan. Alens. Alex. Alen. Aegidius.
1. p. q. 15. membro. 7. & Aegidius Romanus 1. lib. sent. dist. 19. q. 12. confirmaturq; apertissima ratione. Hæ enuntiationes in habitudine ad illum intellectum sunt æternæ veritatis, qui est ab æterno; at nullus alius intellectus præter diuinum, est ab æterno, ergo per habitudinem ad solum intellectũ diuinum, erunt verę ab æterno.

Insurget tamen aliquis. Si hæ propositiones sunt tantum veræ ab æterno, quia sunt in intellectu diuino æterno, ergo & contingentes quoq; , vt Thomas erit sapiens, & Dominicus erit iustus, erunt æternæ veritatis; cũ hæ sint ab æterno, in intellectu diuino, sicq; nullum discrimen interueniet, inter enuntiationes necessarias, & contingentes. Respon. Negando conseq. Imo latum intercedit discrimen, inter hæc duo genera enuntiationũ, quod vt facilius intelligamus, animaduertendum est, duplicem esse veritatem in enuntiationibus,

Obiec.

Solu.

tionibus, vnam intrinsecam, & alterã extrinsecam. Prima illa prouenit ex connexione, & habitudine intrinseca, quæ inter subiectũ & attributum reperitur; quia enim hæc habitudo est constans, & perpetua, veritas quæ illi innitetur, constans quoq; erit, & perpetua. Altera vero ortum habet, non ex habitudine necessaria, & perpetua extremorum, sed ex solo intellectu cognoscente, qui cum sit æternus, confert his enuntiationibus a se cognitis, quandam extrinsecam veritatem. Est igitur discrimen inter enuntiationes necessarias, & contingentes; quia contingentes, tantum sunt veræ ab æterno, veritate extrinseca intellectus diuini, non autem veritate intinseca quæ petitur ex habitudine terminorum. Necessariæ vero sunt vtroq; modo veræ ab æterno, & veritate intrinseca, quia inter subiectum, & attributum, est connexio firma, atq; perpetua, tamquam in signo, & veritate extrinseca, quia sunt in intellectu æterno. Vrgebit tamẽ ad huc aliquis in hunc modum res significatæ his enuntiationibus necessarijs, non sunt ab æterno actu, sed sola potestate, ergo & hę enuntiationes nõ erunt veræ ab æterno veritate intrinseca, vel signi, actu, sed sola potestate. Resp. negando consq. Quia ad veritatem signi in actu, non est necesse sit actu res significata, sed sufficit vt sit futura, sepissime enim signa, sig-

Duplex veritas enuntiationis, vna intrinseca, & altera extrinseca.

Vrget arg.

Solut.

na, significant res futuras, & quę possnnt esse non autem quæ sunt in actu, vt tam in his quæ a natura oriuntur, quam in alijs quæ ab arte fiunt, est omnibus satis perspicuum; atque ita cum in enuntiationibus sit veritas tamquam in signo, poterit esse in illis veritas actu ab æterno, quamuis naturæ significatæ non sint ab æterno actu, sed sint futurę in tēpore.

Cap. XII. In quo Aduersariorum argumenta dissoluntur.

ESSE autem nostram sententiam verissimam, non solum ex his quę hactenus docuimus sed etiam ex solutionibus argumentorum, quę ab aduersarijs proponuntur, apertissime intelligemus. proponunt enim illi varia arg. ad versus no nostram opinionem. Primum est, ex eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, vt docet Arist. in categorijs cap. de substantia, & in post categorijs cap. 9. sed ab ęterno neque est rosa, neque flos, ergo hęc enuntiatio rosa est flos, non erit ęternnę veritatis. Huic argu. Quidam Resp. Verbum est in his enuntiationibus, non significare existentiam, sed essentiam, & ita sunt perpetuo verę

1. Arg.

Solut. quorundam.

veræ, quia essentia, perpetua est, & æterna, non solum vt repræsentatur, per exemplaria mentis diuinę, vel in esse cognito, vt dicunt, vel vt est in potentia actiua Dei, eo quod possit ab illo produci ab æterno, sed in se ipsa, & in aliquo gradu entis extra Deum. Vnde ad assump. Resp. illam esse falsam, & enim quamuis rosa non sit flos ab æterno, vt esse significat existentiam, est tamen flos ab æterno, vt esse significat essentiam. Hanc solutionem in eo quod asserit essentias rerum esse æternas, in aliquo gradu entis extra Deum, quibusdam veteribus Metaphysicis Thomistis tribuit Sonci. 9. Metaphy. q. 4. At vero Petrus Niger 2. p. Clipei Thomistarũ docet quosdam Scotistas hanc sententẽtiã complexos fuisse. Cæterum siue illi fuerint Scotistę, siue Thomistę, siue quilibet alij qui ipsam amplectantur, est omnia falsa. Primo; quia aut rerum essentię sunt ab ęterno à Deo productę, vel non sunt productę ab ęterno, si dicas illas nullo modo esse productas, dabitur igitur aliquod ens extra Deum non dependens à Deo, neq; ab eo productũ, quod & Philosophorum decretis, & catholicorum dogmatibus, omnino aduersatur. Si vero asseras illas esse ab ęterno productas ergo non tantum erunt ab ęterno secundum esse essentię, sed secundum esse existentię, quia terminus creationis ex perscripto omnium

Sonci.

Niger q. 2.

Essẽtię nõ habent esse extra Deum ab æterno.

1. Argu.

nium

nium Philoſophorum, & Theologorum, eſt eſſe exiſtentię, non igitur erunt tantum naturę ab ęterno ſecundum eſſe eſſentiæ, vt illi dicunt, ſed etiam ſecundum eſſe exiſtentię, quot cum ſit omnino falſum, falſa quoq; erit ipſorum ſententia. Secundo, quia ita fieret vt nihil poſſet verè, & propriè creari à Deo. Creatio enim eſt productio totius entis ex nihilo, at ſi rerum eſſentię ſunt perpetuę, quando quippiam creabitur, non producetur totum ens, cum eſſentia non producatur, ſed ſit ipſa ęterna, quare neq; verè, & proprię, aliquid poterit creari. Plura alia quę aduerſus hanc ſententiã proponere poteramus, hoc loco prętermittimus, ne inſtitutos limites tranſiliamus, proponentur autẽ ſi ſuperior aura nobis fęliciter arriſerit, in commentarijs in Dialecticam, in diſputatione de rebus vniuerſis. 2. Argu.

Hac igitur ſolutione reiecta Reſp. Eſſentiam roſę eſſe ab ęterno, non quidem extra Deum, vt alij volebant; ſed in Deo, aut tamquam in cognoſcente, aut tamquam in cauſa producente, & ita in hac enuntiatione vera ab ęterno, roſa eſt flos, verbum eſt, ſignicat eſſentiam, non extra, ſed intra Deum, his duobus modis explicatis. Ad authoritatem verò Ariſt. Reſp. Verbum eſt (quando inquit ex eo quot res eſt, vel non eſt, orationẽ eſſe veram, vel falſam,) non ſignificare exiſtentiam Solut.

stentiam, quasi dicat ex eo quot res existat, vel non existat, orationem esse veram, vel falsam, sed significare essentiam, vel conuenientiam, aut connexionem inter subiectum, & attributum euntiationis, interuenientem. Sēsus igitur erit ex eo quod subiectum, & attributū interse connectūtur, nexu quodam perpetuo, & indissolubili, oratio illa dicetur vera perpetuo, quæ huiusmodi nexum indicabit.

2. Arg. Vel cap. 8. iuxta opinionē Græcorum, qui totū opus de interpretatione, faciunt vnū librum.

Secundum Arg. Arist. 2. lib. de interpretatione cap. 2. docet hanc consequentiam non esse optimam, Socrates est homo mortuus. ergo Socrates est homo, quia esse mortuum, repugnat homini; sed hæc enunciatio Socrates est homo, est essentialis ergo mortuo, vel non existente Socrate, illa erit falsa, & ex consequenti, non erit perpetuæ veritatis.

Solut.

Resp. Aliud esse loqui de rectitudine consequentiæ, & aliud de veritate consequētis, quia si de rectitudine loquamur, illa consequentia nulla est, Socrates est homo mortuus, ergo Socrates est homo, argumētamur si quidem, a dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, nā esse hominē mortuū, est esse hominem secundum quid; esse vero hominē est esse simpliciter; quæ argumentatio est similis, huic alteri. Imago Cæsaris est homo, pictus, ergo imago Cæsaris est homo, in qua argumentamur quoq; eadem ratione, scili-

cet à

cet à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter. Si vero loquamur de veritate consequentis, hoc consequens est etiam verum Socrate mortuo, Socrates est homo. Siue enim ille fuerit, siue nõ fuerit, semper est vera, hęc propositio. Arist. igitur in hoc testimonio, non est locutus de veritate cõsequentis, sed de rectitudine consequentiæ, nos vero nõ de rectitudine, sed de veritate loquimur.

Tertiũ arg. Hæc enuntiatio, homo est viuens, est essentialis, sed hæc nõ est perpetuo vera, ergo non omnis enuntiatio essentialis erit perpetuo vera. Prop. est. perspicua. Confir. Assum. primo. Quia in omni viuẽte, anima vnitur corpori, sed in homine non fuit anima, ab æterno vnita corpori, ergo homo non fuit ab æterno viuens. Secũdo. Mortuũ opponitur viuenti; sed homo est aliquãdo mortuus, ergo aliquando non erit viuens 3. Argu.

Huic arg. Resp. Viuens posse sumi duobus modis, Physice & Metaphysi. Physicè, sumitur, pro cõposito naturali, ex corpore, & anima cõstituto. Metaphysicè vero vsurpatur, pro attributo quodã essentiali, quod rei viuẽtis naturã declarat. Quemadmodũ etiã sentiens sumi potest, aut pro attributo essentiali animalis, aut pro cõposito quodam naturali, ex corpore, & anima sentiẽte. Si viuẽs sumatur Physiee, hęc attributio, homo est viuẽs, nõest perpetua, quia vnio corporis, & animę Solut.

non est perpetua. Si vero altero modo vsurpetur, erit illa perpetua, quia hoc attributũ viuens, perpetuo prædicatur de homine, nõ minus quam sentiens, de animali. Ad argu. igitur dicimus falsam esse assump. Ad. 1. confir. Resp. Viuens Physicè, denotare vnionem animę cum corpore, Metaphysice vero, non significare illam, sed attributum essentiale. Ad Secundã resp. mortuũ nõ opponi viuenti, vt denotat attributũ essentiale; sed vt significat vnionem Physicã, corporis, & animæ, & ita per mortem non auferetur veritas perpetua, huius enuntiationis, homo est viuens.

Soluitur 1.

Confir.

Soluitur 2.

4: Argu.

Quartum. In omni enuntiatione verbũ debet esse indicantis modi, & temporis præsentis, vt tradunt omnes Dialectici cũ Arist. 1. lib. de interpratatione cap. 4. ergo in hac enuntiatione, homo est animal compos rationis, verbum est, denotabit tempus præsens; sed quod tantum significat tẽpus præsens, nõ potest esse ab æterno, ergo hæc enũtiatio, non erit ab æterno vera. Resp. cũ M. Soto lib. 2. Sumularum in cap. de verbo, et de suppositione, in hac, & in alijs huius generis enuntiationibus, verbum non significare cum tempore; sed abstrahere ab omni differentia temporis, tantumq; designare connexionem interuenientem, inter subiectum, & attributum. Et hoc est quod docebant vete-

Solut.

res

res Dialectici, in his enuntiationibus, verbũ est absolui à tẽpore, id est impediri ab extremis, ne aliquam differentiam temporis significet. Itaq; verbum ex se cum aliqua differẽtia temporis significat, impeditur tamen aliquando illius significatio, ex necessaria connexione attributi, cum subiecto, ne vllam differentiam temporis significet.

Quintum. Hæc enuntiatio, Christus est homo, est essentialis, sed illa nõ est perpetuo vera, fuit enim in triduo mortis falsa, vt omnes Theologi docẽt in 3. dist. 22. & D. Tho 3. p. q. 50. art. 4. ergo non omnis enuntiatio essentialis, erit semper vera. Resp. Institutum Theologorum, tantum esse docere, Christum dominum vere fuisse mortuũ in triduo, & effectam fuisse in illo, veram separationem corporis, & animę, & ob hanc caussam dicunt Christum non fuisse hominẽ in triduo mortis quia anima separata fuit à corpore, quemadmodum in alijs hominibus per mortem anima separatur à corpore. Neque enim loquuti sunt in rigore dialectico vt nos loquimur, & qua ratione verum est, Christum fuisse hominẽ, vt optime docuit Sco. in eodem loco q. 1. sed loquuti sunt eo modo quo exposuimus. 5. Argu. Solut.

Cap. Vltimum. In quo nonnullæ dubitationes explicantur.

Vper sunt ad extremum, tres dubitationes de veritate explicandæ, vt huic quarto lib. vltimam manũ imponamus. Prima. An detur aliqua veritas creata, æterna. Secunda An omnis veritas sit immutabilis. Tertia an sit tantũ vnica veritas. Primæ dubitationi ex superioribus super est satisfactum: Asserendum si quidem erit dari aliquas veritates ęternas, non tamen extra deum. & ita cum creatura in Deo, vel creatore, sit creatrix essentia, vt inquit D. Anselmus, ob hanc rationẽ asserẽdum erit, nullam veritatem creatam esse æternam, si vere, & propriè loqui cupimus. Vide D. Tho. 1. p. q. 16. art. 7. q. 1. de verit. art. 5. &. 1. lib. sentent. dist. 19. q. 5. art. 3. Alexand. Alens. 1. p. q. 15. memb. 6. &. 7. & Aegidiũ 1. sentent. dist. 19. q. 12.

1. Dubit. 2. Dubita. 3. Dubit. Dissoluitur. 1. Dubita. D. Tho. Alexã Alẽ. Aegid.

Secundæ dubitationi vt satisfaciamus, animaduertendum est prius, duobus modis posse aliquid mutari; aut quia est subiectum mutationis, aut quia est terminus illius. Primo modo dicimus hominem mutari de calido in frigidum. Secundo vero, calorem, aut frigus mutari. Obseruandum est etiam, duobus quoq; modis posse veritatẽ mutari, vno modo ex parte intellectus, & altero modo ex parte rerum; cum enim sit illa conformitas quædam, vel similitudo, intellectus & rei, posſitq;

Dissoluitur. 2. Dubita.

posſitq; quælibet ſimilitudo mutari ad mutationem alterius extremi, poterit quoque veritas mutari ad mutationem, vel intellectus, vel rei. Denique annotandum eſt, veritatem referri poſſe, aut ad intellectum diuinũ, aut ad intellectum humanum.

Sit igitur Prima Aſſertio. Veritas nõ poteſt mutari tamquam ſubiectum mutationis. Hæc aſſertio eſt perſpicua. Quia veritas eſt forma quædã ſimplex, at forma ſimplex non poteſt eſſe ſubiectum mutationum, & accidentiũ, vt inquit D. Seuerinus Boetius in lib. de Trinit. Deinde quia hoc genere mutationis, ſolus intellectus mutatur, qui eſt ſubiectum veritatis, & falſitatis. Mutabitur igitur veritas tamquam terminus aliquando tamquam terminus à quo, & aliquando tamquam terminus ad quem. 1. Aſſert. Boet.

Secunda Aſſertio. Veritas intellectus diuini, eſt omnino immutabilis, ita vt neq; poſsit diuinus intellectus, tranſire à veritate in falſitatem, neque à falſitate in veritatem progredi. Confir. Quia intellectus diuinus, eſt prima menſura totius veritatis, at prima menſura, in omnibus rebus immutabilis eſſe debet. 2. Aſſert.

Tertia Aſſertio. Veritas intellectus humani non eſt immutabilis, itaq; humanus intellectus, aliquãdo mutatur a falſitate in veritatem, & aliquando à veritate in falſitatẽ 3. Aſſert.

se conuertit, idque aliquando prouenit ex parte rerum, & aliquando ex parte ipsius intellectus. Imprimis ex parte rerum quæ mutantur, quemadmodum veritas huius enuntiationis, Socrates sedet, mutatur, mutato Socrate, si deinde ipse erigatur. Deinde ex parte intellectus, qui ob imbecilitatem, non potest semper veram rerum existimationẽ, & comprehensionem comparare, vel sæpe illius obliuiscitur, & ita mutatur ad falsitatẽ tamquam ad terminum falsæ comprӕhensionis. Hanc dubitationem vberius explicãt D. Tho. 1. p. q. 16. art. 8. q. 1. de verit. art. 6. D. Albe. Mag. 1. p. q. 25. art. 2. parte 1. & Alexande. Alensis 1. p. q. 15. membro. 8.

D Tho. D Albert. Alexan.

Explicatur 3. dubitatio

In explicationem Tertię. quæst. sit 1. Assertio. Si loquamur de veritate secundum essentiam, quę est prima, & mensura cęterarũ, & a qua omnes aliæ dependent, tantum est vnica veritas rerum omnium. Hæc assertio est perspicua. Quia veritas quæ est omnium prima, & a qua reliquæ dependent, est veritas intellectus diuini, at hæc est vnica tantũ.

1. Asser. Confir. 2. Asser. Confir.

2. Assert.

Secunda Assertio. Si loquamur de veritate intellectus creati, plures sunt veritates, & non est vnica tantum veritas. Cõfir. quia veritas est in intellectu tamquam in subiecto, quare cum accidentia multiplicẽtur ad multiplicationem subiecti, sintq; multi intellectus creati, multiplex quoque erit veritas

intel-

intellectus. Vnde quemadmodum ab vna facie effluunt variæ imagines, in diuersis speculis: ita quoque ab vna, & eadem veritate intellectus diuini, tamquam ab vna facie, effluunt diuersæ imagines veritatis, in mentibus humanis, veluti in quibusdam speculis. Animaduertendum est tamen non solũ esse multas veritates in diuersis intellectibus, verum etiam in vno, & eodem, esse multiplicem veritatem, in habitudine tamen ad diuersa obiecta, aliam enim veritatem efformamus de cœlo, quando illud dicimus esse corpus incorruptibile, sphericæ figuræ, quod continuo cursu agitatur in orbem, & aliam de lucinia, quando illam diffinimus, esse auem minorem passere, alis subcinericijs, ventre cãdido, & voce supramodum canora.

Hoc exemplo vtitu. D. Augu. in commẽtariis in psal. 11. explicans illa verba, diminutę sũt veritates à filijs hominum.

Obseruatio.

Tertia Assertio. Veritas transcendẽs, vel rei est multiplex, & vna, ob diuersas tamẽ rationes, potest enim illa sumi, aut iuxta essentias rerum, quibus innititur, & cum quibus reciprocatur, aut iuxta terminum, in quem fertur, vel principium, à quo dimanat. Si enim primo modo sumatur, multiplex est, quemadmodum rerum essentiæ sunt multæ, & diuersæ, vnde alia erit veritas auri, alia argenti, & alia plumbi. quemadmodum alia est natura auri, alia argenti, & alia plumbi. At vero si altero modo vsurpetur, est vnica tantum, refertur enim illa tamquam ad termi-

3. Asser.

num ad intellectum diuinum ; à quo per se dependet: fluit quæ ab illo tamquam à proprio principio, & à prima mensura ; quare cum intellectus diuinus sit vnicus tantum, vnica erit veritas rei, & transcendens, ratione termini, & principij. Et hac ratione interprætari debet. D. Ansel. Quando in dialogo de verit. cap. 14. inquit vnam esse veritatem, omnia ambientem, & à qua dicãtur omnia vera, quemadmodum vnicum est tempus, suo ambitu omnia quæ oriuntur, & intereunt, complectens. Intelligi siquidem debet, de veritate ratione principij & termini, quia vnicum est principium à quo illa fluit, & vnicus terminus, scilicet intellect⁹ diuin⁹, in quem illa fertur, qui omnium nostrarum actionum, vnicus est finis, & scopus, cuiusque splendore mens nostra illustrata, supremum etiam finem, huic disputationi de veritate imposuit.

DE

DE ENTE ET EIVS PROPRIETA tibus.

LIBER QVINTVS.

PRAEFATIO.

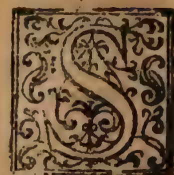

EQVITVR tandem, vt de vltima entis proprietate, bono scilicet, disputem⁹. De quo, & Philosophi morales, & Metaphysici, (quamuis di uerso consilio) diffusas satis instituerunt disputationes. Ex quibus ea col legimus, quæ huic nostro instituto poterunt esse accommodata. Egerunt autem de bono Plato in dialogo de pulchro. Arist. in Aethicis, & in lib. Magnorũ moralium, D. Seuerinus Boetius, in lib. de hebdomadibus & lib. 3. de consolatione Philosophica, prosa. 11. D. Tho. 1. p. q. 5. & de verit. q. 21. D. Albert. Magn. 1. p. tracta. 6. q. 26. Alexand. Alensis. 1. p. q. 17. & plæriq; Theologi in 2. dist. 34. quorum vestigijs inhærentes, ea qua poterimus dexteritate, & verborum perspicuitate, hanc disputationem, conabimur explicare.

Qui egerint de bono.
Plato.
Arist.
D. Seuer. Boet.
D. Thō.
D. Albert.
Alexan. Alen.
Theologi.

Cap. I. In quo explicantur diffinitiones boni.

ONI naturam explicaturus Arist. 1. lib. Aethicorum cap. 1. non alijs quam his verbis illam commodè explicandã esse censuit. *Bonum est quod omnia appetunt.* Quæ oratio perspicuè satis, quę sit boni natura, nobis exponit. Quamq; veteres omnes, tamquam acuratam boni diffinitionem, vno ore, vnoq; consensu fuerunt cõplexi & quidem de his qui ætate Arist. antecesserunt nulli dubium esse debet, cũ Arist. in eodem loco profiteatur, a veteribus bonũ ita esse diffinitum. De alijs vero posterioribus, si diligenter illorum monumenta euoluamus, erit etiam id ipsum exploratum. Cicero enim 1. lib. de finibus bonorum & malorum ait omnes Philosophos in hoc consensisse, illud esse summum bonum quod ab omnibus expetitur. Et 5. lib. Tuscula. quæst. bonum inquit illud est quod est expetendum. Seneca etiam epist. 118. postquam in ea non nullas proposuisset boni diffinitiones, hanc tamquam acuratissimam omnium admittit & laudat. Eandem proponit Proclus, in Alcibiadem Platonis, de demone, & Anima, in eo cap. in quo docet omne pulchrũ esse bonum,

Quæ sit diffinitio boni ex Arist.

Cicero Seneca episto. 118 iuxta editionem Mureti qui absque vlla distributione librorũ epistolas Senecę castigatas, cũ alijs operibus Romæ in lucem edidit.

num,& omne turpe malum. D. Dion. cap. 4. de diuin. nominibus, & D. Seuerinus Boet. 3. lib. de consolat. Philosophiæ prosa 11. hãc eandem tradiderunt. Eri igitur à nobis hæc diffinitio retinenda, & explicanda. Verũ vt illud commodè præstare posſimus, animaduertendum eſt, appetibile quod in diffinitione boni continetur, duobus modis ſumi poſſe, primo pro relatione quadam, & habitudine ad appetitum; ſecundo pro fundamento huius habitudinis. Quemadmodum viſibile ſumi poteſt, aut pro relatione quadam ad facultatem videndi, aut pro fundamẽto huius relationis. Annotandum eſt iterum. Fundamentum huius habitudinis, nullum eſſe aliud, quam perfectionem, & conſumationem cuiuſq; naturæ, tunc temporis enim aliqua natura, nata eſt referri ad appetitum, vt ab eo concupiſcatur, quando eſt in ſe perfecta, & omnib⁹ ſuis numeris abſoluta. His igitur animaduerſis vt propoſitam dubitationem explicemus ſit 1. Aſſertio. De eſſentia boni non eſt eſſe appetibile, pro relatione, & habitudine ad appetitum; ſed eſt hęc habitudo, quędam proprietas, ab eius natura dimanans. Confir. hæc aſſertio duobus argũmentis. Primũ eſt. Eo modo ſe habet habitudo appetibilis ad appetitum, quo ſe habet habitudo viſibilis, ad facultatem videndi; ſed habitudo viſibilis ad viſum, non eſt de eſſentia

Proclus. D. Diony. D. Seuer. Boet.

Obſerua.

Obſerua 2.

Explicatur propoſita diffinitio boni.

1. Aſſer.

Confir aſſer.

1. Argu.

tia visibilis, sed est illius proprietas, (quia de essentia coloris qui est visibilis, cum sit qualitas, & natura absoluta, non erit referri ad visum) ergo neque de essentia appetibilis erit referri ad appetitum, sed erit hæc habitudo quędam illius proprietas. Secundum Nullum obiectum denominatur, secundũ

2. Argum. essentiam, ab actione suæ facultatis quia obiectũ est prius natura sua facultate, at quod est natura prius, non potest esse tale secundũ essentiam, ab eo quod est posterius, sed appetibile formaliter denominatur ab appetitu, ergo appetibile formaliter, non erit de natura, & essentia boni, tamquam attributum essentiale.

2. Asser. Secunda Assertio. Appetibile fundamentaliter, est de natura, & essentia boni, vn de tota illius essentia erit, esse fundamentum vt naturæ sint aptę, & natæ, vt posint appeti, ab appetitu. Confir. Tota ratio boni constituta est in perfectione rei, & absolutione naturę, quia bonum, & perfectum, sunt vnũ & idem; sed perfectio rei, est fundamentum vt sint naturę aptæ, & natæ appeti, ab appetitu, de ratione ergo boni erit, esse fundamẽtum appetibilitatis. Superiorem assertionẽ constituit D. Tho. in commentarijs in cap.

Confir. asses.

D. Tho. Capreo. 1. lib. 1. Aethico. vtramque vero cõstituunt illius discipuli, Capreo. in 2. dist. 33. in solutione 2. arg. aduersus 2. assertionem. Caiet.

1. p. q.

1. p. q. 5. art. 1. & Ferrariensis. 1. Cont. Gent. cap. 37. Caiet. Ferra.

Tertia Assertio. Hæc diffinitio, est essentialis, & accidentaria, diuersa tamē ratione, quia si sumatur appetibile profundamento appetibilitatis, est essentialis; si autem vsurpetur pro habitudine, & relatione, est accidentaria. Primam partem huius assertionis esse veram ex eo confirmamus, quod hæc oratio. Bonum est id quod est appetibile, exprimit totam naturam boni, sumpto appeti bili fundamentaliter; at illa oratio quæ exprimit rei naturam, diffinitio essentialis nuncupatur. Alteram vero partem ita cōfirmamus. Illa oratio quæ traditur per proprietatem rei diffinitæ, dicitur diffinitio accidētaria, siue descriptiua; atqui hæc est huiusmodi, si sumatur appetibile prohabitudine, & relatione, quia huismodi habitudo, est pro prietas quædam à natura boni deriuata, vt exposuimus, erit ergo diffinitio descriptiua, siue accidētaria. Ex his colligere licebit illos philosophos quos recenset Capreol. in superiori loco, qui constituunt de ratione boni, non esse, esse appetibile, neque omnino errasse, neque omnino fuisse veritatem assecutos. Nam si loquantur de appetibili formaliter, & pro habitudine ad appetitum, vera prædicant, si vero loquantur de appetibili fundamentaliter, eorum opinio est omnino

3. Assert.

Confi.

Confectar 1

falsa,

falsa, quemadmodum ex his quæ fuerunt explicata, colligi poterit apertissime.

Duæ diffinitiones boni, ex D. Dionysio.

Proponuntur etiam aliæ duæ diffinitiones boni, ad Dionysio cap. 4. de nominibus diuinis, prima est. Bonum est diffusiuum sui esse. Secunda Bonum est ex quo omnia subsistunt, & sunt sicut ex caussa perfecta de ducta, & in quo omnia consistunt, sicut in potenti plantatiuo custodita, & contenta, & ad quod omnia conuertuntur, quemadmodum ad proprium singula finẽ, & quod omnia desiderant. Ex his duabus diffinitionibus prima est tradita per effectum, nã se ipsum diffundere, seseq; rebus omnibus communicare, effectus est boni. Altera vero est tradita per omnia genera caussarũ. Quia prima particula, ex quo omnia subsistunt, explicat caussam efficientem. Secunda, in quo omnia consistunt, sicut in ponti plantatiuo constituta, declarat formam. Tertia ad quod omnia conuertuntur, exprimit finem. Et tandẽ vltima, & quod omnia desiderant, proponit nobis materiam, cuius est appetere, & desiderare formam. Lege. D. Albert. Mag. 1. p. tract. 6. q. 26. art. 2. membro. 1.

D. Albert.

Cap. II. Num bonum sit proprietas entis.

IN

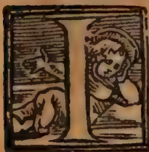

N explicationem huius quæstionis sit prima assertio. Bonum est vera, & legitima proprietas, entis. Confir. Hac ratione. Illud quod conuertitur cum ente, & fluit ab ipsius natura, est illius proprietas; sed bonum conuertitur cũ ente, & fluit ab illius natura, ergo erit proprietas entis. Confir. Assump. In primis bonũ reciprocari cum ente, possumus confirmare ex Arist. 1. æthico. cap. 6. qui asserit, bonum, & ens, ex æquo de rebus omnibus dici: si enim ex æquo dicuntur, ergo reciprocantur interse. Et D. August. 1. de doctrina Christiana, ita habet. In quantum sumus boni sumus. Quibus verbis apertè satis indicat, bonum, & ens, reciprocari interse. Deinde omne ens est appetibile; sed quidquid est appetibile, est bonum, ergo omne ens erit bonum. Assump. est perspicua, confir. propo. omne ens aut est actu aut destinatur ad actũ. Sed quidquid est in actu, aut destinatur ad actum, est appetibile, ergo omne ens erit appetibile.

.Confir

Arist.

D. August. Cap. 32

Argu.

Deinde fluere ab eius natura, est satis perspicuum. Quia ratio appetibilitatis in rebus omnibus, à propria natura, & entitate dimanat, erit igitur bonum vera, & legitima proprietas entis. Cæterum cum ens sumi possit aut in illa late patente significatione, vt

Confir.

est

est diuisum contra nihil, & ambit entia rei, & rationis; aut in alia angustiori, vt tantum amplectitur entia rei. Sit secunda assertio.

2. Asser.

Consule Zimaram in Theorematibus in eo Theoremate in quo explicat, nũ bonũ sit passio entis. qui amplectitur hãc nostrã opinionem.

Bonum non est proprietas entis in illa late patente significatione, vt ambit entia rei, & rationis. Vnde hæc proprietas, nõ potest adaptari entibus rationis, sed solis entibus rei. Hanc assertionem his argumentis confir.

1. Arg.

Primum bonũ est in rebus extra intellectũ, vt auctor est Arist. 6. lib. Metaph. cap. 3. inquiens bonum & malum, esse in rebus, verum autem & falsum in intellectu, sed entia rationis non sunt in rebus, extra intellectum, ergo non erunt illa bona.

2. Argu.

Secundum Omne bonum est appetibile, sed entia rationis non sunt appetibilia, ergo non erunt bona. Confir. Assump. entia rationis, aut sunt negationes, aut priuationes aut relationes; sed negationes, & priuationes, nõ sunt appetibiles, imo omnino appetitui aduersantur, cũ aufferant rationẽ boni, & essendi, quẽadmodũ cæcitas aufert rationem essendi, & bonitatis in visu, & nõ homo aufert rationẽ essendi, & bonitatis in homine. Deinde neque relationes. Quia illæ in propria ratione, nõ includũt habitudinẽ tamquã inherentẽ subiecto, sed tã quam referentem ad terminum, at quælibet natura appetibilis, appetitur in habitudine ad naturam appetentem, ex eo enim appetitur, vt possideatur, quod nisi appetenti in

hereat

hereat fieri nulla ratione potest, iã ergo ens rationis nulla ratione appetit poterit. Rursus essentiæ entium rei, vt essentia rosæ, neque appeti possunt, neque sunt bonæ, nisi in habitudine ad existentiam, & enim si non posset essentia rosæ existere, quis quæso illã, nisi inani quodam appetitu appeteret, cum neque illam possidere, neque ipsa frui, vllo modo posset? omne igitur bonum, aut debet actu existere à parte rei, aut saltim debet obtinere habitudinem quandam ad existentiã rei; sed entia rationis, nullam habent, neque habere possunt existentiam rei, cum tantum sint beneficio intellectus, ergo ens rationis, non obtinebit aliquam bonitatem formaliter; quod addimus propter fundamenta illius, quæ cũ sint entia rei, erunt bona, & ita ens rationis fundamentaliter erit bonũ, quãuis non sit formaliter, & secundum essentiã. 5. Argu.

Tertia Assert. Bonum tantũ est proprietas entis rei, existẽtis à parte rei. Itaq;. Quidquid fuerit bonum, aut debet actu existere, aut natum est, & aptum, vt actu existat, vel debet denotare ordinem intrinsecum, ad existentiam. Hanc assert. ni fallor perspicuè satis proponit D. Tho. 1. p. q. 5. art. 1. Confirmaturus siquidem, bonum non distingui ab ente secundum rem, ita argumentatur, bonum est illud quod est appetibile, appetibile, est illud quod est perfectum, perfectum 3. Asser. Hanc asser tionem cõ stituit. D. Tho.

autem tantum est illud quod est in actu, ergo bonum erit idē quod ens in actu, vel quod ens existens, ergo bonum, & ens (cum ens significet actum, & existentiam) erunt vnum & idem. In qua argumentatione aperte profitetur D. Tho. bonum tantum esse proprietatem entis existentis. Et in eadem quæst. art. 2. ad 4. constituit, scientiam, vitam, & alia huius generis tantum esse bona, & posse appeti, vt sunt in actu, aut vt existunt, tantū igitur conuertetur bonum, cum ente existente, aut secundum actum, aut secundum aptitudinem. Cōfirma. Præterea. Nulla res aut

2. Argu. sine existentia aut sine habitudine ad illam, potest vlla ratione appeti, appetitus si quidem tantum est rerum posibilium, & quæ possunt esse, sed ratio boni est ratio appetibilis, ergo nihil erit bonum, nisi aut existat, aut obtinuerit intrinsecam habitudinem ad existentiam.

4. Assert. Quarta Assert. Bonum tantum conuertitur, cum ente rei, & existēte. Hæc assertio colligitur ex superioribus. Nam in secunda assertione docuimus, bonum non conuenire entibus rationis, & in tertia, tantum conue-

Obser. 1. nire entibus existentibus. Verum vt illā explicemus, erunt duo animaduertenda. Primum est, duplex esse bonum, vnum actu, & alterum potestate, quemadmodum duplex est ens existens, vnum actu, & alterum potestate,

ſtate. Secundum, duplicem eſſe conuerſionem, vnam ſecundum rem, & alteram ſecundum rationem. Vel vt veteres docuerunt, vnam ſecundum ſuppoſita, & alteram ſecundum rationem, aut intentionem. Bonum igitur, & ens, hac ratione conuertuntur; bonũ in actu conuertitur cum ente in actu, & bonum poteſtate, cum ente poteſtate. Vt roſa iu actu, conuertitur cum bono in actu, & roſa poteſtate, cũ bono poteſtate. Deinde hæc conuerſio non eſt intelligenda ſecundum rationem, cum alia ſit ratio boni, & alia entis: ſed intelligi debet ſecundum rem, aut ſuppoſita, quia de quibus vnum eorum dicitur, debet quoq; & alterum enuntiari. Obſeru. 2. D Tho. q. 21. de verit art. 2. D. Alb. 1. p. tract. 6. q. 28. & Alex. Alen. 1. p. q. 13. mem. 1. ad 2. arg. agens de vno.

Quinta, & vltima Aſſertio. Bonum non differt ſecundum rem ab ente, ſed ſola ratione. Non differre ſecundum rem, ita ſuadeo. Quia quidquid differt ab ente ſecũdum rẽ, eſt non ens, atqui ita ſi bonum in propria ratione, differret ab ente ſecundum rem, eſſet non ens. Differre autem ratione, eſt exploratũ, quia alia ratio eſt boni, & alia entis, illius enim eſt eſſe appetibile, huius vero, eſt habere eſſe. Conſule quæ de diſtinctione entis à ſuis proprietatibus docuimus. 2. Aſſert.

2. lib. cap. 15.

Cap. III. *In quo dissoluuntur nonnulla argumenta, aduersus superiores assertiones.*

Possunt tamen ea quæ in superiori cap. docuimus varijs argumentis impugnari, ex quib⁹ potiora, & difficiliora proponem⁹. Sit igitur Primũ. Mẽbrum diuidens iuxta leges optimæ diuisionis, nullo modo potest conuerti cum re diuisa; sed bonum est membrum diuidens ipsum ens, diuiditur enim illud, in bonum, & malũ; ergo non poterit conuerti cum ente. Resp. Falsum esse, ens esse diuisum in bonum, & malum, tamquam in membra diuidẽtia, quia malum, vt malum, non est ens, sed est, veluti nihil, & priuatio entis, vt cæcitas, est priuatio, visus, qui est ens, & tenebræ sunt priuationes lucis, quæ est ens, & optima, & ita nõ poterit esse membrũ diuidens ipsius: quare ens cum sola bono reciprocabitur. Ita Resp. D. Tho. 1. p. q. 5. ar. 3. ad 2.

1. Argu.

Solut.

Vide D. Tho. 1. p. q 48. art. 1. Docentem malum nõ esse naturã aliquam, sed priuationem naturæ. & entis.

Secundũ Argu. Res Mathematicæ sunt vera entia, sed res Methematicæ, non sunt bonæ, vt auctor est Arist. 3. lib. Metaph. cap. 2. his verbis. *Mathæmaticorum autem artes, bonorum, & malorum nullam rationem habent.* Ergo bonum non reciprocabitur, neq; conuer-

D. Tho. 2. Argu.

conuertetur cum ente. Huic argu. Zimara in Theorematibus; in eo Theoremate in quo agit, num in rebus Mathematicis bonũ reperiatur, inquit, res Mathematicas esse quoque bonas, Arist. autem contrarium docentem, locutum fuisse disputatiuè, & probabiliter, ita enim in illo lib. 3. progreditur Vel locutum fuisse, non ex propria, sed ex aliorum Philosophorũ sententia, Aristippi pręsertim, cuius sententiam in illo capite proponebat. Solu. Zimaræ.

Sunt alij qui dicunt, bonum sumi posse, aut in quadam late patente significatione, vt est diuisũ cõtra malũ; aut in alia cõtractiori, vt significat finẽ, vel vtilitatem, ob aliquẽ finem prouenientem, qua ratione dicimus optimam valetudinem esse bonam, quia est finis concupitus ægroti, & potionẽ amarã, esse etiam bonam; quia est medium ad huiusmodi finem assequendum, necessarium Docent igitur mathematica esse bona in illa late patente significatione, quia nõ sunt mala, non autem esse bona in alia contractiori significatione, quia neque sunt fines, cum abstrahant à motu, & finis, sit principium motus, neque sint media acomodata, ad aliquã finem, consequẽdũ vnde nullam conferunt vtilitatẽ. & quia bonum quod est proprietas entis, est bonum in prima significatione, ob hanc caussã ens non latius patebit bonitate. 2. Solut. Aliorum.

Lege aliã solutionẽ apud Ian-dunum. 1. lib. de anima. q. 4.

Solut. D. Tho.

His tamen & alijs solutionibus prætermissis, Resp. cum D. Tho. 1. p. q. 5. art. 3. ad 4. & q. 21. de verit. art. 2, ad 4.

Mathematica entia sumi posse aut vt sũt à parte rei vnita cũ rebus naturalibus; aut vt sumuntur à Methematico auulsa, & abstracta ab omni materia sensili, motu, efficiente caussa, & fine. Si primo modo sumantur; sunt omnino bona, quia ita sunt entia naturalia, & in quibus contemplandis versatur Philosophia naturæ, vt docet Arist. 1. lib. de cælo cap. 1. dicens Philosophiam naturæ in corporibus, & magnitudinibus (quæ sunt entia Mathematica) versari. Neque de illis hac ratione locutus est Arist. Si vero altero modo vsurpentur, illa nõ sunt bona, & enim hac ratione, abstrahunt ab omni caussa efficiente, & fine, & ex consequenti abstrahent à ratione boni, quia finis, & bonũ, sunt vnũ, & idem. Neque est vllum absurdũ aliquod ens, sumi, vel considerari posse, sine ratione boni, quia quamuis ens sit idem cum bono, est tamen prius natura ipso, et quod prius est, contemplari potest sine posteriori.

1. Argu. aduersus solutionem D. Tho.

1. Argu.

Verum aduersus hanc solutionem, se se offerunt non nulla argumẽta. Primũ Res. Metaphysicæ, vt sunt substantiæ separatæ, in quibus explicandis versatur prima Philosophia, sunt auulsæ ab omni materia sensili, & amotu; atqui huiusmodi naturæ sunt bonæ, er-

næ, ergo quamuis magnitudo, & aliæ res mathematicæ, abstrahant ab omni materia sensili, & à motu, vt contemplantur à mathematico, nihilominus hac ratione sumptæ, erunt bonæ. Secundo. Res Mathematicæ vt sumũtur à Mathematico, sunt entia, & sunt res creatæ à Deo, sed omne ens est bonum. Tũ etiam, quidquid est creatum à Deo, est bonũ; ergo res Mathematicæ, vt contemplantur à Mathematico, erunt etiam bonæ. 2. Arg.

Attamen his argumentis ita occurrimus, Ad primũ Resp. Esse disparem rationem inter res Mathematicas, & Metaphysicas; quia Metaphysicæ, subsistunt per se, auulsæ, & separatæ, ab omni materia, & à motu, & ita sunt bonæ, cum quidquid existat à parte rei ea ratione qua existit, sit etiam bonum. At res Mathematicę non subsistunt auulsæ, & separatæ ab omni materia, & à motu, imo hac ratione sumptę, per intellectũ abstrahũt ab omni existẽtia, & ita nõ erũt bonæ, vt sumũtur à Mathematicis auulsæ, à materia, & à mot⁹. Ad Secũdũ Res. res Mathematicas, vt sumuntur à Mathematicis, esse quidẽ entia, negamus tamen inde sequi illa esse bona; quia quamuis omne ens sit bonũ, à parte rei, at cum ratio entis sit prior natura, ratione boni, poterit sumi aliquid vt est ens, & nõ cõsiderari ea ratione qua est bonum. Deinde quamuis entia Mathematica sint creaturę, Ad. 1. arg. Ad 2.

vt sunt auulsa ab omni materia sensili, nō tamen recte colligitur illa esse bona, hac ratione sumpta; quia omnis creatura, vt subsistit à parte rei, bona est, vt tamen hac, vel alia ratione sumitur ab intellectu, non est necesse vt sit formaliter bona; & enim si sumatur vt est vera, non est formaliter bona, & ita à Mathematico considerantur naturæ Mathematicæ (quamuis sint creaturæ) sub ratione entis, & non sub ratione boni. Lege acutissimum Caiet. 1. p. q. 5. art. 3. acurate horum argumentorum difficultatem explicantem.

3. Arg. Tertiū Arg. Appetibile latius patet ente; sed omne quod est appetibile est bonum, ergo bonum latius patebit ente, quare bonū & ens, neque inter se cōuertentur, neque bonum erit proprietas entis. Confir. prop. Appetibile se diffundit ad nō ens, ad quod ens nullo modo se diffundit, vt conspicimus in illis hominibus qui se ipsos interimunt, & in damnatis, qui non esse maxime cupiunt, & quibus melius fuisset non esse, quam esse, iuxta illud verbum Domini de Iuda proditore Marci. 14. & Math. 26. bonum erat illi si natus non fuisset homo ille, ergo appetibile latius patebit ente. Huius argu. ocasione disputare poteramus hoc loco, quæstionem illam, num non esse sit appetibile, verū ne hoc opus longius quā decreueramus augeatur, illam prætermittimus, quam legere potestis

apud

apud D. Augusti. lib. 3. de liber arbitrio. Theologos, 4. lib. sent. dist. vltima, D. Tho. q. 2. art. 1. quæst. 3. Durandum q. 2. Henricum. Quodlib. 1. q. 10. Ferrari. 3. contra Gent. cap. 19. Caiet. 1. p. q. 63. art. 3. & 22. q. 34. art. 1. & M. Victoriã (cuius laus, proprijq; nominis splendor, nulla vnquam obliuione delebitur) in relectione de homicidio. Ne tamen illam omnino intactam prætermittamus, Resp. cum D. Tho. in superiori loco, Non esse posse sumi duobus modis, primo vt est non ens, absque vlla alia ratione, secundò vt est finis omnium ærumnarum, & calamitatum; nõ esse enim, finem imponit laboribus omnibus, & calamitatibus, amoto si quidem esse, nulla superesse potest miseria. Si primo modo sumatur nõ ens, nulla ratione potest ab appetitu cõcupisci; quia illud hac ratione sumptum, nullam cõtinet rationem boni, imo est sumum, & maximũ malum, cum opponatur summo bono, quod est esse, vel existere. At si altero modo vsurpetur, poterit appeti à voluntate; quia ita, aliquam continet rationem boni, carere enim miserijs, & calamitatibus bonum est, hoc autem præstat non esse. Quare cum damnati, & illi qui sibi ipsis interitum moliuntur, maxime cupiant miseram vitam fugere, quam nisi per non esse, subterfugere nulla ratione queunt, secundario, & quasi per accidens,

D. August.
D. Thom.
Duran.
Henri.
Ferra.
Caiet.
M. Victoria

Nũ sit non esse appetibile.

appetunt non esse. Ad arg. igitur Resp. in primis duplex esse appetibile, vnum per se, & aliud per accidens, illud primum constituit rationem boni, quod facimus proprietatem entis; alterum vero nullam rationē boni constituit, sed est veluti accidens quoddā consequens naturam, & essentiam boni. Igitur appetibile per se, & ens, inter se reciprocantur, appetibile vero per accidens, (quale est non ens) & ipsum ens, non reciprocantur inter se, sed potest hoc appetibile, latius patere ente. Vnde non sequitur bonum latius patere ente; quia appetibile quod constituit rationem boni transcendentis, non latius patēte. Hanc solutionem proponit D. Tho. quãtũis non ita perspicuè 1. p. q. 5. art. 2. ad 3. reuera tamen si verba illius attentius perpendantur, nihil aliud quam hæc quæ docui ipsum tradere, intuebimur. Præterea Resp. duplex esse bonū, vnum priuatiuū quod scilicet est ablatio alicuius mali, & alterum positiuum, quod entitatem aliquam, & perfectionem indicat in subiecto, vt sunt sapientia iustitia, pulchritudo, & alia huius generis. Ex his duobus generibus boni, positiuum tantum est proprietas entis, alterū vero priuatiuum, non est illius proprietas; & ita positiuum non patet latius ente, sed reciprocatur cum eo; priuatiuum vero quale est non ens, potest latius patere ipso.

Dissoluitur arg. 1. Solutio.

D. Tho.

2. Solut.

Quar-

Quartum arg. Materia prima est ens; sed materia prima non est bona, ergo ens & bonum, non reciprocantur, & ex consequenti bonum non erit proprietas entis. Propositio est perspicua. Confir. Assump. omne ens est appetibile, at materia prima non est appetibilis, tum primo quia est pura potentia, nullum actum ex sua natura includens, appetitus autem, tantũ est eius quod est actu. Tũ deinde, quia ipsa est quæ ppetit formam, eo modo quo fæmina appetit virum, & quod turpe est, appetit illud quod est pulchrum, & decorum, vt à forma ornetur, perficiatur & illustretur, vt author est Arist. 1. Physico. cap. 9. iam ergo materia prima appetens erit, non appetibilis, forma vero erit appetibilis, cum sit quippiam optimum, & diuinũ, 4. Argu.

In explicãda huius argumenti difficultate, statuendum erit tamquam certum, & exploratum, materiam primã esse bonã, est enim illa condita à Deo Op. Max. à quo omnia fuerunt bona producta, vt sacræ literæ profitentur. Gene. 1. Qua autem ratione sit bona, explicat acutissime D. Pater August. Theologorum omnium, & Philosophorum splendor, & ornamentum, in lib. de natura boni aduersus Manicheos, cap. 18. tomo 6. Inquiens materiam esse bonam, ratione capacitatis quam habet, vt recipiat formas. Nam si forma ipsa, à qua res formosæ, & pul-

Vidit D. cunctaque fecerat & erant valde bona.

& pulchræ nuncupantur, bona est, proculdubio, & capacitas formæ, bona quoque erit: quare cum materia prima sit capax formarum omnium, erit quoque ratione huius capacitatis bona, Subijciam verba D. August. vt facilius, quisq; illius sententiam possit intelligere. *Habet enim & ipsa capacitatem formarum; nam si capere impositam formam nō posset, nec materies utiq; diceretur. Porro si bonum aliquod est forma, unde qui ea præualent formosi appellantur, sicut à specie, speciosi, proculdubio bonum aliquod est etiam capacitas formæ. Sicut quia bonum est sapientia, nemo dubitat quod bonum sit capacem esse sapientiæ.* & D. Tho. Sapientiæ, & sanctitatis D. August, maxim⁹ immitator, & qui inter Philosophos omnes, & Thologos, non secus quam sol inter reliqua sydera longè, lateq; collucere videtur 3. lib. cont. Gent. cap. 20. han sentētia D. August. amplectens, inquit, materiam primam ex eo esse bonam; quia ordinatur ad formas suscipiendas, quarum omnium est communo subiectum, & mater, sinu suo omnes fouens, atquæ complectens. Vnde in his rebus inferioribus, tres erunt constituendi gradus bonitatis, primus formę, secundus compositi, & tertius ipsius materiæ. Forma enim est bona secundum suam essentiam, quia est actus simplex, perfectio, & absolutio rei, & ita nuncupatur ab Arist. 1. Physi. cap. 9. quid optimum,

Verba. *D.* Augusti. Idem etiā profitetur in lib. de uera religione cap. 18. tomo. 1 vbi materiam aliq. bonū esse docetq uia est capax formarū, nā esse capacem aliquod bonum est.

D. Tho. Hanc eandem sentētiā grauissimi viri, & Theologi erudissimi *D.* Albut. Mag. 1. p. tracta-

mum, atque diuinum, optimum quia est decor, & perfectio materiæ primæ; diuinum vero, quia est quædam participata similitudo naturæ diuinæ, est enim (vt natura diuina,) simplex actus, absque vlla permixtione potentiæ. Mox in secundo gradu subsequitur bonitas totius compositi, quę à bonitate formæ, tamquam à parte intrinseca, & essentiali deriuatur. Vltimo continetur bonitas materiæ primæ, quę ex eo dicitur bona, quia destinatur ad formas suscipiendas, Vnde asserere possumus, bonitatem analogicè dici de his tribus generibus bonitatis, secundum analogiam attributionis: nam primo, perse, & secundū essentiā, dicitur de bonitate formę, secūdo de bonitate totius cōpositi, & tertio de bonitate materiæ, per attributionem ad formam. Ad argumentum igitur propositum dicimus, falsam esse assump. Ad confir. ita Resp. Ad primam Resp. Materiam primam appetibilem esse à toto composito, cuius est pars, vnde quamuis ipsa sit pura potentia, quia tamen destinatur ad formas, ratione huius capacitatis, & ordinis, appetibilis erit. Ad Secundā Resp. Materiam primā appetere formam, eo modo quo turpe appetit pulchrum, cum hoc tamen optime cohæret, vt ipsa appetatur à toto composito; ratione ordinis quem habet ad formas.

6. q. 26. art. 1. mēbro. 1. in solutione vltimi arg. & Alexander Alens. 1. p. q. 18. membro 6. amplectuntur, nimirum, materiam primam esse bonam, ratione capacitatis quam habet ad formas.

Ita hūc locum Arist. interpretatur D. Tho. in cōmentarijs illius.

Dissoluitur arg.

Quod si quis roget, nū materia prima ratione

Dubitatio

Solut. tione huius capacitatis, sit bona simpliciter, nec ne. Resp. erit duobus modis posse aliquid nuncupari simpliciter tale, aut quia est tale secundum essentiã, qua ratione animal appellamus simpliciter sanum, aut quia est tale sine addito, quomodo vrinã dicere possumus simpliciter sanam, eo quod sine vllo addito, vocatur sana. Inhærentes igitur vestigijs eruditissimi Ferrari. 3. cõt. Gent. cap. 20. dicimus materiam primam non esse bonam simpliciter, primo modo, eo quod illa non est bona secundum essentiã, sed per participationem bonitatis formæ: hac si quidẽ ratione formæ competit esse bonam simpliciter, & absolutè. Dicimus tamen esse bonã simpliciter, secundo modo; quia sine vllo addito, & ore pleno, illam nuncupamus bonam.

Dissoluitur dubitatio ex Ferra

Dubitatio altera.

Solut.

Præterea si ad huc scisiteris, sit ne illa bona actu, vel potestate. Resp. Ipsam vtroque modo esse bonam, diuersa tamẽ ratione, potest enim illa sumi, aut absque vllo ordine ad formam, aut cum habitudine ad illam, si primo modo sumatur, tantum est bona potestate, si vero altero modo vsurpetur, est bona actu. Ex qua distinctione conciliari possunt diuersa loca D. Tho. quæ in terse pugnare videntur; nam 3. contra Gent. in loco proposito, docet materiam primam esse ens sola potestate, at esse bonam actu, & simpliciter.

Cõciliãtur diuersa loca D. Tho.

citer. Verum in 1.p.q.5. art.3.ad 3. & q.21. de verit.art.2.ad 3. contrarium statuit, scilicet, illam esse bonã sola potestate. Etenim quando inquit materiam esse bonam actu, intelligi debet de materia cum habitudine ad formas, quando vero docet esse bonam potestate, intelligi debet, de materia, praescindendo ab ea, omnem habitudinem ad formas.

Quintum. Relatio est ens; atqui relatio non est bona, ergo non omne ens erit bonum. Propo. est perspicua. Confir. Assumpt. Primo, quia relatio communis est ad relationẽ rei, & rationis, atque ita si ipsa esset bona, aliquod ens rationis esset bonum, cuius contrarium docuimus in cap. superiori. Secundo; quia bonum & perfectum dicũtur in habitudine ad subiectum quod perficitur, relatio autem, ea ratione qua relatio est, non dicitur in habitudine ad subiectum, sed ad terminum, quare ipsa non erit bona. In hac dubitatione explicanda, Gabriel in 1. dist. 7. q. 3. Bartholomeus Torres. 1.p.q.28. art. 2. & non nulli alij existimant. Relationem in propria, & peculiari ratione, esse bonam, & perfectam. Reuera tamen aduersus illos (vt alia argumenta Theologica praetermittamus, quę non sunt huius instituti) maxime vrget effectum argumentum; quia relatio in propria ratione, non denotat habitudinem ad su-

5. Argu.

Opinio Gabrie. & Torres.

Cõfutatur haec opinio.

Cõsule M Bañes. 1. p. q. 28. art. 2.

ad subiectum, sed ad terminum, at perfectio denotare debet habitudinem ad subiectum quod perficitur. Quare hac opinione explossa. Resp. Relationem posse sumi aut in communi; qua ratione ambit vtramque relationem rei, & rationis, aut in particulari, vt scilicet tantum dicitur de relatione rei. Si primo modo sumatur relatio, nullam denotat perfectionem. Hac si quidem ratione, tantũ exprimit habitudinem ad terminum significatam illa voce. Ad, Bonitas vero & perfectio, in habitudine ad subiectum dicũtur, et non ad terminum. Si vero altero modo vsurpetur, indicat bonitatem, & perfectionem; nam ea parte qua est ens rei, exprimit habitudinem ad subiectum, & existentiã rei, qua existit à parte rei, tamquam perfectio subiecti relati. Vnde relatio in cõmuni abstrahet à ratione perfectionis, & imperfectionis, & ita in quibusdam suis subiectis; vt in relationibus rei dicet perfectionem, in alĳs vero, vt in relationibus rationis, non dicet illã quemadmodũ ante nos viri eruditissimi Capreo. in 1. dist. 7. q. 1. ad 3. aduersus 1. assertionem & Caiet. 1. p. q. 28. art. 2. ad 3. docuerunt. Ad Arg. igitur dicimus, falsam esse assump. Ad 1. Confir. Resp. relationem in cõmuni nullam denotare perfectionem, propter relationem rationis quam amplectitur; vt ex posuimus, vnde quando deinde colligimus, ens

Solut. Legitima.

Capreo.
Caiet.
Solut. 1.
Confir.

ens igitur latius patebit bonitate, admittenda erit collectio; quia bonitas non est proprietas omnis entis, sed solius entis rei. Ad Secundam Resp. relationem rei etiã in suo conceptu formali, & vltimo, includere habitudinem ad subiectum; quia etiam hac ratione est accidens, atque ita dicetur bona, verè, & propriè. Solut. 2.

Quando inquit D. Diony. cap. 4. de nominibus diuinis bonũ latius patere ente, intelligi debet secundum caussam; quia summum bonum se extẽdit ad non entia, cun producat res, ex nihilo. Nõ debet autẽ intelligi secundũ attributionẽ nã ita illa duo sunt ęqualis ambitus. Lege Ferra. 3. cont. Gentes cap. 20.

Sextum arg. est aduersus illam assertionẽ in qua docuimus entia rationis non esse bona. Omnis natura est bona; sed entia rationis habent naturam, ergo erunt bona. Resp. Nõ omnem naturam; sed eam tantum quæ est ens rei, potestque existere, existentia rei, esse bonam; at entia rationis non habent essentiam, & existentiam huius rationis, sed habent illa duo beneficio intellectus. Verum vrgebit aliquis ad hunc modum, entia rationis non sunt bona, ergo erunt mala; nã quid quid est, vel est bonum, vel malum. Resp. negando consequentiam; quia bonum, & malum, tantum sunt nata conuenire entibus rei existentibus, aut habentibus habitudinẽ ad existentiam, quare entia rationis neque erũt bona, neque, mala in genere entis; quemadmodum non nullæ actiones hominis, quæ non à ratione deliberata, sed à vi imaginandi progrediuntur, vt confricatio barbæ, & commotio pedum, neque sunt bonæ, neque malæ in genere moris.

Cap. IIII. Num bonum secundum essentiam, denotet naturam absolutam, vel relatam.

Rogrediamur vlterius, in susc cepta disputatione de natura boni, explicãda; inuestigemus que, denotet ne illud secundũ essentiam habitudinẽ aliquã ad appetitum, vel naturam potius aliquam absolutam, omnis habitudinis expertẽ. Est enim prima opinio Heruei, viri acutissimi, in suis quod lib. quod. 3. q. 2. existimantis bo-

1. Opin. Heruei.

num solam naturam absolutam denotare, scilicet perfectionẽ, & absolutionẽ cuiusq; rei. Secunda opinio est Durandi. Huic ex diametro opposita in 2. dist. 34. q. 2. constituentis bonum solum habitudinem, & relationem conuenientiæ exprime re.

2. opin. Duran. Capreo.

Capreo. in 1. dist. 3. q. 3. art. 1. ad 9. arg. opinatur bonum relationem significare non tamen solam, vt putat Duran. Sed vna cum entitate absoluta, vnde aggregatũ quippiã ex relato, & absoluto, arbitratur constituere integram rationem boni. Tertia opinio est aliorum qui censent, bonum primo, & per se, denotare naturam aliquam absolutam, secundario tamen, & ex consequenti, exprime re relationem ad appetitum. Hanc opinionẽ

3. Opinio.

sequ-

sequuntur ferè omnes nostri Thomistæ, Capreol. priori sententia explosa in 2. dist. 34. q. 1. Caiet. 1. p. q. 5. art. 1. Ferrari. 1. cont. Gent. cap. 37. M. Bañes. 1. p. q. 5. art. 1. Cumel ibidem, & Petrus à Fonseca 4. Metaph. cap. 2. q. 7. sectione 5. Capreo. Caiet. Ferra. M. Bañes. M. Cumel. Fonseca.

1. Assert. Ex his tribus opinionibus hanc tertiam tamquam veriorem amplectimur, atque ita vt illam explicemus; sit prima assertio. Bonum nō significat naturam purè absolutam. Hanc assertionem constituit D. Tho. q. 1. de veritate art. 1. & 21. art. 2. in quibus locis profitetur, verum, & bonum addere enti relationem quandam rationis, verum ad intellectum, bonum vero ad appetitum. Confirmariq; potest in hunc modum, eo modo se habet appetibile ad appetitum, quo visibile ad visum; sed visibile, non significat naturam purè absolutam, sed etiam denotat quandam habitudinem ad visum, ergo & appetibile non significabit naturam aliquam purè absolutam, sed denotabit etiam habitudinem ad appetitum. Cum igitur bonum sit appetibile, illud non denotabit naturam pure, absolutam. Præterea eo modo se habet bonum ad appetitum, quo verum ad intellectum; sed verum non denotat puram, & solam, naturam absolutam, vt in superiori lib. docuimus, ergo neque bonum illam denotabit, sed præter naturam absolutam, ex- Confir. 2. Argu.

primet quoq; relationem ad appetitum.

Secunda Assertio, Boni natura non signi
2.Assert.ad uersus. Duran. ficat ex præcipuo, & essentiali significato, relationem, & habitudinem, vt docuit Duran.
1.Argu. Confir. his arg. Primum. Natura boni maximam indicat perfectionē; sed relatio sub ratione relationis, nullam indicat perfectionem, vt docuimus in superiori cap. ergo ratio boni non erit formaliter relata. Secundū
2. Argu. Omnis motus fertur in aliquod bonū; quia fertur in aliquem finem, finis autem, & bonum sunt vnum, & idem; sed ad relationem non est per se motus, vt docet Arist. 5. lib. Physico. cap. 2. ergo ratio bo-
3. Argu. ni non erit relata. Tertium Virtus est bona, sed virtutis essentia non est relata, ergo essentia boni, non erit aliqua relatio. Confir. assump. Virtus est habitus; sed natura habitus non est relata, sed absoluta, cū sit qualitas, ergo natura virtutis non erit relata, sed absoluta. Ad hæc eadem est bonitas secun-
4. Argu. dum analogiam in Deo, & in creaturis, sed in Deo non significat secundum essentiam aliquam relationem, ergo neque in creaturis illam significabit. Prop. est perspicua, confir. assump. si in Deo significaret relationem, aut illa esset relatio rei, aut rationis; sed neutra esse potest. In primis nō rei; quia ita præter quatuor illas relationes, paternitatem, filiationem, spirationem actiuam, & processionē

daretur

daretur in Deo alia relatio rei, quod dici nulla ratione potest. Deinde neq; rationis; quia ita in deo esse bonum, non esset formaliter esse ens rei, sed rationis.

Tertia Assertio. Bonum secundum essentiam, per se, & primo significat naturam aliquam absolutam; secundario tamē, minusq; præcipuè, denotat habitudinem quandam, ad appetitum. Quemadmodum scientia, primo, & per se significat naturam absolutam, secundario tamen, & minus præcipuè, denotat habitudinem ab obiectum quod scitur, vndē nuncupari poterit bonum relatum secundum dici, quod ex præcipuo significato, denotat naturam absolutam, ex minus præcipuo verò quandam relationem. Confir. ex superioribus ad hunc modum. Bonū exprimit aliquam naturam; sed non exprimit illā quæ sit tantum absoluta, vt cōstat ex prima assertione, neque illam quæ sit tantum relata, vt docuimus in superiori, ergo exprimet naturam absolutam, cum relatione, secundario tamen, & quasi per accidens significata. Deinde eodem modo se habet bonum ad appetitum, quo se habent obiecta aliarum facultatum, ad ipsas facultates; sed aliarum facultatū obiecta, vt visibile, audibile, tactile, & alia huiusmodi, secundum essentiam significant rem absolutam, connotantque habitudinem ad facultatem, ergo pari ratione bonum

3. Assert.

Confir. 1. Argu. Capreo. in loco citato ex 1. sentē. docet, bonum esse aggregatū ex relato & absoluto verū hoc constare non potest quia ita esset ens per accidens. 2. Argu.

bonum secundum essentiam, naturam absolutã denotabit, secundario vero, & quasi per accidens habitudinem ad appetitum.

Controuersia est tamen, num hæc relatio quam secundario indicat bonum, ad appetitum, sit relatio appetibilis, vel cõuenientis. Multi enim existimant esse relationem appetibilis. Alij verò censent, esse relationem cõuenientis. Sit tamen

4. Asser. Quarta assertio. Relatio quam secundario indicat bonum non est relatio appetibilis, sed conuenientis. Imprimis non esse relationem appetibilis, dictum

Confir. 1. pars assertio. est à nobis cap. 1. vbi docuimus relationem appetibilis, non esse de essentia boni, sed esse quandam illius proprietatem. Confir. quæ potest ad hunc modum. Non ideo aliquid est bonum, quia est appetibile; imo econuerso, aliquid est appetibile, quia bonum, non ergo ratio boni erit ratio appetibilis, cũ sit illa caussa ob quam quippiam appetatur. Deinde esse rationem conuenientis, in hunc

Confir. 2. pars eiusdẽ assert. modum possumus demonstrare. Quidquid appetitur, ex eo appetitur, quia est appetenti simile, & conueniens; ita enim natura cõ-

1. Argu. paratum esse videmus, vt res omnes, alias sibi similes diligant; sed bonum est caussa ob quam, quippiam appetatur, ergo ratio boni, erit ratio similis, & conuenientis. Præterea vna, & eadem res, est vni bona, & alteri ma-

2. Argu. la; quia est vni conueniens, & alteri non conueniens

ueniens,& alteri non est cōueniens; quemad modum calor, est bonus igni, & malus aquæ, quia est igni conueniens, aquæ vero non itē, iam ergo ratio boni, erit ratio conuenientis rei quæ appetitur, ad appetentem.

Cap. V. In quo Argumenta aduersariorum dissoluuntur.

Xplicata igitur nostra opinione, super est vt argumentis aduersariorum satisfaciamus; nā aduersus secundā assertionem ita argumentatur Durandus. Primo Vna, & eadem res, est bona, & mala, respectu diuersorum, quemadmodum calor est bonus igni, & malus aquæ, cum moliatur interitum illius, ergo bonum, & malum, formaliter denotabunt relationem. Confir. Cōsequent. Quia hæc est proprietas relatorum, vt respectu diuersorum, vna, & eadem res, respectu vnius se habeat vno modo, & respectu alterius, altero modo. Confir. Arg. In absolutis, res quæ vni est talis, omnibus est talis, vt quod est album vni, omnibus est album, sed quod est bonum vni, non est omnibus bonum, ergo bonum non denotabit naturam absolutam. Resp. negando consequē ti. Quia illa non tantum est proprietas relatorum

1. Arg. Duran.

Confir. 1. Argu.

Solut.

torum, sed etiam rerum absolutarum, nam magnum, & paruum, sunt res absolutæ; cum tamen sit eadem res magna respectu vnius, & parua respectu alterius, quemadmodum leo respectu formicæ est magnus, & respectu mõtis est paru⁹, vt auctor est Arist. in categoria quantitatis. Eademque ratione satisfacimus confir. Aliquando etiam in absolutis ita euenire, vt quod vni est tale, non sit sẽper omnibus tale, multa enim sunt quibusdam calida, quæ ab alijs iudicantur esse frigida.

2. Argu. Secundum argu. bonum, & malum, sunt contraria priuatiuè, sed malum significat relationem disconuenientiæ, ergo bonum significabit relationem conuenientiæ, & ita formaliter bonum erit quippiam relatũ. Resp.

Solut. In primis falsam esse propositionem, si de omni malo loquamur, quia vitium non significat solam priuationem virtutis, sed qualitatem positiuam, virtuti contrariam. Resp.

Solut. Præterea falsam esse assump. Quia malum primo, & perse, non est priuatio conuenientiæ, sed perfectionis rei, secundario verò, & quasi per accidens, est priuatio conuenientiæ, atque ita bonum primo, & perse, non significabit relationem conuenientiæ, sed perfectionem naturæ; secundario tamen, & in obliquo denotabit relationem cõuenientię, vt in assertionibus exposuimus.

Tertiũ

Tertium. Appetibile indicat formalem relationem ad appetitum; sed bonum est illud quod est appetibile, vt in primo cap. docuimus ergo bonum formaliter erit quippiam relatum. Resp. Appetibile sumi duobus modis, aut formaliter, aut fundamentaliter; si formaliter sumatur, dicimus illud denotare habitudinem ad appetitũ, si vero fundamentaliter vsurpetur, dicimus non denotare huiusmodi relationem; sed naturam quandam absolutam, scilicet perfectionem rei, quæ nata est excitare appetitum, ad sui desiderium, At vero bonum non est aliquid appetibile formaliter, sed fundamẽtaliter, vt in 1. cap. exposuimus, & ita non significabit in recto, & per se, relationem aliquam. 3. Argu. Solut.

Præterea, aduersus Tertiã Assertio. in qua docuimus bonum secundario significare relationem ad appetitum, argumentãtur Scotistæ quidam, vt auctor est Capreo. in 2. dist. 34. q. 1. in argumentis aduersus primã assertionem. Sit igitur primum Arg. illorum, & quartum huius cap. Relatio nullam denotat perfectionem, sed bonum denotat maximam perfectionem, cum bonum, & perfectum, sint vnum, & idem, ergo bonum nullam exprimet relationem. Resp. In primis falsam esse propositionẽ, si de omni relatione intelligatur, nam multæ relationes significant perfectionem, vt docuimus in su- Argu. Scotis aduersus. 3. asser. 4. Argu. Solut. 1. Solut. 2.

perioribus cap. Deinde Resp. destinguentes consequens; quia vel loquimur de præcipuo significato boni, vel de secundario, & minus præcipuo, si de præcipuo loquamur, libēter illud admittimus, nihil tamen probat aduersus nos, qui ingenuè fatemur, bonum ex præcipuo significato, & secundum essentiam, nō denotare relationem aliquam, sed naturam absolutam. Si vero de minus præcipuo, & secundario significato loquamur, falsum est, & negandum, neque enim hoc vlla ratione confirmat, bonum scilicet neque præcipuè, neque minus pręcipuè, significare relationē.

Solut.

Quintum, Illud quod conuertitur cum ente, & de rebus omnibus prædicatur, non significabit formaliter relationē; quia si significaret illam, omnes res essent relatæ; sed bonum conuertitur cum ente, & dicitur de rebus omnibus, ergo non significabit formaliter relationem. Resp. Distinguendo prop. Vel relatio significatur nomine illius rei, prę cipuè, & in recto, vel minus præcipuè, & in obliquo, si primo modo significetur, vera erit propo. Si autem altero modo vsurpetur, erit falsa; quia quod hoc modo significat relationem, est simpliciter natura absoluta, at bonum, tantum hoc secundo modo, significat relationem.

5. Argu.

olut.

Cap.

Cap. VI. Num bonum habeat rationem finis nec ne.

T hanc dubitationē comodè explicemus animaduertendū est, duobus modis posse quippiam nuncupari rationem alterius. Primo quia explicatur per diffinitionem essentialem illius; quemadmodum esse principium à quo fluit motus, vel mutatio, est ratio caussæ efficientis, eo quod hæc ratio significatur per diffinitionē caussæ efficientis. Secundò quia est illi ratio agendi, & operādi; qua ratione dicimus formam, esse rationem caussæ efficientis, quia est illi ratio operandi.

Hac igitur distinctione constituta sit. 1. Assert. Ratio boni, non est ratio finis, sumpta ratione primo modo. Confir. Alia ratiò exprimitur per diffinitionem finis, & alia per diffinitionem boni, nā per diffinitionē finis, exprimitur esse illud cuius gratia aliquid fit, per diffinitionem vero boni, esse aliquid appetibile, ergo ratio boni, non erit ratio finis. 1. Affer.

Secunda. Assert. Sumpta ratione secundo modo, pro ratione agendi, ratio boni, est ratio finis. idest ratio ob quam finis mouet appetitum est, quia est bonum. Confir. Imprimis 2. Affert. 1. Argu.

primis ex Arist. qui 2. Physi. cap. 3. & 5. Metaph. cap. 2. inquit bonum,& finem,esse vnum,& idem,quibus verbis à perte satis in dicat,rationem boni,esse rationem finis. Prętereca ratio boni est ratio appetibilis,sed hęc ratio est caussa ob quam finis moueat operātem,& enim operans ex appetitu finis,ducitur ad aliquid agēdum,ergo ratio boni erit ratio finis,nimirum erit caussa ob quam finis exerceat suam actionem,quę est mouerè per desiderium agentem ad operandū. Quare quemadmodū forma est ratio agentis prima.i. est ratio operandi,ita quoque bonū est ratio prima finis,& est caussa quare ille agat, & moueat operantem,Hanc assert. profitetur D.Tho. 1.p.q.5.art.4.

6. Asrg.

3. Assert.

Tertia Assert. Bonum præter rationem finis,continet etiam rationes aliarum caussarum,præsertim vero formæ, & efficientis Hanc assertio.constituunt D. Alber.Mag.1, p,trac.6. q.26.art,2, mem.?.& Alexander Alen, 1.p.q. 17. memb.3. Quam vt intelligamus annotat Alex. In omni opere,agens moueri ex fine,vt querat acommodatā materiam,ad operis molitionem ; quemadmodum faber Ferrarius , ex fine qui est secare, quærit acommodatam materiā, (vt ferrū) ad serram conficiendam. Vnde in bono hæc tria reperientur,mouere appetitum agentis, esse veluti exēplar, ad quod inspiciēs agens perfe-

perfectum opus præstet, & esse consumationem, & absolutionem operis.

Ex his ergo confirmari poterit bonũ habere rationem caussæ efficientis, finis, & formæ. In primis efficientis, quia mouet operantem: mouere autem ad caussam efficientem spectat. Quamuis si vera loqui cupimus, hęc motio cum sit Metaphorica, constituet quoque caussam efficientem metaphoricam, & & ita bonum erit caussa efficiens metaphorica, nõ propria. Deinde Finis; quia est quid vltimũ in re, perfectio, & absolutio illius atquod vltimũ est, habet rationẽ finis & tandẽ forma; eoquod sit exemplar, ad cuius similitudinem opifex quilibet, suo operi confert vltimam perfectionem: non est autem materia, quia non est illud ex quo insito aliquid fit. Confir. etiam potest hæc assertio ex his quæ diximus in 1. cap. in vltima diffinitione boni, proposita a D. Diony. in qua diximus, bonum sub his generibus caussarum contineri. Confir. asser.

Verum contra superiora est. Primũ arg. De ratione finis est esse quippiã appetibile, sed de ratione boni non est esse appetibile, cum sit appetibilitas, proprietas boni, ergo bonum, & finis non erunt vnum, & idem. 1. Arg. aduersus superioriora

Resp. de ratione finis non esse appetibile in actu, vel formaliter, sed est esse appetibile potestate, vel fundamentaliter, qua eadem Solut.

ratio

ratio, est etiam ratio boni, vt sæpe diximus, atque ita non erunt diuersæ rationes boni, & finis.

2. Argu. Secundum Arg. Finis obtinet rationem primæ causæ, est enim caussa quæ primo excitat agentem, vt ex aliqua materia, opus suum moliatur; sed bonum habet rationem vltimi, cum sit absolutio, & perfectio rei, ergo bonum, & finis, non erunt eiusdem rationis. Cõfir.arg Confir. arg. Finis non præsupponit rationem caussæ efficientis, & formæ; sed ratio boni præsupponit has rationes, nam bonum supponit rem existentem, & productã à generante, quæ sine caussa efficiente, & forma esse non potest, ergo bonum, & finis, nõ erũt vnum, & idem. Solut. Resp. finem sumi posse, aut vt est in instituto operantis, aut vt est in executione operis. Si primo modo sumatur, habet rationem primæ caussæ; si vero sumatur secundo modo, non habet rationẽ illius, imo neque caussæ, sed effectus; & eadem ratione bonum, si sumatur vt est in instituto operantis, habet rationem primi, vt autem est in executione operis, obtinet rationem vltimi. Ad Confir. Dicimus. Solut. Cõ. Finem in intentione, nõ præsupponere rationem caussæ efficientis, & formæ, in executione vero, præsuponere illã. In quauis enim re prius est forma, quę confert esse, secũdo est causa efficiẽs, & virtus agendi, consequens formam in illa,

& ter-

& tertio subsequitur finis, qui est perfecta actio, consequens hanc vim, & facultatem agendi, & ita finis in executione non differet a bono. Lege D. Tho. 1. p. q. 5. art. 4. in corpore.

Tertiũ. Argu. Deus Op. Max. fuit bonus ab æterno, sed non fuit finis ab æterno, cum non rapuerit ab ęterno creaturam aliquam, ad sui desiderium, & amorem, ergo bonum, & Finis, non erunt vnum, & idem. Resp. Negando assump. Quia ad rationem finis, non est necesse vt aliquid actu moueat appetitũ, sed sat est vt sit natum actu mouere illum. Quemadmodũ ad rationẽ caussę efficientis non est necesse actu producere effectũ, sed natum, & aptũ quippiã esse, vt illum producet. Et ita Deus Op. Max. fuit finis ab æterno, quia natus fuit, & aptus, mouere appetitum. Quamuis in actu exercito non fuerit finis, nisi in tempore, quemadmodum neque fuit caussa efficiens, nisi in tempore. 3. Argu. Solut.

Cap. VII. Num creaturæ sint bonæ secundum essentiam.

Gregia quidem dubitatio, & quæ erit a nobis diffusse pertractanda, paulo altius non nullis repetitis principijs. Sit primum, duobus modis posse di-

se dici aliquid tale secundum essentiam, primo modo ita vt idem significet per essentiã, quod non per alterius participationem, qua ratione dicimus ignem esse calidum per essentiam; quia non est calidus participatione alterius. Secundo ita vt idem significet per essentiam, quod non per accidens, vel quod fluit á natura, & essentia rei, qua ratione dicimus hominem esse capacem disciplinæ per
2. Principium. essentiam, quia non est per accidens capax disciplinæ, fluitque hæc proprietas ab illius essentia, & natura. Sit secundum. Bonũ transcendens duplex est, vnum quod tantum obtinet illam perfectionẽ, quæ sat est, ad bonitatem entis, & transcendentem constituẽdam; quælibet enim perfectio rei, quamtumuis minima, constituit bonitatem entis, & transcendentem. Et alterum, quod dicitur bonum simpliciter, & absolutè, illud scilicet quod ornatur omnibus perfectionibus, quas nata est, quælibet res possidere. Verum vt hoc facilius intelligamus, annot. est ex D. Tho. 1. p. q. 5. art. 1. ad 1. esse diuersam rationem boni simpliciter, & entis simpliciter,
Obseru. ex D. Tho. quia ratione esse, & formæ substantialis, quęlibet res, est ens simpliciter, non est tamẽ bona simpliciter; at ratione formæ accidentariæ, est bona simpliciter, & est ens secundum quid. Cum enim bonum, & perfectum, sint vnum, & idem, nulla quæ res esse possit per

fecta,

fecta, nisi obtinuerit formas omnes quas nata est habere, nisi illa ornetur formis omnibus accidentarijs, non poterit esse bona simpliciter, atque ita ignis, per suam formã substantialem, est ens simpliciter, & bonus secũdum quid; per calorem, vero, siccitatem, raritatem, tenuitatem, & leuitatem, est ens secundum quid, & bonus simpliciter. Sit tertium. Nulla res potest appeti sine existentia, aut ordine ad illã. Ratio est perspicua Quia omne quod appetitur, sub ratione alicuius perfectionis appetitur; at sine existentia, aut ordine ad illam, nihil potest dici, aut esse perfectum, quare sine existentia, nihil poterit appeti: & ita cũ ratio appetibilis, sit ratio boni sine existentia, aut ordine ad illam, nihil poterit esse bonum. 3. Principium.

His igitur principijs cõstitutis sit. Prima Assertio. Solus Deus est bonus secundum essentiam, id est solus ipse est bon⁹ nõ per participationem alterius. Confir. in primis ex illo Math. 19. nemo bonus, nisi solus De⁹, quod testimonium intelligi necessario debet de bonitate huius generis, Præterea. Qua ratione se habent aliqua ad entitatem, eadẽ se habent ad bonitatem; sed solus Deus est ens per essentiam, ergo solus ipse erit bonus per essentiam. Rursus. Illud est bonum per essentiam, in quo reperitur tota ratio bonitatis. Sed in solo Deo reperitur tota ratio

1. Asser.

1. Arg.

2. Argu.

3. Argu.

bonitatis; nam in creaturis, solæ portiones & particulę quædam bonitatis reperiuntur, & ita in auro, non reperitur bonitas quæ est in planta, neque in igne, bonitas quæ est in corporibus cælestibus, ergo solus Deus erit bonus per suam essentiam, creaturæ vero erunt bonæ per participationem. Hanc asser tionem abunde satis cõfirmat D. Seuerinus Boetius, in lib. de Hebdomadibus, in quo ni hil aliud ferè instituit, quam docere, solum Deum esse bonum a seipso, & per essentiam, creaturas vero esse bonas ab alio, & per par ticipationem.

D. Seueri. Boeti.

2. Asser. Secunda Assertio. Si loquamur de bonitate transcendente, quælibet creatura est bona secundum suam essentiã, ea ratione qua hæc particula, secundum essentiam, denotat idem, quod non accidentaria ratione. Cõ

1. Argu. fit. Quælibet creatura est ens secundum essentiam, id est non accidentario, sed eadẽ ratione se habet aliquid ad bonitatem, quo ad entitatem, ergo omne ens erit bonum secundum essentiam.

2. Argu. Deinde quælibet natura est vera, & vna secundum suam essentiam, cum sint hæ duæ proprietates consequentes intima, & essentialia, cuiuslibet naturæ attributa, ergo cum non sit maior ratio illarum

3. Argu. quam bonitatis, quælibet natura erit bona secundum essentiam. Ad hæc omnis essentia creaturarum bona est, ergo bonitas con-

ueniet

ueniet cuilibet rei, secundum essentiam.

Tertia Assert. Si loquamur de bonitate simpliciter, & absolutè, nulla res est bona secundum suam essentiam, sed hanc bonitatẽ habet ab his quæ sunt extra illius naturam, scilicet, ab existentia, & ab alijs accidẽtibus, & qualitatibus, præsertim. In primis bonitatem simpliciter, ab existentia prouenire, sæpè docuimus. Quia sine existentia, vel ordine ad illam nihil est appetibile, & ex consequenti neque bonum. Deinde prouenire ab accidentibus superadditis, ita demõstramus. Primo. Quia illud est bonum simpliciter, quod est assecutum suum finem; sed finis cõsistit in actione, & operatione, ergo & bonũ simpliciter in actione consistet, quare cum in rebus creatis actio sit accidens, quælibet creatura erit bona simpliciter, ex accidentibus. Secundo. Bonum, & perfectum, sunt vnum, & idem, sed nulla res potest esse perfecta, nisi ratione accidentium, ergo neque poterit esse bona nisi ratione accidentium. Confir. Assum. perfectio rei in vltimo quod res nata est habere, est constituta. sed accidẽtia sunt illa, quæ res quælibet, vltimo nata est habere, ergo in accidentibus perfectio rei erit constituta. Deinde illum tantum hominum vocamus perfectum in mente, qui sapientia, iustitia, prudentia, & alijs virtutibus fuerit ornatus, & illum perfectũ in corpore

3. Asser.

1. Argu.

2. Argu.

3. Argu.

qui pulchritudine, venustate, robore & optima valetudine præditus fuerit; at qui hæc omnia sunt accidentia, quædam mentis, & alia corporis, ergo perfectio simpliciter, & absolutè, in accidentibus erit constituta. Et ita docet D. Tho. 1. p. q. 5. art. 1. ad 1. & q. 6. art. 3. ad 1. Ex his omnibus colligere li-
Consec. cebit nullam essentiam rei per se sumptam, absque existentia, vel ordine ad illam, esse bonam simpliciter; sed tantum esse bonam secundum quid; quia bonitas simpliciter, ab existentia, & actu dependet; at essentia sine existentia, aut ordine ad ipsam, nullum continet actum. Lege Caiet. acutissimum in loco ex 1. p. nunc proxime citato.

Cap. VIII. In quo dissoluuntur arg. aduersus superiora.

1. Argu. IN ea tamen quæ dicta sunt poterit aliquis ita argumentari. Primo. Quælibet essentia est participio quædam bonitatis, & perfectionis diuinæ, ergo quælibet res erit bona per suam essen-
Solut. tiam. Resp. si dictio per essentiã, idem significet quod non per participationem, negandam esse consequentiam, imo antecedens omnino aduersatur consequẽti. Si vero hęc

dictio,

dictio; idem denotet quod non per accidens, illam libenter admittimus: nã bonitate transcendenti, res sunt bonę per suam essentiam.

Secundum, Arg. Quælibet res secundum suam essentiam est perfecta, ergo quęlibet secundum suam essentiã erit bona. Conseq: est perspicua, quia bonum, & perfectũ, sunt vnum & idem. Confir. antec. Quælibet essentia est quidã actus; sed actus, & perfectio, sunt vnum, & idem, ergo quælibet essentia erit perfecta. Resp. Negando antec. Ad Confir. dicimus, actum existentiæ, & perfectionem simpliciter, reciprocari interse & esse vnum, & idem; & actum essentiæ, & perfectionem secundum quid, esse quoque vnũ, & idem, atque ita, quælibet res per suam essentiam erit bona secundum quid, per existentiam vero erit bona simpliciter. 2. Argu. Solut.

Tertium. Vna res est perfectior altera secundum essentiam, quemadmodum homo, est perfectior lone; & aurum est perfectius argento, imo rerum omnium essentiæ sunt ita interse concatenatæ, & essentialiter connexæ, vt vna earum non possit obtinere parem, & æqualem, perfectionem, cum altera, iam ergo res omnes erunt perfectæ secundũ suam essentiam: Resp. In primis, vnam rem esse perfectiorem altera secundum essentiã, non perfectione simpliciter, sed perfectione secundum quid, & ita sunt illę interse con- 3. Argu. Solut.

nexæ secundum essentiam, in perfectione se-
Solut. cundum quid. Præterea dicimus; Vnam rē esse perfectiorem altera secundum essentiã; tamquam ex radice perfectionis, & origine, eo quod existentia a qua depromi debet perfectio simpliciter, deriuatur tamquam à radice, ab essentia; vt in 2. lib. cap. 4. docuim⁹; at formaliter falsum est, vnam rem esse perfectiorem altera secundum essentiam, perfectione simpliciter.

Dubit. Solut. Quod si quis roget, num creaturæ sint bonæ bonitate diuina, necne? Resp. erit, duobus modis posse creaturas denominari bonas, intrinsecè, & extrinsecè, primo modo nō dicuntur bonæ, à bonitate diuina, sed à propria, & intrinseca bonitate, quemadmodum dicuntur entia, à propria, & intrinseca entitate. Altero vero modo dicuntur bonæ, à bonitate diuina, tamquam à primo exemplari, efficiente, & fine totius bonitatis.

Cap. Vltimum in quo traduntur non nullæ diuisiones boni.

Equitur tandem vt in vltimo cap. Huius nostri operis, non nullas diuisiones boni proponamus, quæ ex Arist. D. August. D. Thō. & ex alijs Philosophis colliguntur. Arist. igitur 1. lib. Ma

gnorum

gnorum moralium cap. 3. quatuor proponit nobis diuisiones bonorum. Prima est. bonorum quædam sunt honorabilia, alia laudabilia, & alia potentiæ. Honorabilia sunt virtutes, quæ sunt dignæ omni honore. Laudibilia sunt actiones illarum, quia ab illis maximam laudem sibi homines promerentur. Potentiæ vero dicuntur, quibus aliqua possumus, vt sunt opulentiæ, robur, & principatus. Secunda diuisio est. Bonorum quædam sunt omnino eligibilia, vt sunt virtutes omnes, & alia non sunt omnino eligibilia, imo possunt iustè aliquando non eligi, vt diuitię, robur, & principatus. Tertia diuisio bonorum quædam sunt propter se expetenda, & alia sunt quæ expetuntur ratione alterius. Sub primo genere continētur fines, qui propter se expetuntur, vt sanitas, sub secundo vero compræhenduntur media, quæ ratione finiū expetūtur, vt potio amara, quę expetitur propter sanitatē. Ex his quę sūt fines, meliora sunt, quam quæ sunt media; quia quæ sunt bona per se, meliora sunt, quam illa quæ sunt bona per aliud. Quarta diuisio. Bonorū quędam sunt in anima, vt virtutes, alia in corpore, vt robur, & pulchritudo. Et alia in rebus exterioribus, vt opes, honores, & principatus. Ex quibus quæ sunt in anima sunt optima, & meliora, quę sunt distributa in prudentiam, virtutem, & voluptates. Quæ

1. Diuisio.

2. Diuisio.

3. Diuisio.

4. Diuisio.

sunt in corpore secundum obtinent locum. In fimum autem sibi vendicant, quæ sunt in bonis exterioribus constituta, han eandē diuisionem proponit Arist. 2. lib. Moralium Eudemiorum cap. 1. Qua etiam vtitur D. August. 2. lib. de libero arbitrio cap. 19. vbi diuidit bona, in maxima, quibus rectè viuitur, vt sunt virtutes, media, sine quibus nō potest recte viui, vt sunt facultates animi, & infima, vt sunt diuitiæ, & alia bona exteriora. Præterea idem D. August. psal. 134. diuidit bonum, in bonum per essentiam, quale est Deus, & in bonum per participationem, vt est bonum omnium creaturarum. Protrita tamen, & peruulgata diuisio boni, est illa etiam à D. Augustino proposita in lib. de bono Coniugali à D. Ambrosio. 1. de officijs cap 9. & à D. Tho. 1. p. q. 5. art. 6. qua diuiditur bonum, in honestum, vtile, & delectabile. Honestum est illud quod propter se expetitur, vt sunt virtutes. Delectabile est quies in huiusmodi bono, vt conquiescere in virtutibus; est bonum delectabile, sequitur enim ingens quædā animi oblectatio, ex vsu, & consuetudine illarum Vtile vero illud nuncupatur, quod ratione alterius dicitur bonum, quod scilicet, vtilitatem aliquam confert, ad bonum aliquod consequēdum; qua ratione media omnia sunt bona vtilia, ad suos fines consequendos.

Alia diuisio.

vltima diuisio.

Proponūt etiam alij hanc diuisionem boni, in bonū naturæ, & bonū moris, hæc tamen diuisio potius spectat ad Philosophum moralem, quā ad metaphysicum.

Auctoris Peroratio.

EA Igitur Hactenus exposuimus, quæ in initio operis, nos explicaturos (scilicet, vt naturam entis, & suarum proprietatum, exponeremus) polliciti fueramus; num autem titulo, & inscriptioni illius, pro dignitate satisfecerimus, benigni lectores iudicabunt. Ego quidem pro ingenij tenuitate, ea tamen qua potui diligentia, & verborum, sententiarumq. perspicuitate, quæ ex assidua grauissimorum philosophorũ prælectione colligere potui, de proposita disputatione sententiam, & iudiciũ meum, in medium proposui. Sat scio nõ defuturos lapsus aliquos, homines enim sumus, qui non possumus in rebus omnibus veritatem, nudo vultu contemplari, illi igitur imbecillitati meæ ascribantur. Cætera vero omnia quæ vere, & ad vtilitatẽ acõ-

modata, conſcripta fuerũt, Deo Op. Max. totius ſapientiæ, & veritatis fonti vberrimo, tribuantur; vt ita ad locum a quo exierant ſapientiæ flumina, per gratiarum actionem, eadem reuertantur. Tibi igitur Chriſte redemptor, quas poſſum, tota animi demiſſione, ingẽtes refero gratias, quod hanc noſtram diſputationem tuo numine inchoatam, ad finem tandem fauſtum, & felicem perduxiſti, idq; haud dubiè ſingulari quodã tuæ genitricis, & Dominæ noſtræ auxilio, & D. Tho. Aquinatis, pluſquã Mecænatis noſtri, omniumq; aliorum cælitum, à quibus in æternũ benediceris, & laudaris.

Amen.

F I N I S.

INDEX EARUM QVAESTIONUM, QVAE IN HIS libris pertractantur.

HARVM quæstionum indicem ex eo proposuimus, vt eruditi viri, in his quæstionibus explicandis se exerceant, si enim illud effecerint, ipsos, nō sophistas, (vt imperiti quidā) sed doctissimos cum D. August. non vereor nūcupare, ita enim loquitur, in lib. de Cathecizandis rudibus cap. 9. Sunt quidā de scholis vsitatissimis Grammaticorum, oratorūq; venientes, quos neque inter idiotas, numerare audeas; neque inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum, est exercitata quæstionibus. Quanti etiā fecerit Arist. questiones, cognouissent procul dubio hi questionum osores, & veritatis calumniatores, si inter innumera alia loca, legissent cap. 1. lib. 3. Metaphy. vbi ita ille habet. Est autem operæ pretiū, bene eos dubitare, qui consequi percupiunt facultatē: qua propter difficultates omnes antea contemplari oportet.

QVAE-

QVAESTIONVM QVAE de Ente, in 1. lib. exagitantur.

Sit

QVAESTIONES QVAE de essentia, & existētia explicantur in 2. libro.

Quæsti. De proprietatibus entis, in communi. In eodem. 2. lib.

Numens

QVAESTIONES DE VNO.

Quæ

Quæstiones lib.4.dē veritate.

Questiones de bonitate, quæ in 5.libro continentur.

Errata ita erunt corrigenda.

QVamuis in hanc vnā curam sedulò incubuerimus vt hæc disputatio prodiret castigatissima, fieri tamen non potuit quin ob incuriam calcographorum, & eorum quorum intererat errata corrigere, non nulla errata dispersa continerentur: ex quibus illa quæ magis offendere possunt lectores, erunt ita corrigenda.

Pagi.40.li.27.superuacaneū, dic superuacaneā. pag. 55.lin 14.sentētiæ, dic scientiæ.pag 61 lin.18.neq. causam, dic neq.effectum.pag.64.lin.1.cū, dic est pag 120. lin.11.qui constituebat, dic constituebant.pag.129 lin. 17.copiosa, dic copiose.pag.127.lin.20 confir. assump. dic, præterea confir.prop.pag.155 lin.6.ad primum dic ad primam, lin.15.ad secundum, dic ad secundam . pag. 156.lin.notione, dic notiones.lin 21.ad tertiam , dic ad tertiam.pag.157.lin.15.peiorem, dic priorem lin. 19 ad quartum, dic ad quartam, & in eo, dic in ea, lin. 23. ad primum, dic ad primam.pag 159 lin. 8. ad secundū dic secundam.lin.20 ad 3.dic ad tertiam.pag.177.1. cont. Gen.dic 4.cont.Gent pag.193.lin. 12. ex his membris, dic, suis membris, ibidem vbi habetur accidens, debent hæc verba quę desunt sub iungi.At si conceptus entis contineretur sub conceptu absoluto, contineretur sub eo secundum essentiam.pag 200 lin.18.Caie.q.1.dic q. 2.pagi.246.lin.22.tertia, dic tertium.pag 384. q 6 trac. 24 dic è conuerso. trac.6.q 24.lin 14 contrauersia, dic controuersia pag. 432.lin.14.iusta, dic iuxta lin. 26.rato, dic ratio & qui, dic quia pag.116 intitulo cap.dissoluntur, dic.Dissoluuntur, & in non nullis etiam titulis dic idem.pag.532.in titulo euntiationes , dic enuntiationes. Ibidem lin.23.hautores, dic dic hi auctores.pag. 533.adrent, dic adhęrent.pag.534.lin.15.perspicuus, dic perspicuis pag.558.lin.19.ponti, dic potenti.pag.587.lin. 2.& hāc, dic vt hanc.pag.519.lin.vlt.qua eadē, dic quæ.

FINIS.

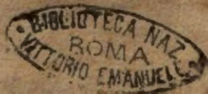

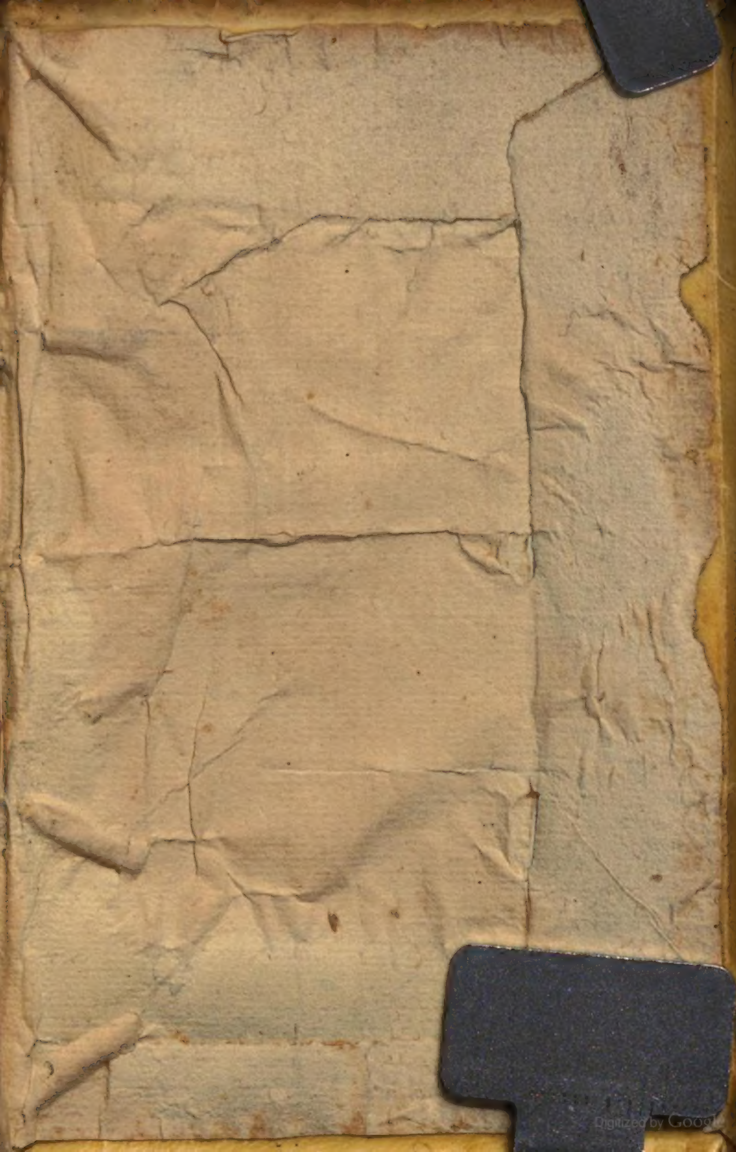

Digitized by Google